รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

ของ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมาธิการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

รายงานการพิจารณาศึกษา

เรื่อง

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

ของ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมาธิการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ที่ สว (สนช)(กมธ๓) ๐๐๑๙/(ร ๘๘) **วันที่** ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"

กราบเรียน ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ด้วยในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔/๒๕๕๗ วันพฤหัสบดีที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุมได้มีมติตั้งคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๘๔ วรรคสอง (๕) ซึ่งคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬาสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติคณะหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา การวิจัย การพัฒนาการศึกษาของชาติ การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา รวมทั้ง การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากีฬาของชาติ ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการกีฬา ซึ่งคณะกรรมาธิการคณะนี้ประกอบด้วย

๑. นายตวง อันทะไชย	ประธานคณะกรรมาธิการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
๓. พลเอก องอาจ พงษ์ศักดิ์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง
๔. นายวิทวัส บุญญสถิตย์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม
๕. พลตรี จารึก อารีราชการัณย์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่ห้า
๗. รองศาสตราจารย์ประดิษฐ์ วรรณรัตน์	โฆษกคณะกรรมาธิการ
๘. นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ	เลขานุการคณะกรรมาธิการ
๙. รองศาสตราจารย์คุณหญิงสุมณฑา พรหมบุญ	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๐. พลเอก อู้ด เบื้องบน	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๑. ศาสตราจารย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๒. รองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย	กรรมาธิการ
๑๓. นายโกศล เพ็ชร์สุวรรณ์	กรรมาธิการ
๑๔. พลเอก จีระศักดิ์ ชมประสพ	กรรมาธิการ
๑๕. พลเรือเอก ชุมพล วงศ์เวคิน	กรรมาธิการ
๑๖. รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ลิ่มสกุล	กรรมาธิการ
๑๗. รองศาสตราจารย์นิเวศน์ นันทจิต	กรรมาธิการ
๑๘. พลเรือเอก พิจารณ์ ธีรเนตร	กรรมาธิการ
๑๙. พลอากาศเอก เพิ่มเกียรติ ลวณะมาลย์	กรรมาธิการ
๒๐. นายวีระศักดิ์ ฟูตระกูล	กรรมาธิการ
๒๑. รองศาสตราจารย์วุฒิชัย กปิลกาญจน์	กรรมาธิการ

๒๒. นายสมพร...

๒๒. นายสมพร เทพสิทธา กรรมาธิการ
๒๓. พลเอก อดุลยเดช อินทะพงษ์ กรรมาธิการ
๒๔. พลเอก อนันตพร กาญจนรัตน์ กรรมาธิการ
๒๕. พลอากาศเอก อานนท์ จารยะพันธุ์ กรรมาธิการ
๒๖. พลเอก อุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์ กรรมาธิการ

ต่อจากนั้น ได้มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของคณะกรรมาธิการ สรุปได้ดังนี้

เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๘ พลเอก อนันตพร กาญจนรัตน์ ได้ขอลาออกจากการเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงมีผลให้พ้นจากการเป็นกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬาตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๑๐๔ (๖) และในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๖๘/๒๕๕๘ วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ที่ประชุมได้มีมติตั้ง พลเรือเอก ณะ อารีนิจ เป็นกรรมาธิการสามัญในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา แทนตำแหน่งที่ว่าง

การประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๖๗/๒๕๕๙ เป็นพิเศษ วันศุกร์ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๙ ได้มีมติแต่งตั้งกรรมาธิการสามัญในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬาเพิ่มขึ้นหนึ่งตำแหน่ง โดยแต่งตั้ง พลเอก รังสาทย์ แช่มเชื้อ เป็นกรรมาธิการเพิ่ม และในคราวการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๖๘/๒๕๕๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ที่ประชุมได้พิจารณาสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่ได้รับการโปรดเกล้าฯ จำนวน ๓๓ คน ให้ดำรงตำแหน่งกรรมาธิการในคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยมีมติแต่งตั้งให้ พลอากาศโท จิรวัฒน์ มูลศาสตร์ พลอากาศเอก ชูชาติ บุญชัย และพลเรือเอก สุชีพ หวังไมตรี เป็นกรรมาธิการสามัญในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ นายวีระศักดิ์ ฟูตระกูล ได้ขอลาออกจากการเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงมีผลให้พ้นจากการเป็นกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬาตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๑๐๔ (๖)

ในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๖/๒๕๖๐ วันศุกร์ที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐ ที่ประชุมได้มีมติแต่งตั้ง พลเอก สสิน ทองภักดี เป็นกรรมาธิการสามัญในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ แทนตำแหน่งที่ว่างลง ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๑๐๕

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๐ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ลงมติเห็นชอบและประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดให้คณะกรรมาธิการ และคณะอนุกรรมาธิการที่ตั้งขึ้นตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม และที่ยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวันก่อนวันที่ข้อบังคับนี้ใช้บังคับ ยังคงเป็นคณะกรรมาธิการและคณะอนุกรรมาธิการตามข้อบังคับนี้ ดังนั้น คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา จึงเป็นคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติคณะหนึ่ง ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๕) มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา การวิจัย การพัฒนาการศึกษาของชาติ การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา การศึกษาในส่วนสาระการเรียนรู้ การกู้ยืมเพื่อการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนากีฬาของชาติ ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการกีฬา

เมื่อวันพฤหัสบดี...

เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑ พลเอก รังสาทย์ แช่มเชื้อ ได้ขอลาออกจากการเป็นกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา และเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๑ นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ ได้ลาออกจากการเป็นกรรมาธิการและเลขานุการคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา จากนั้น เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ที่ประชุมคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬาได้มีมติแต่งตั้งรองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย เป็นเลขานุการคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา แทนตำแหน่งที่ว่าง จึงทำให้ปัจจุบันคณะกรรมาธิการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑. นายตวง อันทะไชย	ประธานคณะกรรมาธิการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
๓. พลเอก องอาจ พงษ์ศักดิ์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง
๔. นายวิทวัส บุญญสถิตย์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม
๕. พลตรี จารึก อารีราชการัณย์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่ห้า
๗. รองศาสตราจารย์ประดิษฐ์ วรรณรัตน์	โฆษกคณะกรรมาธิการ
๘. รองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย	เลขานุการคณะกรรมาธิการ
๙. รองศาสตราจารย์คุณหญิงสุมณฑา พรหมบุญ	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๐. พลเอก อู้ด เบื้องบน	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๑. ศาสตราจารย์กิตติคุณภิรมย์ กมลรัตนกุล	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๒. นายโกศล เพ็ชร์สุวรรณ์	กรรมาธิการ
๑๓. พลเอก จีระศักดิ์ ชมประสพ	กรรมาธิการ
๑๔. พลเรือเอก ชุมพล วงศ์เวคิน	กรรมาธิการ
๑๕. รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ลิ่มสกุล	กรรมาธิการ
๑๖. ศาสตราจารย์คลินิกนิเวศน์ นันทจิต	กรรมาธิการ
๑๗. พลเรือเอก พิจารณ์ ธีรเนตร	กรรมาธิการ
๑๘. พลอากาศเอก เพิ่มเกียรติ ลวณะมาลย์	กรรมาธิการ
๑๙. รองศาสตราจารย์วุฒิชัย กปิลกาญจน์	กรรมาธิการ
๒๐. นายสมพร เทพสิทธา	กรรมาธิการ
๒๑. พลเอก อดุลยเดช อินทะพงษ์	กรรมาธิการ
๒๒. พลอากาศเอก อานนท์ จารยะพันธุ์	กรรมาธิการ
๒๓. พลเอก อุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์	กรรมาธิการ
๒๔. พลเรือเอก ณะ อารีนิจ	กรรมาธิการ
๒๕. พลอากาศเอก จิรวัฒน์ มูลศาสตร์	กรรมาธิการ
๒๖. พลอากาศเอก ชูชาติ บุญชัย	กรรมาธิการ
๒๗. พลเรือเอก สุชีพ หวังไมตรี	กรรมาธิการ
๒๘. พลเอก สสิน ทองภักดี	กรรมาธิการ

บัดนี้...

บัดนี้ คณะกรรมาธิการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๙๖

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดทราบและนำเสนอรายงานของคณะกรรมาธิการต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป

(ลงชื่อ) ตวง อันทะไชย
(นายตวง อันทะไชย)
ประธานคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำเนาถูกต้อง

(นางอำพรรณี ปินตาวงศ์)
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน
ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ
การศึกษาและการกีฬา

ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สำนักกรรมาธิการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ธิดา พิมพ์
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๑๗ – ๘ โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๐๙ อำพรรณี/พิมพ์พิชชา/เบญญา ทาน

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

นายตวง อันทะไชย
ประธานคณะกรรมาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

พลเอก องอาจ พงษ์ศักดิ์
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

นายวิทวัส บุญญสถิตย์
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

พลตรี จารึก อารีราชการัณย์
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์
รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่ห้า

รองศาสตราจารย์ประดิษฐ์ วรรณรัตน์
โฆษกคณะกรรมาธิการ

รองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย
เลขานุการคณะกรรมาธิการ

รองศาสตราจารย์คุณหญิงสุมณฑา พรหมบุญ
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

พลเอก อู้ด เบื้องบน
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณภิรมย์ กมลรัตนกุล
ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

นายโกศล เพ็ชร์สุวรรณ์
กรรมาธิการ

พลเอก จีระศักดิ์ ชมประสพ
กรรมาธิการ

พลเรือเอก ชุมพล วงศ์เวคิน
กรรมาธิการ

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ลิ่มสกุล
กรรมาธิการ

ศาสตราจารย์คลินิกนิเวศน์ นันทจิต
กรรมาธิการ

พลเรือเอก พิจารณ์ ธีรเนตร
กรรมาธิการ

พลอากาศเอก เพิ่มเกียรติ ลวณะมาลย์
กรรมาธิการ

รองศาสตราจารย์วุฒิชัย กปิลกาญจน์
กรรมาธิการ

นายสมพร เทพสิทธา
กรรมาธิการ

พลเอก อดุลยเดช อินทะพงษ์
กรรมาธิการ

พลอากาศเอก อานนท์ จารยะพันธุ์
กรรมาธิการ

พลเอก อุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์
กรรมาธิการ

พลเรือเอก ณะ อารีนิจ
กรรมาธิการ

พลอากาศเอก จิรวัฒน์ มูลศาสตร์
กรรมาธิการ

พลอากาศเอก ชูชาติ บุญชัย
กรรมาธิการ

พลเรือเอก สุชีพ หวังไมตรี
กรรมาธิการ

พลเอก สสิน ทองภักดี
กรรมาธิการ

รายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"
ของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

.....

ด้วยในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔/๒๕๕๗ วันพฤหัสบดีที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีมติตั้งคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๘๔ วรรคสอง (๕) ซึ่งคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการพิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา การวิจัย การพัฒนาการศึกษาของชาติ การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากีฬาของชาติ ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการกีฬา

บัดนี้ คณะกรรมาธิการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" และได้จัดทำรายงานการพิจารณาศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งปรากฏผล ดังนี้

๑. การดำเนินงาน

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ตั้งคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วย

(๑) พลเอก จีระศักดิ์ ชมประสพ	ประธานที่ปรึกษาคณะทำงาน
(๒) พลอากาศเอก จิรวัฒน์ มูลศาสตร์	ที่ปรึกษาคณะทำงาน
(๓) นายตวง อันทะไชย	ประธานคณะทำงาน
(๔) นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ	รองประธานคณะทำงาน
(๕) รองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย	คณะทำงาน
(๖) พลอากาศเอก ชูชาติ บุญชัย	คณะทำงาน
(๗) นายบูรพาทิศ พลอยสุวรรณ์	คณะทำงาน
(๘) นายศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์	คณะทำงาน
(๙) นายกลิ่น สระทองเนียม	คณะทำงาน
(๑๐) นางกฤษฎาภรณ์ รุจิธำรงกุล	คณะทำงาน
(๑๑) นายชาญวิทย์ ทรัพย์รัตนโชติ	คณะทำงาน
(๑๒) นางสาวเย็นฤดี วงศ์พุฒ	คณะทำงาน
(๑๓) นางสโรชินี ศิริวัฒนา	คณะทำงาน

(๑๔) นางนันทนา...

(๑๔) นางนันทนา ชวศิริกุลฑล คณะทำงาน
(๑๕) นายถนัด บุญชัย คณะทำงาน
(๑๖) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นครินทร์ พริบไหว คณะทำงาน
(๑๗) นายพิสิฐ นาครำไพ คณะทำงาน
(๑๘) นายกิตติพัฒน์ สุวรรณชิน คณะทำงาน
(๑๙) นายดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง คณะทำงาน
(๒๐) นางสาวศศิธร คงทอง คณะทำงาน
(๒๑) นางสาวนงนุช แซ่โค้ว คณะทำงาน
(๒๒) นายสุพร เกื้อพิทักษ์ คณะทำงาน
(๒๓) นางสาวกฤษณี คงสวัสดิ์ คณะทำงาน
(๒๔) นางสาวกนกพร พันธ์ดงยาง คณะทำงาน
(๒๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนันท์ ศลโกสุม คณะทำงาน

โดยให้คณะทำงานมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑) พิจารณาศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

๒) พิจารณาศึกษาแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เพื่อน้อมนำองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ที่ได้พระราชทานไว้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓) หน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมาธิการมอบหมาย

๒. วิธีการพิจารณาศึกษา

๒.๑ การประชุมคณะทำงาน

คณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้ดำเนินการประชุม จำนวน ๒๐ ครั้ง เพื่อระดมข้อมูล ความคิดเห็น และค้นหาแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เพื่อน้อมนำองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ที่ได้พระราชทานไว้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๒ การเดินทางไปเข้าพบองคมนตรี

- การเดินทางไปเข้าพบคณะองคมนตรีเพื่อร่วมหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ณ ทำเนียบองคมนตรี เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

๑) ศาสตราจารย์เกียรติคุณ เกษม วัฒนชัย
๒) พลอากาศเอก ชลิต พุกผาสุข
๓) พลเอก ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ

๒.๓ การเดินทาง...

๒.๓ การเดินทางไปศึกษาดูงาน

๑) การเดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ ศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและความมั่นคง กองบัญชาการกองทัพไทย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑

๒) การเดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ครั้งที่ ๑) ณ จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ ๑๕ – ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

๓) การเดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ครั้งที่ ๒) ณ จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ ๑๒ – ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๑

๔) การเดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ครั้งที่ ๓) ณ จังหวัดสกลนคร และจังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ ๑๗ – ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑

๕) การเดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ครั้งที่ ๔) ณ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรี ระหว่างวันที่ ๒๑ – ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑

๒.๔ การพิจารณาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๒) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

๓) ข้อบังคับสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑

๔) เอกสารรวบรวมโดย นายเกษม วัฒนชัย องคมนตรี ประกอบด้วย

- พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวง รัชกาลที่ ๕
- พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวง รัชกาลที่ ๙
- พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวง รัชกาลที่ ๑๐

๕) เอกสารข่าวทำเนียบรัฐบาล http://www.thaigov.go.th/news/content/details/5801 รวบรวมข้อมูลของในหลวงรัชกาลที่ ๑๐ ทรงพระราชทาน ๙ แนวทางให้รัฐบาลและประชาชนยึดเป็นหลักปฏิบัติ พิมพ์เผยแพร่ โดย มูลนิธิยุวสถิรคุณ

๖) คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และกล่าวในรายการ “ศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐

๗) หนังสือ “ศาสตร์ของพระราชา : ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร” ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

๘) รายงาน เรื่อง “การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา เพื่อการปฏิรูปประเทศ” ของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

๒.๕ การจัด...

๒.๕ การจัดเสวนาเพื่อระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการได้จัดเสวนารับฟังความคิดเห็น เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน เมื่อวันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ห้องประชุมรัฐสภา ชั้น ๒ อาคารรัฐสภา ๑ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความเห็น พร้อมทั้งให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนให้เป็นระบบและเกิดความยั่งยืนสืบไป

๓. ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการได้พิจารณาศึกษา เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน” โดยคณะกรรมาธิการได้มอบหมายให้คณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนพิจารณาศึกษา โดยแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

บทนำ

ส่วนที่ ๑ แนวคิดการสืบสานศาสตร์พระราชา

ส่วนที่ ๒ บทเรียนจากการศึกษาดูงาน

ส่วนที่ ๓ การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา

ส่วนที่ ๔ คำตอบจากแหล่งเรียนรู้และการศึกษาดูงาน

ส่วนที่ ๕ สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นจากการจัดเสวนา

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

คณะกรรมาธิการได้มีมติเห็นชอบรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน” ซึ่งคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้ดำเนินการจัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ดังนั้น คณะกรรมาธิการจึงขอเสนอรายงานการพิจารณาศึกษาดังกล่าว พร้อมข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการตามรายงานท้ายนี้ เพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้โปรดพิจารณา หากสภานิติบัญญัติแห่งชาติให้ความเห็นชอบด้วยกับผลการพิจารณาศึกษา รวมทั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการแล้ว ขอให้โปรดแจ้งไปยังรัฐบาล คณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาดำเนินการตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนสืบไป

(รองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย)
เลขานุการคณะกรรมการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การพิจารณาศึกษาเกี่ยวกับ **"ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์-พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"** ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชาให้คงอยู่กับประชาชน เพื่อดำเนินการตามพระราชปณิธานและการพัฒนาคนในชาติให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการพัฒนาคนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และยุทธศาสตร์ชาติ และเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้ประกอบอาชีพที่ชอบ ตรงตามศักยภาพที่มีอยู่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความสุขที่ยั่งยืน

การพิจารณาศึกษาครั้งนี้ ดำเนินการโดยศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลสรุปข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านพระราชดำริ หลักวิชาการ นโยบาย การระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ เกษตรกรปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาดูงานและรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องจาก ๔ ภูมิภาค สรุปสาระสำคัญของ **"ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"** ได้ ๕ ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ แนวคิดการสืบสานศาสตร์พระราชา

๑. กรอบแนวคิดการนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในการศึกษา

องค์ความรู้จากศาสตร์พระราชาพิจารณาเป็น ๓ มิติ คือ มิติที่ ๑ องค์ความรู้ด้านเนื้อหาความรู้จากโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ประกอบด้วยศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน ๗ สาขา และสาขาอื่น ๆ รวมเป็น ๘ สาขา และ มิติที่ ๒ องค์ความรู้ด้านเทคนิคกระบวนการพัฒนาตามวิธีทรงงาน ซึ่งมีผู้ศึกษารวบรวมไว้ได้ ๒๓ วิธี มิติที่ ๓ องค์ความรู้ด้านเป้าหมายของการเรียนรู้และการทำงานตามศาสตร์พระราชา เปรียบเสมือนหัวใจของศาสตร์พระราชา ประกอบด้วย ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ ๑) ศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนา ๒) ศาสตร์ว่าด้วยการประพฤติการครองตน และ ๓) ศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน

๒. การสืบสานขยายผลศาสตร์พระราชาในการจัดหลักสูตรการศึกษา

การนำเนื้อหาความรู้ในศาสตร์พระราชามาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา ไปถึงการศึกษานอกระบบ รวมเป็นการศึกษาตลอดชีวิต อาจจะจัดได้ทั้งการเรียนการสอนในรายวิชาปกติ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเรียนรู้ด้วยโครงงาน หรือการศึกษาอิสระ Independent Study หรือโครงงานหรือวิทยานิพนธ์จบการศึกษาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและความเหมาะสมกับผู้เรียน

๓. การนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปปรับใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา

การนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปปรับใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา ต้องปรับให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่น เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง จึงจะตอบสนองวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ของสถานศึกษา และการพัฒนาประเทศได้อย่างเป็นระบบ

๔. การสืบสานศาสตร์พระราชาสู่กระบวนการเรียนรู้

เป็นการนำศาสตร์พระราชามิติที่ ๒ ด้านวิธีทรงงานมาจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรทุกระดับ ซึ่งโครงการทรงงานของพระราชาจะเน้นที่เข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา ดังนั้น จำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีปฏิบัติจริงผ่านการพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) เป็นแกนหลักแบบ Active Learning ผ่านโครงงานเผชิญปัญหา ปัญหาที่ท้าทาย สร้างความรู้ด้วยตนเอง นำความรู้ไปปฏิบัติจนเกิดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง (Understanding) พัฒนาเองได้อย่างต่อเนื่อง ก่อเกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนตลอดชีวิต

ส่วนที่ ๒ บทเรียนจากการศึกษาดูงาน

จากการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสถานที่จริงและกับบุคคลที่ปฏิบัติจริงจนประสบผลสำเร็จนั้น เมื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วได้แนวทางการดำเนินชีวิตจนประสบผลสำเร็จ ทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืนตามศาสตร์พระราชานั้น สามารถถอดเป็นบทเรียนได้ ๓ ลักษณะ ต่อไปนี้

๑. หลักการดำเนินงานสู่ความสำเร็จ

๑) อาชีพที่ชอบ ผู้ที่สามารถประกอบอาชีพได้ประสบผลสำเร็จและปฏิบัติอย่างมีความสุขตามศาสตร์พระราชานั้น สิ่งแรกต้องเป็นอาชีพที่ชอบ รัก ศรัทธา เห็นคุณค่าในอาชีพที่ตนเองประกอบอยู่

๒) ศักยภาพที่ใช่ ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวต้องสอดคล้องกับอาชีพที่ชอบนั้นด้วย จะทำให้การทำงานมีทั้งความสุข เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓) ใส่ใจกับงาน การมุ่งมั่น ทุ่มเท เอาใจใส่กับงานที่ดำเนินการเป็นส่วนสำคัญที่สุดเช่นกัน เพราะหากใส่ใจกับงานก็จะรับทราบถึงวิธีการ การดำเนินการ การแก้ปัญหา และวิธีการพัฒนาอย่างลึกซึ้งจากการลงมือปฏิบัติ

๔) ประสานเครือข่าย เป็นการสร้างเครือข่ายที่จำเป็นในการสร้างความรู้และเพิ่มพูนทักษะความสามารถในการดำเนินการที่สอดรับกับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

๕) ใช้นวัตกรรมต้นทุนต่ำ การใช้นวัตกรรมต้นทุนต่ำแต่มีประสิทธิภาพสามารถดำเนินการทดแทนแรงงานได้

๖) นำโซเชียลสื่อค้าขาย ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารทุกด้าน ข้อมูลองค์ความรู้จะก่อให้เกิดประโยชน์ในทุกอาชีพ

๗) ใช้จ่ายพอเพียง ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหากรู้จักใช้จ่ายพอเพียง “พอมี พอกิน” ก็จะเป็นเศรษฐีทางด้านอาหาร เกิดปัญหาใดจะไม่อดตาย

๘) หลีกเลี่ยงอบายมุข การประกอบอาชีพที่ทำให้มีจิตใจแจ่มใส มีสุขภาพดี ต้องหลีกเลี่ยงอบายมุขทุกประเภท อยู่แบบพอเพียง ความสุขที่ยั่งยืนจึงจะตามมา

๙) มีความสุขปฏิบัติจิตอาสา การเป็นจิตอาสาให้ความรู้และนำผู้สนใจปฏิบัติกิจอย่างต่อเนื่องโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย แต่กลับมีความสุขที่ได้นำศาสตร์พระราชาขยายผลไปสู่การปฏิบัติจริงให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย

๑๐) นำพาความสุขอย่างยั่งยืน มีชีวิตอยู่กับธรรมชาติได้อย่างสมดุลจะเป็นความสุขยั่งยืนไปถึงรุ่นลูกหลานสืบไป

๒. เนื้อหาและองค์ความรู้

ในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนนี้ คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ศึกษาเรียนรู้จากสถานที่จริง ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ประเภทของแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

๑) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง วิจัย เพื่อหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

๒) ศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายศูนย์ศึกษาการพัฒนาของหน่วยราชการหรือชุมชน ซึ่งเป็นการต่อยอดและถ่ายทอดเทคโนโลยีแผนใหม่ให้เกษตรกร

๓) แหล่งปฏิบัติสืบสานศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นการนำศาสตร์พระราชาไปปฏิบัติในพื้นที่ตามสภาพปัญหาความต้องการ

๔) หน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งเป็นการเตรียมหลักสูตรสถานศึกษา และส่งข้อมูลศาสตร์พระราชา

๓. ต้นแบบการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ

การศึกษาเรียนรู้จากสถานที่จริง ทั้งจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เครือข่ายภาครัฐและเอกชน รวมถึงปราชญ์ชาวบ้านในภูมิภาคต่าง ๆ ควบคู่กับการดำเนินงานในปัจจุบัน มีรูปแบบ วิธีการดำเนินการสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบได้ ดังนี้

๑) ต้นแบบแนวทางการแก้ไขปัญหาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒) ต้นแบบรูปแบบการจัดพื้นที่ทำเกษตรเพื่อความยั่งยืน เช่น ระบบเพอร์มาคัลเชอร์ และระบบชีวนิเวศชีวบำบัด

๓) ต้นแบบวิธีการดำเนินงาน เช่น การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์จากปลา การเจาะน้ำจากต้นไผ่

๔) ต้นแบบการสร้างนวัตกรรมที่ใช้วัสดุ อุปกรณ์เหลือใช้จากท้องถิ่น เช่น เตาพลังงานมวลชีวภาพ การดักตะกอนและจับสารเคมีขั้นต้น ก่อนนำน้ำเข้าพื้นที่

๕) ต้นแบบการแปรรูปน้ำผลไม้ เช่น โรงงานแปรรูปผลไม้ของเครือข่ายอินแปง

๖) ต้นแบบการอนุรักษ์ป่าธรรมชาติเพื่อสร้างป่าเศรษฐกิจในชุมชน เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ของเครือข่ายอินแปง

๗) ต้นแบบการดำเนินชีวิตที่มีความสุขอย่างยั่งยืน เช่น การปรับวิถีชีวิตโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ ๓ การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา

๑. การจัดหลักสูตรสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

การจัดหลักสูตรสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน จำแนกเป็น ๗ ส่วน ดังนี้

๑) ระดับปฐมวัย จัดสาระที่ใกล้ตัว ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สิ่งแวดล้อม พืช สัตว์ ดิน น้ำ อาหาร อากาศ ของเล่น ของใช้ เน้นเศรษฐกิจพอเพียง อนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม คุณธรรมจริยธรรม

๒) ระดับประถมศึกษา จัดเนื้อหาศาสตร์พระราชาเพิ่มเติมในหน่วยการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ หรือหน่วยการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมตามบริบทท้องถิ่น

๓) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จัดเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาเพิ่มเติมในรายวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับท้องถิ่น ให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสนใจ

๔) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาเจาะลึกเป็นรายวิชาเพิ่มเติมให้เลือกตามความถนัด ความสนใจ เรียนรู้ต่อยอดสาระตามบริบทของท้องถิ่น

๕) ระดับอาชีวศึกษา จัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาเจาะลึกเป็นรายวิชาต่อเนื่องที่สัมพันธ์กับสาขาที่เรียน ต่อยอดองค์ความรู้เพื่อการประกอบอาชีพ

๖) ระดับอุดมศึกษา จัดเนื้อหาศาสตร์พระราชาเป็นวิชาพื้นฐานบังคับและเพิ่มเป็นวิชาเลือกในศาสตร์ที่นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ต่อยอดตามความถนัด ตามสาขาที่เรียน

๗) การเรียนรู้ตลอดชีวิต เลือกสาระการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาตามความสนใจ ต่อยอดในการประกอบอาชีพ และแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในบริบทของชุมชน ท้องถิ่น

๒. การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนจำเป็นต้องนำองค์ความรู้ด้านเทคนิคกระบวนการพัฒนาตามวิธีทรงงานของพระราชามาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อสร้างเป็นบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยการทำงานที่ดีให้ติดตัวผู้เรียน จึงเป็นการเรียนรู้ผ่านเทคนิค กระบวนการจากเนื้อหาต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายและหลักการพื้นฐาน ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการปฏิบัติ และกระบวนการสร้างเจตคติค่านิยมตามหลักคิด เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา หรือถักทอเชื่อมโยงวิธีทรงงานทั้ง ๒๓ วิธี เป็นกระบวนการเรียนรู้อื่นที่สามารถพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบให้สอดคล้องกับหลักคิดดังกล่าว โดยแบ่งตามระดับการศึกษา ดังนี้

๑) ระดับปฐมวัย เรียนปนเล่น เรียนรู้จากบริบทและกิจกรรมตามตัวแบบทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนผ่านการคิดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติจริง สัมผัสเคลื่อนย้าย

๒) ระดับประถมศึกษา เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากบริบทในสถานศึกษาและชุมชน ผ่านการคิดวิเคราะห์ สรุปความเข้าใจแบบ Active Learning ฝึกปฏิบัติโครงงานด้วยกระบวนการกลุ่ม

๓) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาพัฒนาตน พัฒนางานด้วยโครงงาน แก้ไขปัญหา หรือที่ต้องการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ตามความถนัด ความสนใจ

๔) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาพัฒนาตน พัฒนางาน พัฒนาท้องถิ่นด้วยโครงงาน สร้างสรรค์ต่อยอดความรู้ใหม่ตามความถนัด

๕) ระดับอาชีวศึกษา เรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ สรุปหลักการ ประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาพัฒนางาน อาชีพ พัฒนาชุมชน ท้องถิ่นด้วยโครงงาน สร้างสรรค์ร่วมกับชุมชน องค์กรภายนอก ต่อยอดองค์ความรู้สร้างนวัตกรรมใหม่ตามสาขาวิชาที่เรียน

๖) ระดับอุดมศึกษา ศึกษาเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปหลักการทฤษฎีในศาสตร์พระราชาและประยุกต์ใช้แก้ปัญหา พัฒนางาน อาชีพ พัฒนาชุมชน สังคม สร้างสรรค์ ต่อยอดองค์ความรู้ นวัตกรรมด้วยโครงงานและการศึกษาวิจัย ทดลองปฏิบัติจนเห็นผลสำเร็จร่วมกับชุมชน องค์กรภายนอก ตามสาขาวิชา

๗) การเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้แบบสร้างความรู้จากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและงานอาชีพในครอบครัวหรือท้องถิ่น ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ในการบ่มเพาะและหล่อหลอมเด็ก เยาวชน และคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเข้มแข็ง สอดแทรกการพัฒนาตนตามศาสตร์พระราชา

๓. การสืบสานศาสตร์พระราชาสำหรับผู้สูงอายุ

๑) กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยมุ่งหวังให้ผู้สูงอายุได้นำวิชาความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และเป็นการลดปัญหาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม จากการถ่ายทอดความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญจากศาสตร์ต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ผ่านความรู้ใน ๓ มิติ เพื่อรองรับสภาพสังคมผู้สูงอายุ

๒) จัดกิจกรรมการพึ่งตนเองตามศาสตร์พระราชาสำหรับผู้สูงอายุ

๓) สร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณค่าจากการพึ่งตนเองได้

๔) ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ

๕) ขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาผ่านตัวชี้วัดด้านการเรียนรู้

๖) จัดทำเป็นศูนย์เศรษฐกิจครัวเรือนพึ่งตนเอง

๗) ขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาผ่านตัวชี้วัดด้านทรัพยากร

๘) จัดกิจกรรมการพัฒนาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน

๙) จัดทำหลักสูตรเฉพาะในแต่ละพื้นที่โดยการมีส่วนร่วม

๔. เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

ภาครัฐรวมถึงทุกฝ่ายจะต้องสร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ทุกฝ่ายเห็นคุณค่า ปฏิบัติตามศาสตร์-พระราชาแล้วมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับของสังคม ทุกภาคส่วนจึงเห็นสมควรที่จะต้องมีสื่อกลางที่จะนำพาศาสตร์พระราชาขับเคลื่อนไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่าให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีวิธีการ ดังนี้

๑) ใช้กระบวนการพัฒนาในรูปแบบ Active Learning

๒) จัดตั้งกองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชา

๒.๑) กองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชา สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นศาสตร์พระราชาสู่การเรียนรู้ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นศาสตร์พระราชาสู่อาชีพ

๒.๒) กองทุนโครงการเกษตรพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียน

๓) การสร้างเครือข่ายแกนนำ

๔) จัดตั้งสำนักงานกองทุนขับเคลื่อนศาสตร์พระราชา

๕) กำหนดเงื่อนไขพิเศษเพื่อสร้างแรงจูงใจการสืบสานศาสตร์พระราชา

ส่วนที่ ๔ คำตอบจากแหล่งเรียนรู้และการศึกษาดูงาน

๑. การทำให้บุคลากรเกิดความรู้ ความเข้าใจ เช่น ให้บุคลากรในหน่วยงานได้มีโอกาสเข้ามาดำเนินการในโครงการต่างๆ โดยหน่วยสนับสนุนพื้นที่ และให้บุคลากรในหน่วยงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในศูนย์

๒. วิธีการทำให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ เช่น ให้โอกาสเข้ามาทดลองปฏิบัติจริง โดยผลผลิตที่ได้นั้นสามารถนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ เป็นแรงจูงใจให้ตระหนักถึงความสำคัญของศาสตร์พระราชา

๓. การนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ ควรนำศาสตร์พระราชาเข้าสู่ระบบการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา เช่น ระดับปฐมวัยเรียนรู้และใช้ผลผลิต ระดับประถมศึกษาเรียนรู้ใช้ผลผลิต และร่วมลงมือทำ

๔. วิธีการนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตที่ยั่งยืน เช่น สร้างแรงบันดาลใจให้แก่เยาวชนตั้งแต่สถาบันครอบครัวและสถานศึกษา ด้วยการให้ฝึกทดลองการดำเนินการด้วยตนเอง ฝึกให้พึ่งพาตนเอง และเรียนรู้ที่จะแบ่งปันความรู้ที่ได้รับนำไปร่วมกันพัฒนาหรือต่อยอดได้อย่างเกื้อกูลและยั่งยืน

ส่วนที่ ๕ สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นจากการจัดเสวนา

จากข้อมูลการนำเสนอความคิดเห็น **"ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"** คณะทำงานได้บันทึกรายละเอียดข้อมูลตามที่นำเสนอข้างต้นและนำมาสร้างข้อสรุปตามประเด็นที่ผู้เข้าร่วมเสวนานำเสนอในที่ประชุม ซึ่งในการสรุปผลนี้จะแบ่งข้อสรุปเป็น ๕ กลุ่ม ตามตำแหน่งหน้าที่อาชีพ หรือบทบาทของผู้เข้าร่วมเสวนา ได้แก่ ๑. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง ๒. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายสมพล พันธุ์มณี สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ๓. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ๔. ข้อสรุปการนำเสนอของเกษตรกรและปราชญ์ชาวบ้าน และ ๕. ข้อสรุปการนำเสนอของบุคคลทั่วไป มีสาระสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

๑. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง

ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์ที่พระองค์ท่านได้มีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานให้กับชาวไทยตลอดช่วงรัชสมัยของพระองค์ที่ได้ทรงทุ่มเทการทรงงาน เพื่อเป็นแนวทางให้กับพี่น้องประชาชน โครงการสำคัญที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีส่วนร่วมในการสนองพระราชดำริ ได้แก่ โครงการกองทุนการศึกษา ที่มีแนวทางในการดำเนินงาน ๓ เรื่องด้วยกัน คือ ๑. สนับสนุนโครงการนี้ด้วยการดำเนินการปรับปรุงด้านกายภาพ ด้วยการเข้าไปสนับสนุนในการปรับภูมิทัศน์ในโรงเรียนเหล่านี้ เพื่อให้คุณครูทั้งหลายได้มีชีวิตที่ดีขึ้น ๒. การเสริมสร้างการเรียนการสอนทางไกลด้วยระบบดิจิทัล และ ๓. โครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนด้วยกระบวนการลูกเสือ พวกเราได้ตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณในการที่จะสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง จึงเป็นตัวอย่างที่จะทำให้ทุกท่านเห็นว่าพวกเราจะต้องน้อมนำเอาโครงการต่าง ๆ ในพระราชดำริ สร้างคนในประเทศให้เป็นเยาวชนที่มีความรู้และคุณธรรม จริยธรรม หรือหมายถึงว่าเป็นคนดีไปพร้อม ๆ กัน หากเราทำให้โครงการในพระราชดำริ เช่น โครงการกองทุนการศึกษาได้เห็นผลจริง เราก็จะเห็นผลผลิตเป็นคุณลักษณะในตัวนักเรียนที่เป็นคนดี คนเก่ง ในประเทศของเราต่อไป

๒. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายสมพล พันธุ์มณี สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

การนำเสนอมีสาระที่ควรนำไปประกอบการพิจารณา ได้แก่

๑) การให้ข้อมูลสาระในเอกสารการประชุมที่ได้รับใน "ร่างข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" ว่าดีมาก เหมาะสม และน่าชื่นชมที่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระองค์ท่านมีพระราชประสงค์ที่จะเอาสิ่งที่พระองค์ทรงปฏิบัติไปสู่ประชาชน ให้เกิดกับประชาชน ที่ยังไม่มีใครทำ นี่เป็นครั้งแรกที่พยายามนำเอาศาสตร์พระราชาสู่การใช้ประโยชน์ เพื่อไปถึงประชาชนอย่างแท้จริง

๒) กล่าวถึงในการจัดทำหลักสูตร สิ่งที่สำคัญคือ เรื่องของภูมิสังคม ที่ทรงศึกษาอย่างละเอียด และเป็นข้อมูลอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การตัดสินใจว่าจะทำอะไร วิธีคิดของพระองค์มีการหาข้อมูลจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งเพื่อให้รู้จริง ไม่ติดตำรา ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ให้ข้อมูลความต้องการ วิธีการสอนของพระองค์ท่านที่ทรงปฏิบัติให้เห็นด้วยตนเอง

๓ ประการคือ (๑) ให้มองทุกอย่างที่ฉันทำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ให้เห็นความรู้ เห็นต้นเหตุปลายเหตุเป็นอย่างไร (๒) ให้จดทุกอย่างที่ฉันพูด อันนี้ทำไมต้องทำอย่างนั้น เพื่อจะได้เป็นหลักฐาน (๓) ให้สรุปสิ่งที่ฉันคิด ทรงให้จดบันทึกเพื่อกันลืมในอดีต จดแล้ว ให้มองอนาคต (ให้มองที่ฉันทำ ให้จำที่ฉันพูด ให้สรุปเรื่องที่ฉันคิด) ๓ สิ่งนี้เป็นวิธีการสอนเป็นเรื่องที่แยบยลมาก

๓) สิ่งที่จะนำไปสู่ตำราในการจัดทำหลักสูตร คือ เรื่องการทรงงานโครงการตามพระราชดำริ เป็นกิจกรรมเป็นพระราชกรณียกิจ ถือเป็นจุดที่ผมคิดว่าสำคัญยิ่งที่ต้องสรุปเรื่องนี้ให้ชัดเจน ถือเป็นคัมภีร์ ก็เพราะว่าบางครั้งมีการกล่าวอ้างว่าเป็นอย่างนี้บ้างอย่างโน้นบ้าง ซึ่งจะผิดเพี้ยนไม่ได้ แต่ว่าในเรื่องนี้ ผมเห็นว่าสิ่งที่ทำไว้แล้วนี้ผมไม่ทราบว่าจะมีที่ติตรงไหน เพราะกระบวนการจัดทำเป็นหลักวิชาเป็นอย่างดี ซึ่งผมได้เรียนแล้วว่าไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ

๔) ข้อเสนอแนะในการสืบสานศาสตร์พระราชาที่กังวลใจมีอยู่ ๒ เรื่อง คือ

เรื่องแรกเกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษา ครูอาจารย์จะต้องเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป ต้องมีความรอบรู้ มีคุณธรรม ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องครอบคลุมเรื่องที่นำไปจัดการเรียนรู้ เราจะพูดถึงคนเก่ง คนดี อย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีความรอบรู้ มีคุณธรรม คิดเป็นเงื่อนไขสำคัญ เพราะว่าสิ่งนี้จะนำไปสู่ความพอเพียงในการพัฒนาด้านการศึกษา ตรงนี้เป็นเรื่องที่ต้องเชื่อมไปถึงว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้จัดหลักสูตรต้องคิดถึงเรื่องนี้ เมื่อมองเรื่องบุคลากรทางการศึกษา ผมเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรจัดการเรียนรู้ในทุกระดับชั้นนั้นจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เรื่องที่สองก็คือเรื่องของคัมภีร์ตำรา เป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องยอมรับได้ว่า แนวพระราชกระแส แนวพระราชดำริต่าง ๆ องค์ความรู้ที่พระองค์ทรงทำไว้ ที่เราพูดถึงเป็นโครงการกว่า ๔,๐๐๐ โครงการนี้ เรื่องนี้ต้องเป็นต้นฉบับ ตำรานี้สำคัญมาก คือ องค์ความรู้เหล่านี้ต้องมีคนที่รู้จริง จะต้องไม่เสริมเติมแต่ง จะต้องไม่ผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับที่พระองค์ท่านทรงพระราชทานไว้

๓. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

แนวทางการพัฒนาตามศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ นอกจากสอดคล้องกับแนวทางของ UNESCO ที่ว่าด้วย The four pillars of Learning และยังสร้างคนให้มีคุณลักษณะที่ตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) ทั้ง ๑๗ ด้าน ได้อย่างครบถ้วน การนำไปให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนต้องคิดเอง ประเมินเอง สร้างความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมเอง และนำไปสู่การปฏิบัติได้เอง หลอมรวมเป็นเกลียวเชือกไปพร้อมกันไม่แยกส่วน นำไปสู่ความรู้ขั้นสูงในระดับความคิดรวบยอดและความรู้ระดับหลักการ ซึ่งความรู้ในระดับหลักการจึงสามารถนำไปดำเนินการดำรงชีวิต ไปประกอบอาชีพได้ในทุกมิติ ทุกรูปแบบ เป็นความรู้ที่ไม่ตายตัว

ทั้งนี้คณะทำงานได้เสนอแนวทางที่การจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา เพื่อให้เห็นว่าเราจะจัดกระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาหลักสูตรในรายวิชาพื้นฐานได้อย่างไรบ้าง รายวิชาเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง ส่วนในด้านการจัดการเรียนรู้ให้จัดการเรียนรู้ในหน่วยเฉพาะเรื่องตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยบูรณาการที่สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชาในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือโครงงานตามความสนใจ ส่วนในด้านเป้าหมายนั้นจะสอดคล้องกับเป้าหมายด้านศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งความประพฤติและการครองตน และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันทั้งหมด

๔. ข้อสรุปการนำเสนอของเกษตรกรและปราชญ์ชาวบ้าน

การนำเสนอของเกษตรกรและปราชญ์ชาวบ้านทั้ง ๗ ท่าน นำเสนอข้อมูลในงานจากประสบการณ์ของแต่ละคนตามลักษณะอาชีพและบทบาทตามสถานะทางสังคมของตน มีสาระที่สอดคล้องกัน คือ สาระที่นำเสนอที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรในระดับการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิต ที่มีการนำแนวคิด องค์ความรู้ หลักการในศาสตร์พระราชาทุกด้านมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาอาชีพ แก้ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ (เน้นเรื่อง ดิน น้ำ ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม นวัตกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

ทุกแห่งจัดเป็นศูนย์เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จัดให้เรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มที่มีใจรัก มีความสนใจ แบบลงมือทำ ผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ทดลอง ประยุกต์ใช้ วิจัยแบบง่าย ๆ และต่อยอดองค์ความรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและภูมิสังคมของแต่ละแห่ง จนเกิดองค์ความรู้ใหม่และมีผลดีที่ทุกคนสามารถช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้สำเร็จ สร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีภูมิคุ้มกันให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนในอาชีพ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีของตน

มีบางศูนย์เรียนรู้ที่นำเสนอการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชนวัยเรียน โดยจัดหลักสูตรศึกษาดูงาน เข้าค่ายฝึกอบรมระยะสั้น เพื่อให้เห็นตัวอย่าง สร้างความตระหนัก และฝึกปฏิบัติในเรื่องที่ศูนย์ดำเนินการอยู่ ตามความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

การนำเสนอทุกรายการสอดคล้องตรงตามศาสตร์พระราชาทั้งด้านวิธีทรงงาน เป้าหมายการเรียนรู้ การทำงานอาชีพ และสัมพันธ์กับสาระของหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิตที่คณะทำงานนำเสนอในร่างเอกสาร "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"

๕. ข้อสรุปการนำเสนอของบุคคลทั่วไป

มีข้อสรุปตามกลุ่มของข้อเสนอ ดังนี้

๑) ข้อเสนอด้านการจัดหลักสูตร

- ควรมีสาระที่เกี่ยวข้องกับการเงินในการสร้างหลักสูตรทุกระดับ
- หลักสูตรการเรียนรู้ต้องเน้นปฏิบัติให้มาก ๆ ระดับปฐมวัย ปลูกฝังให้มีจิตสำนึกซึมซับ ระดับประถมศึกษา ฝึกหัด ระดับมัธยมศึกษา ให้ปฏิบัติ จัดทำโครงงาน ระดับอุดมศึกษา ให้วิเคราะห์ วิจัย เรียนรู้ให้แตกฉาน เชื่อมโยง ถ่ายโอนจากศาสตร์พระราชาไปสู่เนื้อหาอื่น ๆ
- มีหลายหลักสูตร หลายระดับ ถ้ามีการจัดศาสตร์พระราชาต่อเนื่องชัดเจนในวิชาต่าง ๆ จะเป็นการฟื้นฟูประเทศได้เลย เน้นหลักสูตรภาคประชาชนเรียนรู้ตลอดชีวิต
- เนื้อหาของศาสตร์พระราชาควรเป็นรูปธรรม โดยมองไปที่สมรรถนะในแต่ละระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนการศึกษาตลอดชีวิต ว่าการปฏิบัติตนเป็นอะไร การปฏิบัติงาน สมรรถนะที่เกิดในระดับชั้นเรียนเป็นอะไร จะประเมินผลอย่างไร

- การมองหลักสูตร ควรมองไปที่หลักการ และให้ความสำคัญกับการนำหลักสูตรไปใช้
- มีเนื้อหาสาระในแต่ละอย่างไม่เหมือนกัน ต้องหาหน่วยงานหลักมาดำเนินการในเรื่องศาสตร์พระราชา ซึ่งต้องหาหน่วยงานที่มีความแม่นในเรื่องเนื้อหาสาระ
- เนื้อหาสาระของศาสตร์พระราชา (ปราชญ์ด้านต่าง ๆ ต้องเข้ามามีส่วนร่วม) ทั้งหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานด้านนโยบาย/ศาสนา/ชุมชน การมองชุมชนให้ยึดใน ๓ ลักษณะคือ ชุมชนชนบท เน้นเกษตร/ชุมชนกึ่งเมือง/ชุมชนในเมือง การสร้างกฎระเบียบใหม่ แนวคิดใหม่ สะเทือนรากเหง้าวัฒนธรรม หลักการพึ่งตนเองได้ สวนทางกับทุนนิยม
- หลักสูตรแต่ละระดับต้องชัดเจน ต้องมีฐานข้อมูล เพื่อการสืบค้นเรียนรู้เกี่ยวกับปราชญ์ด้านต่าง ๆ
- องค์ความรู้จากหน่วยงานรัฐ/เอกชนที่ทำงานด้านศาสตร์พระราชาและเศรษฐกิจพอเพียงควรเรียนรู้จากชุมชนตามภูมิสังคม ชนบท กึ่งเมือง ในเมือง ซึ่งมีวิถีชีวิตต่างกัน เรียนรู้จากการเลียนแบบผู้ประสบผลสำเร็จ กระบวนการเรียนรู้ยึดมั่นการมีส่วนร่วม เคารพศรัทธาต่ออาชีพ และผู้นำต้องเป็น Role Model

๒) ข้อเสนอด้านการจัดการเรียนรู้

- ศาสตร์พระราชาไม่ใช่การสั่งการด้วยการสื่อสาร แต่นำไปสู่ประชาชนด้วยการให้ลงมือทำ เริ่มจากค้นหาปัญหาด้วยวิธีการง่าย ๆ เป็นระบบ มีข้อมูลรอบด้าน เน้นมีส่วนร่วม
- ต้องจัดศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ปราชญ์ชาวบ้าน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้มาก
- การจัดกิจกรรมควรเป็นบูรณาการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นที่กระบวนการเป็นหลัก
- เดิมมีการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน ควรเป็นปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ (ครูจะต้องไม่สอนในสิ่งที่ตนเองรู้ แต่ควรให้ปฏิบัติแล้วเกิดความรู้เอง)

๓) ข้อเสนอด้านการขับเคลื่อน

- เสนอให้การขับเคลื่อนเรื่องศาสตร์พระราชาเป็นวาระแห่งชาติ
- สำคัญอยู่ที่ความเชื่อมั่น เรียนรู้ สังเคราะห์ ผนวกความคิดอยู่เสมอ เชื่อมั่นว่าทุกคนทำได้ เรียนรู้ได้ ร่วมมือกันได้ เชื่อว่าทุกคนมีคุณค่า เชื่อว่าทำได้จะทำได้เต็มแผ่นดิน
- ควรมีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้สามารถเป็นพี่เลี้ยงในพื้นที่ เป็นฐานขยายความรู้โดยมีการติดตามเป็นระยะ ๆ
- กลไกการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา ควรพิจารณาไปที่สถาบันต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย/ศูนย์การเรียนรู้/บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ถ้าสามารถรวมกันได้จะทำให้การขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน
- สร้างความเข้าใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา ออกแบบแนวคิดให้ชัดเจน พร้อมทั้งมีการกำกับติดตามผลเป็นระยะ ๆ
- ต้องการเห็นการขับเคลื่อนฯ ในโรงเรียนอื่น ๆ เหมือนโรงเรียนกองทุนการศึกษา

คำนำ

"ศาสตร์พระราชา" คลังปัญญาเพื่อการศึกษาของไทย สามารถเติบโตก้าวหน้าอย่างยั่งยืน สืบเนื่องจากการพัฒนาประชาชนด้านการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ผู้ทรงเป็นพ่อของแผ่นดินได้ทรงพัฒนาการศึกษาเพื่อให้พสกนิกรของพระองค์มี "ความรู้คู่คุณธรรม" พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ทรงอุทิศเวลา ตรากตรำพระวรกาย และเสียสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อความสุขของประชาชนชาวไทยมาอย่างยาวนาน ตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชย์กว่า ๗๐ ปี ทรงศึกษาค้นหาวิธีที่ทำให้พสกนิกรของพระองค์มีความสุข แม้ต้องเผชิญปัญหาวิกฤตภัยพิบัติทั้งด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง พลังงานและเทคโนโลยี โดยทรงค้นพบด้วยพลังปัญญาของพระองค์เองกับการเสียสละ จึงได้มาซึ่งแก่นของความรู้แห่งคุณค่าชีวิตอย่างสมดุล คือ "ความสุข" กับ "ความมั่งมี" หรือ "เศรษฐกิจ" กับ "พอเพียง" และเผยแพร่สู่ชาวโลกเป็น "Happiness lead to economy to be sustainable development goals" จนกระทั่งองค์การสหประชาชาติได้ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แด่พระองค์ เนื่องจากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่จะพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น "ศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙" จึงเป็นสมบัติอันล้ำค่าของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงปัญญา และเป็นสมบัติอันล้ำค่าของแผ่นดินไทยที่ทรงมอบให้พสกนิกรของประเทศ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ทรงให้ความสำคัญด้าน "การพัฒนาคนด้วยการศึกษา" ทรงมีพระปณิธานตามเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และทรงน้อมนำ **"ศาสตร์พระราชา"** เพื่อพัฒนาคนโดยการทำให้ประชาชนของพระองค์เป็นพลเมืองที่ดี สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข พัฒนาพึ่งตนเอง และมีทัศนคติที่ดีต่อบ้านเมือง โดยอาศัยการศึกษา "แก่นสาระแห่งความรู้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙" อันเป็นการสืบสานองค์ความรู้ของพระราชบิดา คือ **"ศาสตร์พระราชา"** ถือเป็น "ตำราแห่งชีวิต" และเป็นปรัชญาสำคัญบนฐานแนวคิดในการดำเนินชีวิตบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้จริง ก่อเกิดเป็นการทดลอง เปรียบเทียบ วิจัยและพัฒนา อันนำไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

"ศาสตร์พระราชา" เป็นศาสตร์ที่ผสมผสานหลักการทรงงาน ๒๓ ข้อ ที่พระองค์ทรงเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และทรงพร่ำสอน แนะนำแนวทางการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เป็นองค์ความรู้ที่ว่าด้วยเรื่อง "การพัฒนาอย่างยั่งยืน" ครอบคลุมในทุกมิติ ด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม พระราชประสงค์ของพระองค์ คือ การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ และด้านจิตใจของประชาชนคนไทยเป็นสำคัญ อันเป็นที่มาของหลักที่ใช้เป็นแก่นในการพัฒนาการศึกษาของเยาวชนไทย และเพื่อให้ประเทศไทยเป็นต้นแบบของการนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง จึงได้ดำเนินการจัดทำข้อมูลเพื่อนำเสนอร่างรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" ขึ้น เพื่อเร่งพัฒนาคนและประเทศให้มีความยั่งยืนสืบไป

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ธันวาคม ๒๕๖๑

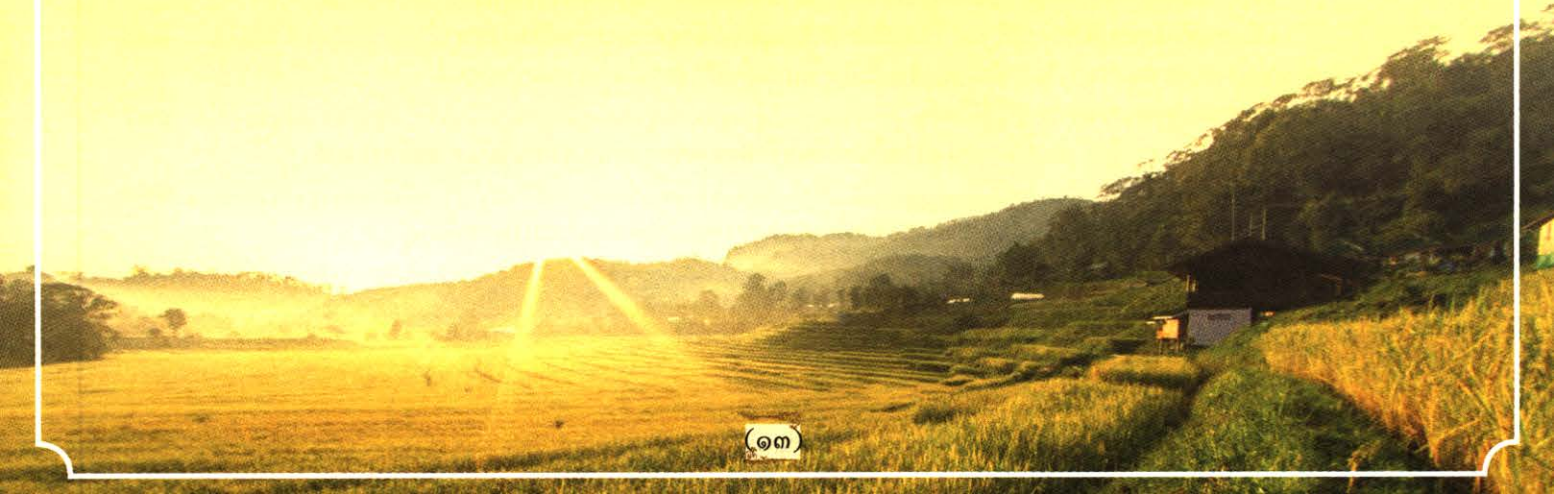

สารบัญ

หน้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ..... (๑)-(๑๑)
คำนำ ..... (๑๒)-(๑๓)
สารบัญ ..... (๑๔)
บทนำ ๑
ความเป็นมา ๑
วัตถุประสงค์ ๓
กรอบแนวคิด ๔
กระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงาน ๕
แหล่งเรียนรู้และการศึกษาดูงาน ๘
ส่วนที่ ๑ แนวคิดการสืบสานศาสตร์พระราชา ๑๑
กรอบแนวคิดการนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในการศึกษา ๑๑
การสืบสานขยายผลศาสตร์พระราชาในการจัดหลักสูตรการศึกษา ๑๒
การนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปปรับใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา ๑๓
การสืบสานศาสตร์พระราชาสู่กระบวนการเรียนรู้ ๑๔
ส่วนที่ ๒ บทเรียนจากการศึกษาดูงาน ๑๕
หลักการดำเนินงานสู่ความสำเร็จ ๑๕
เนื้อหาและองค์ความรู้ ๒๔
ต้นแบบการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ ๓๐
ส่วนที่ ๓ การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา ๓๖
การจัดหลักสูตรสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ๓๖
การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ๔๒
การสืบสานศาสตร์พระราชาสำหรับผู้สูงอายุ ๔๙
เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ ๕๒
ส่วนที่ ๔ คำตอบจากแหล่งเรียนรู้และการศึกษาดูงาน ๕๙
การทำให้บุคลากรเกิดความรู้ ความเข้าใจ ๕๙
วิธีการทำให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ ๕๙
การนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ ๖๐
วิธีการนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตที่ยั่งยืน ๖๐
ส่วนที่ ๕ สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นจากการจัดเสวนา ๖๒
บรรณานุกรม ๖๖
ภาคผนวก ๖๗
ภาคผนวก ก. สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงาน ๖๘
ภาคผนวก ข. โครงการเดินทางไปศึกษาดูงาน (๔ ภูมิภาค) ๒๒๒
ภาคผนวก ค. สรุปแนวคิดกระบวนการสืบสานศาสตร์พระราชา (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙) และพระบรมราโชบายด้านการศึกษา (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐) ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ๒๒๖
ภาคผนวก ง. สรุปรายงานการเสวนา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" ๒๓๖
ภาคผนวก จ. โครงการเสวนา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" ๒๔๙
ภาคผนวก ฉ. ประมวลภาพการจัดเสวนา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" ๒๖๖
ภาคผนวก ช. คำสั่งคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ๒๗๒

บทนำ

๑. ความเป็นมา

"ศาสตร์พระราชา" ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เป็นองค์ความรู้ที่ว่าด้วยเรื่อง "การพัฒนาที่ยั่งยืน" ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยพระราชประสงค์ของพระองค์ คือ การพัฒนาและการยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรให้มีความสุข โดยให้คำนึงถึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ด้วยการไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติ อันได้แก่ ป่าไม้ น้ำ ดิน และสิ่งมีชีวิตที่ต้องพึ่งพิงเกื้อกูลกัน รวมถึงความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ สังคม ภูมิหลังทางเศรษฐกิจในการพัฒนา แม้ว่าจะมีวิธีการที่หลากหลาย แต่หากมีจิตใจที่มีความรัก ความห่วงใย ความรับผิดชอบ และความเคารพในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นไปได้อย่างดี มีความสุขที่ยั่งยืน

"ศาสตร์พระราชา" นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงครองราชย์ยาวนานกว่า ๗๐ ปี พระองค์ทรงคิด ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเชิงประจักษ์เป็นตัวอย่างจนเกิดเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาและโครงการตามแนวพระราชดำริมากกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ จากพระราชกรณียกิจที่พระราชดำรินี้ได้กลายมาเป็น "ศาสตร์พระราชา" เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสุขที่ยั่งยืน และเพื่อการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคง ซึ่ง "ศาสตร์พระราชา" สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ด้าน คือ

๑) ศาสตร์แห่งการพัฒนา

๒) ศาสตร์แห่งความประพฤติ

๓) ศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

และศาสตราจารย์กิตติคุณ วิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวสรุปอย่างกระชับให้เข้าใจง่ายว่าเป็น **"สิ่งที่พ่อคิด กิจที่พ่อทำ คำที่พ่อสอน พรที่พ่อให้"**

"ศาสตร์พระราชา" จึงมีคุณค่ามหาศาลที่ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับประชาชนชาวไทยเท่านั้น แต่รวมถึงประชาชนทั่วโลกทั้งหมด เพราะหากได้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีชีวิตได้แล้ว จะทำให้เกิดความมั่นคงอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติ เกิดความมั่งคั่งทางด้านอาหารและจิตใจ ซึ่งจะนำมาซึ่งความสันติและความสุขอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตามแม้ **"ศาสตร์พระราชา"** จะมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาประเทศชาติ แต่สำหรับประชาชนชาวไทยจำนวนไม่น้อย เมื่อพิจารณาจากวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบันแล้ว ถือว่ายังไม่สามารถ "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ได้ถึงแก่นแท้ในศาสตร์พระราชา ทำให้การดำเนินชีวิตหาความสุขที่แท้จริงไม่ได้ ในทางกลับกันกลับเกิดปัญหาและสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับตนเองและส่วนรวม ทั้งนี้ก็ด้วยประชาชนส่วนใหญ่มีเจตคติ วิธีคิดต่อการดำเนินชีวิตที่อาจจะยังไม่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชา เช่น

๑) ด้านสิ่งแวดล้อม ที่สิ่งมีชีวิตจะต้องอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ รวมถึงทรัพยากรอื่น ๆ ได้อย่างสมดุลและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แต่ปัจจุบันมนุษย์ยังทำลายธรรมชาติจนทำให้ระบบนิเวศวิทยาเปลี่ยนแปลงไป จึงเกิดผลกระทบตามมา ทั้งเรื่องคุณภาพของดิน ปัญหาการขาดแคลนน้ำ หรือปัญหาน้ำท่วมอย่างรุนแรง เมื่อถึงฤดูฝน อากาศเป็นพิษ โลกร้อน และอื่น ๆ อีกมากมาย เมื่อธรรมชาติถูกทำลาย วิถีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของมนุษย์ก็ถูกทำลายไปด้วย

๒) ด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านเศรษฐกิจของคนไทย ไม่ใช่อยู่แค่ความยากจนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงปัญหาอื่นที่ตามมาอีกมากมาย ด้วยการละทิ้งถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น เกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมาย ทั้งที่ประเทศไทยมีจุดเด่นทั้งด้านภูมิศาสตร์และทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เป็นอู่ข้าว อู่น้ำของโลก แต่ด้วยวิธีคิดและการสร้างเจตคติที่ไม่สอดคล้องกับความอุดมสมบูรณ์ที่ประเทศมีอยู่ ทำให้วิถีการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตที่มุ่งสร้างฐานะทางสังคม ทำให้เกิดการแข่งขันจนนำไปสู่การประกอบอาชีพที่ไม่สอดคล้องกับทรัพยากรของประเทศที่มีอยู่ เนื่องจากมีการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ไม่เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ ก่อเกิดเป็นการทำลายอย่างต่อเนื่อง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในอนาคต และเมื่อประชาชนของประเทศเรียนรู้ไม่ตรงกับศักยภาพ ประกอบอาชีพที่ไม่ตรงกับความถนัดและไม่ใช่อาชีพที่ชอบ ความสุขในการทำงานและรายได้จึงไม่เกิดขึ้น

๓) ด้านสังคม ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจถึงแก่นแท้ในศาสตร์พระราชา ส่งผลให้มีการดำเนินชีวิตที่ประมาท ไม่มีเป้าหมาย โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน วิถีการดำเนินชีวิตจึงเกิดเจตคติที่ผิด โดยคิดว่าจะมีความสุขได้ต้องมีฐานะร่ำรวยด้วยเงินทอง วัตถุ มากกว่าด้านจิตใจ จนเกิดการเลียนแบบด้วยการเชิดชูคนรวย คนมีชื่อเสียงว่าเป็นผู้มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีมากกว่าคนดี คนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข การดำเนินชีวิตจึงมีการแข่งขัน เอารัดเอาเปรียบ เกิดความเห็นแก่ตัว ดังนั้น จึงควรปรับกระบวนการคิดให้รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงจะทำให้สังคมไทยมีความสุข แต่ด้วยสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่ยังไม่มีความสุขจากการประสบปัญหามากมาย จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและการพัฒนาประเทศในอนาคตทุกด้านอีกด้วย

๔) ด้านเทคโนโลยี ด้วยยุคปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เทคโนโลยีสามารถที่จะเป็นองค์ความรู้ที่ย่อทุกมุมโลกมาให้ศึกษาเรียนรู้ได้สะดวก รวดเร็วขึ้น หากประชาชนชาวไทยได้นำศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาประยุกต์ใช้ให้ถึงแก่นแท้จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาประเทศชาติได้อย่างดียิ่ง อันจะส่งผลให้มีความสะดวกและรวดเร็วในการดำเนินชีวิตมากขึ้น แต่ที่ผ่านมาประชาชนกลับมิได้นำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ เทคโนโลยีจึงเป็นดาบสองคมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต สังคม และประเทศชาติในทางลบเป็นวงกว้าง

จากวิถีการดำเนินชีวิตส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เกิดจากการไม่นำศาสตร์พระราชาไปปรับใช้สู่วิถีชีวิตอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาทั้งหมดตั้งแต่ระบบการจัดการศึกษา ด้วยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคลากรของประเทศแต่ด้วยวิธีคิดและเจตคติของทุกฝ่าย ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้ให้ความรู้และฝ่ายบริหารจัดการนโยบายผิดพลาด แทนที่จะเน้นเป้าหมายที่คุณภาพชีวิตที่มีความสุขอย่างยั่งยืน กลับส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการแข่งขันตั้งแต่เด็กเล็กไปจนโต ทั้งการสอบเรียนต่อต้องการเข้าโรงเรียนมีชื่อเสียง ส่งเสริมให้เรียนสูงจนจบปริญญา ผู้เรียนก็หวังปริญญาโดยไม่คำนึงถึงศักยภาพของเด็กเป็นรายบุคคลว่ามีความชอบความถนัด หรือมีทักษะเด่นในด้านใด วิธีการจัดการเรียนรู้จึงเหมือนกันทุกคนทั้งประเทศ ด้วยการเน้นแต่เนื้อหา เรียนรู้จากแบบเรียนและตำรา ท่องจำเนื้อหาเพื่อการสอบ การจบการศึกษา และเพื่อแข่งขันกันเข้าทำงานเป็นมนุษย์เงินเดือน ซึ่งเป็นการพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงศักยภาพ ความชอบ ความถนัดเพื่อประกอบอาชีพที่ชอบ ทักษะที่ใช่ในบริบทพื้นที่ของภูมิลำเนาตนเอง การศึกษาที่เป็นเครื่องมือพัฒนาบุคลากรของชาติที่ผ่านมา จึงยังไม่ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติจริงอย่าง "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ในศาสตร์พระราชา รวมถึงวิธีการส่งเสริมให้กับประชาชนทั่วไปจากหน่วยงานที่รับผิดชอบทุกภาคส่วนก็ยังเป็นไปในลักษณะต่างฝ่ายต่างคิดต่างฝ่ายต่างปฏิบัติตามกรอบระเบียบแบบแผนทางราชการ ขาดการบูรณาการไปสู่เป้าหมายเดียวกัน การที่จะพัฒนาคนไทยให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืน จึงยังไม่เกิดผลเท่าที่ควร ที่สำคัญสูงสุด คือ พระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงงานจนกลายเป็นศาสตร์ที่ประชาชนทั่วโลกยอมรับ ในฐานะประชาชนไทยจึงมีหน้าที่สำคัญยิ่งที่ต้องดำรงรักษาไว้ให้คงอยู่ในจิตสำนึกของประชาชน ด้วยวิธีการนำไปปฏิบัติจนกลายเป็นวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนตามพระราชปณิธานที่ทรงทุ่มเทพระวรกายเพื่อประชาชนตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์มายาวนานกว่า ๗๐ ปี เพื่อให้ศาสตร์พระราชาถูกนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างยั่งยืน จนกลายเป็นวิถีชีวิตปกติของประชาชนทุกช่วงวัย คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการจัดทำข้อมูลเพื่อนำเสนอรายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง **"ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"** ขึ้น เพื่อเสนอต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับประยุกต์ใช้ดำเนินชีวิตต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๑) เพื่อสืบสานศาสตร์พระราชาจากพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ไว้ให้คงอยู่กับประเทศและโลกสืบไป

๒) เพื่อดำเนินการตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ในการสืบสานศาสตร์พระราชาและการพัฒนาคนในประเทศ **"เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา และมีงานทำ"**

๓) เพื่อพัฒนาบุคลากรของชาติให้มีคุณภาพ บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๔ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ด้านการพัฒนาบุคลากรของชาติ

๔) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนประกอบอาชีพที่ชอบ ตรงตามศักยภาพที่มีอยู่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความสุขที่ยั่งยืน

๓. กรอบแนวคิด

การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในอนาคตต้องน้อมนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานไว้มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตกับประชาชนแต่ละช่วงวัยอย่างเหมาะสม โดยเสริมสร้างเจตคติและฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารอบด้าน เป็นคนดี (มีจิตอาสา) และสามารถประกอบอาชีพได้ พร้อมทั้งตระหนักถึงความสุขมากกว่ารายได้เป็นสำคัญ

ที่ผ่านมาการสืบสานศาสตร์พระราชา "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ไม่เพียงแต่เป็นยุทธศาสตร์ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานให้ข้าราชการและพสกนิกร เพื่อเป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหาและก้าวข้ามความท้าทายในการดำรงชีวิต แต่ยังเป็นพระราชจริยวัตรที่ทรงปฏิบัติให้เห็นอยู่เสมอผ่านวิธีการทรงงานในทุก ๆ พระราชกรณียกิจของพระองค์ ดังนั้น คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้ออกแบบและหาจุดเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัย เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในหลักสูตรการเรียนรู้ และการดำรงชีวิตประจำวันแก่ทุกช่วงวัย โดยไม่จำเป็นต้องเสียเวลาปรับหลักการสำคัญในหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันตามที่คาดการณ์ไว้ แต่จะกระทำเพียง "ปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอนและวิธีออกข้อสอบ" เท่านั้น ผนวกกับที่ผ่านมาคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ออกแบบแนวคิดการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายหลักผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่มุ่งสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนเป็นสำคัญ เพื่อให้ประชากรทุกช่วงวัยเข้าถึงการสืบสานศาสตร์พระราชาว่าด้วยการดำเนินชีวิต ๓ ปรัชญา ๒๓ วิธีการทรงงาน และผ่านองค์ความรู้ทั้ง ๘ ศาสตร์ ๓ เป้าหมายได้อย่างเหมาะสม จึงจะสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทุกช่วงวัยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ในระยะยาว โดยมุ่งปลูกฝังให้เยาวชนและประชาชนเป็น "คนดี มีคุณธรรม จริยธรรม" พร้อมมีจิตสำนึกรักและหวงแหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนั้น หลักสูตรศาสตร์พระราชาจึงเป็นการร่วมศึกษามวลประสบการณ์ที่จะนำไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตที่มีความสุขได้อย่างสมดุลและยั่งยืน เฉกเช่นเดียวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการในพระราชดำริจาก ๔ ภูมิภาค ๖ ศูนย์ ๔,๐๐๐ กว่าโครงการ และเครือข่ายกว่า ๑๐๐,๐๐๐ แห่งทั่วประเทศ โดยสรุปกรอบแนวคิดการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายดังแผนภาพต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการจัดทำข้อเสนอนโยบาย

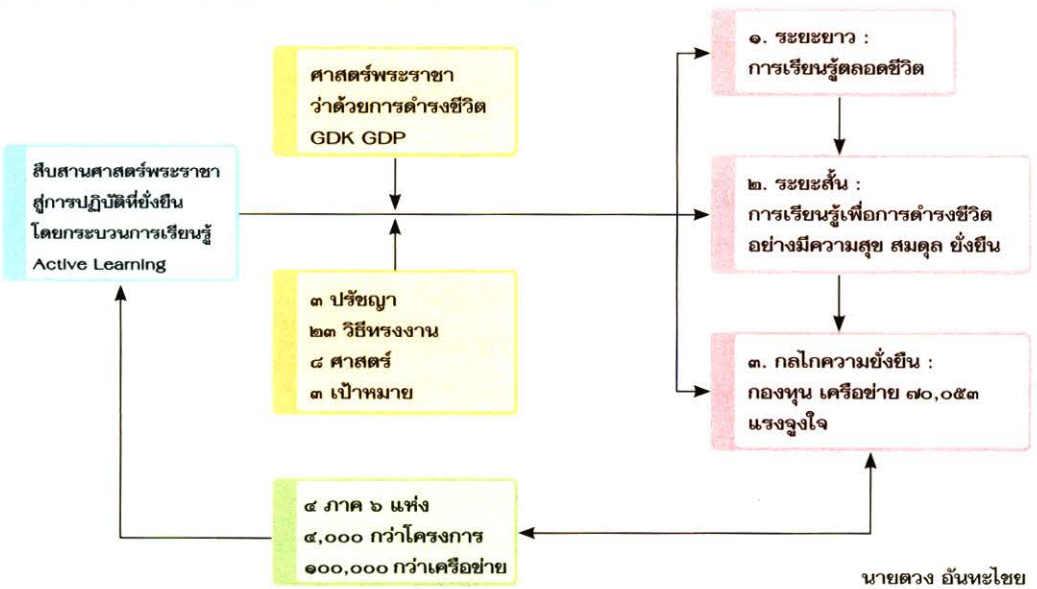

นายตวง อันทะไชย

๔. กระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงาน

๔.๑ กระบวนการดำเนินงาน

"เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการแก่ประชาชนชาวไทยว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม..." แสดงให้เห็นว่า ทรงใส่พระทัยในการดูแลพสกนิกรและทรงใช้หลักธรรมาภิบาลในการสร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชน ดังนั้น คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงน้อมนำการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทสืบสานศาสตร์พระราชา เพื่อขยายผลการพัฒนาพระราชมรดกที่พระราชทานไว้ให้แก่สังคมและประเทศให้ประจักษ์ถึงความสำคัญของพระราชดำริ พระบรมราโชวาท ตลอดจนพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ตลอด ๗๐ ปีแห่งการครองราชย์ คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการจัดทำกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานในภาพรวมสรุปเป็น ๔ ขั้นตอน ตามแผนภาพและรายละเอียด ดังต่อไปนี้

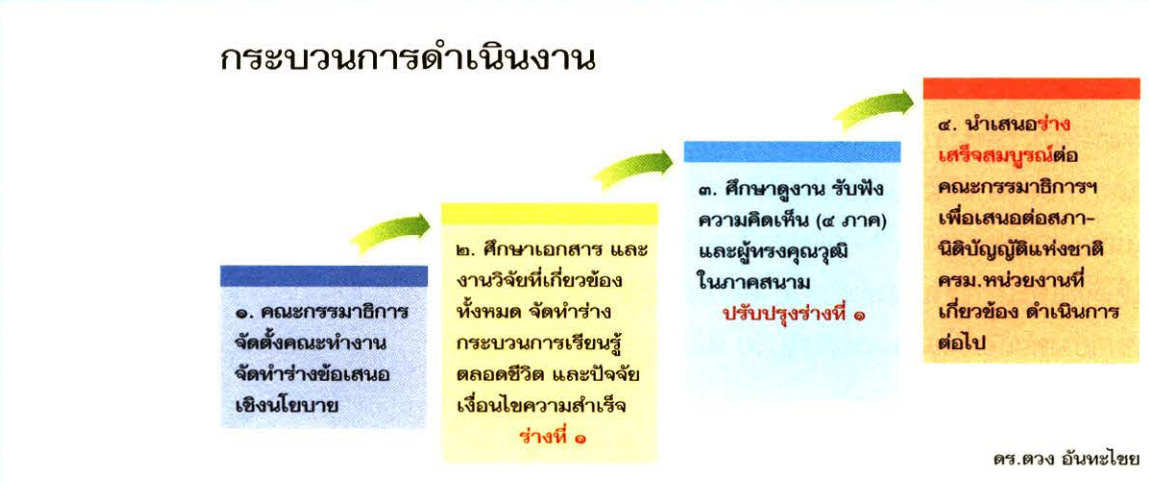

๑) แต่งตั้งคณะทำงาน คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำข้อมูลเพื่อนำเสนอรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" จากผู้ทรงคุณวุฒิทุกภาคส่วน

๒) การศึกษาข้อมูล คณะทำงานได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชาทั้งในประเทศและต่างประเทศ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชาและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ในการออกแบบ การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงวิธีการในการส่งเสริมดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน

๓) การศึกษาดูงาน คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ศึกษาดูงานจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาตามพระราชดำริ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านที่มีวิถีชีวิตตามศาสตร์พระราชาจนประสบผลสำเร็จในทุกภูมิภาคของประเทศ แล้ววิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลและการปฏิบัติจริงจากการเดินทางไปศึกษาดูงาน เพื่อให้ได้เนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ที่ยังไม่ได้กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักการในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จตามบริบทต่าง ๆ รวมถึงต้นแบบวิธีการที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านในภูมิภาคต่าง ๆ ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ สามารถเป็นต้นแบบให้นำมาประยุกต์ใช้ตามบริบทของตนเองได้ เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติจริงควบคู่ไปกับการเรียนรู้ของผู้เรียน

๔) การนำเสนอผลการพัฒนา คณะทำงานได้พัฒนาวิธีจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาโดยบูรณาการองค์ความรู้ด้านเทคนิคกระบวนการพัฒนาตามวิธีทรงงานกับกระบวนการเรียนรู้พัฒนาการคิดขั้นสูงเชิงระบบ และแบบแผนทำงานที่มีคุณภาพด้วยวิธีการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active Learning) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อให้เด็กและเยาวชนแต่ละช่วงวัยได้เรียนรู้และปฏิบัติจริงตามศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับวัย หลังจากนั้นได้นำเสนอผลการพัฒนา ดังนี้

- นำเสนอคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อพิจารณารายงานการพิจารณาศึกษาดังกล่าวและจัดโครงการเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกภาคส่วนต่อไป
- นำ "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" จัดรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกภาคส่วน อาทิ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน สถานศึกษา ฯลฯ
- นำรายงานการพิจารณาศึกษาดังกล่าวมาปรับปรุง พัฒนาให้ได้ข้อเสนอที่มีความสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพต่อการนำไปใช้พัฒนาเด็กและเยาวชน รวมถึงประชาชนได้อย่างแท้จริง
- คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ นำรายงานการพิจารณาศึกษาดังกล่าวเสนอต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ให้ความเห็นชอบและแจ้งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

๔.๒ ขั้นตอนการทำงานสังเคราะห์ข้อมูลการศึกษาดูงาน

อธิบายขั้นตอนการทำงานสังเคราะห์ข้อมูลการศึกษาดูงานศาสตร์พระราชาของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

โครงสร้างขั้นตอนที่กำหนดไว้เดิม	การปฏิบัติจริง
สิ่งที่ได้รับจากการศึกษาข้อมูล	๑) จัดข้อมูลตามรายภาคที่ศึกษาดูงาน โดยจัดข้อมูลทีละจุดที่ไปศึกษาดูงาน แต่ละจุดจัดข้อมูลแบ่งตามหัวข้อ ดังนี้ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย การดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ผลผลิต ผลกระทบ และการตอบคำถามของแต่ละศูนย์
การวิเคราะห์ (Analyze)	๒) นำข้อมูลการเดินทางไปศึกษาดูงานตั้งแต่ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาวิเคราะห์แยกประเภทตามลักษณะของแหล่งศึกษาดูงานเป็น ๔ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มศูนย์ศึกษาการพัฒนาตามพระราชดำริ ทั้ง ๔ ภาค (๒) กลุ่มศูนย์การเรียนรู้ศาสตร์พระราชา ทั้ง ๔ ภาค (๓) กลุ่มแหล่งปฏิบัติสืบสานศาสตร์พระราชา ทั้ง ๔ ภาค (๔) กลุ่มหน่วยงานทางการศึกษา/สถานศึกษา แต่ละกลุ่มวิเคราะห์ตามหัวข้อ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย การดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ผลผลิต ผลกระทบ และการตอบคำถามของแต่ละแห่งเป็นรายข้อ
การสังเคราะห์ (Synthetic)	๓) สังเคราะห์ความรู้ การศึกษาดูงานเป็นรายกลุ่ม รายหัวข้อ และสรุปเป็นภาพรวมของทุกกลุ่มทุกภาค
สาเหตุและผลกระทบ (Causal and effect)	๔) อธิบายเชื่อมโยงภาพรวมจากการสังเคราะห์เชิงระบบแบบบูรณาการไปสู่การจัดการศึกษาเป็นหลักการ กรอบความคิดทั้งระบบ และการตอบคำถาม
การออกแบบ (Design)	๕) ออกแบบแผนการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางการสืบสานศาสตร์พระราชาเป็นรายระดับการศึกษา

๕. แหล่งเรียนรู้และการศึกษาดูงาน

ในการจัดทำ **"ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"** ของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ดำเนินการค้นคว้า ศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งจากเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง รวมถึงการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านในภูมิภาคต่าง ๆ ดังแผนภาพสรุปและรายละเอียดดังต่อไปนี้

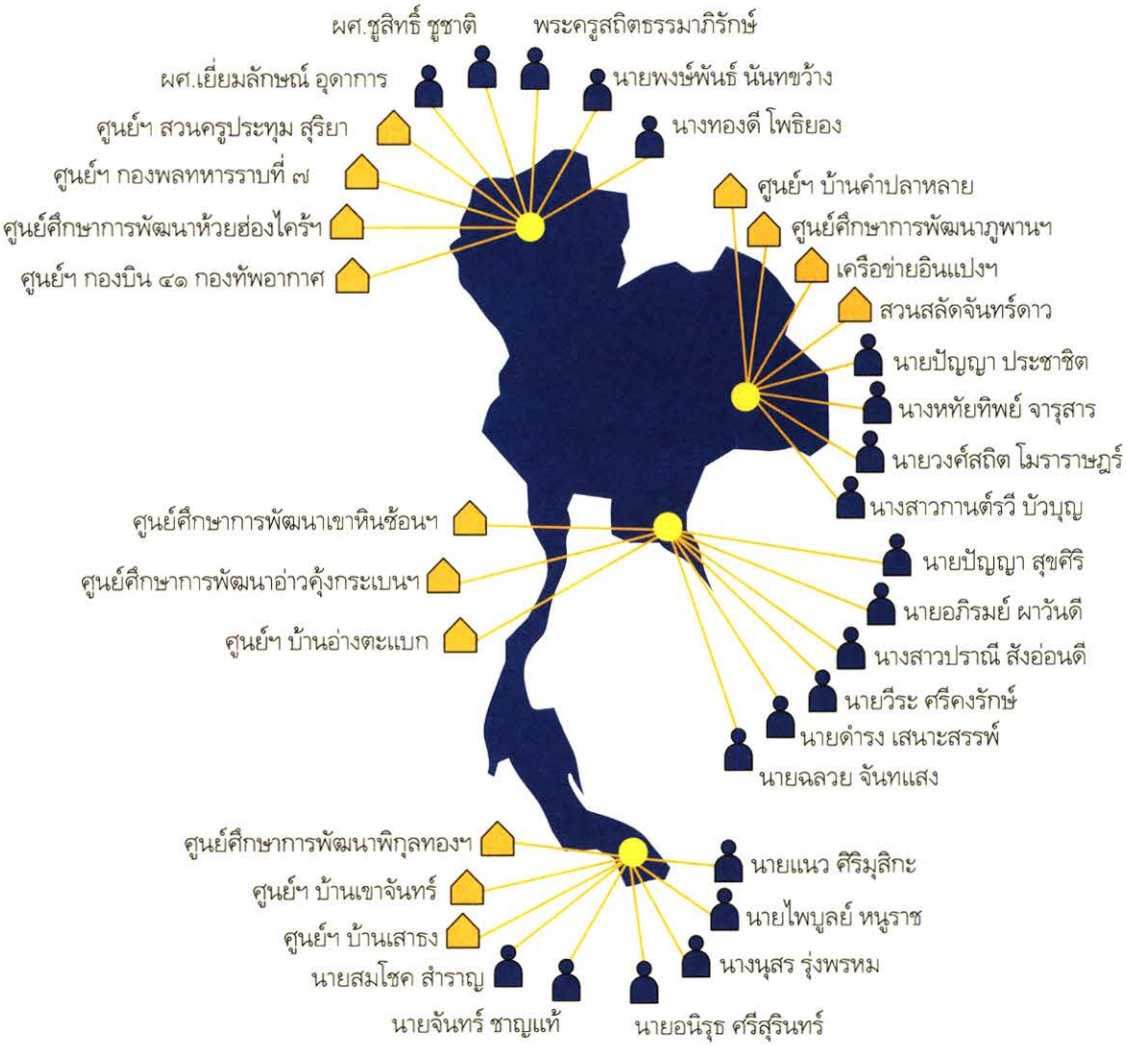

ภาคเหนือ

(๑) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่

(๒) ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗

(๓) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑ กองทัพอากาศ

(๔) ศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม

(๕) ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

(๕.๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

(๕.๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดาการ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ-เชียงใหม่

(๕.๓) พระครูสถิตธรรมาภิรักษ์ ประธานโครงการธรรมตามแนวพระราชดำริ (ป่าแลกน้ำ)

(๕.๔) นายพงษ์พันธ์ นันทขว้าง ประธานศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ

(๕.๕) นางทองดี โพธิยอง ประธานศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง

ภาคใต้

(๑) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

(๒) ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านบางเสาธง จังหวัดสงขลา

(๓) ศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ จังหวัดสงขลา

(๔) ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

(๔.๑) นายสมโชค สำราญ เกษตรกรศูนย์-เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเศรษฐกิจพอเพียง

(๔.๒) นายจันทร์ ชาญแท้ เกษตรกรศูนย์-เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเกษตรผสมผสาน

(๔.๓) นายอนิรุธ ศรีสุรินทร์ เกษตรกรตัวอย่างด้านการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด

(๔.๔) นางนุสร รุ่งพรหม ตัวอย่างครัวเรือนที่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นระบบและได้รับการส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ผักสวนครัว

(๔.๕) นายไพบูลย์ หนูราช ประธานกลุ่มโรงสีข้างชุมชนบ้านหนองโอน

(๔.๖) นายแนว ศิริมุสิกะ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านโคกค่าย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(๑) ศูนย์การศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

(๒) เครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้ สหกรณ์การเกษตรโดนหัวช้าง จังหวัดสกลนคร

(๓) สวนสลัดจันทร์ดาว จังหวัดขอนแก่น

(๔) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย จังหวัดขอนแก่น

(๕) ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

(๕.๑) นายปัญญา ประชาชิต หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยเคลิ้ม

(๕.๒) นางหทัยทิพย์ จารุสาร หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริ อำเภอกุสุมาลย์

(๕.๓) นายวงศ์สถิต โมราราษฎร์ หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริ อำเภออากาศอำนวย

(๕.๔) นางสาวกานต์รวี บัวบุญ เจ้าของบ้านสวนภูระวี (แหล่งเรียนรู้ตามโครงการยุวเกษตรยุคใหม่)

ภาคตะวันออก

(๑) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

(๒) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี

(๓) ศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก จังหวัดฉะเชิงเทรา

(๔) ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

(๔.๑) นายปัญญา สุขสิริ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านผสมผสาน

(๔.๒) นายอภิรมย์ ผาวันดี เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน

(๔.๓) นางสาวปราณี สังอ่อนดี เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน

(๔.๔) นายวีระ ศรีคงรักษ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านผลิตเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร

(๔.๕) นายดำรง เสนาะสรรพ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม

(๔.๖) นายฉลวย จันทแสง เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตผักและผลไม้ปลอดภัย

ส่วนที่ ๑ แนวคิดการสืบสานศาสตร์พระราชา

๑. กรอบแนวคิดการนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในการศึกษา

๑.๑ องค์ความรู้จากศาสตร์พระราชา

สามารถแบ่งเป็น ๓ มิติ คือ มิติที่ ๑ องค์ความรู้ด้านเนื้อหาความรู้จากโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ประกอบด้วยศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน ๗ สาขา และสาขาอื่น ๆ จำแนกเป็น ๘ สาขา มิติที่ ๒ องค์ความรู้ด้านเทคนิคกระบวนการพัฒนาตามวิธีทรงงาน ซึ่งมีผู้ศึกษารวบรวมไว้ได้ ๒๓ วิธี และมิติที่ ๓ องค์ความรู้ด้านเป้าหมายของการเรียนรู้และการทำงานตามศาสตร์พระราชา เปรียบเสมือนหัวใจของศาสตร์พระราชา ประกอบด้วย ๓ เรื่องใหญ่ คือ ๑) ศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนา ๒) ศาสตร์ว่าด้วยการประพฤติการครองตน และ ๓) ศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน

การสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนเป็นกระบวนการนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลหรือเรียกง่าย ๆ ว่าการนำความรู้ในศาสตร์ทั้ง ๓ มิติไปสู่การปฏิบัติจริง หรือเดินตามรอยเท้าพ่อในการปฏิบัติตนปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยการนำองค์ความรู้ด้านเป้าหมายของการเรียนรู้หรือการพัฒนางานองค์ความรู้ด้านเนื้อหาความรู้จากโครงการพระราชดำริและอื่น ๆ รวมทั้งการนำองค์ความรู้ในวิธีทรงงานมาใช้ในการดำเนินชีวิต การทำงานของบุคคล ครอบครัว ชุมชน หรือขององค์กร มูลนิธิ หน่วยงานเอกชน กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน ดำเนินชีวิต ดำเนินงานในหน้าที่ความรับผิดชอบด้วยองค์ความรู้ตามศาสตร์พระราชาหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "เดินตามรอยเท้าพ่อ สานต่องานที่พ่อทำ"

การสืบสานศาสตร์พระราชาทั้ง ๓ มิติ ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สู่การพัฒนาประเทศให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

๑.๒ การนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในการจัดการศึกษา

ศาสตร์พระราชาจะนำไปสู่หลักสูตรการเรียนการสอนและวิธีจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาต่าง ๆ ตามแนวทาง ดังนี้

ในมิติที่ ๑ องค์ความรู้ที่เป็นเนื้อหาสาระในสาขาต่าง ๆ ที่จะต้องนำไปกำหนดเป็นสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาให้ผู้เรียนเรียนรู้ในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ของศาสตร์พระราชา

ในมิติที่ ๒ องค์ความรู้ด้านเทคนิคกระบวนการพัฒนาตามวิธีทรงงาน เป็นมิติที่ต้องนำวิธีทรงงานของพระราชามาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วย ๒๓ วิธีทรงงานของพระราชา เพื่อสร้างบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยการทำงานที่ดีให้ติดตัวผู้เรียน ให้เป็นการเรียนรู้ผ่านเทคนิคกระบวนการในมิติที่ ๓ จากเนื้อหาต่าง ๆ ในมิติที่ ๒ ไปสู่เป้าหมายและหลักการพื้นฐานในมิติที่ ๑ เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการสร้างเจตคติ ค่านิยม และกระบวนการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคิด เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา (King's Model) หรือถักทอเชื่อมโยงวิธีทรงงานทั้ง ๒๓ วิธี เป็นกระบวนการเรียนรู้อื่นที่สามารถพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบให้สอดคล้องกับหลักการและแนวคิดดังกล่าวในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

ในมิติที่ ๓ ศาสตร์พระราชาด้านเป้าหมายการเรียนรู้และการทำงาน สอดคล้องกับแนวทางของ UNESCO ที่กำหนดหลักการพื้นฐานของการปรับปรุงการเรียนรู้ของคนในศตวรรษที่ ๒๑ ว่าด้วย The four pillars of learning ซึ่งประกอบด้วย Learning to know, Learning to do, Learning to live together และ

Learning to be ดังนั้น องค์ความรู้ด้านเป้าหมายของการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรระดับต่าง ๆ เมื่อนำไปกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตรก็จะเป็นวัตถุประสงค์ด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย (Cognitive Domain Psychomotor Domain & Affective Domain) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ๑๗ ประการ (17 Sustainable Development Goals: SDGs) ได้เป็นอย่างดี

โดยสรุปแนวคิดหลักในการนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในการจัดการศึกษาตามแผนภาพและรายละเอียดดังต่อไปนี้

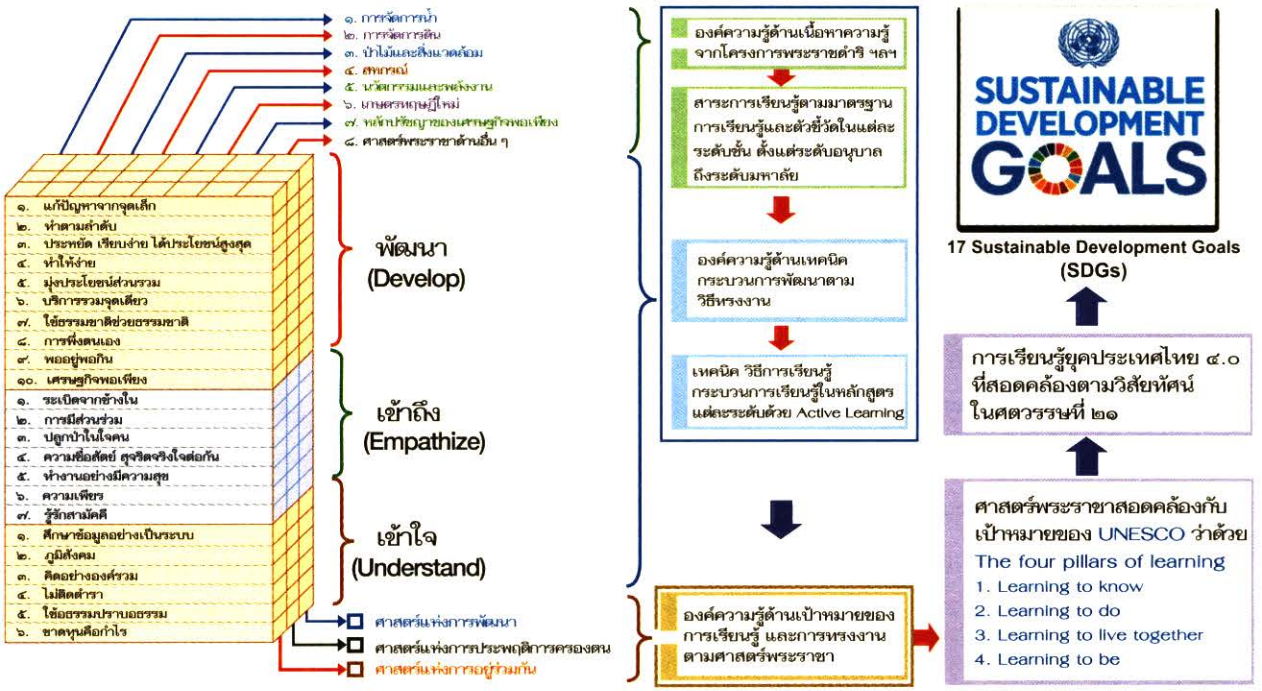

๒. การสืบสานขยายผลศาสตร์พระราชาในการจัดหลักสูตรการศึกษา

การนำเนื้อหาความรู้ในศาสตร์พระราชามาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับหลักสูตรการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา ไปถึงการศึกษาตลอดชีวิตว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร จัดลงไปในหลักสูตรได้อย่างไรบ้าง ทั้งรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติมหรือรายวิชาเฉพาะในแต่ละระดับหรือสาขาการศึกษา อาจจะจัดให้ทั้งการเรียนการสอนในรายวิชาปกติ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเรียนรู้ด้วยโครงงานหรือการศึกษาอิสระ Independent Study หรือโครงงานหรือวิทยานิพนธ์จบการศึกษาหลักสูตรเหล่านี้ กระทรวงศึกษาธิการต้องมีความยืดหยุ่นให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้เองตามบริบท เป้าหมาย ปรัชญาของสถานศึกษา และความเหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละด้าน

โดยสรุปแนวทางการสืบสานขยายผลศาสตร์พระราชาในการจัดหลักสูตรการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแผนภาพดังต่อไปนี้

๓. การนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปปรับใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา

การนำไปปรับใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากระทรวงศึกษาธิการต้องจัดหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง จึงจะตอบสนองวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ของสถานศึกษา และการพัฒนาประเทศ ดังนั้น เมื่อสถานศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องระหว่างองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาแล้ว สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

(๑) ส่วนใดมีความสัมพันธ์กันชัดเจนทั้งเนื้อหา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกระบวนการเรียนรู้วิธีทรงงานของพระราชาให้จัดลงในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือรายวิชา แต่ละสถานศึกษา แต่ละระดับกำหนด

(๒) สาระองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาสัมพันธ์กับหลักสูตรบ้างเล็กน้อย อาจจะเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือวิธีอื่น ๆ

(๓) หากองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรก็สามารถจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือจัดสาขาการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

๔. การสืบสานศาสตร์พระราชาสู่กระบวนการเรียนรู้

เป็นการน้อมนำศาสตร์พระราชามิติที่ ๒ ด้านวิธีทรงงานมาจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรทุกระดับ ซึ่งโครงการทรงงานของพระราชาจะเน้นที่เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ดังนั้น จำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีปฏิบัติจริงผ่านการพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำสรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) หรือ GPAS 5 Steps แบบ Active Learning ผ่านโครงงานเผชิญปัญหา ปัญหาที่ท้าทาย สร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนเรียนรู้จากการแสวงหาข้อมูล คัดเลือกข้อมูล นำข้อมูลไปศึกษา วิเคราะห์ วิจารณ์ สรุปองค์ความรู้ นำความรู้ไปปฏิบัติ ประเมินเพื่อกำกับตนเองทุกขั้นตอนว่า ถูกต้องดีงามหรือไม่ พอเพียงหรือไม่ และปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ จนเกิดความรู้ความเข้าใจที่แท้ ประเมินตนเองออกมาเป็นการเรียนรู้แท้ (Authentic Learning) กลายเป็นบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ทำให้การจัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก จึงส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมาย มาตรฐาน ตัวชี้วัด สมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตร เป็นพลโลกที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ "เรียนรู้และพัฒนาได้เอง" อย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนตลอดชีวิต โดยสรุปแนวทางการสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามแผนภาพดังต่อไปนี้

การนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชา ไปปรับใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา

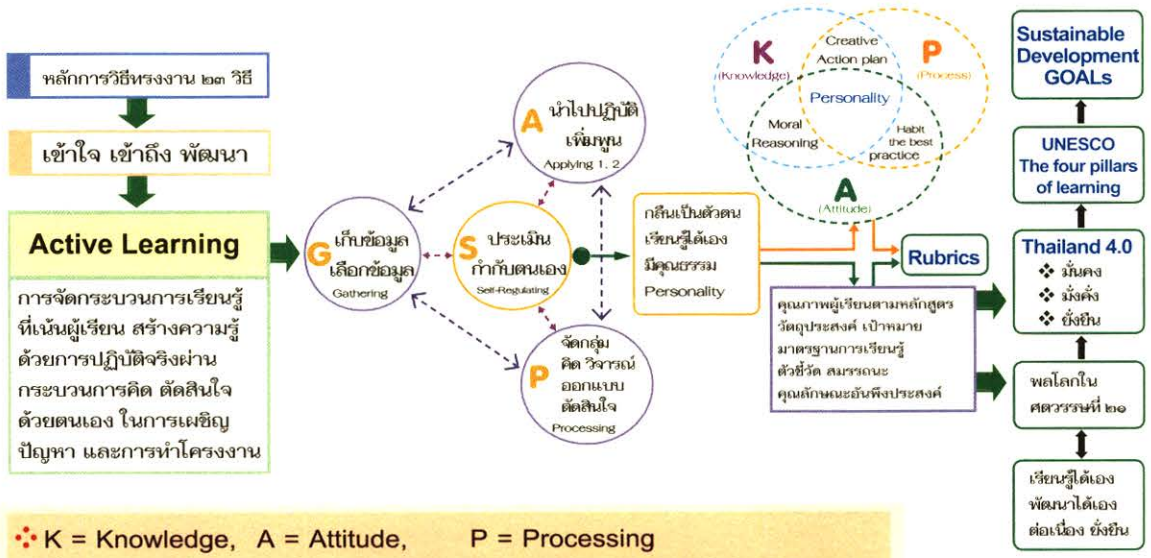

- K = Knowledge, A = Attitude, P = Processing
- G - Gathering, P - Processing, A1 - Applying and Constructing Knowledge, A2 - Applying and Communication, S - Self-Regulating

ส่วนที่ ๒ บทเรียนจากการศึกษาดูงาน

จากการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสถานที่จริงและกับบุคคลที่ปฏิบัติจริงจนประสบผลสำเร็จ เมื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วได้แนวทางการดำเนินชีวิตจนประสบผลสำเร็จ ทำให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืนตามศาสตร์พระราชานั้น ถอดเป็นบทเรียนได้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. หลักการดำเนินงานสู่ความสำเร็จ
๒. เนื้อหาและองค์ความรู้
๓. ต้นแบบการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ

โดยมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. หลักการดำเนินงานสู่ความสำเร็จ

จากการศึกษาดูงานสามารถสรุปบทเรียนเป็นหลักการดำเนินงานสู่ความสำเร็จ ๑๐ ประการ โดยสรุปเป็นแผนภาพและรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑) อาชีพที่ชอบ

ผู้ที่สามารถประกอบอาชีพได้ประสบผลสำเร็จและปฏิบัติอย่างมีความสุขตามศาสตร์พระราชานั้น สิ่งแรกต้องเป็นอาชีพที่ชอบ รัก ศรัทธา เห็นคุณค่าในอาชีพที่ตนเองประกอบอยู่ เมื่อเป็นอาชีพที่ชอบทำให้อยากคิด อยากทำอยู่ตลอดเวลา รวมถึงอยากพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นการดำเนินงานที่ **"ระเบิดออกมาจากข้างใน"** จากการ "คิดเอง ทำเอง แก้ปัญหา พัฒนาเอง" ก็จะเกิด "การเรียนรู้ที่ทรงพลัง" มีใจประกอบอาชีพที่ดำเนินการอยู่อย่างมีความสุข

การที่จะได้ประกอบอาชีพที่ชอบ รัก และศรัทธาได้นั้น ประการแรกต้องรู้จักตัวตนของตนเองว่ามีความชอบและมีความถนัดกับอาชีพใด รวมถึงปัจจัยที่จะเป็นตัวเสริมให้การดำเนินการประสบความสำเร็จ เช่น บริบทของพื้นที่ และทรัพยากรที่จะเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติจริง

ดังนั้น การส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ตามความชอบ ความถนัด ตามศักยภาพที่มีอยู่ถือเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะผู้ปกครอง ครู และคนรอบข้างจะต้องร่วมกันคัดกรอง ค้นหาความสามารถที่แท้จริงของเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติจริงในสิ่งที่ชอบ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ทรงพลัง อันส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในอนาคตได้เป็นอย่างมาก

ซึ่งจะเห็นเป็นรูปธรรมได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพจนประสบผลสำเร็จจากการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ล้วนเป็นผู้ที่มีใจรัก ศรัทธา และเห็นคุณค่าอาชีพที่ตนเองดำเนินการอยู่ ทำให้วิถีชีวิตของตนเอง ครอบครัว สังคมมีความสุขได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน เช่น

ครูประทุม สุริยา จากจังหวัดเชียงใหม่ อดีตข้าราชการครู มีเงินเดือนและเงินค่าวิทยฐานะ ทำให้มีรายได้อยู่ในสังคมได้อย่างสบาย แต่ครูประทุมกลับไม่มีความสุขที่แท้จริง แต่เมื่อได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมจากโครงการพระราชดำริฯ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ประกอบกับได้จัดทำงานวิจัยเรื่องแลคโตบาซิลลัสในถั่วหมัก พร้อมเปรียบเทียบเกษตรกรไทยกับเกษตรกรในทวีปยุโรป จึงทราบถึงข้อแตกต่างว่า "เกษตรกรยุโรปยิ่งประกอบอาชีพการเกษตรยิ่งรวย ไม่มีหนี้สิน และเป็นอาชีพที่ทุกฝ่ายมองเห็นคุณค่าต่างกับเกษตรกรไทยที่ยิ่งประกอบอาชีพการเกษตรยิ่งจนส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นอาชีพที่ลำบาก หลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน ไม่มีเกียรติ"

ครูประทุม สุริยา จึงอยากเรียนรู้ว่าอาชีพเกษตรกรไทยทำแล้วเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่ และเมื่อลองปฏิบัติแล้วเกิดความชอบ ศรัทธา เห็นคุณค่า จึงตัดสินใจประกอบอาชีพการเกษตรเรื่อยมาจนประสบผลสำเร็จ ปัจจุบันกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้ทั้งชาวไทยและต่างประเทศเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมาก จนได้รับการคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรดีเด่นระดับชาติ นอกจากนี้ ชาวต่างประเทศยังยกย่องให้เป็นเศรษฐี ๕ อย่าง คือ **เศรษฐีอาหาร เศรษฐีสุขภาพ เศรษฐีเพื่อนฝูง เศรษฐีความรู้ เศรษฐีเงินออม** และเมื่อรวมกันแล้วก็เป็น **"เศรษฐีความสุข"** นั่นเอง

นางสาวกานต์รวี บัวบุญ จากจังหวัดสกลนคร อดีตพยาบาลแต่พบว่าไม่ใช่อาชีพที่ตนเองชอบ ไม่มีความสุข จึงตัดสินใจลาออกมาประกอบอาชีพการเกษตรทฤษฎีใหม่ จนประสบผลสำเร็จกลายเป็นเจ้าของ **"บ้านสวนภูระวี"** ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ตามโครงการยุวเกษตรยุคใหม่ มีรายได้จากการค้าขายสินค้าที่ผลิตขึ้นเองผ่านสื่อออนไลน์ ส่งผลให้มีฐานะที่มั่นคงและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

นายสมโชค สำราญ จากจังหวัดนราธิวาส เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่ก่อนจะมาประกอบอาชีพการเกษตร เคยรับราชการครู แต่ด้วยใจรักในอาชีพเกษตรกรรม จึงลาออกมาประกอบอาชีพการเกษตร โดยเริ่มจากการทำสวนผสม แต่ด้วยสภาพพื้นที่ดังกล่าวแห้งแล้ง ดินเปรี้ยว ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณน้อย จึงมุ่งมั่นหมั่นศึกษาหาความรู้จากเครือข่ายต่าง ๆ แล้วนำมาปฏิบัติ ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง พร้อมให้บริการตรวจวิเคราะห์น้ำจนประสบความสำเร็จ กลายเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรที่ต้องการเลี้ยงปลา จนปัจจุบันกลายเป็นวิทยากรพิเศษให้กับหน่วยงานต่าง ๆ จนได้รับการขนานนามว่า **"หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน"** ที่สามารถพึ่งพาตนเอง มีความสุขทั้งกายและใจ เพราะได้ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติและอาชีพที่ตนรัก

นายคำนึง นวลมณีย์ เป็นผู้มีใจรักอาชีพเกษตรกรรมเป็นอย่างยิ่ง แม้เบื้องต้นเคยปฏิบัติงานเป็นนักการภารโรงในสถานศึกษา เพราะเห็นว่าเป็นอาชีพที่มี

รายได้ที่แน่นอน แต่ไม่ชื่นชอบในอาชีพดังกล่าวจึงตัดสินใจลาออกมาประกอบอาชีพการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง "**กินในสิ่งที่ปลูก ปลูกในสิ่งที่กิน**" บนพื้นที่ ๓๐ ไร่ จนประสบผลสำเร็จทั้งด้านรายได้ วิถีชีวิตที่มีความสุข จนปัจจุบันกลายเป็นศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ จังหวัดสงขลาที่มีทั้งคนไทยและชาวต่างชาติเข้ามาศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติจริงในพื้นที่ดังกล่าวอยู่เสมอ

นายอนิรุธ ศรีสุรินทร์ มีใจรักที่จะประกอบอาชีพการเกษตรจึงมุ่งมั่นกับการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัดตามบริบทของพื้นที่จนประสบผลสำเร็จ ด้วย "**มีความรักในอาชีพ ความอดทน ซื่อสัตย์**"

นายปัญญา ประชาชิต อดีตรับราชการตำรวจ ด้วยมีใจรักในอาชีพด้านเกษตรกรรมจึงตัดสินใจลาออกมาประกอบอาชีพการเกษตรในพื้นที่ของตนเอง บนพื้นที่ ๑๕ ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ทำกิจกรรมด้านพืช เช่น การปลูกข้าว ๘ ไร่ ปลูกไผ่กิมซุง ปลูกไผ่เลี้ยง และปลูกไผ่หวาน ทำกิจกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงกบ และทำกิจกรรมด้านประมง ขุดบ่อเลี้ยงปลา จนประสบความสำเร็จ ส่งผลให้สามารถสร้างรายได้รวมเฉลี่ยปีละ ๒๙๐,๐๐๐ บาท ที่ผ่านมาล้วนดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวเอง ไม่ต้องลงทุนมาก

หรือกรณีของ **นายมาร์ติน วีลเลอร์** ชาวอังกฤษที่ได้มาท่องเที่ยวประเทศไทย เมื่อเห็นความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากร ล้วนเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สมบูรณ์มากที่สุดในโลกแห่งหนึ่ง จึงเกิดความหลงใหลในประเทศไทย โดยเฉพาะเมื่อมีโอกาสได้เข้ารับการศึกษาแนวพระราชดำริฯ เศรษฐกิจพอเพียง ยิ่งกระตุ้นให้เกิดความรัก ศรัทธาในอาชีพด้านเกษตรกรรม จึงตัดสินใจดำเนินชีวิตอยู่ที่ประเทศไทย ทำอาชีพการเกษตรจนเป็นต้นแบบให้คนไทยได้ดูเป็นตัวอย่าง ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นวิทยากรด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนไทยและชาวต่างชาติ ที่มีความรู้ด้านการปฏิบัติจริงมากที่สุดคนหนึ่ง

๒) ศักยภาพที่ใช่

การประกอบอาชีพที่จะประสบผลสำเร็จกล่าวคือ ต้องปฏิบัติแล้วมีความสุขกาย สบายใจ มีรายได้ที่เพียงพอ ซึ่งนอกจากจะมีความรักและศรัทธากับอาชีพที่ตนเองทำอยู่แล้ว "ศักยภาพ" ที่มีอยู่ก็จำเป็นต้องสอดคล้องกับอาชีพที่ชอบด้วย จึงจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีความสุข และเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ศักยภาพดังกล่าวจึงสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วนหลัก คือ ด้านความรู้ และด้านทักษะ (ความสามารถ)

ด้านความรู้ ผู้ที่จะประกอบอาชีพที่ตนเองดำเนินการอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เชิงลึกตั้งแต่วิธีการดำเนินการ การแก้ไขปัญหา การพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งความรู้ดังกล่าวอาจสามารถถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่ลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดการพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งอาจศึกษาเรียนรู้ได้จากเอกสาร งานวิจัย จากเครือข่ายศูนย์ศึกษาการพัฒนาต่าง ๆ ทั่วประเทศ ดังนั้น หากผู้ใดมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับอาชีพที่ดำเนินการแล้ว ย่อมส่งผลให้บุคคลนั้นประสบผลสำเร็จทั้งด้านคุณภาพและปริมาณมากยิ่งขึ้น

ด้านทักษะ คือ ความถนัด ความสามารถในแต่ละตัวบุคคล ซึ่งทักษะในการดำเนินงานนี้จะทำให้งานที่ปฏิบัติอยู่มีคุณภาพ เกิดความสุข ก่อเกิดเป็นกระบวนการคิด จินตนาการที่สร้างสรรค์ผลงานให้มีการพัฒนาและต่อยอดได้มากขึ้น และเมื่อมีการทดลองซ้ำ ๆ จะส่งผลให้ผู้นั้นสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองและประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานที่ยั่งยืน

ศักยภาพที่ใช้ประกอบอาชีพอยู่นั้น มีความสำคัญยิ่งต่อความสุขและความสำเร็จของการดำเนินชีวิต ยิ่งสถานการณ์โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสภาพสิ่งแวดล้อม ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ยิ่งส่งผลให้การประกอบอาชีพการเกษตรมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น ดังนั้น วิธีการที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้ยั่งยืนได้นั้น ต้องอาศัยทั้งด้านความรู้และด้านทักษะในการดำเนินชีวิตมากขึ้น

ทั้งนี้ จากการเดินทางไปศึกษาดูงานแล้วพบว่า ปราชญ์ชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จในอาชีพทุกคนต่างเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านเกษตรกรรมอย่างลึกซึ้งถ่องแท้ และมีทักษะความชำนาญในการดำเนินงานจากการปฏิบัติจริงมาโดยตลอด ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงาน "**ระเบิดจากข้างใน**" "**เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา**" **ตามศาสตร์พระราชา** กรณีตัวอย่าง เช่น

ครูประทุม สุริยา แม้จะไม่เคยประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่มีใจรัก ศรัทธาในอาชีพด้านการเกษตร

ได้ศึกษาหาความรู้จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เครือข่ายศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์และลงมือปฏิบัติจริง โดยใช้ความรู้จากภาควิชาเคมีที่ศึกษามาปรับเป็นกระบวนการวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสมกับงาน ตั้งแต่กระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทดลองปฏิบัติจริง และประเมินผลในทุกขั้นตอน เช่น

ช่วงแรกเริ่มทำนาปีขาดทุน จึงวิเคราะห์พบสาเหตุว่า เกิดจากคุณภาพดิน จึงส่งดินไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบคุณภาพแล้วพบว่าดินเค็ม จึงแก้ปัญหาโดยการใช้ฟางข้าว พืชตระกูลถั่ว และปอเทืองมาใช้แก้ไขปัญหาแทนการใส่ปุ๋ยเคมี รวมถึงมีการดักตะกอนน้ำเพื่อไม่ให้เชื้อโรคเข้าสู่นาข้าว จึงทำคันดินรอบที่นาเพื่อกันน้ำท่วม และปลูกหญ้าแฝกตามคันนาเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพดิน เป็นต้น

ต่อมามีการปลูกไม้ผลโดยใช้หลักระบบนิเวศวิทยา ด้วยการปลูกไม้ผลแต่ละชนิดปะปนกันเพื่อให้เกิดการเสริมคุณค่าทางแร่ธาตุและป้องกันแมลงศัตรูพืช รวมถึงการใช้นวัตกรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่ผลิตขึ้นเองจากวัสดุเหลือใช้หรือที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาดำเนินการตามหลักวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้ราคาถูกแต่ประสิทธิภาพการทำงานสูง

การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับแมลงศัตรูพืชของข้าวด้วยการปลูกสะเดาและตะไคร้หอมรอบบริเวณริมนา และทำน้ำหมักชีวภาพสกัดมาใช้กำจัดแมลง หรือใช้สัตว์กำจัดศัตรูพืชกันเองโดยไม่ใช้สารเคมี ส่วนระบบน้ำเป็นปัจจัยให้ข้าวเจริญงอกงามและมีสัตว์น้อยใหญ่มาอาศัย เช่น ปู และปลา ดังนั้น น้ำในนาจึงต้องมีความสะอาด จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการ “ดักตะกอนและจับสารเคมี” ด้วยวิธีการทำฝายแม้ว ก่อนปล่อยน้ำเข้าสู่พื้นที่นา เป็นต้น

นายคำนึง นวลมณีย์ แม้จะเคยทำอาชีพเกษตรกรรมสืบทอดจากบรรพบุรุษ แต่มีความรู้และทักษะแบบพื้นบ้านที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และด้วยอุปนิสัยกระตือรือร้นจึงแสวงหาความรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ แล้วนำมาทดลองปฏิบัติ ประยุกต์ใช้ และแก้ไขปัญหาด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริง จนเกิดเป็นทักษะความสามารถด้านการเกษตรในเชิงลึก จนสามารถคิดค้นรูปแบบและวิธีการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์การเกษตรจำนวนมาก อาทิ การตอนกิ่งฟักทองให้ออกผลภายใน ๗ วัน การปลูกผักไฮโดรพอนิกส์แบบใช้ดิน วิธีการเจาะน้ำจากต้นไผ่ให้ได้น้ำไผ่บริสุทธิ์ ดื่มแล้วเกิดประโยชน์ต่อร่างกาย สามารถส่งไปจำหน่ายต่างประเทศได้ และการทำเพอร์มาคัลเชอร์ (Permaculture) เพื่อออกแบบพื้นที่การเกษตรให้สวยงาม ไม่ก่อมลพิษ และเกิดความยั่งยืน ไม่กระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังปรับประยุกต์ใช้กับการทำสวนแบบคูณ ๓ คือ การปลูกสวนยางพารา แทรกด้วยปลูกสละอินโด ส่วนพื้นที่ที่เหลือปลูกผักพืชที่กินได้ตามธรรมชาติ หรือกรณีการปลูกผักคอนโดโดยใช้ยางรถยนต์เก่า การปลูกเสาวรสที่สามารถกำหนดวันเก็บผลผลิตได้ ทั้งหมดก็ด้วยความรู้และทักษะที่นายคำนึงมีอยู่จากการแสวงหาและเกิดจากการทดลองปฏิบัติจริงจนเกิดองค์ความรู้ใหม่นำไปปฏิบัติจริงแล้วเกิดผล

นายวงศ์สถิต โมราราษฎร์ จังหวัดสกลนคร อดีตรับราชการครู ก่อนจะตัดสินใจลาออกจากข้าราชการครูไปประกอบธุรกิจแบบไม่มีความรู้ทำให้ประสบกับการขาดทุนจนล้มละลาย ที่ทำกินถูกยึด ต้องใช้ชีวิตอยู่ข้างถนนมาตลอดระยะเวลา ๔ ปี จนได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและพระราชดำริ “พอมีพอกิน” มาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพก่อเกิดเป็นแรงบันดาลใจ แสวงหาความรู้จนปฏิบัติได้แล้วกลับมาฟื้นฟูสวนผลไม้ที่เคยปล่อยรกร้างให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง โดยจัดสรรพื้นที่ทำไร่นาสวนผสม ปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ๔๓ ไร่ (ที่ดินดังกล่าวถูกยึดแต่ยังสามารถใช้ประโยชน์ได้) จึงปลูกพืชผักสวนครัว เพาะเห็ดนางฟ้า ปลูกข้าวอินทรีย์ และผลไม้ตามฤดูกาลเพิ่มเพื่อทดแทนต้นที่ตายไป อาทิ มะละกอพันธุ์กลางดง สละอินโด ฝรั่ง ละมุด ทุเรียนน้ำ อินทผลัม ส้มจีน ตลอดจนการปลูกพันธุ์พืชสมุนไพรแซมแปลงไม้ผล เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มต่าง ๆ เช่น มะนาวโห่ ชาเชียงดา ชาถั่วดาวอินคา ชาอินโด และผลิตภัณฑ์ไข่เค็ม ผลผลิตสร้างรายได้ จนทำให้ครอบครัวกลับมามีฐานะและเป็นต้นแบบให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้ปฏิบัติตาม

นายมนตรี ทะนารี เจ้าของสวนสลัดจันทร์ดาว จังหวัดขอนแก่น อดีตพนักงานบริษัทเอกชน ซึ่งดำเนินธุรกิจด้านเมล็ดพันธุ์ส่งออก ต่อมาได้เข้ารับราชการของกรมส่งเสริมการเกษตร ตำแหน่ง

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการประมาณ ๕ เดือน จึงตัดสินใจลาออกเพราะคิดว่า ไม่สามารถนำความรู้ที่มีไปใช้กับงานที่ปฏิบัติอยู่ได้อย่างเต็มความสามารถ จึงหันมาประกอบอาชีพเกษตรอินทรีย์ บนพื้นที่ ๗ ไร่ จนประสบความสำเร็จกลายเป็นเจ้าของสวนสลัดจันทร์ดาวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดในปัจจุบัน

๓) ใส่ใจกับงาน

การประกอบอาชีพให้ประสบผลสำเร็จ ผลงานดี มีคุณภาพ และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนั้น จำเป็นต้องมีความรัก ศรัทธา และมีศักยภาพในการประกอบอาชีพ จึงจะเกิดความมุ่งมั่น ทุ่มเท และเอาใจใส่กับการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการประกอบอาชีพต่าง ๆ เพราะหากบุคคลใดใส่ใจกับงานที่ปฏิบัติอยู่ จะเข้าใจถึงกระบวนการ วิธีการดำเนินงาน การแก้ปัญหา และวิธีการพัฒนาอย่างลึกซึ้ง อันเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเรียนรู้ แก้ปัญหา และพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพตลอดเวลา เช่น

นายคำนึง นวลมณีย์ ที่มีวิถีชีวิตอยู่กับการทำเกษตรผสมผสานในสวนของตนเองตลอดเวลา โดยจะเริ่มทำงานตั้งแต่เวลา ๐๓.๐๐ นาฬิกา ด้วยการเจาะหาน้ำไผ่ แล้วถางหญ้าพรวนดิน พอรุ่งสางก็ตกแต่ง ตัดต่อ ปักชำกล้าไม้ให้มีจำนวนมากขึ้นเพื่อปลูกและจำหน่าย จากการเอาใจใส่ในรายละเอียด ทำให้รับรู้ว่าพืชแต่ละชนิดมีวิธีการที่จะทำให้สามารถผลิตได้อย่างมีคุณภาพ และยิ่งทำก็ยิ่งมีความสุข ทั้งสุขภาพกาย สุขภาพใจ และวิถีการดำเนินชีวิต

ครูประทุม สุริยา ทุกวันหากไม่ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรก็จะอยู่กับพื้นที่ที่ทำเกษตรแบบผสมสานทั้งวัน โดยครูประทุมกล่าวว่า อยู่ในสวนมีความสุขทั้งกายและใจ ได้เห็นความเจริญเติบโตของสิ่งที่ตนเองดำเนินการ เมื่อมีความใส่ใจทำให้มีเวลาที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่มาแก้ปัญหา พัฒนาสิ่งที่ทำอยู่ได้เต็มที่ รวมถึงมีเวลาศึกษาและผลิตนวัตกรรมจากของเหลือใช้และวัสดุราคาถูกในท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานช่วยลดเวลา แรงงาน และลดต้นทุน รวมถึงเพิ่มผลผลิต และมีคุณภาพมากขึ้น อาทิ กาลักน้ำที่สูบน้ำจากลำห้วยมาใช้ในการเกษตรโดยไม่ต้องใช้ไฟฟ้าหรือเครื่องยนต์ เครื่องปลูกข้าวนาหยอดพลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ เตาเผาพลาสติก ที่ให้ประโยชน์ทั้งการทำลายพลาสติกพร้อมทั้งสามารถเป็นการผลิตน้ำมันดีเซล เบนซิน และแก๊สหุงต้มไปในคราวเดียวกัน

นายจันทร์ ชาญแท้ จังหวัดนราธิวาส อดีตเกษตรกรพื้นบ้าน ทำเกษตรบางปีก็พออยู่พอกิน บางปีก็ขาดทุนเพราะดินเปรี้ยว แต่เมื่อหลังจากได้รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ก็เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นว่าสิ่งที่พ่อสอนเป็นของดีมีคุณค่า จึงปฏิญาณตนว่า **"เราต้องขยัน อดทน ประหยัด"** จนมาถึงปัจจุบันสามารถทำเกษตรแบบผสมผสานที่ผืนดินที่เคยเปรี้ยวได้ประสบผลสำเร็จ และขยายองค์ความรู้วิธีการไปสู่ชาวบ้านใกล้เคียงได้ปฏิบัติตาม

นางหทัยทิพย์ จารุสาร จังหวัดสกลนคร ประกอบอาชีพเกษตรผสมผสานบนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด ๕๐ ไร่ อย่างเอาใจใส่กับกิจการที่ทำอยู่ ทั้งการปลูกพืช เช่น การปลูกข้าว การเพาะเห็ดนางฟ้า เห็ดขอนขาว การปลูกมะนาวในบ่อซีเมนต์ เห็ดบด การปลูกส้มโอ การปลูกมะม่วงแก้ว การปลูกเพกา การปลูกกาแฟ การปลูกอินทผลัม และการปลูกไผ่กิมซุง ฝรั่ง มะละกอ กิจกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ การเลี้ยงเป็ด และการเลี้ยงไก่ และกิจกรรมด้านประมง เช่น การเลี้ยงปลาเข่งยักษ์ ทุกกิจกรรมจะลงมือปฏิบัติ **เพื่อให้รู้ข้อผิดพลาดด้วยตนเอง** พร้อมทั้งพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

นายวงศ์สถิต โมราราษฎร์ จังหวัดสกลนคร ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่มุ่งมั่น ทุ่มเทกับงานที่ทำอย่างยิ่ง จะเห็นได้จากการเริ่มเลี้ยงแม่พันธุ์สุกรเพียง ๒ ตัวเท่านั้น แต่ด้วยความขยัน อดทน มุ่งมั่นในการดูแลจนได้แม่พันธุ์สุกรที่มีคุณภาพมากเพิ่มขึ้น จนปัจจุบันได้กลายเป็นศูนย์แม่พันธุ์สุกรชั้นดีของจังหวัด นอกจากนั้นก็ยังได้ทยอยลงทุนเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นอีกหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงเป็ดไข่ การเลี้ยงไก่ดำภูพาน การเลี้ยงไก่งวง การเลี้ยงนกกระทา การเพาะพันธุ์ไก่เนื้อ ๓ สายพันธุ์ การเลี้ยงปลาดุก การเลี้ยงปลากินพืช และการเลี้ยงกบ ทั้งนี้ กิจกรรมที่สามารถสร้างเป็นรายได้หลัก คือ การจำหน่ายน้ำเชื้ออสุจิสุกร พ่อแม่พันธุ์สุกร ลูกสุกร ไม้ผลตามฤดูกาล ปลา ไข่เป็ด พันธุ์ไก่งวง ไก่ดำภูพาน ไก่เนื้อพันธุ์ ๓ สายพันธุ์ ตามลำดับ จึงมีรายได้เฉลี่ยประมาณปีละ ๑,๐๐๐,๐๐๐-๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔) ประสานเครือข่าย

ในการดำเนินการเศรษฐกิจพอเพียงหรือดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ การสร้างเครือข่ายหรือประสานเครือข่าย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างความรู้และเพิ่มพูนทักษะความสามารถในการดำเนินการให้เท่าทันสอดรับกับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านสภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจการค้าขาย ซึ่งผู้ที่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมแล้วประสบผลสำเร็จจากการศึกษาดูงานก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีเครือข่ายทั้งการพัฒนาองค์ความรู้ ความสามารถและสร้างเครือข่ายในการค้าขายให้เกิดขึ้นทั้งสิ้น อาทิ

ครูประทุม สุริยา ที่สามารถดำเนินการเกษตรผสมผสานประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนหนึ่งมาจากการมีเครือข่าย และการประสานเครือข่ายให้เกิดประโยชน์สูงสุดตั้งแต่แรกเริ่มดำเนินการที่ไม่มีที่ดินและเงินทุนก็ประสานเครือข่ายกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จัดทำแผนโครงการจนได้รับสิทธิเป็นสมาชิกกรณีพิเศษ และปฏิบัติตนเป็นลูกค้าที่ดีจนได้รับรางวัลจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) การสร้างเครือข่ายในการแสวงหาความรู้ ทดลอง ตรวจสอบ การหาวิธีการ และสร้างเครื่องมือนวัตกรรม เมื่อเกิดผลสำเร็จแล้ว สวนของครูประทุมกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ เกิดเครือข่ายให้กับชาวบ้านในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาศึกษาอย่างต่อเนื่อง

นางประรส วิศรียา ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดน้ำผลไม้ภูพานช้างพลังสอง จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นผู้ผลิตแปรรูปน้ำผลไม้ช้างพลังสอง เป็นเครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพจากผลไม้ท้องถิ่น ได้แก่ น้ำหมากเม่า น้ำสมอไทย และน้ำมะขามป้อม ที่สามารถดำเนินการได้สำเร็จและสามารถจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง จนมีชื่อเสียงก็ด้วยมีเครือข่ายกับหลายหน่วยงาน อาทิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร เป็นหน่วยงานหลักที่เข้ามาช่วยสนับสนุนทางด้านวิชาการ เครือข่ายกับบริษัทเอกชนในการนำสินค้าไปขาย ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์แปรรูปของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปน้ำผลไม้ช้างพลังสอง (โนนหัวช้าง) เริ่มเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคมากขึ้น จนมีการขยายกำลังการผลิตและจดทะเบียนนิติบุคคลเป็น “ห้างหุ้นส่วนจำกัด”

นายมนตรี ทะนารี เจ้าของสวนสลัดจันทร์ดาว จังหวัดขอนแก่น ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่สามารถใช้เครือข่ายในการต่อยอดด้านการตลาด อาทิ เครือข่ายกับสำนักงานเกษตรจังหวัดให้ประเมินคุณภาพผักที่ปลูกในสวนสลัดจันทร์ดาว เพื่อขอเป็นแหล่งผลิตผักสลัดตามมาตรฐานรับรองแหล่งผลิตพืช หรือ GAP เป็นเครื่องการันตีว่าผักจากสวนสลัดจันทร์ดาว สด สะอาด และปลอดภัยจากสารเคมี และปัจจุบันผักจากสวนสลัดจันทร์ดาวผ่านการตรวจสอบคุณภาพและได้รับการยอมรับ และเป็นเครือข่ายกับห้างสรรพสินค้า เช่น ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลพลาซา สาขาขอนแก่นและสาขาอุดรธานี ในการวางจำหน่าย

๕) ใช้นวัตกรรมต้นทุนต่ำ

การประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ว่า “ยิ่งทำยิ่งจน” สาเหตุหลักเนื่องจากการดำเนินงานต้องใช้ต้นทุนในการผลิตสูง ทั้งการจ้างแรงงาน เครื่องมือ นวัตกรรมที่จะดำเนินการตั้งแต่ปุ๋ย สารเคมีกำจัดแมลง การใช้นวัตกรรมต้นทุนต่ำ แต่มีประสิทธิภาพสามารถดำเนินการทดแทนแรงงานได้ จึงสอดคล้องกับหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ข้อที่ว่า “**อย่าทำให้เป็นเรื่องยาก ให้ทำจากง่ายไต่ขึ้นไป**” ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแล้วประสบผลสำเร็จได้ เนื่องจากลดต้นทุนการผลิต ใช้นวัตกรรมที่ผลิตขึ้นเองจากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นทำให้ต้นทุนต่ำ ที่สำคัญการใช้งานก็มีประสิทธิภาพไม่ต่างจากเครื่องมือราคาแพง ส่วนนี้ก็จะเห็นเป็นรูปธรรมได้จริงจากการดำเนินงานของภูมิปัญญาชาวบ้านที่ดำเนินการได้สำเร็จ อาทิ

ครูประทุม สุริยา ได้ผลิตนวัตกรรมที่เป็นแนวคิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยใช้วัสดุที่มีอยู่หรือเหลือใช้ในท้องถิ่นมาดำเนินการ จนได้นวัตกรรมใหม่ อาทิ

เครื่องปั๊มน้ำ กาลักน้ำที่ไม่ต้องใช้ไฟฟ้าหรือเครื่องยนต์โดยการใช้ถังน้ำมันเก่าต่อกับท่อพลาสติกให้อากาศดึงน้ำจากลำห้วยไปใช้ในการเกษตรได้

เครื่องปลูกข้าว ที่สามารถหยอดเมล็ดข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านจำนวนเมล็ดที่หยอดและระยะห่างเพื่อการเจริญเติบโต แม้จะยังใช้แรงงานคนลาก แต่ก็ทำให้การปลูกรวดเร็ว และไม่ต้องก้มเงยกับการดำนาเช่นในอดีต ทำให้เหนื่อยน้อยลง งานเสร็จเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เตาพลังงานมวลชีวภาพ ที่ผลิตจากวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น มาจัดทำเป็นเตาไบโอชาร์ (Biochar Stove) เตาชนิดนี้ใช้เศษกิ่งไม้หรือวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมาเป็นเชื้อเพลิง มีต้นทุนต่ำแต่ให้พลังงานสูง เพื่อแปรขยะพลาสติกให้เป็นน้ำมันและแก๊สหุงต้ม นวัตกรรมชิ้นนี้มีประโยชน์อย่างยิ่ง นอกจากจะกำจัดขยะประเภทพลาสติกให้หมดไปได้แล้วยังทำให้เกิดผลผลิตด้านน้ำมันและแก๊สหุงต้มได้อีกด้วย เพราะแค่ใช้ถุงพลาสติก ๑ กิโลกรัม จะสามารถผลิตน้ำมันดีเซลได้ ๐.๗ ลิตร น้ำมันเบนซิน ๐.๒ ลิตร และแก๊สหุงต้มเป็นเชื้อเพลิงใช้ในครัวเรือนได้ ๒ วัน

นอกจากจะมีนวัตกรรมภูมิปัญญาชาวบ้านราคาถูกใช้ได้เกิดประโยชน์มากมายแล้ว ครูประทุม สุริยา ยังมีวิธีการที่จะทำให้การจัดทำเกษตรลงทุนต่ำได้ผลผลิตสูง โดยเฉพาะด้านคุณภาพที่เป็นเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง อาทิ การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการพัฒนาดิน การปลูกไม้ผลและสมุนไพรแบบผสมผสานปะปนกันเพื่อให้เกิดระบบนิเวศ ยังใช้รูปแบบระบบนิเวศวิทยามาใช้ในการเกษตรอินทรีย์ อาทิ ใช้ใบไม้ทับทมกันเพื่อใช้เป็นปุ๋ยและที่เก็บความชุ่มชื้นให้พื้นดิน ปลูกหญ้าแฝกตามคันนาหรือพื้นที่ต่างระดับ เพื่อกันการชะล้างหน้าดินหรือการพังทลายพื้นดิน และปลูกรอบต้นไม้ผลเพื่อช่วยเพิ่มคุณภาพดิน ช่วยอุ้มน้ำ ฯลฯ การจัดทำน้ำหมักชีวภาพมาใช้แทนสารเคมี

นายคำนึง นวลมณีย์ ผู้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ ถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะดำเนินการหรือผลิตนวัตกรรมราคาถูกมาใช้กับการพัฒนาการเกษตรจนเกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ทรงคุณค่ามากมาย ทั้งนี้ก็ด้วยเป็นผู้ที่ใฝ่หาความรู้ ชอบสังเกต ทดลอง ปฏิบัติจริง จนเกิดเป็นนวัตกรรมแนวทาง วิธีการ มากมาย อาทิ

เพอร์มาคัลเชอร์ (Permaculture) การใช้รูปแบบโดยวิธีการเกษตรที่เน้นความยั่งยืนและสวยงามในการออกแบบ โดยเฉพาะความยั่งยืนนั้น หากพื้นที่มีจำนวนจำกัดหรือดินไม่สมบูรณ์หรือเป็นกรวดทราย ก็สามารถนำวิธีการนี้ไปดำเนินการได้ โดยการใช้ก้อนหินท่อนซุงหรือกิ่งไม้เศษไม้หรือฟางมากองรวมกันให้เกิดลักษณะเป็นเนินขนาด ๑๕๐ × ๒๐๐ เมตร หรือ ๓๐๐ × ๕๐๐ เมตร แล้วนำปุ๋ยหมักมาคลุมให้เป็นหน้าดินหนาประมาณ ๔ นิ้ว ก็สามารถปลูกผัก ปลูกไม้ผล ที่มีระยะเวลาการใช้ได้ถึง ๑๕-๒๐ ปี พืชผักจะได้สารอาหารจากการย่อยสลายของไม้หรือกิ่งไม้ที่กองสุมไว้ข้างล่าง โดยไม่ต้องใช้สารเคมีหรือปุ๋ยอื่นใดมาใส่อีก ก็จะเป็นการลดต้นทุนและสามารถดำเนินการได้ไม่ว่าดินจะมีคุณภาพหรือไม่

การปลูกพืชในล้อยางรถยนต์โดยไม่ต้องรดน้ำ โดยการนำยางเก่ามาทำเป็นกระถางซ้อนกัน ๒ ชั้น ชั้นล่างเทปูนเพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำได้ ส่วนยางรถยนต์ชั้นที่ ๒ ใช้รองพื้นด้วยไม้ไผ่เพื่อกันไม่ให้ดินไหล หลังจากนั้นก็ใส่กาบมะพร้าวฉีก ใส่ดิน ปุ๋ยหมัก ก็สามารถปลูกพืชผักสวนครัวหรือไม้ผลเคลื่อนที่ได้ แม้พื้นที่จะเป็นคอนกรีตก็สามารถดำเนินการได้

วิธีทำสวนคูณสาม ในพื้นที่เดียวกัน โดยปลูกทั้งยางพารา สละอินโด และผักเหลียง ทำให้เนื้อที่ดังกล่าวแทนที่จะปลูกได้แค่ยางพาราก็กลายเป็นปลูกเพิ่มได้อีกสองชนิด เป็นต้น

นายมนตรี ทะนารี ที่ประกอบอาชีพเกษตรประสบผลสำเร็จ ด้วยมีรูปแบบวิธีการ คือ ใช้กระบวนการวางแผนการผลิตมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการตั้งแต่วางแผนปลูกพืชที่เหมาะสมกับฤดูกาล การเลือกพืชหมุนเวียนแซมระหว่างแปลงปลูกผัก เพื่อให้พืชผักมีการหมุนเวียนออกสู่ตลาดได้อย่างสม่ำเสมอ วางแผนด้านการตลาด เป็นต้น

นายถาวร สารสมบัติ ก็มีรูปแบบวิธีการที่จะทำให้การประกอบอาชีพประสบผลสำเร็จตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จะทำให้ไม่ต้องใช้ต้นทุนสูง และดำเนินการแล้วเกิดประสิทธิภาพ โดยยึดหลักในการดำเนินงาน ๙ ขั้นตอน

ขั้นที่ ๑ มีการวางแผนดี ต้องปรับวางแผนให้มีความเหมาะสมกับชุมชน

ขั้นที่ ๒ มีความขยันหมั่นเพียร เป็นกระบวนการเรียนรู้สู่ความสำเร็จ

ขั้นที่ ๓ หมั่นหาความรู้ การศึกษาเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้จริงในการปฏิบัติอยู่เสมอ เช่น ด้านเทคโนโลยีการผลิต

ขั้นที่ ๔ ชูคุณธรรม การมีคุณธรรมจะส่งเสริมจิตใจชาวบ้านในชุมชนบ้านคำปลาหลาย และช่วยลดปัญหาการลักขโมยกันได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ ๕ นำครอบครัว ผู้นำครอบครัวจะต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนของตนเองและพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ขั้นที่ ๖ ลดอบายมุข เป็นการสร้างโอกาสในการดำเนินชีวิตให้ปราศจากอบายมุข ทั้งเหล้า บุหรี่ และการพนันภายในหมู่บ้าน เพื่อขจัดเหตุของปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน

ขั้นที่ ๗ ควบคุมรายจ่าย เป็นการจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย เป็นแบบรายวันหรือรายเดือน ตามแต่ความถนัดของแต่ละคน เพื่อลดรายจ่ายของตนเองในแต่ละครัวเรือน

ขั้นที่ ๘ ได้เก็บออม การส่งเสริมกระบวนการออมเงินในครอบครัวและในชุมชน เพื่อให้ทุกครัวเรือนก้าวไปสู่การ “อยู่ดีมีสุข”

ขั้นที่ ๙ พร้อมร่วมใจ การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงจะสามารถพัฒนาชุมชนให้ก้าวไปสู่ความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนสืบไป

๖) นำโซเชียลสื่อค้าขาย

ด้วยปัจจุบันเป็นยุคโลกไร้พรมแดน มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารทุกด้าน ข้อมูล องค์ความรู้ทุกอย่างถูกรวบรวมอยู่ในเทคโนโลยี ผู้ที่เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนากับเทคโนโลยีสมัยใหม่จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากมายในทุกอาชีพ ซึ่งอาชีพเกษตรกรรมก็สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อโซเชียลนี้ได้มากมาย นอกจากองค์ความรู้ ทักษะ วิธีการที่จะได้ทราบผ่านสื่อนี้แล้ว การเข้าถึงแหล่งการค้าขายก็มีความสำคัญยิ่งที่สามารถดำเนินการได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ทั้งค่าใช้จ่ายและเวลา โดยเฉพาะการกำหนดราคาที่ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ตัวอย่างความสำเร็จนี้มีให้เห็นแล้วมากมาย อาทิ

นายคำนึง นวลมณีย์ ได้ใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่กับการพัฒนางานเป็นศูนย์การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลผลิตเพื่อการค้าขายสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบ ทำให้สินค้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การค้าขายผ่านสื่อออนไลน์สินค้าหลายอย่าง อาทิ น้ำไผ่ จะมีพ่อค้าจากสาธารณรัฐ-สิงคโปร์และสาธารณรัฐอินโดนีเซียมารับซื้อ นอกจากนั้นพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่ตัดต่อตอนกิ่งจำหน่ายก็มีผู้สนใจทั่วประเทศมาซื้อถึงถิ่น

นางสาวกานต์รวี บัวบุญ เจ้าของบ้านสวนภูระวี จังหวัดสกลนคร ที่ใช้เครือข่ายออนไลน์ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของบ้านสวนระวี ทำให้มีผู้คนทั้งในและต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน ซื้อผลิตภัณฑ์ที่ดำเนินการ รวมถึงการจำหน่ายผลผลิตต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ได้ผลอย่างยิ่ง

๗) ใช้จ่ายพอเพียง

ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือการทำเกษตรผสมผสานหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ เป้าหมายหลักคงมิใช่เพื่อรายได้ที่เป็นจำนวนเงินหรือวัตถุ แต่เป้าหมายสูงสุด คือ มีวิถีชีวิตที่มีความสุขอย่างยั่งยืน มีความสมานฉันท์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และดำเนินการไปตามบริบทความอุดมสมบูรณ์กับทรัพยากรที่ประเทศไทยมีในการประกอบอาชีพผลิตอาหารนั้น แม้จะไม่มีรายได้ให้เกิดความร่ำรวยในเงินทอง แต่หากใช้จ่ายอย่างพอเพียงกับความจำเป็นในการดำเนินชีวิตก็จะสามารถทำให้อยู่ได้อย่างมีความสุข หากรู้จักใช้จ่ายพอเพียง “พอมี พอกิน” ตามคำพ่อสอนก็จะเป็นเศรษฐีทางด้านอาหาร เกิดปัญหาใดก็ไม่อดตาย จะเห็นได้ว่าทุกประเทศต้องแก้ปัญหาปากท้องให้กับประชาชนก่อนเป็นอันดับแรก หากคนในชาติใช้จ่ายอย่างพอเพียง ไม่เกินตัว และรู้จักว่าสิ่งจำเป็นกับสิ่งที่ไม่จำเป็น แม้มีรายได้ไม่มากนัก ก็สามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข อาทิ

ครูประทุม สุริยา จะจัดทำบัญชีเพื่อประเมินผลสำเร็จในทุกด้าน เนื่องจากที่ผ่านมาการที่ผู้ประกอบอาชีพการเกษตรจะประสบกับปัญหาค่าใช้จ่ายสูง ส่งผลให้การลงทุนมีความเสี่ยงเพราะรับทราบเพียงรายรับ และเมื่อได้รับผลผลิตในแต่ละครั้งจะไม่คุ้มทุน จึงมีการจัดทำบัญชีเพื่อติดตาม และประเมินผลค่าใช้จ่ายเป็นประจำ เพื่อให้ทราบถึงรายรับ-รายจ่ายว่าเกิดขึ้นในเรื่องใดบ้าง เพื่อนำมาแก้ปัญหา ลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น อาทิ การซื้อปุ๋ยเคมี สารเคมีต่าง ๆ โดยใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพแทน ทำให้รายได้เหลือมากขึ้น และให้ข้อคิดว่าหาก "**จำ จด ไม่จน**" ครูประทุมได้รับการยอมรับจากต่างประเทศว่าเป็นเศรษฐี ๕ อย่าง คือ "**เศรษฐีอาหาร เศรษฐีสุขภาพ เศรษฐีเพื่อนฝูง เศรษฐีความรู้ เศรษฐีเงินออม**" เมื่อรวมกันแล้วก็เป็น "**เศรษฐีความสุข**" นั่นเอง

นายคำนึง นวลมณีย์ ก็เป็นผู้หนึ่งที่รู้จักใช้จ่ายพอเพียง ทั้งการแต่งกายและปฏิบัติงานในการเป็นวิทยากรก็ใช้ผ้าม่อฮ่อม กินทุกอย่างที่ปลูก ปลูกทุกอย่างที่กิน เมื่อครอบครัวมีความมั่นคงทางด้านอาหาร ทำให้มีค่าใช้จ่ายน้อย

๘) หลีกเลี่ยงอบายมุข

อบายมุขเป็นสิ่งที่จะมากัดกร่อนชีวิตในทุกด้าน อบายมุขบางอย่างทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม โรคร้ายตามมา ทำให้เสียเวลาทุกอย่างกับการดำเนินชีวิตที่สำคัญเสียทั้งชื่อเสียงและทรัพย์สิน หากยังตกอยู่ในวังวนอบายมุข มีรายได้เท่าไรก็คงไม่พอกับการใช้จ่าย ทำเท่าไรก็ยิ่งจน ยิ่งเจ็บ ส่งผลให้ชีวิตไม่มีความสุข การที่วิถีชีวิตจะมีความสุขอย่างยั่งยืนคงไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนวัตถุหรือเงินทองที่มี แต่จะขึ้นอยู่กับจิตใจที่แจ่มใส ในร่างกายที่แข็งแรง การประกอบอาชีพที่ทำให้มีจิตใจแจ่มใส มีสุขภาพดี หลีกเลี่ยงอบายมุขทุกประเภทได้ การอยู่แบบพอเพียง ความสุขอย่างยั่งยืนก็จะตามมา ตัวอย่างจะเห็นได้ชัดเจนว่า จากภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ไม่ว่าจะเป็นด้านใด ทำให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีวิถีชีวิตที่มีความสุข

นายคำนึง นวลมณีย์ กล่าวว่า "หัวใจหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ต้องไม่ทำให้เกิดจุดอ่อนของชีวิต ซึ่งจุดอ่อนของชีวิตที่สำคัญ คือ อบายมุข ทำให้เกิดความยากจนและเมื่อยิ่งจนไม่ทำ จนไม่จำ จนไม่เจียม ความพอเพียง ความสุขที่แท้จริงจึงไม่เกิด"

๙) มีความสุขปฏิบัติจิตอาสา

จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์-ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทุกคนที่นอกจากจะส่งผลต่อตนเองและครอบครัวในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน และเป็นผู้ร่ำรวยทางด้านอาหารแล้ว ความสำเร็จที่เกิดขึ้นยังได้ถูกขยายผลไปยังคนรอบข้าง ชาวบ้านทั้งภายในจังหวัดต่างถิ่น รวมถึงชาวต่างประเทศ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านได้กลายเป็นจิตอาสาให้ความรู้และพาทำให้กับผู้สนใจทั้งเด็ก เยาวชน รวมถึงประชาชนอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย แต่กลับมีความสุขที่ได้นำศาสตร์พระราชาขยายผลไปสู่การปฏิบัติจริงให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย

๑๐) นำพาความสุขอย่างยั่งยืน

จะเห็นได้ว่าผู้ที่สนใจประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความสุขกับการดำเนินชีวิตอย่างยิ่ง ด้วยทำให้มีสุขภาพกายที่ดี รับประทานอาหารที่ไร้สารพิษ ไม่ก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ ด้านจิตใจ จะมีความสุขด้วยอยู่กับธรรมชาติ อากาศไม่เป็นพิษ เกิดความร่มรื่น ร่มเย็นในจิตใจตามมา นอกจากนั้นก็ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่นอยู่ใกล้ชิดกันทั้งครอบครัว ตลอดเวลา ชุมชนเกิดความสามัคคี จากการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่งทางด้านผู้ผลิตอาหารโลก ด้วยประชากรเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้ใช้ และผู้บริโภค อยากกินอะไรก็ได้กิน ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก มีอาหารตามฤดูกาล และปลอดสารพิษ เกิดความร่ำรวยความสุขมากมาย และที่สำคัญทำให้สิ่งที่มีชีวิตอยู่กับธรรมชาติได้อย่างสมดุล ซึ่งถือว่าจะเป็นความสุขยั่งยืนไปถึงรุ่นลูกหลานตลอดไป

๒. เนื้อหาและองค์ความรู้

ในการจัดทำหลักสูตรศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนนี้ คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ศึกษาเรียนรู้จากสถานที่จริง ซึ่งแบ่งเป็นประเภทของแหล่งเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้

๒.๑ ประเภทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒.๑.๑ วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในภาคต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานที่สอดคล้องกัน คือ

๑) เป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง วิจัย เพื่อหารูปแบบการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่แต่ละภาคที่ไม่เหมือนกัน

๒) เพื่อพัฒนา อนุรักษ์ ฟื้นฟู และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ต้นน้ำลำธาร ป่าไม้ ดิน น้ำ ให้มีความสมบูรณ์ เกิดความสมดุลในระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนา

๓) มุ่งเน้นการขยายผลการพัฒนา ยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตประชาชนของทุกภาคให้มีการดำรงชีวิตที่พออยู่ พอกิน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๔) เป็นแหล่งศึกษาสร้างองค์ความรู้ต้นแบบให้กับราษฎรในภาคต่าง ๆ ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาอาชีพ พื้นที่ทำกินของตนเองได้ เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตท้องถิ่น

๒.๑.๒ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในภาคต่าง ๆ มีเป้าหมายหลักที่เกษตรกรที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่ประสบปัญหาการประกอบอาชีพ เนื่องจากความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่และความไม่เข้าใจในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ เป้าหมายลำดับต่อมา คือ ผู้สนใจทั่วไป นักเรียน นักศึกษา และบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๓ การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนา

การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในภาคต่าง ๆ มีสาระสำคัญที่สอดคล้องคล้ายคลึงกัน ๒ ลักษณะ คือ

๑) ลักษณะของงานที่ดำเนินการ ดังนี้

๑.๑) เป็นงานที่สอดคล้องกับปัญหาการดำเนินชีวิต การทำมาหากินของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ภาคภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ พื้นที่ชายเลน ที่สูง ที่ลาดชัน

๑.๒) เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาการประกอบอาชีพของราษฎร การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และบริหารจัดการพื้นที่ให้ได้ผลผลิตดีขึ้น มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมไปพร้อมกันกับการรักษาสมดุลของระบบนิเวศให้มีความอุดมสมบูรณ์ ใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างถูกต้องตามสมรรถนะของพื้นที่

๑.๓) เป็นงานเกษตรกรรมแบบประณีต ป้องกันปัญหาเกี่ยวกับดิน และแก้ไขความเสื่อมโทรมของดิน การค้นคว้าทางอุตุ-อุทกวิทยาลุ่มน้ำ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่า การผลิตโดยธรรมชาติทดแทนการใช้สารเคมี

๒) กระบวนการดำเนินงาน เน้นการปฏิบัติตามกระบวนการทรงงานของพระราชา คือ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ด้วยการลงมือทดลองค้นคว้า ปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป ได้แก่

- แก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ ทำให้ง่าย
- บริการรวมที่จุดเดียว
- ทำตามลำดับขั้น
- ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
- การพึ่งตนเอง
- พออยู่พอกิน
- เศรษฐกิจพอเพียง
- ระเบิดจากข้างใน
- การมีส่วนร่วม
- ปลูกป่าในใจคน
- ความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อกัน
- ทำงานอย่างมีความสุข
- ความเพียร
- รู้ รัก สามัคคี
- ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ
- ภูมิสังคม
- คิดอย่างองค์รวม
- ไม่ติดตำรา
- ใช้อธรรมปราบอธรรม
- ขาดทุนคือกำไร

๒.๑.๔ ผลการดำเนินโครงการของศูนย์ศึกษาการพัฒนา

ผลการดำเนินโครงการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาในทุกภาคที่ไปศึกษาดูงาน มีข้อสรุปที่ตรงกัน ดังนี้

๑) ครอบคลุมการพัฒนาด้านต่าง ๆ เกิดนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- การจัดการน้ำ
- การจัดการดิน
- การจัดการป่าไม้และสิ่งแวดล้อม สหกรณ์
- นวัตกรรมและพลังงาน
- เกษตรทฤษฎีใหม่
- หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ฯลฯ

๒) มีผลต่อการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ต้นแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก และความสามัคคีขององค์กร หน่วยงานราชการ และผู้คนในสังคม เกิดแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวม

๓) มีองค์ความรู้ในกระบวนการพัฒนาที่สร้างสรรค์ขึ้น โดยใช้ปัญหาในพื้นที่เป็นฐานคิด มีการทำงานร่วมกัน เข้าถึงข้อมูล ภูมิปัญญา ทดลองวิจัย สร้างตัวแบบ ค้นหาความสำเร็จที่ดีกว่าเดิมเสมอ แบบบูรณาการในชุมชน หน่วยงาน องค์กร

๔) ประชาชนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์อย่างเสมอภาค ทั่วถึง เท่าเทียมกัน มีการสร้างนิสัยคุณธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสรรพสิ่ง การเกื้อกูลกันระหว่างชีวิตและสิ่งแวดล้อม

๒.๑.๕ ผลผลิตของศูนย์ศึกษาการพัฒนา

ผลผลิตของศูนย์ศึกษาการพัฒนาในทุกภาคที่ไปศึกษาดูงาน มีข้อสรุปที่ตรงกัน ได้แก่

๑) มีต้นแบบผลของการปฏิบัติ การเรียนรู้ที่เป็นแบบอย่างในความเพียรพยายาม การสร้างความรู้จากการลงมือทำและค้นพบองค์ความรู้ที่เป็นศาสตร์การพัฒนาเฉพาะพื้นที่ในแต่ละบริบทของงานในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภาคต่าง ๆ

๒) มีองค์ความรู้ต้นแบบที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

๓) มีผลโดยตรงต่อการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในแต่ละด้าน ในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่พอเพียง การทำงานประกอบอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรและประชาชนทั่วไป

๒.๑.๖ ผลกระทบจากการดำเนินการศูนย์ศึกษาการพัฒนา

ผลกระทบจากการดำเนินการศูนย์ศึกษาการพัฒนาในทุกภาคที่ไปศึกษาดูงาน มีข้อสรุปที่ตรงกัน ได้แก่

๑) ผลกระทบต่อประชาชน

- การขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้มาศึกษา อบรม ดูงาน เป็นยุทธศาสตร์ในเชิงรุกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาทุกแห่ง
- เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไป นักวิชาการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ต่อเนื่อง
- เป็นการฝึกนิสัยการทำงานที่ถูกต้องหรือการประกอบสัมมาอาชีพ เน้นหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- การศึกษา อบรมในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ สามารถปลูกฝังและสร้างความรู้ที่สอดแทรกศาสตร์พระราชาเข้าไปในหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษาได้

๒) ผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เกิดความสมดุลของระบบนิเวศและห่วงโซ่อาหาร

๓) ผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นต้นแบบของการพัฒนาโลกในศตวรรษที่ ๒๑

๒.๒ ประเภทศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายศูนย์ศึกษาการพัฒนาของหน่วยราชการหรือชุมชน

๒.๒.๑ วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายศูนย์ศึกษาการพัฒนาของหน่วยราชการหรือชุมชนทุกแห่งมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องตรงกัน ได้แก่

๑) การนำความรู้ไปต่อยอดเพื่อศึกษา ทดลอง ด้านการพัฒนาทุกรูปแบบ และถ่ายทอดเทคโนโลยีแผนใหม่ให้แก่เกษตรกร ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและบริการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒) เพื่อจะได้ร่วมมือกันอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรทางธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

๓) จัดเป็นแหล่งเรียนรู้การประกอบอาชีพในทุก ๆ ด้าน ตามสภาพภูมิศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น หลากหลายขยายผลสู่ชุมชนตามความต้องการ ตอบสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทร-มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙

๔) เพื่อสนับสนุนให้เกิดการสร้างงานของหน่วยงานในท้องถิ่น สร้างรายได้ และสร้างคุณภาพชีวิตที่สอดรับกับความต้องการของประชากรในแต่ละภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒.๒ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ศูนย์การเรียนรู้ทุกแห่งกำหนดขึ้น ได้แก่

- กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ สมาชิกของศูนย์ และครอบครัวในศูนย์การเรียนรู้
- กลุ่มเป้าหมายรอง คือ ชุมชนที่อยู่รอบศูนย์ ประชาชนทั่วไป และสถานศึกษาที่มีความสนใจต้องการเรียนรู้

๒.๒.๓ การดำเนินงานของศูนย์

การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ในแต่ละภาคภูมิศาสตร์ มีการดำเนินงานมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑) ยึดหลักวิธีทรงงานของพระราชาเป็นตัวแบบ มีการเลียนแบบและต่อยอดตามภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละแห่ง ซึ่งมีลักษณะงานแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและความเหมาะสมของพื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้

๒) ทุกจุดเน้นไปที่การทำเกษตร ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และการประกอบอาชีพอื่นตามมรดกทางภูมิปัญญา มีการนำความรู้ในศาสตร์พระราชาและเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านชีวภาพเข้ามาช่วยในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้

๓) ศูนย์การเรียนรู้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของคนในพื้นที่และนอกพื้นที่ เกิดการรวมกลุ่มในเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑-๓ ต่อเนื่อง และขยายสู่ชุมชนอื่น

๔) เป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาอาชีพที่เกื้อกูลต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม

๕) กระบวนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ได้ประยุกต์ใช้หลักและวิธีทรงงานตามศาสตร์-พระราชาให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่หรือภูมิสังคมของตน

๒.๓ ประเภทแหล่งปฏิบัติสืบสานศาสตร์พระราชา

๒.๓.๑ วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

แหล่งปฏิบัติสืบสานศาสตร์พระราชาทุกแหล่งมีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานที่คล้ายกัน คือ

๑) นำศาสตร์พระราชาไปปฏิบัติในพื้นที่ตามสภาพปัญหาความต้องการของแต่ละแห่งและสภาพบริบทพื้นที่ของตนเองที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มผลผลิตในอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผสมผสานกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าไม้

๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ รักถิ่นฐาน ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง เปิดกว้างทางความคิด สืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาดั้งเดิมมิให้สูญหาย

๓) สร้างค่านิยมในการใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างสันติสุขบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง มีคุณธรรมจริยธรรม

๔) เป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างแบบอย่างที่ดีให้แก่เกษตรกรคนรุ่นหลังในชุมชนและเกษตรกรทั่วไปที่มีความสนใจ

๒.๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่แหล่งปฏิบัติสืบสานศาสตร์พระราชากำหนดไว้สอดคล้องกัน เรียงลำดับความสำคัญคือ

๑) บุคลากรและครอบครัว สมาชิกของศูนย์

๒) ราษฎรที่อยู่รอบศูนย์หรือพื้นที่ที่ตั้งศูนย์

๓) หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา บุคคลทั่วไปที่สนใจ

๒.๓.๓ การดำเนินงานของศูนย์

การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้แหล่งปฏิบัติสืบสานศาสตร์พระราชา โดยทั่วไปทุกศูนย์ดำเนินการดังนี้

๑) จะเน้นการนำศาสตร์พระราชาที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการจากการเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่ตามภาคต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้และต่อยอดให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่และศักยภาพของตน

๒) กระบวนการดำเนินงานใช้ปัญหาความต้องการในพื้นที่ของศูนย์เป็นฐานคิด มีการทำงานร่วมกันภายในศูนย์ โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและศูนย์ศึกษาการพัฒนาในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เป็นปัญหามาเป็นที่ปรึกษาให้คำชี้แนะ เพื่อเข้าถึงข้อมูลศาสตร์พระราชา ภูมิปัญญา การจำลองประยุกต์ใช้ความรู้จากตัวแบบ และการต่อยอดค้นหาความสำเร็จที่ดีกว่าเดิมแบบลองผิดลองถูกและวิธีทดลองวิจัย

๓) การดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นด้านอาชีพเกษตรกรรมเชิงเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัย เกษตรทฤษฎีใหม่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการปฏิบัติผสมผสานกับการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่ต่างจากเดิม

๔) การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้สนใจ ผู้นำชุมชน ตลอดจนเยาวชนในพื้นที่ได้เข้ามาศึกษาดูงานและเยี่ยมชมผลงาน

๕) บางศูนย์มีการจัดฝึกอบรมปฏิบัติการตามหลักสูตรที่แต่ละศูนย์กำหนดขึ้นหรือจัดหลักสูตรตามความต้องการของผู้สนใจ

๒.๓.๔ ผลการดำเนินโครงการของศูนย์

ศูนย์การเรียนรู้แหล่งปฏิบัติสืบสานศาสตร์พระราชา โดยทั่วไปทุกศูนย์มีผลการดำเนินโครงการที่เป็นรูปธรรมชัดเจนตามที่ต้องการ ได้แก่

๑) มีกิจกรรมการเกษตร ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการพัฒนาอาชีพเกษตรกรที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น การทำนาตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ สวนไม้ผล ปลูกป่า ทำฝาย อ่าง รักษาแหล่งน้ำ สิ่งแวดล้อม การพัฒนาพันธุ์สัตว์ในรูปแบบไร่นาผสมผสาน

๒) มีการทำงานในลักษณะจิตอาสาร่วมมือกันเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ สร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ดีกว่าเดิมเกิดขึ้นทั่วไป ซึ่งเป็นการทำงานที่เกิดจากการต่อยอดแนวคิดศาสตร์การพัฒนาต้นน้ำลำธาร การสร้างแหล่งน้ำตามแนวพระราชดำริแก้มลิง ฝายต้นน้ำเพื่ออนุรักษ์ดิน

๓) เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายพัฒนาอาชีพหลากหลายในแต่ละพื้นที่ เกิดการทำงานแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒ เป็นสหกรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ สร้างแหล่งเงินทุน พัฒนาการผลิต การตลาดได้กว้างขวาง มีความมั่นคงในอาชีพมากขึ้น

๔) การดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้ขยายไปสู่ผู้สนใจภายนอก เป็นแรงกระตุ้นให้มาร่วมเรียนรู้การพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ มีงานทำ ซึ่งเกิดจากความต้องการของบุคคลอย่างกว้างขวาง

๒.๓.๕ ประโยชน์ของผลการดำเนินโครงการของศูนย์

๑) ทำให้ได้ผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภคและส่งขายตลาดได้ ผู้ปฏิบัติการและสมาชิกเครือข่ายในทุกศูนย์มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น เป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรทั่วไปที่จะมาเรียนรู้ ศึกษาดูงาน

๒) ผู้ปฏิบัติกิจกรรมแต่ละแห่งเกิดการต่อยอดองค์ความรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติมที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะแต่ละแห่ง เช่น การเลี้ยงเป็ดให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเป็ดจะทำให้ออกไข่ได้มาก หรือเกษตรแบบนอกกรอบ โดยการปลูกผักสลัดและพืชผักเมืองหนาว

๓) มีผลต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ควบคู่กับการทำอาชีพเกษตรกรรมทำให้มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัยมากขึ้น เพิ่มปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติสู่การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

๔) สภาพดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ที่เคยเสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟูทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินกิจกรรมสืบสานศาสตร์พระราชา

๒.๓.๖ ผลกระทบจากการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้

๑) ได้แนวคิดใหม่ในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้สามารถรวมกันเป็นเครือข่ายจัดการตนเองต่อยอดจากแนวพระราชดำริการรวมกลุ่มสหกรณ์ เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒

๒) เยาวชนเกิดจิตสำนึก รู้จักหวงแหน รักษาธรรมชาติ สัตว์ป่า สิ่งแวดล้อม และเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาเป็นประจำ

๓) ประชาชนหวนกลับถิ่นเกิดเพื่อทำมาหากิน มีงานทำ มีรายได้ มีมาตรฐานการครองชีพที่ดี สร้างความเจริญให้ท้องถิ่นของตนเอง สภาพครอบครัวอบอุ่น มั่นคง เกิดชุมชนเข้มแข็ง ยั่งยืน

๒.๔ ประเภทหน่วยงานทางการศึกษา

๒.๔.๑ กลุ่มเป้าหมาย

- นักเรียน นิสิต นักศึกษา
- บุคลากรของมหาวิทยาลัย
- ครูประจำการ
- ผู้ปกครอง
- ชาวบ้าน นักธุรกิจที่สนใจ

๒.๔.๒ การดำเนินงานของศูนย์

อยู่ระหว่างเตรียมการในเรื่องต่อไปนี้

- หลักสูตรฝึกอบรม
- หลักสูตรรายสาขาวิชา
- สถานที่ศึกษาดูงาน และฝึกอบรม
- ศูนย์ข้อมูลศาสตร์พระราชาและห้องสมุดดิจิทัล

๓. ต้นแบบการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ

การศึกษาเรียนรู้จากสถานที่จริง ทั้งจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เครือข่ายภาครัฐและเอกชนรวมถึงปราชญ์ชาวบ้านในภูมิภาคต่าง ๆ และการดำเนินงานในปัจจุบัน พบว่าต่างมีรูปแบบ แนวทาง วิธีการ และแก้ไขปัญหา รวมถึงการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ จนนำไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน พร้อมใช้เป็นต้นแบบในการดำเนินงานได้ในหลายด้าน อาทิ

๓.๑ ต้นแบบแนวทางการแก้ไขปัญหาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้กับประชาชนชาวไทยมาตลอดระยะเวลาการครองราชย์ ครั้งเมื่อทรงรับทราบปัญหาจะทรงใช้หลักเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ตามหลักการทรงงานของพระองค์ โดยทรงศึกษา คิดค้น และทดลอง จนเกิดเป็นโครงการตามพระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ และหนึ่งในจำนวนนั้น คือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่ง ในภูมิภาคต่าง ๆ ล้วนมาจากพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหาที่ตรงตามบริบทและสภาพของพื้นที่ จึงนำมาสู่การพัฒนาจนเกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยพระองค์ทรงระมัดระวังมิให้เกิดการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพดีสมบูรณ์มากขึ้น ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่งนี้จึงเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการบริหารจัดการทางธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งน้ำ รวมถึงการฟื้นฟูสภาพดิน เพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติแบบพึ่งพาอาศัยกันได้อย่างสมดุลและมีความสุขสืบไป

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริปัจจุบันได้พัฒนาสู่ความสำเร็จและกลายเป็นต้นแบบของแนวทางการพัฒนาและการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพด้านการเกษตรหลากหลายรูปแบบ โดยทำหน้าที่ “เสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” “ศูนย์รวมการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ” ที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ ทดลอง วิจัย และนำไปปฏิบัติจริงในแต่ละบริบทของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง เป็นรูปธรรม ส่งผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

๓.๒ ต้นแบบรูปแบบการจัดพื้นที่ทำเกษตรเพื่อความยั่งยืน

ในการจัดทำเกษตรกรรมของแต่ละพื้นที่ ตามบริบทที่แตกต่างกันทั้งสภาพพื้นที่ ป่าไม้ น้ำ ความสมบูรณ์ของดินและปัจจัยอื่น ๆ ต่างส่งผลต่อการออกแบบการทำการเกษตรและการดำเนินกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแตกต่างกันออกไป อาทิ

๓.๒.๑ ระบบเพอร์มาคัลเชอร์ (Permaculture)

เป็นแนวคิดและวิธีทำการเกษตรที่เน้นเรื่องความยั่งยืนในการดำรงชีวิตและสิ่งแวดล้อมหรือการทำเกษตรเพื่อสุขภาพ โดยนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไปมาใช้ผลิตอาหาร ซึ่งครอบคลุมถึงระบบการออกแบบพื้นที่เพื่อทำการเกษตรให้มีความสวยงาม โดยไม่ก่อให้เกิดมลพิษ ด้วยการใช้ก้อนหิน ท่อนซุงหรือกิ่งไม้ เศษอาหาร เศษใบไม้ใบหญ้าต่าง ๆ และฟางมากองเป็นฐานและก่อเป็นแปลงผักให้สูงขึ้นขนาด ๑๕๐ × ๒๐๐ เมตร หรือขนาด ๓๐๐ × ๕๐๐ เมตร แล้วนำปุ๋ยหมักมาคลุมหน้าดินประมาณ ๔ นิ้ว เพื่อใช้ในการปลูกผัก (๑ ครั้ง สามารถใช้งานได้ประมาณ ๑๕-๒๐ ปี โดยไม่ต้องใส่ปุ๋ย) ซึ่งประโยชน์ของการปลูกผักดังกล่าวคือ พืชผักจะได้รับสารอาหารจากการย่อยสลายของกิ่งไม้ เศษไม้ที่กองไว้ด้านล่าง เป็นการช่วยให้อาหารและความชื้นตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องรดน้ำ หรือใช้ปริมาณน้ำน้อยมากในการรด

เนื่องด้วยวิธีการปลูกผักดังกล่าวเป็นการช่วยลดปริมาณการใช้น้ำในการเพาะปลูกเป็นอย่างมาก ต่างประเทศจึงนิยมออกแบบและนำไปประยุกต์ใช้ในครัวเรือนและชุมชนอย่างแพร่หลาย เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งจะจำแนกวิธีการทำเพอร์มาคัลเชอร์ได้ตามสภาพพื้นดิน และความต้องการของผู้ปลูกโดยรวมได้ ดังนี้

- กรณีหน้าดินตื้นหรือขุดดินยาก สามารถนำท่อนไม้มากองสุมกันจนสูง แล้วนำดินที่หามาได้จากพื้นที่อื่นมาโรยทับ หนาประมาณ ๒-๔ นิ้ว ก่อนคลุมหน้าดินด้วยเศษใบไม้ใบหญ้าต่าง ๆ หรือฟาง เป็นต้น
- กรณีขุดหน้าดินได้ ควรขุดดินลึก ๓๐ เซนติเมตร ถึง ๑ เมตร เป็นร่องสี่เหลี่ยมขนาด ๑๕๐ × ๒๐๐ เมตร หรือขนาด ๓๐๐ × ๕๐๐ เมตร แล้วนำก้อนหิน ท่อนไม้หรือกิ่งไม้ และเศษอาหารมาสุมในร่องที่ขุด จากนั้นจึงโรยดินที่ขุดทับกองไม้อีกครั้ง และอาจเลือกปลูกต้นไม้ใหญ่ห่างออกไปในระยะ ๑ เมตร เพื่อให้ร่มเงาแก่พืชผักในระยะยาว
- กรณีไม่ต้องรดน้ำ สามารถขุดหลุมหรือขุดร่องข้างกองเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่ฝนตก และนำดินที่ขุดมาเพิ่มบนกองหรือแปลงปลูกผักสูงขึ้น (หากความสูงเพิ่มขึ้น คุณสมบัติในการดูดซับความชื้นจะยิ่งเพิ่มขึ้นตามลำดับ)

๓.๒.๒ ระบบชีวนิเวศน์ชีวบำบัด

คือ การใช้สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์มาเกื้อกูลกัน ก่อเกิดเป็นการขยายผลโดยใช้นวัตกรรมแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น หาง่าย ราคาถูก มาปรับใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

- เริ่มดำเนินกิจกรรมทางด้านเกษตรแบบผสมผสาน จากการหาแหล่งน้ำ ด้วยการขุดสระกว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๖๐ เมตร ลึก ๖ เมตร เพื่อใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำและเลี้ยงปลา ส่วนดินที่ขุดจะนำไปถมบริเวณขอบแปลงนาให้เป็นถนน ปลูกไม้ผล และใช้เป็นคันกั้นน้ำ (ไม่ให้น้ำเข้าท่วมไร่นาในฤดูน้ำหลาก)
- ในส่วนของพื้นที่ที่เหลือจากการทำนา จะใช้ปลูกไม้ผลและพืชสมุนไพรจำนวนกว่า ๘๐ ชนิด แบบผสมผสาน เพื่อให้เกิดระบบนิเวศวิทยา เสมือนป่าไม้ธรรมชาติ โดยปรับให้สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์สามารถเกื้อกูลกันได้ในระยะยาว จนก่อเกิดเป็นแร่ธาตุอาหาร พร้อมควบคุมเชื้อโรคและแมลงที่จะมาทำลายผลผลิต อีกทั้งยังมีการปล่อยไก่ป่าในพื้นที่ตามธรรมชาติอีกจำนวนกว่า ๖๐๐ ตัว ส่งผลให้ได้รับผลผลิตเป็นไข่เฉลี่ยวันละจำนวนกว่า ๑๐๐ ฟอง
- นำรูปแบบระบบนิเวศวิทยามาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น ใช้ใบไม้ที่ทับถมไว้ทำเป็นปุ๋ย เพื่อกักเก็บความชุ่มชื้นให้พื้นดิน และปลูกหญ้าแฝกบริเวณคันนา ตามพื้นที่ต่างระดับ เพื่อป้องกันการชะล้างหน้าดินหรือการพังทลายของพื้นดิน ตลอดจนปลูกพืชตระกูลถั่วบริเวณรอบต้นไม้ผล เพื่อช่วยเพิ่มแร่ธาตุอันส่งผลต่อคุณภาพของดิน และจัดทำน้ำหมักชีวภาพมาใช้แทนสารเคมี

๓.๒.๓ การปลูกสวนคูณสาม

ปัจจุบันสวนคูณสามของศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นการประยุกต์รวมพืชทั้ง ๓ ชนิด มาปลูกรวมกันไว้ในแปลงเดียว โดยไม่จำเป็นต้องแบ่งพื้นที่ไปใช้ในการปลูกยางพารา ๑ แปลง สละอินโด ๑ แปลง และผักเหลียง ๑ แปลง แต่ปรับกระบวนการคิดและแบ่งพื้นที่ในการปลูกพืชไว้ ดังนี้ ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ฯ ดำเนินการปลูกยางพารามีอายุ ๑๒ ปี ปลูกสละอินโดมีอายุ ๙ ปี และผักเหลียงเป็นพืชร่วมยาง โดยกำหนดระยะพื้นที่สำหรับการปลูกยางพารา คือ ๓ × ๗.๓ เมตร และปลูกสละอินโดสลับระหว่างแนวการปลูกยางพารา เพื่อให้ต้นสละอินโดแต่ละกอมีระยะห่างกันประมาณ ๒.๕ เมตร และปลูกผักเหลียงคั่นระหว่างยางพาราและสละอินโดในระยะ ๑.๗ เมตร เพื่อให้สามารถเก็บผลผลิตได้ตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นการประหยัดพื้นที่และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกด้วย

๓.๒.๔ โมเดล ๑ ไร่ ๑ แสน

เป็นการบริหารจัดการภายในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไว้บริโภคภายในครัวเรือน และจำหน่ายเพื่อนำรายได้มาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ได้แก่

- การปลูกพืชผัก/ไม้ผลแบบประหยัด เป็นการนำปุ๋ยหมักชีวภาพมาผสมกับดินตามอัตราส่วนที่กำหนด แล้วใส่ภาชนะหรือวัสดุที่ไม่ใช้งาน เช่น ล้อยางรถยนต์ กะละมัง กระถาง ซึ่งเหมาะสำหรับผู้ที่มีพื้นที่ เวลา และทุนน้อย เช่น (๑) การปลูกมะนาวและปลูกมะละกอในล้อยางรถยนต์ (๒) การปลูกพริกมะเขือและต้นแคในล้อยางรถยนต์ และ (๓) การปลูกผักหนามป่าและผักกูดในวงบ่อซีเมนต์
- การเลี้ยงปศุสัตว์พื้นบ้าน ควรมีการวางแผนเลี้ยงปศุสัตว์พื้นบ้านเพื่อบริโภคเป็นสำคัญ แต่หากมีพื้นที่ เวลา และทุนมาก ก็สามารถดำเนินการขยายจำนวนได้ แต่ขอให้อยู่บนพื้นฐานแห่งความพอเพียง ไม่โลภ และไม่เดือดร้อนผู้อื่น เช่น การเลี้ยงเป็ดไข่ การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงไก่ดำภูพาน การเลี้ยงสุกรป่า และการเลี้ยงแพะพันธุ์เนื้อ
- การทำประมงพื้นบ้านในวงบ่อซีเมนต์ ควรมีการวางแผนทำประมงพื้นบ้าน เพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือน เหลือแล้วจึงนำไปจัดจำหน่าย อย่าคิดทำเป็นธุรกิจ หากยังไม่มีพื้นที่ เวลา และทุนน้อย เช่น การเลี้ยงปลาดุก ปลาสวาย ปลาไหล ปลาหมอชุมพร ปลาสลิด และการเลี้ยงกบ (สามารถเลี้ยงกบธรรมดาให้เป็นกบนา ภายในระยะเวลา ๙๐ วัน)
- การปลูกข้าวนอกนาในวงบ่อซีเมนต์ คือ การจำกัดพื้นที่ในการปลูกข้าว (จำนวน ๔๐ วง ผลิตข้าวเลี้ยงคนได้ ๑ คน/ปี โดยปลูกได้ ๓ รอบ/ปี) จึงสามารถช่วยลดกระบวนการและขั้นตอนการดูแลรักษาธาตุอาหาร หรือการใส่ปุ๋ยได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยในการดูแลคุณภาพน้ำและลดปัญหาการเกิดโรคแมลงศัตรูพืชที่มารบกวนได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้เป็นข้าวที่มีคุณภาพสูงอีกด้วย

๓.๓ ต้นแบบวิธีการดำเนินการ

ในการศึกษาดูงานจากทุกภาคส่วน พบว่าแต่ละภาคส่วนของพื้นที่มีวิธีการดำเนินงานจัดทำกิจกรรมทางการเกษตรที่แตกต่างกัน ทั้งคุณภาพและปริมาณที่ปลอดสารพิษ ซึ่งส่งผลต่อคุณค่าทางสารอาหารจำนวนมาก เช่น

๓.๓.๑ การทำปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์จากปลา

ไม่จำกัดชนิด ขนาด และสภาพ แต่เน้นที่ราคาต่ำ นำมาผ่านกระบวนการหมักร่วมกับกากน้ำตาลในถังหมักระยะเวลาหนึ่ง แล้วนำไปใช้ประโยชน์เป็นปุ๋ยในแปลงปลูกพืช ทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

- นำเศษหัวปลา พุงปลาและปลาที่ไม่ใช้แล้ว จำนวน ๕๐ กิโลกรัม มาใส่ในถังหมัก (ถังพลาสติกสีฟ้ามีฝาปิดขนาด ๑๒๐ ลิตร)
- นำกากน้ำตาลใส่ทับลงไปจำนวน ๔๐ ลิตร พร้อมใส่สารเร่ง (พด.๒) จำนวน ๕ ซอง คนให้เข้ากัน ปิดฝาหมักทิ้งไว้เป็นเวลา ๑๕ วัน
- เมื่อครบตามกำหนดเวลาแล้ว เติมน้ำใส่ลงไปให้เต็มถัง จำนวน ๔๐ ลิตร คนให้เข้ากัน แล้วหมักทิ้งไว้อีกเป็นเวลา ๗๕ วัน (วิธีนี้ทำให้ไม่มีกลิ่นมาก) เป็นอันเสร็จสิ้นขั้นตอนการหมัก

วิธีการนำมาใช้งาน

- ใช้สำหรับพื้นที่ปลูกข้าวและปลูกพืชไร่ : ให้นำปุ๋ยหมักมาผสมน้ำในอัตราส่วน ๑ ถัง ความจุ ๑๒๐ ลิตร ต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แล้วนำไปราดลงในพื้นที่นาข้าวหรือพื้นที่พืชไร่ ๑ ไร่/๑ ถัง (๑,๐๐๐ ลิตร)
- ใช้สำหรับพื้นที่ปลูกพืชผักและปลูกพืชสวน : ให้นำปุ๋ยหมักมาผสมน้ำในอัตราส่วน ๑ ลิตร ต่อน้ำ ๑๐ ลิตร จากนั้นนำไปราดลงในพื้นที่ปลูกพืช แล้วทิ้งไว้ ๕ วัน จึงดำเนินการปลูกพืชได้
- ปุ๋ยหมักชีวภาพนี้ สามารถนำไปปรับปรุงดินได้ทุกพื้นที่

ในขณะเดียวกัน หากจะให้เกิดประโยชน์สูงสุดควรปลูกพืชหมุนเวียนสลับกัน เช่น ปลูกมันสำปะหลัง หลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวโพด และไถกลบตอซังข้าวโพดพร้อมปุ๋ยน้ำหมักปลา

๓.๓.๒ การเจาะน้ำจากต้นไผ่

สืบเนื่องจากนายคำนึง นวลมณีย์ ได้รับแรงบันดาลใจจากการปลูกไผ่บนพื้นที่ จำนวน ๑๐ ไร่ สามารถสร้างรายได้ถึงหลักล้านบาทต่อปี จึงตัดสินใจทดลองปลูกไผ่ในพื้นที่ของตนแทนการปลูกยางพารา ภายในระยะเวลา ๖ เดือน สามารถเพาะกิ่งไผ่ขายได้ในราคากิ่งละ ๑,๐๐๐ บาท (ในขณะนั้นยางพาราขายได้เพียงราคากิโลกรัมละ ๒๐๐ บาท) ประมาณ ๔ ปีต่อมา ด้วยความบังเอิญไปตัดกิ่งไผ่ทิ้งตอนกลางคืนแล้วพบว่า มีน้ำไหลออกมาจากต้นไผ่ จึงนำมาลองดื่ม ประกอบกับรสชาติอร่อย หอม ดื่มแล้วรู้สึกสุขภาพดีขึ้น จึงดื่มมาตลอดเป็นระยะเวลากว่า ๒ ปี

วิธีการเจาะน้ำจากต้นไผ่ สามารถเจาะน้ำจากต้นไผ่ได้กับทุกสายพันธุ์ที่มีอายุตั้งแต่ ๓ ปีขึ้นไป ควรเจาะไผ่ด้วยสว่าน ๑ กอต่อ ๑ รู ในช่วงระยะเวลา ๐๓.๐๐ นาฬิกา เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ต้นไผ่จะดูดน้ำขึ้นมากักเก็บไว้ในลำต้นมากที่สุด แล้วนำสายยางมาต่อเข้าแทนรูสว่าน พร้อมกับสวมถุงพลาสติกและมัดเชือกให้แน่น ทั้งนี้ หากเจาะไผ่ ๑ กอต่อ ๓ รู ก็จะได้ปริมาณน้ำที่ไหลออกมาเท่ากับการเจาะไผ่ ๑ กอต่อ ๑ รู เฉกเช่นเดิม เพราะรากของไผ่ทุกต้นในกอจะเชื่อมต่อกันทั้งหมด ข้อควรระวังที่สุด คือ ต้นไผ่ ๑ ต้น เจาะน้ำซ้ำได้เพียงข้อละ ๔ รู เท่านั้น

ส่วนการเก็บน้ำไผ่ ควรเก็บในช่วงเช้าระหว่างเวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกา จึงจะได้น้ำไผ่ที่บริสุทธิ์ ทั้งนี้ ปริมาณน้ำไผ่ ๑ กอต่อ ๑ รู จะได้น้ำประมาณ ๑-๕ ลิตร ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของกอไผ่ และสภาพอากาศ ยิ่งอากาศชื้นฝนตกมากไผ่จะคายน้ำออกมาปริมาณมากขึ้น จากนั้นจะนำมากรองด้วยผ้าขาว ๒ ชั้น ก่อนบรรจุลงขวดขนาด ๒๒๐ ซีซี และใส่ลังแช่เย็นไว้เพื่อส่งให้ลูกค้าขวดละ ๑๐ บาท หรือลิตรละ ๕๐-๖๐ บาท และหากไม่นำน้ำไผ่แช่เย็นจะบูดภายใน ๖ ชั่วโมง

๓.๓.๓ การเพาะเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร

การผลิตก้อนเห็ดจะใช้วัสดุ คือ ขี้เลื่อย ๑๐๐ กิโลกรัม รำละเอียด ๓.๖ กิโลกรัม กากถั่วเหลือง ๐.๕ กิโลกรัม กากข้าวโพด ๑ กิโลกรัม ดีเกลือ ๐.๑ กิโลกรัม และปูนขาว ๑ กิโลกรัม แล้วนำวัสดุทั้งหมดมาคลุกเคล้าให้เข้ากัน โดยพรมน้ำให้มีความชื้นพอเหมาะ วิธีการตรวจความชื้นว่าพอเหมาะหรือไม่ ให้ใช้มือกำวัสดุเพาะที่ผสมกันดีแล้ว ๑ กำมือ บีบให้แน่นจะไม่มีน้ำไหลออกมา ก่อนจะบรรจุใส่ถุงพลาสติกที่ใช้เพาะเห็ดให้แน่น ซึ่งควรบรรจุให้หมดภายในวันเดียว ถุงก้อนเชื้อจะมีน้ำหนักประมาณ ๘๐๐ กรัม เมื่ออัดก้อนเชื้อแน่นดีแล้วใส่คอขวดพลาสติกจุกด้วยสำลีและปิดฝาจุกพลาสติก แล้วนำก้อนเชื้อที่ได้ไปนึ่งฆ่าเชื้อทันทีเป็นเวลา ๓-๔ ชั่วโมงนับตั้งแต่อุณหภูมิน้ำเดือด และนำก้อนเห็ดที่นึ่งได้ที่แล้ว ออกจากถังนึ่ง ทิ้งไว้ให้เย็น แล้วทำการเขี่ยเชื้อเห็ดที่ทำการเลี้ยงไว้ในเมล็ดข้าวฟ่างประมาณ ๑๐-๒๐ เมล็ด/ก้อน และนำก้อนเชื้อเห็ดที่ถ่ายเรียบร้อยแล้ว บ่มในโรงบ่มก้อนเชื้อต่อไป จากนั้นเมื่อใส่เชื้อเห็ดลงในถุงก้อนเชื้อแล้ว จะนำไปบ่มเชื้อในโรงเรือนที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีอุณหภูมิประมาณ ๒๔-๓๒ องศาเซลเซียส เพื่อให้เส้นใยเจริญในก้อนเชื้อ และต้องหมั่นตรวจดูแมลง เช่น มด แมลงสาบ ปลวก หรือไรต่าง ๆ หากพบให้รีบนำก้อนเชื้อออกไปกำจัดทันทีหรืออาจพ่นด้วยสารกำจัดสมุนไพร เช่น ตะไคร้หอมรอบโรงบ่ม โดยเห็ดนางฟ้า เห็ดนางรมฮังการี่ เห็ดขอน และเห็ดหลินจือ จะใช้เวลาในการบ่มก้อนเชื้อประมาณ ๒๕ วัน ส่วนเห็ดโคนญี่ปุ่น จะใช้เวลาในการบ่มก้อนเชื้อประมาณ ๔๕ วัน จากนั้นเมื่อเส้นใยเจริญเติบโตเต็มก้อนแล้ว จะนำก้อนเห็ดเข้าโรงเปิดดอกที่มีอุณหภูมิประมาณ ๑๘-๒๕ องศาเซลเซียส รดน้ำวันละ ๒ ครั้ง เห็ดจะทยอยออกดอก สามารถเก็บผลผลิตดอกเห็ดจำหน่ายต่อไป

๓.๓.๔ การเลี้ยงชันโรง

ได้ผลดีเทียบเท่ากับผึ้ง สามารถสร้างรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมเหมือนกับผึ้ง โดยเริ่มจากการเตรียมอุปกรณ์ คือ กล่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดตั้งแต่ ๒๕ × ๓๐ เซนติเมตร จนถึง ๔๐ × ๖๐ เซนติเมตร สูงราว ๑๒ เซนติเมตร เจาะด้านหน้าเท่าหลอดกาแฟหรือฝาขวด เพื่อให้เป็นทางเข้าและออกสำหรับชันโรง แล้วนำกล่องไปวางไว้ในสวนผลไม้ ทั้งนี้ รายได้ทางตรงมาจากการขายน้ำหวานขวดละ ๑,๒๐๐ บาท และขายรังชันโรง รังละ ๑,๒๐๐-๑,๕๐๐ บาท ส่วนรายได้ทางอ้อม คือ สามารถนำไปให้เกษตรกรสวนผลไม้รายอื่นเช่าไปวางในสวนผลไม้ เพื่อให้ชันโรงผสมเกสรและเก็บค่าเช่าได้อีกทาง ซึ่งขณะนี้ชันโรงยังมีผู้เลี้ยงจำนวนน้อย แต่ความต้องการทางการตลาดชันโรงสูงขึ้น จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการหารายได้เสริมเป็นอย่างยิ่ง

๓.๓.๕ น้ำส้มควันไม้

เป็นของเหลวสีน้ำตาลใส ได้มาจากการควบแน่นของควันที่เกิดระหว่างการเผาถ่าน ซึ่งจะเก็บในช่วงอุณหภูมิปล่องควันอยู่ระหว่าง ๘๐-๑๕๐ องศาเซลเซียส หลังจากนั้นนำมาตั้งทิ้งไว้ประมาณ ๓ เดือน เพื่อให้สารที่เป็นน้ำมันดินตกตะกอน เมื่อนำไปผ่านกระบวนการกรองจึงจะได้น้ำส้มควันไม้ที่มีคุณภาพ โดยมีคุณสมบัติเป็นสารประกอบที่มีฤทธิ์เป็นกรดและประกอบด้วยสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ที่มีประโยชน์มากมายหลายชนิด คุณภาพของน้ำส้มควันไม้จะขึ้นกับชนิดของไม้ที่นำมาเผาเป็นถ่านและกระบวนการเก็บน้ำส้มควันไม้ที่ถูกต้อง ดังนั้น น้ำส้มควันไม้จึงสามารถใช้ได้ทั้งการเป็นสารกำจัดศัตรูพืชในแปลงนา และกำจัดแมลงในครัวเรือน ด้านการเกษตร (ไม่เหมาะกับดินเปรี้ยว) ใช้กำจัดเชื้อราและไส้เดือนฝอยในดิน ช่วงเตรียมแปลงเพาะปลูก

๓.๔ ต้นแบบการสร้างนวัตกรรมที่ใช้วัสดุอุปกรณ์เหลือใช้จากท้องถิ่น

การผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีหลากหลาย ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกที่เหมาะสมกับการนำมาใช้พัฒนาด้านเกษตรกรรม ที่จำเป็นต้องครอบคลุมความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานของเกษตรดั้งเดิมที่ท้องถิ่นใช้พึ่งพาตนเองในสภาวการณ์ต่าง ๆ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต (เช่น การแก้ไขโรค และการกำจัดแมลง) และการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตเป็นสำคัญ เช่น

๓.๔.๑ เตาพลังงานมวลชีวภาพ

ผลิตจากวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น นำมาจัดทำเป็นเตาไบโอชาร์ (Biochar Stove) เตาชนิดนี้ใช้เศษกิ่งไม้หรือวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมาเป็นเชื้อเพลิง มีต้นทุนต่ำแต่ให้พลังงานสูง เพื่อแปรขยะพลาสติกให้เป็นน้ำมันและแก๊สหุงต้ม นวัตกรรมนี้มีประโยชน์อย่างยิ่ง นอกจากจะกำจัดขยะประเภทพลาสติกให้หมดไปได้แล้วยังทำให้เกิดผลผลิตด้านน้ำมันและแก๊สหุงต้มได้อีกด้วย เพราะแค่ใช้ถุงพลาสติก ๑ กิโลกรัม จะสามารถผลิตน้ำมันดีเซลได้ ๐.๗ ลิตร น้ำมันเบนซิน ๐.๒ ลิตร และแก๊สหุงต้มสำหรับใช้เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือนได้ ๒ วัน

นอกจากจะมีนวัตกรรมภูมิปัญญาชาวบ้านราคาถูก ใช้ได้และเกิดประโยชน์มากมายแล้ว ครูประทุม สุริยา ยังมีวิธีการที่จะทำให้การจัดทำเกษตรลงทุนต่ำ ได้ผลผลิตสูง โดยเฉพาะด้านคุณภาพที่เป็นเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง อาทิ สมุนไพรแบบผสมผสานปะปนกัน เพื่อให้เกิดระบบนิเวศ และใช้รูปแบบระบบนิเวศวิทยามาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ อาทิ ใช้ใบไม้ที่ทับถมเป็นปุ๋ยและที่เก็บความชุ่มชื้นให้พื้นดิน ปลูกหญ้าแฝกตามคันนาหรือพื้นที่ต่างระดับ เพื่อกันการชะล้างหน้าดินหรือการพังทลายพื้นดิน และปลูกรอบต้นไม้ผล เพื่อช่วยเพิ่มคุณภาพดิน ช่วยอุ้มน้ำ ฯลฯ การจัดทำน้ำหมักชีวภาพมาใช้แทนสารเคมี

๓.๔.๒ การดักตะกอนและจับสารเคมีขั้นต้นก่อนนำน้ำเข้าพื้นที่

หลักการของการทำเกษตรอินทรีย์ โดยทั่วไปมักจะมุ่งเน้นการลดใช้สารเคมีสังเคราะห์แต่มักจะมองข้ามการจัดการน้ำและสิ่งแวดล้อมน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของพืชและสัตว์ที่ไหลมาในแม่น้ำลำคลอง จะมีสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์เจือปน โดยเฉพาะดินโคลน และสารเคมีดินโคลนมีผลกระทบต่อผืนดินส่วนหน้าและทำให้คลองหรือสระน้ำตื้นเขิน ต้องทำการขุดลอกบ่อยครั้ง เพื่อจับสารเคมีเบื้องต้นและทำให้น้ำไหลไปได้สะดวก โดยใช้หลักการสังเกตจากธรรมชาติ เช่น ฝายแม้ว น้ำจะกระเด็นลงไปในหลุม เวลาที่น้ำมาจะตกลงไปในหลุม น้ำจะมีตะกอน ทำให้หลุมตื้นขึ้น เวลาน้ำไหลไปก็จะสะอาด จึงใช้หลักการนี้ก่อนที่จะรับน้ำเข้าร่องสวน ซึ่งจะทำหลุมดักไว้ทุกระยะ ๘ เมตร โดยขุดหลุมลึกลงไปประมาณครึ่งเมตร แล้วก่ออิฐมอญให้สูงกว่าระดับน้ำไหลผ่าน จะทำให้ดินโคลนตกตะกอน พืชชั้นต่ำที่เกาะอิฐมอญจะดูดสารเคมีไว้บางส่วน จนกระทั่งหลุมสุดท้ายน้ำจะใส สารเคมีจะลดลง ตะกอนที่ตกในหลุมสามารถตักออกได้ง่าย ทำให้การสะสมของตะกอนในนาแปลงต้นหรือสระน้ำลดลง ไม่ตื้นเขิน และสามารถลดปริมาณสารเคมีที่เจือมากับน้ำได้บางส่วน

๓.๕ ต้นแบบการแปรรูปน้ำผลไม้

เครือข่ายอินแปง ได้เริ่มต้นพัฒนาจากฐานวัฒนธรรมชุมชน และเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านโนนหัวช้าง ตำบลสร้างค้อ อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งในสภาพภูมิประเทศและสภาพทางสังคมต่อการเจริญเติบโตของต้นหมากเม่า มะแงว (ลิ้นจี่ป่า) ตรีผลา มะขามป้อม ตะคร้อ และสมอไทย จึงเกิดการรวมตัวกันภายในชุมชน เพื่อจัดตั้งโรงงานแปรรูปน้ำผลไม้และไวน์ พร้อมพัฒนาการแปรรูปทรัพยากรในท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่น โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริมศักยภาพการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และคุณภาพผลิตภัณฑ์ทั้งด้านอาหาร เครื่องดื่ม และยา เพื่อสนับสนุนให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างคุณภาพชีวิตของหน่วยงานในท้องถิ่นที่สอดรับกับความต้องการของประชากรในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๓.๖ ต้นแบบการอนุรักษ์ป่าธรรมชาติเพื่อสร้างป่าเศรษฐกิจในชุมชน

เครือข่ายอินแปง จังหวัดสกลนคร มีการอนุรักษ์ป่าไม้บริเวณเขตเทือกเขาภูพานและสร้างป่าชุมชน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับป่าไม้ แบบพึ่งพาอาศัยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้เกิดผลผลิตจากธรรมชาติแก่คนในชุมชนที่ยั่งยืน ภายใต้แนวคิด "การยกป่าภูพานมาไว้ในสวนของครอบครัว" เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและสภาพทางสังคมดังกล่าวเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของต้นหมากเม่า มะแงว (ลิ้นจี่ป่า) ตรีผลา มะขามป้อม ตะคร้อ และสมอไทย ที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำผลไม้ ส่งจำหน่ายได้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จึงก่อเกิดเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชนและบริเวณรอบเทือกเขาได้อย่างยั่งยืน

๓.๗ ต้นแบบการดำเนินชีวิตที่มีความสุขอย่างยั่งยืน

ที่ผ่านมาผู้ที่ดำเนินชีวิตตามศาสตร์พระราชา โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ จะพบว่า สามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทำงานไม่ตรงกับศักยภาพของตนเองหรืองานที่ทำอยู่ ก่อให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ทิ้งถิ่นฐานครอบครัว เกิดปัญหาสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง เนื่องจากได้รับสารเคมีและสารพิษจากการปฏิบัติงานหรือรับประทานอาหารที่ถูกเจือปนด้วยสารเคมี ดังนั้น หากมีการปรับวิถีชีวิตมาทำกิจกรรมทางการเกษตรกรรมตามแนวทางศาสตร์พระราชาแล้ว จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ พร้อมทั้งสร้างความสุขทั้งกายและจิตใจได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้สังคมเกิดการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ลดต้นทุนค่าใช้จ่าย กลายเป็นผู้ผลิตที่เป็นเศรษฐีด้านอาหารที่พอเพียง ปลอดสารพิษ และดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติได้อย่างสมดุล จนเกิดความร่ำรวยและความสุขที่ยั่งยืนเป็นสำคัญ

ส่วนที่ ๓ การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา

๑. การจัดหลักสูตรสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

การจัดหลักสูตรสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน จำแนกออกเป็น ๗ ส่วน ได้แก่ ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ ระดับปฐมวัย

๑) การพัฒนาหลักสูตรควรเน้นให้สถานศึกษาหรือห้องเรียนเป็นหน่วยพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สามารถเลือกสาระที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชาสัมพันธ์สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น

๒) การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา สถานศึกษาต้องปรับหลักสูตรและประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม วัฒนธรรม และความเป็นไทย การดูแลรักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จัดเป็นประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและการมีวินัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๓) การจัดหน่วยการเรียนรู้หรือประสบการณ์การเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ให้เน้นหลักสูตรสถานศึกษา

- เน้นการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ศาสตร์พระราชาด้านอื่น ๆ ควรเลือกจัดเนื้อหาองค์ความรู้ที่ใกล้ตัว สามารถรับรู้และเข้าใจได้ในเชิงรูปธรรม
- บูรณาการศาสตร์พระราชาแต่ละด้านในหน่วยการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับมาตรฐานตัวชี้วัดของหลักสูตรเดิม

๔) การจัดบริบทในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาเพื่อการรับรู้ศาสตร์พระราชา

๕) จัดแหล่งเรียนรู้ จำลองตัวอย่างการปฏิบัติตามศาสตร์พระราชาในสถานศึกษาให้ผู้เรียนได้สังเกตหรือทดลองปฏิบัติในโอกาสหรือวาระต่าง ๆ ในรอบปีการศึกษา เช่น แหล่งเรียนรู้สหกรณ์ เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการน้ำ และการปลูกหญ้าแฝก

๖) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้โครงงานต่าง ๆ สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชาที่ต้องการเรียนรู้และการฝึกนิสัย เช่น โครงงานสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ ฝึกการออมด้วยสหกรณ์ ฝึกการรักษาป่าไม้ ดินด้วยการปลูกต้นไม้และพืชผัก

๑.๒ ระดับประถมศึกษา

๑) การพัฒนาหลักสูตรควรเน้นให้สถานศึกษาหรือห้องเรียนเป็นหน่วยพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สามารถเลือกสาระที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์-พระราชาสัมพันธ์สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น

๒) การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา

- เพิ่มเนื้อหาลงในหลักสูตรในหน่วยการเรียนรู้ปกติของชั้นเรียนในรายวิชา

- จัดกิจกรรมโครงงานศึกษาค้นคว้าศาสตร์พระราชาด้านต่าง ๆ ตามความสนใจ โดยเน้นการนำองค์ความรู้ด้านเทคนิคกระบวนการพัฒนาตามวิธีทรงงานมาเป็นแกนในการสร้างนิสัยการทำงานให้ติดตัวผู้เรียน
- เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา งานสาธารณะเพื่อแก้ปัญหาในชุมชน ท้องถิ่น
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชมรม ชุมนุม ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามวิธีทรงงานของพระราชา

๓) การจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาทั้ง ๗ ด้าน ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

- เน้นการเรียนรู้ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชา เช่น หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสาระเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

๑.๓ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

๑) การพัฒนาหลักสูตรควรเน้นให้สถานศึกษาหรือห้องเรียนเป็นหน่วยพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สามารถเลือกสาระที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชาสัมพันธ์สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น

๒) การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา

- ส่วนใดมีความสัมพันธ์กันชัดเจนทั้งเนื้อหา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกระบวนการเรียนรู้วิธีทรงงานของพระราชาให้เพิ่มเติมลงในหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้หรือรายวิชาของแต่ละสถานศึกษาในแต่ละระดับได้
- สาระองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาสัมพันธ์กับหลักสูตรบ้างเล็กน้อย อาจจัดเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือวิธีอื่น ๆ
- องค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตร สามารถจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือแยกจัดสาขาการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

๓) การจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาทั้ง ๗ ด้าน ให้ตรงตามสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

- หลักสูตรวิชาพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางดำเนินการเช่นเดียวกับระดับประถมศึกษา
- เน้นการเรียนรู้รายวิชาเลือกเพิ่มเติมมากขึ้น โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อตอบสนองความถนัด ความสนใจเฉพาะกลุ่มหรือรายบุคคล
- ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เนื้อหาองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาด้านใดที่มีนักเรียนสนใจมาก สถานศึกษาอาจจัดการเรียนรู้เป็นรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษาตามศาสตร์พระราชาด้านนั้น และเลือกสาขาการเรียนที่เหมาะกับตนเองในอนาคต
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเน้นไปที่กิจกรรมเสริม "ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้" โดยจัดเป็นโครงงานตามกลุ่มผู้สนใจหรือรายบุคคล เพิ่มจากกิจกรรม ชมรม หรือชุมนุมต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับการบูรณาการการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาที่นำมาใช้ในหน่วยการเรียนและกลุ่มสาระการเรียนรู้
- ฝึกนิสัยการปฏิบัติตามศาสตร์พระราชาที่ต้องการเน้น เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การดูและรักษาสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมปกตินอกห้องเรียน ในงานอาหารกลางวัน การดูแลรักษาความสะอาดบริเวณตามเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบหรือกิจกรรมนอกสถานศึกษา กิจกรรมจิตอาสาปลูกป่า และดูแลสาธารณสมบัติ

๔) จัดการเรียนรู้เทคนิคกระบวนการพัฒนาตามวิธีทรงงานโดยการจัดเป็นการเรียนรู้โดยใช้โครงงานต่าง ๆ เป็นฐาน (Project Based Learning) เพื่อสร้างนิสัยการทำงานที่ดีให้กับผู้เรียน

๕) การจัดบริบทในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาเพื่อการรับรู้ศาสตร์พระราชา

- จัดแหล่งเรียนรู้ จำลองตัวอย่างการปฏิบัติตามศาสตร์พระราชาในสถานศึกษาให้ผู้เรียนได้สังเกตหรือทดลองปฏิบัติในโอกาสหรือวาระต่าง ๆ ในรอบปีการศึกษา เช่น แหล่งเรียนรู้สหกรณ์ เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการน้ำ และการปลูกหญ้าแฝก
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้โครงงานต่าง ๆ สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชาที่ต้องการเรียนรู้และการฝึกนิสัย เช่น โครงงานสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ ฝึกการออมด้วยสหกรณ์ ฝึกการรักษาป่าไม้ ดิน ด้วยการปลูกต้นไม้ และพืชผัก
- ศาสตร์พระราชาแต่ละด้านเลือกจัดเนื้อหาและองค์ความรู้ที่ใกล้ตัว เหมาะกับวัยและระดับชั้นให้สามารถรับรู้ได้ในเชิงรูปธรรมและนามธรรมผสมผสานกัน โดยบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้หรือสาระที่มีในหลักสูตรของแต่ละระดับชั้น
- เนื้อหาองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาด้านใดที่มีในกลุ่มสาระหรือสาระหลักสูตรในแต่ละระดับชั้น ควรจัดการเรียนรู้ให้บูรณาการกับหน่วยการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชาด้านนั้น ๆ หรือสถานศึกษาต้องจัดหน่วยการเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษา เช่น การดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านดิน น้ำ ป่าไม้ ส่วนสถานศึกษาที่อยู่ในชนบทอาจจัดเนื้อหาเป็นหน่วยการเรียนรู้เพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือสาระที่สัมพันธ์กัน
- เนื้อหาองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาด้านใดที่ไม่ระบุความสัมพันธ์ที่ชัดเจนในเนื้อหาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด สถานศึกษาอาจจัดการเรียนรู้เป็นรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษาตามศาสตร์-พระราชาด้านนั้น ๆ เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ สถานศึกษาที่อยู่ในชนบทอาจจัดเนื้อหาการเรียนรู้เป็นรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพในสาระที่สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชา
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นไปที่กิจกรรมเสริม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” โดยจัดเป็นโครงงานตามกลุ่มผู้สนใจ ชมรมหรือชุมนุมต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับการบูรณาการการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาตามด้านที่นำมาใช้ในหน่วยการเรียนรู้และกลุ่มสาระการเรียนรู้
- ฝึกนิสัยการปฏิบัติตามศาสตร์พระราชาที่ต้องการเน้น เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมปกตินอกห้องเรียน ในงานอาหารกลางวัน การดูแลรักษาความสะอาดบริเวณตามเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ เป็นต้น

๑.๔ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา

- ส่วนใดมีความสัมพันธ์กันชัดเจนทั้งเนื้อหา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกระบวนการเรียนรู้วิธีทรงงานของพระราชาให้เพิ่มเติมลงในหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชาของแต่ละสถานศึกษาในแต่ละระดับกำหนดได้
- สาระองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาสัมพันธ์กับหลักสูตรบ้างเล็กน้อย อาจจัดเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือวิธีอื่น ๆ
- องค์ความรู้ในศาสตร์-พระราชาไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตร สามารถจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือแยกจัดสาขาการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

๑.๔ ระดับอาชีวศึกษา

๑) การจัดเนื้อหาการเรียนรู้ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

- เน้นการเรียนรู้ตามสาขาวิชา ตามมาตรฐานหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรแต่ละระดับ ดังแผนภาพ

๒) การจัดบริบทในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาเพื่อการรับรู้ศาสตร์พระราชา

- จัดแหล่งเรียนรู้ จำลองตัวอย่างการปฏิบัติตามศาสตร์พระราชาในสถานศึกษาให้ผู้เรียนได้สังเกตหรือทดลองฝึกปฏิบัติอยู่เสมอในรอบปีการศึกษาจนเกิดทักษะ เช่น ทักษะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ สหกรณ์ เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการน้ำและการปลูกหญ้าแฝกตามสาขาวิชาที่เรียนหรือที่เปิดสอน
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้โครงงานต่าง ๆ สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชาที่ต้องการเรียนรู้และการฝึกนิสัย เช่น โครงงานสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ ฝึกการออม ฝึกค้าขายร่วมทุนด้วยสหกรณ์อเนกประสงค์ล้วนเป็นกิจกรรมนอกสถานศึกษา การรักษาป่าไม้ ดิน ด้วยการปลูกป่ารักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๓) การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา

- บูรณาการในการเรียนการสอนและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชาหมวดวิชาทักษะชีวิต
- บูรณาการในหมวดทักษะวิชาที่เรียนสัมพันธ์กับศาสตร์พระราชา กลุ่มทักษะวิชาชีพพื้นฐาน กลุ่มทักษะวิชาชีพเฉพาะ และกลุ่มทักษะวิชาเลือก
- บูรณาการหรือจัดรายวิชาเพิ่มเติมในวิชาที่เลือกเสรี ตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ปรัชญาของสถาบันการศึกษา และความต้องการของผู้เรียนหรือท้องถิ่น
- จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในกลุ่มผู้สนใจในลักษณะของชมรม ชุมนุม หรือองค์กรวิชาชีพของผู้เรียน บริบทพื้นที่ของสถาบันการศึกษา และตามความต้องการของผู้เรียน
- จัดเป็นโครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถาบันการศึกษาตามความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนหรือนักศึกษาที่ต้องการฝึกทักษะวิชาชีพ เพื่อให้รองรับกับมาตรฐานวิชาชีพที่สภาวิชาชีพกำหนด ซึ่งอาจนำโครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพไปปฏิบัติในสถานประกอบการได้จริง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจุดหมายและปรัชญาของสถาบันการศึกษา

๑.๖ ระดับอุดมศึกษา

๑) ด้านการจัดหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

เน้นให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือคณะวิชา/สาขาวิชาเป็นหน่วยพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สามารถเลือกสาระที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์-พระราชาสัมพันธ์สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ปรัชญา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ตามบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น ทั้งนี้ ควรมีจุดเน้นที่การพัฒนาศักยภาพคนให้เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีที่สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม และมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองบนฐานภูมิปัญญาไทย ภายใต้กรอบศีลธรรมจรรยาอันดีงามเพื่อนำพาประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีสาระเนื้อหาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปสำหรับนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ ๑ ควรบังคับเรียนหรือให้มีวิชาเลือกเรียนสาระรายวิชาที่ตรงตามศาสตร์พระราชาที่สอดคล้องกับสาขาวิชาหรือคณะวิชาที่เลือกเรียน โดยเฉพาะศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ อาทิ ศาสตร์เกี่ยวกับวิธีทรงงาน ๒๓ วิธี ศาสตร์ที่เป็นองค์ความรู้จากการทรงงาน ๘ ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการน้ำ ด้านสหกรณ์ ด้านการจัดการดิน ด้านการจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม ด้านพลังงานและนวัตกรรม ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง และด้านอื่น ๆ ได้แก่ กฎหมาย การปกครอง การแพทย์สาธารณสุข เป็นต้น ศาสตร์พระราชา พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน ๔ ด้าน คือ (๑) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง (๒) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม (๓) มีงานทำ-มีอาชีพ และ (๔) เป็นพลเมืองดี

วัตถุประสงค์สำคัญของการจัดหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในสาระที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชา เน้นให้มีความรอบรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีความรู้และทักษะด้านวิชาการ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสร้างสรรค์และให้มีการประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชาว่าด้วยการประพฤติ การครองตน และศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน

๒) การจัดหลักสูตรหมวดวิชาเฉพาะ

ควรมีการพัฒนาหลักสูตรตามศาสตร์พระราชาที่สอดคล้องกับสาขาวิชาหรือคณะวิชาที่เลือกเรียนให้มีสาระเนื้อหาบังคับเรียนหรือวิชาเลือกในสาขาวิชาเฉพาะ โดยเฉพาะศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ สำหรับนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ ๑ ได้ลงทะเบียนเรียนตั้งแต่เริ่มเรียนปีแรก ทั้งนี้ อาจเป็นรายวิชาเฉพาะสาขาวิชาที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันในศาสตร์พระราชาหลายรายวิชาตลอดหลักสูตรในระดับปริญญาตรี

๓) การจัดหลักสูตรหมวดวิชาเลือกเสรี

ควรจัดให้มีวิชาเลือกเสรีที่สอดคล้องกับศาสตร์-พระราชาที่นิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ ๑ ทุกสาขาวิชาหรือคณะวิชา สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสนใจของแต่ละรายบุคคล เพื่อส่งเสริมความชอบและความถนัด

๔) การจัดบริบทในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาเพื่อการรับรู้ศาสตร์พระราชา

จัดบริบทสร้างวิถีการดำเนินชีวิตในสถานศึกษาให้เป็นแบบอย่างพฤติกรรมของผู้นำในการสืบสานศาสตร์พระราชาตามจุดเน้นคณะวิชา/สาขาที่นิสิตนักศึกษาเลือกเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา คณาจารย์และนักศึกษาดำเนินกิจกรรมเป็นกิจวัตรประจำวันในมหาวิทยาลัยตามแนวทางศาสตร์พระราชา เป็นศูนย์วิจัยการเรียนรู้และปฏิบัติการสืบสานศาสตร์พระราชาที่เหมาะสมกับบริบทของคณะวิชา/สาขาตลอดจนภูมิสังคมของมหาวิทยาลัย เพื่อกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้แบบเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตลอดระยะเวลาของการศึกษา เพื่อเลือกวิชาเรียนได้ตรงตามความถนัด ความสนใจ ฝึกการรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น การอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกอนาคต (Soft Skill) ควบคู่กับทักษะในเชิงวิชาการและงานอาชีพ (Hard Skill) ฝึกสร้างนิสัยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จัดแหล่งเรียนรู้ จำลองตัวอย่างการปฏิบัติตามศาสตร์-พระราชาในสถานศึกษาให้ผู้เรียนได้สังเกตหรือทดลองปฏิบัติในโอกาสหรือวาระต่าง ๆ ในรอบปีการศึกษา เช่น แหล่งเรียนรู้สหกรณ์ เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการน้ำ และการปลูกหญ้าแฝก

จัดกิจกรรมค่ายพัฒนาผู้เรียน พัฒนาสังคม โครงงาน โครงการต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชาที่ต้องการเรียนรู้และการฝึกนิสัย เช่น โครงการค่ายอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ ฝึกการออมด้วยสหกรณ์ ฝึกการรักษาป่าไม้ ดิน ด้วยการปลูกต้นไม้ พืชผัก หรือค่ายอาสาพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ

๑.๗ การเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑) การจัดหลักสูตรในมิติของการศึกษานอกระบบ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง

ควรให้มีรายวิชาเรียนที่มีสาระรายวิชาตรงตามศาสตร์พระราชาเพิ่มเติมจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบแต่ละระดับ ส่งเสริมการศึกษาทางเลือกโดยสร้างโอกาสทางการศึกษาและจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ให้คนทุกกลุ่มทุกวัยที่มีการออกจากการเรียนหรือต้องการต่อยอดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา โดยเฉพาะศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชการที่ ๙ อาทิ ศาสตร์เกี่ยวกับวิธีทรงงาน ๒๓ วิธี ศาสตร์ที่เป็นองค์ความรู้จากการทรงงาน ๘ ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการน้ำ ด้านสหกรณ์ ด้านการจัดการดิน ด้านการจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม ด้านพลังงานและนวัตกรรม ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง และด้านอื่น ๆ ได้แก่ กฎหมาย การปกครอง การแพทย์สาธารณสุข เป็นต้น รวมถึงศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน ๔ ด้าน คือ (๑) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง (๒) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม (๓) มีงานทำ-มีอาชีพ และ (๔) เป็นพลเมืองดี

วัตถุประสงค์สำคัญของการจัดหลักสูตรตามศาสตร์พระราชาเพิ่มเติมจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบแต่ละระดับ เน้นให้มีความรอบรู้ภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี และมีความรู้และทักษะด้านวิชาการ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและพัฒนางานอาชีพที่มีรายได้เลี้ยงตนเอง ครอบครัวได้อย่างสร้างสรรค์ และให้มีการประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชาว่าด้วยการประพฤติ การครองตน และศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการจบหลักสูตรด้วย

๒) การจัดหลักสูตรในมิติของการพัฒนาคนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

ควรเน้นสาระการเรียนรู้ที่ใช้ในชีวิตจริงในการดำรงชีวิตในแต่ละช่วงวัย และการพัฒนาอาชีพครอบครัว สังคมท้องถิ่น การสร้างรายได้และการอยู่ร่วมกัน เรียนรู้ในวิทยาการต่อยอดศาสตร์-พระราชาให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงาน ทันต่อความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยให้ความสำคัญกับศาสตร์-พระราชาทั้ง ๗ ด้าน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และพระราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ นำศาสตร์เกี่ยวกับวิธีทรงงาน ๒๓ วิธี มาใช้เรียนรู้ เพื่อเตรียมคนให้พร้อมก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่งเสริมเรื่องทักษะชีวิต และความเป็นพลเมืองดี พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีอาชีพ มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมตามศาสตร์พระราชาว่าด้วยการประพฤติ การครองตน และศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน และสาระตามศาสตร์พระราชาที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและภูมิสังคมแต่ละแห่ง ได้แก่ ศาสตร์ด้านการจัดการน้ำ ด้านสหกรณ์ ด้านการจัดการดิน ด้านการจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม ด้านพลังงานและนวัตกรรม ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ และด้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

๒. การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

จากที่กล่าวในตอนต้นแล้วว่า การศึกษาศาสตร์พระราชาที่มีผู้รวบรวมไว้จากสถาบัน มูลนิธิ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมตามศาสตร์พระราชา พบว่า ศาสตร์พระราชาแบ่งเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ หรือ ๓ มิติ ด้วยกัน กล่าวคือ **มิติที่ ๑ เนื้อหาการเรียนรู้ในแขนงต่าง ๆ ของพระราชา** ประกอบด้วยศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน ๗ สาขา และสาขาอื่น ๆ นับเป็น ๘ สาขา **มิติที่ ๒ วิธีการเรียนรู้หรือการทรงงานของพระราชา** ซึ่งมีผู้ศึกษารวบรวมไว้ได้ ๒๓ วิธี **และมิติที่ ๓ หัวใจศาสตร์พระราชา** กล่าวได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายของพระราชาในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ประกอบด้วย ๓ เรื่อง คือ ๑) ศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนา ๒) ศาสตร์ว่าด้วยการประพฤติการครองตน และ ๓) ศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน

กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน จำเป็นต้องนำองค์ความรู้ด้านเทคนิคกระบวนการพัฒนาตามวิธีทรงงานของพระราชามาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อสร้างเป็นบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยการทำงานที่ดีให้ติดตัวผู้เรียน จึงเป็นการเรียนรู้ผ่านเทคนิคกระบวนการในมิติที่ ๑ จากเนื้อหาต่าง ๆ ในมิติที่ ๒ ไปสู่เป้าหมายและหลักการพื้นฐานในมิติที่ ๓ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการปฏิบัติและกระบวนการสร้างเจตคติค่านิยมตามหลักคิด เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา หรือถักทอเชื่อมโยงวิธีทรงงานทั้ง ๒๓ วิธี เป็นกระบวนการเรียนรู้อื่นที่สามารถพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบให้สอดคล้องกับหลักคิดดังกล่าว

๒.๑ ระดับปฐมวัย

๑) การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

- จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสาระที่เรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน การจัดสหกรณ์ การจัดรีไซเคิลขยะ การทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย ป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำ
- บูรณาการสาระของเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ในตารางกิจกรรมประจำวัน สถานศึกษาจัดบริบทและกิจกรรมประจำวันให้เห็นตัวอย่างและคุ้นเคยกับการนำศาสตร์พระราชาในแต่ละด้านมาปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต เช่น การจัดสหกรณ์ครบวงจร การอนุรักษ์น้ำ สิ่งแวดล้อม ป่าไม้

๒) การจัดกระบวนการเรียนรู้

- จัดประสบการณ์ผ่านกระบวนการคิดและกิจกรรมตามมุมต่าง ๆ แบบเรียนปนเล่นผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ เรียนรู้ตามกระบวนการวิธีทรงงานตามศาสตร์พระราชา เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ตามศาสตร์พระราชาด้านต่าง ๆ ตามหลักสูตรที่เลือกจัดประสบการณ์
- จัดกระบวนการเรียนรู้ความรู้ความเข้าใจให้สัมพันธ์กับหลักและวิธีทรงงานตามศาสตร์พระราชา เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S)

- ฝึกปฏิบัติตามแบบตามตัวอย่างในศาสตร์พระราชาโดยมีตัวแบบ คือ ครู นักเรียนรุ่นพี่ และการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันตามบทเรียนในตารางกิจกรรมประจำวัน

- สร้างเจตคติ ความพึงพอใจ ด้วยการกระตุ้นให้รับรู้ ตอบสนอง และเห็นคุณค่าโดยใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิดประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) ฝึกการคิดตัดสินใจในความดี ความงามตามศาสตร์พระราชาแต่ละด้านให้ได้ด้วยตนเอง

- จัดกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน เน้นไปที่กิจกรรมเสริมประสบการณ์หรือกิจกรรมในวงกลม กิจกรรมอื่น ๆ ตามตารางกิจกรรมประจำวัน จัดให้สัมพันธ์กับการบูรณาการการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาตามกิจกรรมที่นำมาบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้นั้น

- ฝึกนิสัยการปฏิบัติตามศาสตร์พระราชาที่ต้องการเน้น เช่น เศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒ ระดับประถมศึกษา

๑) การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

- จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสาระที่เรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน การจัดสหกรณ์ การจัดรีไซเคิลขยะ การทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย ป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำ

- บูรณาการสาระของเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ในกิจกรรมประจำวันให้เห็นตัวอย่างและคุ้นเคยกับการนำศาสตร์พระราชาในแต่ละด้านมาปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต เช่น การจัดสหกรณ์ครบวงจร การอนุรักษ์น้ำ สิ่งแวดล้อม ป่าไม้

- นำพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรและให้เป็นจุดเน้นที่สำคัญในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนนอกจากการเรียนรู้และการประเมินผลตามหน่วยการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เพิ่มเติม

- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาอื่น ๆ โดยชมรม ชุมนุมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมรณรงค์หรือสืบสานศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๒) การจัดกระบวนการเรียนรู้

- จัดกระบวนการเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจให้สัมพันธ์กับหลักและวิธีทรงงานตามศาสตร์พระราชา เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยใช้กระบวนการพัฒนาการคิดขั้นสูงที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) เป็นแกนหลัก

- ฝึกปฏิบัติตามตัวอย่างในศาสตร์พระราชาด้วยกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ร่วมกับนักเรียนรุ่นพี่ และการปฏิบัติกิจกรรมเรียนรู้ด้วยโครงงานแบบต่าง ๆ เรียนรู้ สรุปความรู้จากการลงมือทำ
- สร้างเจตคติ ความพึงพอใจ ด้วยการกระตุ้นให้รับรู้ตอบสนอง และเห็นคุณค่าและจัดระบบค่านิยมตามศาสตร์พระราชาแต่ละด้าน โดยใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) ฝึกการคิดตัดสินใจในความดี ความงาม ให้ได้ด้วยตนเอง

๒.๓ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

๑) การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

- จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้ศาสตร์พระราชา ในสาระที่เรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การจัดสหกรณ์ การจัดรีไซเคิลขยะ การรักษาสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าไม้ การทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย ป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำ
- บูรณาการสาระของศาสตร์พระราชาในหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาทุกระดับชั้น นักเรียนรวมกลุ่มเลือกทำโครงงานที่เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาตามความถนัด ความสนใจของตนตลอดระยะเวลาในการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งแต่ละปีอาจเปลี่ยนเนื้อหาวิธีการในหัวเรื่องให้หลากหลายจนครอบคลุมสาระในศาสตร์พระราชา
- เติมเต็มเนื้อหาหลักสูตรที่ยังไม่ได้สอนในระดับชั้นเรียนให้ครอบคลุมสาระตามศาสตร์พระราชา โดยนำพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชาบรรจุไว้ในเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและให้เป็นจุดเน้นที่สำคัญในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนนอกจากการเรียนรู้และการประเมินผลตามหน่วยการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เพิ่มเติม
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาอื่น ๆ โดยชมรม ชุมนุมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมรณรงค์หรือสืบสานศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๒) การจัดกระบวนการเรียนรู้

- ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ ที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ระดับความคิดรวบยอดระดับหลักการผ่านโครงงานเรียนรู้ร่วมกันตามความสนใจ ความถนัดของแต่ละบุคคล โดยใช้ความรู้สร้างความรู้เพิ่มเติม
- การศึกษานอกโรงเรียนเน้นการนำกระบวนการเรียนรู้ตามวิธีทรงงานในศาสตร์พระราชาด้านต่าง ๆ เชื่อมโยงเป็นกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ นำมาใช้

ลงมือปฏิบัติให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตจริงของแต่ละบริบทมากกว่าเรียนรู้จากตำราเรียน

๒.๔ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๑) การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

- จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้ศาสตร์พระราชาในสาระที่เรียนรู้ ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การจัดสหกรณ์ การจัดรีไซเคิลขยะ การรักษาสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าไม้ การทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย ป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำ
- บูรณาการสาระของศาสตร์พระราชา ในหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาทุกระดับชั้น ผู้เรียนรวมกลุ่มเลือกทำโครงงานที่เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาตามความถนัด ความสนใจของตนเองตลอดระยะเวลาในการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งแต่ละปีอาจเปลี่ยนเนื้อหาวิธีการในหัวเรื่องให้หลากหลาย จนครอบคลุมสาระในศาสตร์พระราชา
- เติมเต็มเนื้อหาหลักสูตรที่ยังไม่ได้สอนในระดับชั้นเรียนให้ครอบคลุมสาระตามศาสตร์พระราชา นำพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชาบรรจุไว้ในเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและให้เป็นจุดเน้นที่สำคัญในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียน นอกจากการเรียนรู้และการประเมินผลตามหน่วยการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เพิ่มเติม
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาอื่น ๆ โดยชมรม ชุมนุมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมรณรงค์หรือสืบสานศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๒) การจัดกระบวนการเรียนรู้

- ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่ประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ระดับความคิดรวบยอดระดับหลักการ นำไปสู่การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง
- การศึกษานอกโรงเรียนใช้กระบวนการเรียนรู้เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา หรือกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่ประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ระดับความคิดรวบยอดระดับหลักการผ่านโครงงานแก้ปัญหารายบุคคลหรือแบบเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะพบกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจที่สอดคล้องสัมพันธ์กับประสบการณ์การปฏิบัติในชีวิตจริงที่เผชิญอยู่ สรุปเป็นองค์ความรู้ตามแนวทางการเรียนรู้และพัฒนาชีวิตตามศาสตร์พระราชา

๒.๕ ระดับอาชีวศึกษา

๑) การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

- จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้ศาสตร์พระราชา ในสาระที่เรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การจัดสหกรณ์ การจัดรีไซเคิลขยะ การรักษาสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าไม้ การทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย การทำป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำ
- บูรณาการสาระของศาสตร์พระราชาในหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาทุกระดับชั้น ผู้เรียนรวมกลุ่มเลือกทำโครงงานที่เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาตามความถนัดความสนใจของตนตลอดระยะเวลาในการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งแต่ละปีอาจเปลี่ยนเนื้อหาวิธีการในหัวเรื่องให้หลากหลาย จนครอบคลุมสาระในศาสตร์พระราชา
- เติมเต็มเนื้อหาหลักสูตรที่ยังไม่ได้สอนในระดับชั้นเรียนให้ครอบคลุมสาระตามศาสตร์พระราชานำพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชาบรรจุไว้ในเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและให้เป็นจุดเน้นที่สำคัญในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนนอกจากการเรียนรู้และการประเมินผลตามหน่วยการเรียนรู้ในรายวิชาสาระการเรียนรู้ที่เพิ่มเติม
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาอื่น ๆ โดยชมรม ชุมนุมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมรณรงค์หรือสืบสานศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๒) การจัดกระบวนการเรียนรู้

- ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่ประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิด เพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ระดับความคิดรวบยอด ระดับหลักการ ฝึกปฏิบัติตามตัวอย่างในศาสตร์พระราชาด้วยกระบวนการกลุ่มการเรียนรู้ร่วมกัน และการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยโครงงานแบบต่าง ๆ เรียนรู้ สรุปความรู้จากการลงมือทำและการนำหลักการสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง ขยายความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ในงานอาชีพในสังคม ผ่านโครงงานเรียนรู้รายบุคคล

๒.๖ ระดับอุดมศึกษา

๑) การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา จัดบริบทวิถีการดำเนินชีวิตในสถานศึกษาให้เป็นแบบอย่างพฤติกรรมของผู้นำในการสืบสานศาสตร์พระราชา ตามจุดเน้นคณะวิชา/สาขาที่นิสิตนักศึกษาเลือกเรียนรู้ในระดับ อุดมศึกษา คณาจารย์และนักศึกษาดำเนินกิจกรรมเป็นกิจวัตรประจำวันในมหาวิทยาลัยตามแนวทางศาสตร์พระราชา เป็นศูนย์วิจัยเรียนรู้และปฏิบัติการสืบสานศาสตร์พระราชาที่เหมาะสมกับบริบทของคณะวิชา/สาขา ตลอดจนภูมิสังคมของมหาวิทยาลัย เพื่อกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้แบบเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตลอดระยะเวลาของการศึกษาเพื่อเลือกรายวิชาเรียนได้ตรงตามความถนัดความสนใจ ฝึกการรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น การอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกอนาคต (Soft Skill) ควบคู่กับทักษะในเชิงวิชาการและงานอาชีพ (Hard Skill) ฝึกสร้างนิสัยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมด้านการออม การสหกรณ์ การเกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการน้ำ การจัดการขยะในรูปแบบต่าง ๆ การสร้างและพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าไม้ ตามบริบทในแต่ละภูมิภาค ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำ มีจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองดี

ที่สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมจนเป็นวัฒนธรรม (วิถีชีวิต) ที่สะท้อนการปฏิบัติดั่งเป็นห้องสมุดมีชีวิตที่บูรณาการสาระของศาสตร์พระราชาในบริบทสถานศึกษา นิสิตนักศึกษาแต่ละคนทุกคณะ/สาขาวิชารวมกลุ่มเลือกทำโครงการพัฒนาตามสาขาที่เรียน ซึ่งเกี่ยวโยงกับศาสตร์พระราชาตามความถนัดความสนใจของตนเองตลอดระยะเวลาในการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งแต่ละปีอาจเปลี่ยนเนื้อหาวิธีการในหัวเรื่องให้หลากหลายจนครอบคลุมสาระในศาสตร์พระราชา เติมเต็มเนื้อหาหลักสูตรที่สนใจในต่างคณะหรือสาขาวิชา นำพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชาบรรจุไว้ในเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรอุดมศึกษาและให้เป็นจุดเน้นที่สำคัญในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนนอกจากการเรียนรู้และการประเมินผลตามรายวิชา องค์กรนิสิตนักศึกษา หรือชมรม ชุมนุมต่าง ๆ จัดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้ทำกิจกรรมรณรงค์จัดค่ายพัฒนาหรือสืบสานศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๒) การจัดกระบวนการเรียนรู้

จัดให้มีการบูรณาการการเรียนรู้ในหลักสูตรทุกรายวิชาเน้นศาสตร์พระราชาว่าด้วยการประพฤติการครองตน และศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันโดยนำกระบวนการทรงงานตามศาสตร์พระราชา ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ ที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิดเพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา นำไปใช้เพื่อเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ วิจัย จากการลงมือทำ สร้างความรู้ระดับหลักการ ทฤษฎี และการนำหลักการ ทฤษฎี ในสาขาวิชาที่เรียนประยุกต์สู่การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิตจริง ให้สอดคล้องกับศาสตร์พระราชาตามบริบทและภูมิสังคม สร้างอุปนิสัยในการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่องอยู่เสมอ ผสมผสานกันระหว่างทักษะการใช้ชีวิตการทำงานร่วมกันในสังคม (Soft Skill) และทักษะทางวิชาการวิชาชีพ (Hard Skill) เพื่อนำไปสู่ความเป็นพลเมืองดีมีความสามารถสูง

สร้างสรรค์และขยายความรู้ในศาสตร์พระราชาด้านต่าง ๆ ตามสาขาวิชาที่เรียนและมีความสนใจ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจสร้างงานสร้างอาชีพ พัฒนาตนเอง ท้องถิ่นและสังคม ผ่านโครงงานเรียนรู้รายบุคคลหรือกลุ่มตามความสนใจและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใช้ปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทรงงานตามศาสตร์พระราชาจนเป็นนิสัยและนำไปสร้างปัญญาให้กับผู้อื่น ชี้นำสังคมสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก (17 Sustainable Development Goal: SDG) ได้อย่างภาคภูมิ

๒.๗ การเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑) การจัดการเรียนรู้ในมิติของการศึกษานอกระบบ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง

ควรมีการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาเพิ่มเติมจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบแต่ละระดับ ส่งเสริมการศึกษาทางเลือกโดยสร้างโอกาสทางการศึกษาและจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยที่มีการออกกลางคันหรือต้องการต่อยอดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา ให้เข้าถึงการเรียนรู้ได้ครบทุกคนด้วยแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลายเชื่อมโยงข้อมูลความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้คนสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ สามารถไปเรียนรู้ในสถานที่จริงได้หากมีความสนใจและต้องการ ทำให้คนไทยมีแนวโน้มได้รับการศึกษามากขึ้น โดยการเทียบระดับและเทียบโอนความรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติงานอาชีพของบุคคลที่เกี่ยวโยงกับศาสตร์พระราชาทั้ง ๗ ด้าน ตามบริบทและภูมิสังคมของแต่ละแห่ง เพื่อยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น และพัฒนาศักยภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามวิธีทรงงานของพระราชา ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) จัดกระทำข้อมูลให้มีความหมายผ่านโครงสร้างการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ เพิ่มคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการกระทำ สรุปเป็นความรู้ระดับความคิดรวบยอด (Processing: P) ลงมือปฏิบัติจริงจนนำสู่ผล แล้วสรุปความรู้ให้เป็นหลักการหรือองค์ความรู้ (Applying and Constructing Knowledge: Applying1) นำความรู้ระดับหลักการหรือองค์ความรู้ไปสื่อสาร นำเสนอให้เห็นเป็นภาพใหญ่เชิงระบบ (Applying and Communication: Applying2) การควบคุมกำกับความคิดเพิ่มค่านิยมการคิด ประเมินระบบขยายคุณค่าคุณธรรม ค่านิยมขั้นสูง (Self-Regulating: S) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา นำไปใช้เพื่อเรียนรู้แบบสร้างความรู้จากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและงานอาชีพในครอบครัวหรือท้องถิ่นของตน

๒) การจัดการเรียนรู้ในมิติของการพัฒนาคนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

ใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดกิจกรรมและจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามความต้องการของชุมชน ตามบริบทและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภาคี เครือข่ายแบบบูรณาการการทำงานร่วมกัน ตามวิธีทรงงานของพระราชา มุ่งให้ความสำคัญกับศาสตร์พระราชาทั้ง ๗ ด้าน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และพระราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ เพื่อเตรียมคนให้พร้อมรับมือและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่งเสริมเรื่องทักษะชีวิต และความเป็นพลเมืองดี ทันต่อความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีอาชีพ มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย ด้วยกระบวนการขัดเกลาและสร้างเสริมการเรียนรู้ของสถาบันทางสังคม ใช้ศูนย์เรียนรู้/แหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาของชุมชน บูรณาการการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายโดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาและชุมชนท้องถิ่น องค์กรธุรกิจเอกชนดำเนินกิจการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ทำงานเชื่อมโยงกับภาครัฐ เข้ามาร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้มีบทบาทในการบ่มเพาะและหล่อหลอมเด็กเยาวชนและคนไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเข้มแข็งมากขึ้น สอดแทรกการพัฒนาคนตามศาสตร์พระราชาให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกฝนเป็นความคิดสร้างสรรค์ ปลูกฝังความพร้อมในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น เรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนไทยสร้างความรู้ เรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน สร้างค่านิยมการผลิตและบริโภคที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม มีแนวโน้มไปสู่การจัดการตนเองและพึ่งตนเองได้อย่างชัดเจน เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่สามารถรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้

๓. การสืบสานศาสตร์พระราชาสำหรับผู้สูงอายุ

๓.๑ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุรอบด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยมุ่งหวังให้ผู้สูงอายุได้นำวิชาความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและเป็นการลดปัญหาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม จากการถ่ายทอดความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญจากศาสตร์ต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ และความรู้ทั้ง ๓ มิติ เพื่อรองรับสภาพสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ได้แก่

๓.๑.๑ ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ โดยเน้นความรู้ด้านสุขภาพ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน เช่น โภชนาการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพฟันและการฝึกกายภาพบำบัดในทุกเช้า

๓.๑.๒ ความรู้ที่ผู้สูงอายุควรรู้ โดยเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เศรษฐกิจและเทคโนโลยี รวมทั้งแนวทางการดำเนินชีวิตในวัยสูงอายุ เช่น เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ กฎหมาย สิทธิและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ สัจธรรม ชีวิตและความตาย และศาสตร์พระราชา "ชีวิตที่เป็นสุข"

๓.๑.๓ ความรู้ที่ผู้สูงอายุอยากรู้ โดยผู้สูงอายุจะเป็นผู้กำหนดเอง เพื่อให้ตรงกับความสนใจของตนเองมากที่สุด โดยเน้นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมอาชีพ เช่น กิจกรรมสอนทำอาหารเพื่อสุขภาพ กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ กิจกรรมการเต้นลีลาศเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โครงการตามแนวพระราชดำริ ศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

๓.๒ จัดกิจกรรมรูปแบบการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถแบ่งได้ ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๓.๒.๑ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมในการเข้ารวมกลุ่ม มีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมาย มีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

๓.๒.๒ ขั้นตอนกระบวนการจัดการ การวางแผนพัฒนาผู้สูงอายุ ตามแนวคิดการเสริมสร้างพลังทั้ง ๕ อย่าง คือ ทำให้มี ทำให้เกิด ทำให้ตระหนัก ทำให้เชื่อมั่น ทำให้ได้ เตรียมกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ จัดทำปฏิทินปฏิบัติการสร้างความรัก ความสามัคคี โดยกิจกรรมที่จัดให้ครอบคลุมทั้ง ๕ ด้าน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข คือ มีความพอประมาณ ความเป็นเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน มีความรู้ และมีคุณธรรม

๓.๒.๓ ขั้นตอนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง เรียนรู้การดูแลตนเองเบื้องต้น เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน เรียนรู้ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ เรียนรู้การใช้ทรัพยากร อนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญา เรียนรู้การสื่อสาร เข้าใจ ทันเหตุการณ์ การถ่ายทอดเทคโนโลยี เพราะการเรียนรู้ในสิ่งที่ดำเนินกิจกรรมกลุ่มเป็นหัวใจของการขับเคลื่อน ซึ่งต้องมีความรู้เป็นพื้นฐานนำมาเป็นแนวทางพัฒนาการพึ่งตนเอง

๓.๒.๔ ขั้นตอนการสร้างความเข้มแข็ง เน้นคุณธรรม กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักในศักยภาพของตนเอง ตามแนวคิดการเสริมสร้างพลัง ๕ อย่าง คือ ทำให้มี ทำให้เกิด ทำให้ตระหนัก ทำให้เชื่อมั่น ทำให้ได้ มีระบบเครือข่ายการเกื้อหนุน ระบบบริการ สื่อเทคโนโลยี โดยใช้พลังกาย พลังใจ พลังความคิด พลังปัญญา พลังการบริหาร พลังเศรษฐกิจและพลังการเมือง

๓.๓ การสร้างสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณค่าจากการพึ่งตนเองได้

๓.๓.๑ การสร้างระบบและแผนการธุรกิจเพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีให้สามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ด้วยการพัฒนาระบบสารสนเทศในการเรียนรู้ต่อยอด เพื่อสร้างคุณค่าและเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุ การกำหนดรูปแบบการออม การเงิน การคลัง สำหรับผู้สูงอายุ จัดทำระบบภาษีกตัญญูหรือสะสมทุนจิตอาสาเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุในระยะท้าย

๓.๓.๒ การสร้างต้นแบบหรือรูปแบบที่หลากหลายในการเสริมสร้างสุขภาวะและการดูแลทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุในเขตเมืองและชนบท ด้วยการจัดทำรูปแบบการจัดการตนเองเพื่อสุขภาวะของผู้สูงอายุโดยชุมชน การจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน และการพัฒนาต้นแบบการดูแลสุขภาวะของผู้สูงอายุแบบครบวงจร

๓.๓.๓ การเพิ่มการเข้าถึงสิทธิและลดอุปสรรคทั้งด้านการทำงานและบริการทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการสร้างรูปแบบการส่งเสริมหรือเพิ่มช่องทางทางกฎหมายเพื่อเอื้อโอกาสการเข้าถึงสิทธิทั้งด้านการทำงานและบริการทางสังคม สร้างหลักประกันทางสุขภาพและสังคมของผู้สูงวัยแบบครบวงจร

๓.๓.๔ การเพิ่มศักยภาพความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุ ด้วยการสร้างรูปแบบการเตรียมความพร้อมก่อนเป็นผู้สูงอายุ และจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาติดตามระยะยาวในคุณภาพชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนวัยก่อนเกษียณและหลังเกษียณ เพื่อรองรับผู้สูงอายุ

๓.๔ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่าน ๔ ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ชุมชนได้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน และสามารถวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือนได้ รวมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อลดรายจ่ายในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การปลูกผักสวนครัวกินได้ การประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ การใช้ปุ๋ยชีวภาพในการทำนา และมีกิจกรรมสร้างรายได้เพิ่ม ได้แก่ การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การเลี้ยงไก่และเลี้ยงเป็ด ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนและคนในหมู่บ้านเดินทางไปศึกษาดูงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้ ปรับปรุง และพัฒนาการประกอบอาชีพร่วมกันทั้งด้านการผลิต การตลาด การจัดการ และเงินทุน เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น รวมทั้งดำเนินการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

๓.๕ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่าน ๗ ตัวชี้วัดด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชน มีแผนชุมชน มีการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อหาข้อบกพร่องในการจัดทำแผนพัฒนา มีแผนการพัฒนาหมู่บ้าน ปฏิทินการจัดทำแผนประจำปี มีรายงานการพัฒนาชุมชน ผลงาน กิจกรรมที่ได้รับรางวัลต่าง ๆ มีการรวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาสืบทอดและสานต่อมาจนปัจจุบัน และมีการนำข้อมูลจากการจัดทำแผนชุมชนมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาชุมชน และการจัดโครงการแก้ปัญหาต่าง ๆ ชุมชนมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีปราชญ์ชุมชน รวมทั้งมีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๖ จัดทำเป็นศูนย์เศรษฐกิจครัวเรือนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบบครบวงจร เปิดโอกาสให้นักเรียน เยาวชน และชุมชนอื่นได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือน เรียนรู้ตัวอย่างเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาสินค้าในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ โดยส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนเข้าร่วมอบรม ประชุม ศึกษาดูงาน เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงานของชุมชน และเพื่อพัฒนาตนเองและการเป็นผู้นำ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ระดับกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน หน่วยงาน วัด โรงเรียนในชุมชน องค์กร และสถาบันการศึกษา ชุมชนมีการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนและเมื่อพบปัญหาก็สามารถแก้ปัญหาเองได้ มีการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งคนในชุมชนมีความรัก สามัคคี สามารถแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และสามารถเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการชุมชนได้

๓.๗ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่าน ๔ ตัวชี้วัด ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการปลูกต้นไม้ยืนต้นทุกครัวเรือน และจัดให้มีการดูแลรักษาแหล่งน้ำของตนเองและแหล่งน้ำสาธารณประโยชน์ การจัดตั้งกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มผู้ใช้น้ำมีการออกกฎ ระเบียบ ให้ประชาชนคนในหมู่บ้านร่วมกันยึดถือปฏิบัติ การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านน่าดูสวยสะอาดตา เป็นระเบียบเรียบร้อย ชุมชนมีการรณรงค์ลดใช้พลังงาน เช่น ประหยัดไฟโดยใช้หลอดไฟแบบประหยัด และส่งเสริมให้ใช้รถจักรยานในระยะทางใกล้ เพื่อเป็นการลดใช้พลังงาน อีกทั้งยังส่งเสริมให้มีสุขภาพดีอีกด้วย ชุมชนสนับสนุนให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นสินค้าเพื่อจำหน่าย รวมทั้งการปลูกทดแทนเพื่อเป็นทุนสำหรับผลิตสินค้าที่ไม่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม

๓.๘ จัดกิจกรรมการพัฒนาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้รู้จักการวิเคราะห์ รายรับ-รายจ่าย รู้จักวิธีการออมที่ถูกวิธี ซึ่งควรใช้วิธีการเสนอแนะการนำหลักการวิเคราะห์เพื่อง่ายต่อการนำไปใช้

๓.๙ การจัดทำหลักสูตรเฉพาะในแต่ละพื้นที่ โดยให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และกำหนดหลักสูตรด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ศิลปวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี

๔. เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

ศาสตร์พระราชา เป็นศาสตร์แห่งการดำรงชีวิต ที่สามารถบริหารการดำรงชีวิตได้ทุกกลุ่มช่วงวัยและทุกสถานะอาชีพ หากทุกคนเข้าถึงแก่นแท้และนำไปปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง ผลที่ได้รับ คือ คุณภาพชีวิต ที่จะมีความสุขทางกายทางใจอย่างยั่งยืน และที่สำคัญสูงสุดก็จะเป็นการสืบสานศาสตร์พระราชาให้คงอยู่กับประเทศไทยได้ตลอดกาล

ปัจจุบันวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนไทยเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา โดยเฉพาะโลกแห่งดิจิทัล ทำให้ประชาชนในชาติ ทุกกลุ่มวัย และทุกสถานะเกิดเจตคติกับการดำเนินชีวิตที่เห็นคุณค่าวัตถุและเงินตราเป็นสิ่งสำคัญจนเกิดปัญหาสร้างความทุกข์ให้กับตนเอง ครอบครัว รวมถึงสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับสังคม และประเทศชาติมากมายตามมา อันส่งผลต่อความสุขที่แท้จริงในการดำเนินชีวิต ซึ่งหาได้ยากที่ประชาชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะปรับวิธีคิด ปลูกฝังเจตคติ ให้ผู้คนทุกหมู่เหล่าและทุกกลุ่มอายุได้กลับมาใช้ศาสตร์พระราชาในการดำเนินชีวิตหรือการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพบุคลากรของประเทศให้ปรับเปลี่ยนวิธีคิด สร้างจิตสำนึกจนเกิดเป็นนิสัยถาวรให้ได้นั้น

ภาครัฐรวมถึงทุกฝ่ายจะต้องสร้างแรงจูงใจ เพื่อกระตุ้นให้ทุกฝ่ายเห็นคุณค่า ปฏิบัติตามศาสตร์พระราชาแล้วมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับของสังคมทุกภาคส่วน จึงเห็นสมควรที่จะต้องมีสื่อกลางที่จะนำพาศาสตร์พระราชาขับเคลื่อนไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่าให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีวิธีการ ดังนี้

๔.๑ ใช้กระบวนการพัฒนาในรูปแบบ Active Learning

ใช้กระบวนการพัฒนาในรูปแบบ Active Learning ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เรียนรู้และปฏิบัติจริงตามศาสตร์พระราชา

จากแนวทางการกำหนดหลักสูตรศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนขึ้นนี้ จะเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันที่ผู้เรียนในทุกระดับจะต้องศึกษาด้วยการคิดเอง ทดลอง ลงมือปฏิบัติจริง และได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งที่เรียนรู้ในศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ **"ระเบิดจากข้างใน"** เข้าสู่กระบวนการ **"เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา"** อย่างแท้จริง

ดังนั้น วิธีการพัฒนาผู้เรียนทุกระดับ จึงต้องปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน คือ เปลี่ยนจากการเรียนรู้แค่เนื้อหา หลักการ ด้วยการท่องจำ เพื่อนำความรู้ไปสอบหรือวัดประเมินผลเพียงอย่างเดียว แต่ควรปรับเปลี่ยนการพัฒนาเพื่อสร้างกระบวนการคิด ออกแบบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหา สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่จากการลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดทักษะที่นำไปใช้กับชีวิตได้จริง ส่วนครู อาจารย์ นอกจากจะเปลี่ยนจากผู้สอนเนื้อหาจากการบอกเล่ามาเป็นผู้อำนวยความสะดวก บริหารจัดการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการปฏิบัติจริง และเกิดการเรียนรู้ไปด้วย รวมถึงจะต้องรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อคัดกรองผู้เรียนให้ได้ว่าแต่ละคนมีทักษะและศักยภาพด้านใดอย่างไร เพื่อจะได้ส่งเสริมพัฒนาให้ถูกต้องกับศักยภาพของแต่ละคน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่เป็นการเรียนรู้แบบเชิงรุก Active Learning ด้วยการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย ผ่านกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ ผ่านการปฏิบัติงานจริงจนเกิดนิสัยรักการทำงานในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัดจนนำไปสู่รูปแบบ Interactive Learning คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนมากกว่าการสอน หรือการจัดกระบวนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความคิด วิเคราะห์ และเรียนรู้ด้วยตัวเองเป็นสำคัญ

๔.๒ จัดตั้งกองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชา

การที่จะให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ การปลูกฝัง ส่งเสริม และพัฒนาให้เกิดจิตสำนึกนำศาสตร์พระราชาไปบริหารจัดการกับการดำเนินชีวิตสู่ความสุขอย่างยั่งยืนได้นั้น จะต้องมีสื่อกลางหรือปัจจัยที่จะช่วยสนับสนุนเอื้ออำนวยในการแก้ปัญหา พัฒนาอาชีพที่ดำเนินการอยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม หรือมีรายได้ที่จะทำให้วิถีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานความพอเพียง ซึ่งจะทำให้ประชาชนทุกสถานะ โดยเฉพาะประชาชนที่ยากจนได้มีที่ยืนในสังคมได้อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี โดยสรุปแนวคิดในการจัดตั้งกองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชาตามแผนภาพและรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากแนวคิดดังกล่าว จึงมีข้อเสนอให้จัดตั้งกองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชา โดยแยกเป็น ๒ กองทุน ดังนี้

๔.๒.๑ กองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชาสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นศาสตร์พระราชาสู่การเรียนรู้ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นศาสตร์พระราชาสู่อาชีพ

กองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชาดังกล่าวนี้ จัดตั้งเพื่อเสริมสร้าง ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือให้ประชาชนได้ประกอบอาชีพที่ตนเองรัก ศรัทธา มีความชอบ และมีทักษะในการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้ประกอบอาชีพอย่างมีความสุข และเป็นการสืบสานศาสตร์พระราชาให้เกิดความยั่งยืน อยู่ในวิถีชีวิตของประชาชนตลอดไป มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑) เพื่อสนับสนุนด้านการวิจัย

๑.๑) วิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาอาชีพที่ดำเนินการอยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่มในผลผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้มากขึ้น

๑.๒) วิจัยและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับบริบทในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนนำไปทดลองดำเนินการ เพื่อเป็นการพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และท้องถิ่น

๑.๓) วิจัยและพัฒนานวัตกรรม ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีราคาถูก ให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อลดต้นทุนการผลิตและลดการใช้แรงงาน

๒) เพื่อขยายและพัฒนาเครือข่าย

๒.๑) ขยายเครือข่ายการดำเนินงานตามหลักของศาสตร์พระราชา จากศูนย์ประสานงานฯ โครงการตามแนวทางพระราชดำริฯ รวมถึงจากเครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ให้ครอบคลุมทุกจังหวัด อำเภอ ตำบล และทุกหมู่บ้าน อย่างน้อยหมู่บ้านละ ๑ แห่ง หรือ ๑ ศูนย์

๒.๒) พัฒนาความรู้ ทักษะในอาชีพต่าง ๆ ตามบริบทของพื้นที่ให้กับเครือข่ายทุกระดับดำเนินการอยู่ เพื่อให้เครือข่ายสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบนพื้นฐานการทำงานอย่างมีความสุข มีรายได้พอเพียงกับการดำเนินชีวิต จนสามารถเป็นต้นแบบให้คนในท้องถิ่นสามารถดำเนินการต่อไปได้

๓) เพื่อสร้างอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดกับคนรุ่นใหม่

๓.๑) มีโครงการ กิจกรรม หรือวิธีการที่จะเป็นการส่งเสริม สนับสนุน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรุ่นใหม่มีความชอบและศรัทธาในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขยายผลไปยังคนรุ่นเดียวกันต่อไป หากประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ชอบและศรัทธาในอาชีพเกษตรตามความเหมาะสมของพื้นที่ ก็จะส่งผลให้ประชาชนมีงานทำและได้ทำงานที่รักที่ชอบ และส่งผลประโยชน์ต่อตนเอง คือ ทุกคนมีความสุข

๓.๒) สร้างผู้สืบทอดในวิถีเกษตร ด้วยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความพร้อมและอุดมสมบูรณ์กับการเป็นแหล่งผลิตอาหารของโลก แต่ปัจจุบันประชาชนกลับละถิ่นฐานเปลี่ยนอาชีพจากการทำเกษตรกรรมไปประกอบอาชีพอื่นแทน ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมา โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ปัจจุบันไม่ให้ความสำคัญกับอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากเป็นอาชีพที่ลำบาก ไม่มีเกียรติ จึงหันไปศึกษาในระดับที่สูงขึ้นเพื่อหวังประกอบอาชีพอื่นที่ได้ค่าตอบแทนสูงมากกว่าอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ประเทศไทยสูญเสียโอกาส รวมถึงส่งผลให้เอกลักษณ์ความดีงามในอดีตเปลี่ยนไป จึงมีความจำเป็นที่จะเร่งสร้างทายาทวิถีเกษตรให้สอดคล้องกับความอุดมสมบูรณ์ของประเทศชาติให้คงอยู่ตลอดไป

๔) เพื่อสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มในอาชีพ

๔.๑) สร้างความรู้ ทักษะให้กับผู้ประกอบอาชีพถึงแนวทางหรือกระบวนการที่จะแปรรูปผลผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบอาชีพของคนไทย โดยเฉพาะอาชีพด้านการเกษตร มุ่งเน้นแต่การผลิตวัตถุดิบอย่างเดียวและการกำหนดราคาของวัตถุดิบก็เกิดจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้ไม่เกิดความคุ้มค่ากับแรงกาย ต้นทุน และเกิดความท้อแท้กับการประกอบอาชีพดังกล่าว การสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพรู้จักการสร้างมูลค่าเพิ่มในวัตถุดิบที่ผลิตได้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ตามที่ตลาดและผู้บริโภคต้องการ ก็จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และไม่ต้องถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางอีกต่อไป อาชีพเกษตรกรรมก็จะกลายเป็นอาชีพที่มีรายได้เพียงพอกับการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐาน ทำให้ครอบครัวเกิดความแตกแยกกันเช่นในปัจจุบัน

๔.๒) ต้องสร้างการตลาดและการเข้าถึงผู้บริโภคด้วยตนเอง โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ด้วยวิธีการรวมกลุ่มด้านการตลาดเป็นชมรม สมาคม สหกรณ์ หรือเป็นรายบุคคล โดยปัจจุบันเปิดกว้างมากสามารถค้าขายผ่านสื่อออนไลน์ได้ หากประชาชนเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาวิธีการเข้าถึงวิธีการค้าขายได้หลากหลายรูปแบบแล้วก็จะทำให้สร้างผลิตภัณฑ์ได้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและของตลาด ทำให้ประชาชนหันกลับมาสนใจในอาชีพเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น

๔.๒.๒ กองทุนโครงการเกษตรพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียน

การดำเนินโครงการเกษตรพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา ในอดีตที่ผ่านมาโรงเรียนจะได้งบประมาณในจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อการที่จะไปจัดหาวัตถุดิบ หรือดำเนินการให้มีอาหารกลางวัน เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอย่างเพียงพอ รวมถึงมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างมีประสิทธิภาพได้ โรงเรียนส่วนใหญ่จึงแก้ปัญหาด้วยวิธีการจัดทำเกษตรภายในโรงเรียน ด้วยการให้นักเรียนปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ทำให้มีวัตถุดิบที่จะนำมาปรุงอาหารในแต่ละวันอย่างเพียงพอ รวมถึงทำให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้รับประทานอาหารกลางวันฟรี นอกจากประโยชน์ดังกล่าวแล้วยังส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยใช้กิจกรรมเกษตรเป็นสื่อบูรณาการให้เกิดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงทักษะในการประกอบอาชีพในอนาคตด้านเกษตรกรรมได้อย่างดี โดยสรุปแนวคิดเกี่ยวกับกองทุนโครงการเกษตรพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนตามแผนภาพและรายละเอียดดังต่อไปนี้

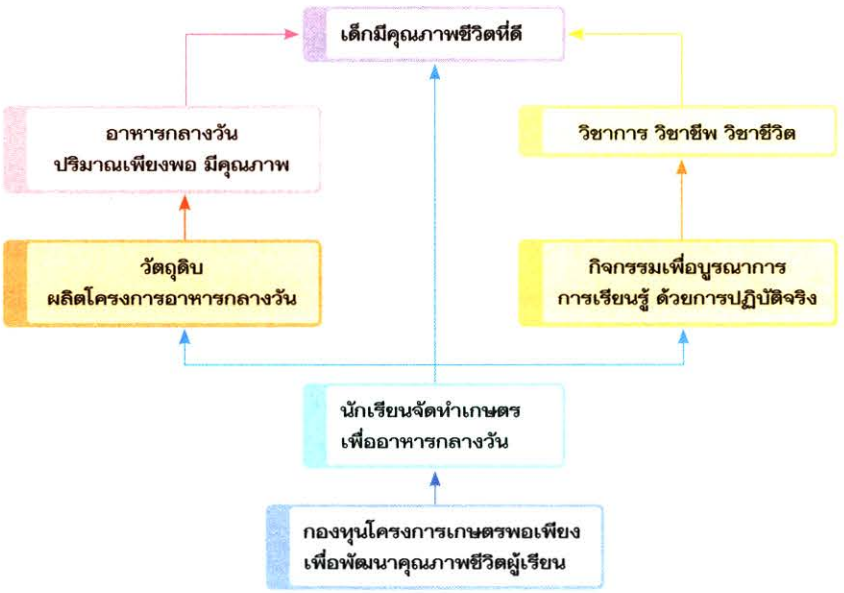

วัตถุประสงค์ มีดังนี้

๑) เพื่อให้นักเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทุกคน มีอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการรับประทานอย่างเพียงพอต่อความต้องการของร่างกายต่อเนื่องทุกวัน

๒) เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและเกิดความภาคภูมิใจกับการสร้างผลผลิตที่จะนำมาประกอบอาหารเพื่อรับประทานเองภายในโรงเรียน

๓) เพื่อให้โรงเรียนใช้โครงการดังกล่าวเป็นสื่อบูรณาการให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง **ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีวิต**

๔) เพื่อส่งเสริม ปลูกฝังให้นักเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ตระหนักและเห็นคุณค่าในศาสตร์พระราชาและร่วมกันดำเนินการสืบสาน ปฏิบัติจริง จนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวัน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากกองทุนโครงการเกษตรพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียน

๑) การดำเนินการกองทุนโครงการเกษตรพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียน

๑.๑) โครงการอาหารกลางวันจะมีวัตถุดิบ หมุนเวียนในการจัดทำอาหารกลางวันอย่างเพียงพอกับการบริการอาหารกลางวันให้กับนักเรียนทุกคน ทุกวัน

๑.๒) นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันในปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของร่างกายทุกคน ทุกวัน

๑.๓) นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและปลอดสารพิษ

๒) ด้านความรู้และทักษะชีวิต จากการที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจะทำให้กิจกรรมเกษตรภายในโรงเรียนกลายเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับนักเรียนได้เรียนรู้และเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการฝึกทักษะและคุณลักษณะ ดังนี้

๒.๑) ด้านวิชาการ จากโครงการเกษตรที่นักเรียนได้ร่วมประยุกต์ใช้วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งแวดล้อม จนกลายเป็นแนวทางที่สามารถนำไปบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาผ่านกระบวนการปฏิบัติจริง ส่งผลให้เด็กเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ดังนั้น การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในเชิงรุก Active Learning เป็นการ “ระเบิดจากข้างใน” ให้ผู้เรียน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามศาสตร์พระราชาอย่างแท้จริง

๒.๒) ด้านวิชาชีพ จากการลงมือปฏิบัติด้านการเกษตร เมื่อได้เรียนรู้จนเกิดความเข้าใจจึงจะเกิดความเชื่อมั่นว่าการทำเกษตรมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของประชากรโลกและส่งผลให้ประเทศไทยเกิดความมั่นคง มั่งคั่งทางด้านอาหาร จึงทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการทำการเกษตร ค้นพบศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อนำความรู้ไปเป็นฐานในการประกอบอาชีพ

๒.๓) ด้านวิชาชีวิต จากการดำเนินชีวิตตามวิถีชุมชน วิถีเกษตรเป็นวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่ควบคู่กันมา ด้วยความพร้อมทางด้านทรัพยากรและระบบนิเวศวิทยาจนได้สมญานามว่า “เป็นอู่ข้าว อู่น้ำของโลก” ประชาชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีความสนใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้อยลง ทำให้ขาดผู้ผลิตทางด้านอาหาร ซึ่งส่งผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจตามมา ดังนั้น การส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนเกิดความชอบ ศรัทธา และเห็นคุณค่าในการสร้างผลผลิตทางด้านอาหาร จึงส่งผลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีวินัยในการปฏิบัติงาน สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาเองได้

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความเห็นว่าควรนำเงินกองทุนจากพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๕ มาปรับใช้เป็น "กองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชา"

ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการกองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชา

จากการดำเนินการทั้ง ๒ ส่วน ด้วยงบประมาณจำกัด เป็นการประมูลหาผู้รับจ้างทำอาหารกลางวัน หรือโรงเรียนมาดำเนินการเองในแต่ละพื้นที่ จึงส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของอาหารที่นักเรียนแต่ละคนจะได้รับไม่เพียงพอ ประกอบกับโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดงบประมาณที่จะจัดกิจกรรมทางการเกษตรภายในโรงเรียนเฉกเช่นในอดีตที่ผ่านมา แม้ปัจจุบันกระทรวงการคลังจะเพิ่มรายหัวให้กับโครงการอาหารกลางวันจากเดิมจำนวน ๑๓ บาท เป็นจำนวน ๒๐ บาท ต่อคนต่อวัน แต่ด้วยสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาอาหารกลางวันให้มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอกับความต้องการของร่างกายนักเรียน

ทั้งนี้ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจึงมีความเห็นว่า เพื่อให้การจัดตั้งกองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชาเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีวิต จึงควรนำดอกเบี้ยจากการจัดตั้งกองทุนดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในการผลิตอาหารกลางวันและสืบสานศาสตร์พระราชาให้เกิดประสิทธิภาพแก่เยาว์วัยสืบไป

๔.๓ การสร้างเครือข่ายแกนนำ

ด้วยศาสตร์พระราชา เป็นศาสตร์แห่งการดำเนินชีวิต ทั้งศาสตร์ที่ว่าด้วยศาสตร์แห่งการประพฤติ ศาสตร์แห่งการครองตนและศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน ผ่านองค์ความรู้ ๘ เป้าหมายและ ๒๓ วิธีการทรงงาน เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มช่วงวัย เข้าถึงและสืบสานศาสตร์พระราชาตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ **"เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา และมีงานทำ"** ซึ่งจะทำให้ประชาชนดำเนินชีวิตที่มีความสุขได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

การถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยได้เข้าใจ เข้าถึง การพัฒนาตามศาสตร์พระราชาได้นั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการที่จะส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ เกื้อกูลให้เกิดการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะวิถีการดำเนินชีวิต

ในการสร้างเครือข่ายแกนนำที่รู้ลึก รู้จริง เข้าใจ สามารถปฏิบัติได้เห็นผลเป็นรูปธรรม ในหลักการศาสตร์พระราชา เพื่อที่จะได้ขยายผลสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นในทุกระดับ ตั้งแต่จังหวัด อำเภอ ตำบลไปจนถึงหมู่บ้าน ก็จะเกิดแรงบันดาลใจกับผู้คนจำนวนมากในการสืบสานศาสตร์พระราชาทั่วทั้งประเทศและพร้อมขยายผลให้ผู้คนในพื้นที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางศาสตร์พระราชาเพิ่มขึ้นอีกจำนวนมาก

วิธีดำเนินการ

๑) ให้ศูนย์การศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีอยู่ใน ๔ ภูมิภาค จำนวน ๖ ศูนย์ ซึ่งดำเนินโครงการต่าง ๆ ๔,๐๐๐ กว่าโครงการ เป็นหน่วยเผยแพร่องค์ความรู้และทักษะปฏิบัติจริงในสาขาอาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่และตามความต้องการสนใจของเครือข่ายในระดับจังหวัดใกล้เคียง

๒) แกนนำระดับจังหวัดร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำศาสตร์พระราชามาดำเนินชีวิตได้ประสบผลสำเร็จ ร่วมกันเป็นแกนนำขยายผลให้เครือข่ายระดับอำเภอ

๓) แกนนำระดับอำเภอร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน เป็นแกนนำขยายผลระดับตำบลและหมู่บ้าน

๔) แกนนำทุกระดับจะมีการติดตามช่วยในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิธีการดำเนินการทั้งการผลิต การแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่ม การหาตลาดและการสร้างเครือข่ายสู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

๕) งบประมาณในการสร้างเครือข่ายแกนนำ ใช้งบประมาณจากกองทุนเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการขับเคลื่อนให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

๖) ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นชุมนุม ชมรม หรือสหกรณ์ ที่เป็นศูนย์กลางความรู้ ค้าขาย และเป็นแหล่งรวมผลประโยชน์ร่วมกัน

๔.๔ จัดตั้งสำนักงานกองทุนขับเคลื่อนศาสตร์พระราชา

สำนักงานที่จัดตั้งกองทุนนี้จะดำเนินงานลักษณะเดียวกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หรือสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) สังกัด สำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่ ดังนี้

๑) บริหารกองทุนเพื่อสืบสานศาสตร์พระราชาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

๒) ช่วยส่งเสริมเครือข่ายในทุกระดับ ทั้งด้านความรู้ กระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ รวมถึงเป็นสื่อกลาง

๓) เป็นหน่วยงานกลางที่ดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ งานวิเคราะห์ วิจัย ปัญหาและแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินการของเครือข่ายและประชาชน

๔) เป็นหน่วยงานกลางที่จะประสานงานในการจดลิขสิทธิ์นวัตกรรมที่ภูมิปัญญาชาวบ้านคิดค้นขึ้น

๕) เป็นหน่วยงานกลางการประสานงานและบูรณาการ ในการบริหารจัดการศาสตร์พระราชาแต่ละกระทรวงให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

๔.๕ กำหนดเงื่อนไขพิเศษ เพื่อสร้างแรงจูงใจการสืบสานศาสตร์พระราชา

การกำหนดเงื่อนไขพิเศษ เพื่อกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจว่าผู้ที่เป็นแกนนำเครือข่าย หรือผู้ที่ปฏิบัติจริงตามศาสตร์พระราชาจนเห็นผลเป็นรูปธรรมจะต้องได้รับสิทธิพิเศษ เพื่อให้บุคคลข้างต้นได้รับเกียรติ ศักดิ์ศรีในสังคม และทำให้ศาสตร์พระราชาเกิดคุณค่าในจิตสำนึกของประชาชนอย่างถาวร โดยการกำหนดเงื่อนไข สร้างแรงจูงใจให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การ**จัดตั้งสำนักงานกองทุนขับเคลื่อนศาสตร์พระราชา**ขึ้นใหม่ อาทิ

- สิทธิพิเศษในการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
- สิทธิพิเศษในการสมัครเข้าทำงานทั้งในหน่วยงานราชการและเอกชน
- สิทธิพิเศษในการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือเลื่อนตำแหน่ง
- การยกย่องเกียรติและศักดิ์ศรีในสังคม ให้เป็นที่ชื่นชม ยอมรับกับทุกฝ่าย
- การลดภาษีให้กับผู้สนับสนุนในการดำเนินงานสืบสานศาสตร์พระราชา
- ฯลฯ

ส่วนที่ ๔ คำตอบจากแหล่งเรียนรู้และการศึกษาดูงาน

ข้อสรุปจากการตอบคำถามของแหล่งเรียนรู้และการศึกษาดูงานมี ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. การทำให้บุคลากรเกิดความรู้ ความเข้าใจ

กระบวนการดำเนินการทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา สามารถดำเนินการได้ดังนี้

๑) ให้บุคลากรในหน่วยงานได้มีโอกาสเข้ามาดำเนินการในโครงการต่าง ๆ โดยหน่วยสนับสนุนพื้นที่

๒) ประสานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ เข้ามาให้คำแนะนำในการดำเนินการแต่ละโครงการ

๓) ให้บุคลากรในหน่วยงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์

๔) ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นต้องเกิดจากความคิด ความรู้ ความต้องการภายใน เป็นแรงผลักดันด้วยตนเอง ไม่ใช่เกิดจากบุคคลอื่นมากระตุ้นให้ทำ

๕) ปฏิบัติเป็นตัวอย่างและมีต้นแบบที่ดี มีกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน อบรมสัมมนา มีสถานที่ปฏิบัติการจริง มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

๒. วิธีการทำให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ

วิธีการให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้ มีข้อสรุป ดังนี้

๑) ให้โอกาสเข้ามาทดลองปฏิบัติจริง โดยผลผลิตที่ได้นั้นสามารถนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ เป็นแรงจูงใจให้ตระหนักถึงความสำคัญของศาสตร์พระราชา

๒) ควรจัดสื่อการเรียนรู้และฟาร์มตัวอย่างให้เห็นเป็นรูปธรรม จัดแสดงในรูปแบบ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต”

๓) กระบวนการแนะนำวิธีการปฏิบัติเบื้องต้นให้กับผู้เข้ามาศึกษาดูงาน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เข้าใจง่ายก่อนทดลองลงมือปฏิบัติจริง

๔) ให้ผู้มาศึกษาดูงานเยี่ยมชมและแสวงหาองค์ความรู้จากสถานที่จริงได้อย่างหลากหลาย โดยคำนึงถึงลักษณะทางภูมิสังคมเป็นหลัก

๕) ควรนำเสนอข้อมูลศาสตร์พระราชาในภาพรวม เนื่องจากศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้นำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้จริงในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับว่ามีอะไรบ้าง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๖) ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซักถามปัญหาระหว่างกันอยู่เสมอ

๗) ควรมีการสรุปผลที่ได้รับของผู้มาศึกษาดูงานและสิ่งที่จะนำไปใช้

๓. การนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้

แนวทางในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้มีข้อสรุป ดังนี้

๑) ควรนำศาสตร์พระราชาเข้าสู่ระบบการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา ดังนี้

- ระดับปฐมวัย เรียนรู้และใช้ผลผลิต
- ระดับประถมศึกษา เรียนรู้ ใช้ผลผลิตและร่วมลงมือปฏิบัติ
- ระดับมัธยมศึกษา เรียนรู้และต้องลงมือปฏิบัติจริง
- ระดับอาชีวศึกษา เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ และต่อยอด
- ระดับการศึกษาตลอดชีวิต เรียนรู้ ประยุกต์ใช้ ต่อยอด และสร้างอาชีพ
- ระดับอุดมศึกษา เรียนรู้ ประยุกต์ใช้ ต่อยอด ผลิตงาน และสร้างอาชีพ
- ระดับผู้สูงวัย เรียนรู้ ประยุกต์ใช้ และถ่ายทอด

๒) ให้ความสำคัญกับศาสตร์พระราชาอย่างจริงจัง โดยการจัดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนสอดแทรกศาสตร์พระราชาเข้าไปในหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษาทุกระดับอย่างจริงจัง เน้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียน การเดินทางไปศึกษาดูงานในพื้นที่ศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริหรือปราชญ์ชาวบ้าน ลงพื้นที่ปฏิบัติในสถานที่จริง ถือเป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดและวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง

๓) ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับหลักสูตร การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในการนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในชีวิตจริงเพื่อการประกอบอาชีพ การมีงานทำ การดูแลฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

๔) จัดแหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชา ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติ จัดการเรียนการสอนของครูและผู้เรียนทั้งในและนอกเวลาเรียน

๕) อบรมครู นักเรียนในหลักสูตรด้านต่าง ๆ ตามศาสตร์พระราชาจากแหล่งเรียนรู้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์การเรียนรู้อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จและต่อยอดเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริในแต่ละด้านในสถานศึกษา

๔. วิธีการนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตที่ยั่งยืน

วิธีการนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับ มีข้อเสนอแนะสรุปได้ดังนี้

๑) สร้างแรงบันดาลใจให้แก่เยาวชนตั้งแต่สถาบันครอบครัวและสถานศึกษา ด้วยการให้ฝึกทดลองการดำเนินการด้วยตนเอง ฝึกให้พึ่งพาตนเอง และเรียนรู้ที่จะแบ่งปันความรู้ที่ได้รับนำไปร่วมกันพัฒนาหรือต่อยอดได้อย่างเกื้อกูลและยั่งยืน

๒) ควรมีการฝึกปฏิบัติเรื่องศาสตร์พระราชาให้กับเด็ก ผู้ปกครอง และครูผู้สอนให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักศาสตร์พระราชาที่ดีเพื่อปรับภูมิทัศน์บริบทในชุมชน สังคมให้เป็นที่สนใจแก่เด็กและเยาวชนในการเรียนรู้ ศึกษาดูงาน สืบสาน ต่อยอด พัฒนา

๓) นำประสบการณ์ที่พบเห็นจริงในชีวิตประจำวันมาเป็นฐานการเรียนรู้ ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์กรณีศึกษา แล้วทำการทดลอง ฝึกปฏิบัติ และนำไปใช้ในสถานศึกษาจริง สนับสนุนให้เยาวชนเป็นผู้ปฏิบัติและดูแลด้วยตนเอง แล้วนำผลที่ได้รับมานำเสนอเพื่อติดตามผลการดำเนินงานในทุกมิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่ได้เรียนรู้บนเงื่อนไข ความรู้ และคุณธรรมให้สม่ำเสมอ

๔) ควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ สร้างต้นแบบในชุมชน ให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์จริงไปสู่เด็กและเยาวชนในแต่ละระดับได้อย่างเหมาะสม

๕) ควรมีนโยบายนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังตั้งแต่ในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ศูนย์ราชการทุกแห่งควรจัดให้มีห้องนิทรรศการศาสตร์พระราชา เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มาติดต่อราชการเข้าไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้

๖) มีกระบวนการคัดเลือก อบรม และพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับหลักศาสตร์พระราชาที่ดีและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดเทคนิคและประสบการณ์ให้กับ ผู้เรียนไปใช้ดำรงชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗) สถานศึกษาควรจัดนำร่องให้ผู้เรียนมีโอกาสเดินทางไปศึกษาดูงานตามแนวพระราชดำริ และศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนต่าง ๆ ในเขตพื้นที่มากขึ้น

๘) ควรน้อมนำหลักการทรงงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาเป็นวิธีเรียนรู้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษา เรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างมีกระบวนการที่ดีในทุกวิชา

๙) กำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลเป็นวาระแห่งชาติ จัดทำสื่อที่หลากหลายให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ แต่ละระดับ ให้มีศูนย์การเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติจริง

ส่วนที่ ๕ สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นจากการจัดเสวนา

จากข้อมูลการนำเสนอความคิดเห็น **"ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"** คณะทำงานได้บันทึกรายละเอียดข้อมูลตามที่นำเสนอข้างต้นและนำมาสร้างข้อสรุปตามประเด็นที่ผู้เข้าร่วมเสวนานำเสนอในที่ประชุม ซึ่งในการสรุปผลนี้จะแบ่งข้อสรุปเป็น ๕ กลุ่ม ตามตำแหน่งหน้าที่อาชีพ หรือบทบาทของผู้เข้าร่วมเสวนา ได้แก่ ๑. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง ๒. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายสมพล พันธุ์มณี สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ๓. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬาสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ๔. ข้อสรุปการนำเสนอของเกษตรกรและปราชญ์ชาวบ้าน และ ๕. ข้อสรุปการนำเสนอของบุคคลทั่วไป มีสาระสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

๑. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง

ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์ที่พระองค์ท่านได้มีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานให้กับชาวไทยตลอดช่วงรัชสมัยของพระองค์ที่ได้ทรงทุ่มเทการทรงงาน เพื่อเป็นแนวทางให้กับพี่น้องประชาชน โครงการสำคัญที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีส่วนร่วมในการสนองพระราชดำริ ได้แก่ โครงการกองทุนการศึกษา ที่มีแนวทางในการดำเนินงาน ๓ เรื่องด้วยกัน คือ ๑. สนับสนุนโครงการนี้ด้วยการดำเนินการปรับปรุงด้านกายภาพ ด้วยการเข้าไปสนับสนุนในการปรับภูมิทัศน์ในโรงเรียนเหล่านี้ เพื่อให้คุณครูทั้งหลายได้มีชีวิตที่ดีขึ้น ๒. การเสริมสร้างการเรียนการสอนทางไกลด้วยระบบดิจิทัล และ ๓. โครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนด้วยกระบวนการลูกเสือ พวกเราได้ตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณในการที่จะสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง จึงเป็นตัวอย่างที่จะทำให้ทุกท่านเห็นว่าพวกเราจะต้องน้อมนำเอาโครงการต่าง ๆ ในพระราชดำริ สร้างคนในประเทศให้เป็นเยาวชนที่มีความรู้และคุณธรรม จริยธรรม หรือหมายถึงว่าเป็นคนดีไปพร้อม ๆ กัน หากเราทำให้โครงการในพระราชดำริ เช่น โครงการกองทุนการศึกษาได้เห็นผลจริง เราก็จะเห็นผลผลิตเป็นคุณลักษณะในตัวนักเรียนที่เป็นคนดี คนเก่ง ในประเทศของเราต่อไป

๒. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายสมพล พันธุ์มณี สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

การนำเสนอมีสาระที่ควรนำไปประกอบการพิจารณา ได้แก่

๑) การให้ข้อมูลสาระในเอกสารการประชุมที่ได้รับใน "ร่างข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" ว่าดีมาก เหมาะสม และน่าชื่นชมที่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระองค์ท่านมีพระราชประสงค์ที่จะเอาสิ่งที่พระองค์ทรงปฏิบัติไปสู่ประชาชน ให้เกิดกับประชาชน ที่ยังไม่มีใครทำ นี่เป็นครั้งแรกที่พยายามนำเอาศาสตร์พระราชาสู่การใช้ประโยชน์ เพื่อไปถึงประชาชนอย่างแท้จริง

๒) กล่าวถึงในการจัดทำหลักสูตร สิ่งที่สำคัญคือ เรื่องของภูมิสังคม ที่ทรงศึกษาอย่างละเอียด และเป็นข้อมูลอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การตัดสินใจว่าจะทำอะไร วิธีคิดของพระองค์มีการหาข้อมูลจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งเพื่อให้รู้จริง ไม่ติดตำรา ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ให้ข้อมูลความต้องการ วิธีการสอนของพระองค์ท่านที่ทรงปฏิบัติให้เห็นด้วยตนเอง ๓ ประการคือ (๑) ให้มองทุกอย่างที่ฉันทำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ให้เห็นความรู้ เห็นต้นเหตุปลายเหตุเป็นอย่างไร (๒) ให้จดทุกอย่างที่ฉันพูด อันนี้ทำไมต้องทำอย่างนั้น เพื่อจะได้เป็นหลักฐาน (๓) ให้สรุปสิ่งที่ฉันคิด ทรงให้จดบันทึกเพื่อกันลืมในอดีต จดแล้ว ให้มองอนาคต (ให้มองที่ฉันทำ ให้จำที่ฉันพูด ให้สรุปเรื่องที่ฉันคิด) ๓ สิ่งนี้เป็นวิธีการสอนเป็นเรื่องที่แยบยลมาก

๓) สิ่งที่จะนำไปสู่ตำราในการจัดทำหลักสูตร คือ เรื่องการทรงงานโครงการตามพระราชดำริ เป็นกิจกรรมเป็นพระราชกรณียกิจ ถือเป็นจุดที่ผมคิดว่าสำคัญยิ่งที่ต้องสรุปเรื่องนี้ให้ชัดเจน ถือเป็นคัมภีร์ ก็เพราะว่าบางครั้งมีการกล่าวอ้างว่าเป็นอย่างนี้บ้างอย่างโน้นบ้าง ซึ่งจะผิดเพี้ยนไม่ได้ แต่ว่าในเรื่องนี้ ผมเห็นว่าสิ่งที่ทำไว้แล้วนี้ผมไม่ทราบว่าจะมีที่ติตรงไหน เพราะกระบวนการจัดทำเป็นหลักวิชาเป็นอย่างดี ซึ่งผมได้เรียนแล้วว่าไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ

๔) ข้อเสนอแนะในการสืบสานศาสตร์พระราชาที่กังวลใจมีอยู่ ๒ เรื่อง คือ

เรื่องแรกเกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษา ครูอาจารย์จะต้องเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป ต้องมีความรอบรู้ มีคุณธรรม ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องครอบคลุมเรื่องที่นำไปจัดการเรียนรู้ เราจะพูดถึงคนเก่ง คนดี อย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีความรอบรู้ มีคุณธรรม คิดเป็นเงื่อนไขสำคัญ เพราะว่าสิ่งนี้จะนำไปสู่ความพอเพียงในการพัฒนาด้านการศึกษา ตรงนี้เป็นเรื่องที่ต้องเชื่อมไปถึงว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้จัดหลักสูตรต้องคิดถึงเรื่องนี้ เมื่อมองเรื่องบุคลากรทางการศึกษา ผมเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรจัดการเรียนรู้ในทุกระดับชั้นนั้นจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เรื่องที่สองก็คือเรื่องของคัมภีร์ตำรา เป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องยอมรับได้ว่า แนวพระราชกระแส แนวพระราชดำริต่าง ๆ องค์ความรู้ที่พระองค์ทรงทำไว้ ที่เราพูดถึงเป็นโครงการกว่า ๔,๐๐๐ โครงการนี้ เรื่องนี้ต้องเป็นต้นฉบับ ตำรานี้สำคัญมากคือองค์ความรู้เหล่านี้ต้องมีคนที่รู้จริง จะต้องไม่เสริมเติมแต่ง จะต้องไม่ผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับที่พระองค์ท่านทรงพระราชทานไว้

๓. ข้อสรุปการนำเสนอของ นายศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

แนวทางการพัฒนาตามศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ นอกจากสอดคล้องกับแนวทางของ UNESCO ที่ว่าด้วย The four pillars of Learning และยังสร้างคนให้มีคุณลักษณะที่ตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) ทั้ง ๑๗ ด้าน ได้อย่างครบถ้วน การนำไปให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนต้องคิดเอง ประเมินเอง สร้างความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมเอง และนำไปสู่การปฏิบัติได้เอง หลอมรวมเป็นเกลียวเชือกไปพร้อมกันไม่แยกส่วน นำไปสู่ความรู้ขั้นสูงในระดับความคิดรวบยอดและความรู้ระดับหลักการ ซึ่งความรู้ในระดับหลักการจึงสามารถนำไปดำเนินการดำรงชีวิต ไปประกอบอาชีพได้ในทุกมิติ ทุกรูปแบบ เป็นความรู้ที่ไม่ตายตัว

ทั้งนี้คณะทำงานได้เสนอแนวทางที่การจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา เพื่อให้เห็นว่าเราจะจัดกระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาหลักสูตรในรายวิชาพื้นฐานได้อย่างไรบ้าง รายวิชาเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง ส่วนในด้านการจัดการเรียนรู้ให้จัดการเรียนรู้ในหน่วยเฉพาะเรื่องตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยบูรณาการที่สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชาในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือโครงงานตามความสนใจ ส่วนในด้านเป้าหมายนั้นจะสอดคล้องกับเป้าหมายด้านศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งความประพฤติและการครองตน และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันทั้งหมด

๔. ข้อสรุปการนำเสนอของเกษตรกรและปราชญ์ชาวบ้าน

การนำเสนอของเกษตรกรและปราชญ์ชาวบ้านทั้ง ๗ ท่าน นำเสนอข้อมูลในงานจากประสบการณ์ของแต่ละคนตามลักษณะอาชีพและบทบาทตามสถานะทางสังคมของตน มีสาระที่สอดคล้องกัน คือ สาระที่นำเสนอที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรในระดับการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิต ที่มีการนำแนวคิด องค์ความรู้ หลักการในศาสตร์พระราชาทุกด้านมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาอาชีพ แก้ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ (เน้นเรื่อง ดิน น้ำ ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม นวัตกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

ทุกแห่งจัดเป็นศูนย์เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จัดให้เรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มที่มีใจรัก มีความสนใจ แบบลงมือทำ ผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ทดลอง ประยุกต์ใช้ วิจัยแบบง่าย ๆ และต่อยอดองค์ความรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและภูมิสังคมของแต่ละแห่ง จนเกิดองค์ความรู้ใหม่และมีผลดีที่ทุกคนสามารถช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้สำเร็จ สร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีภูมิคุ้มกันให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนในอาชีพ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีของตน

มีบางศูนย์เรียนรู้ที่นำเสนอการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชนวัยเรียน โดยจัดหลักสูตรศึกษาดูงาน เข้าค่ายฝึกอบรมระยะสั้น เพื่อให้เห็นตัวอย่าง สร้างความตระหนัก และฝึกปฏิบัติในเรื่องที่ศูนย์ดำเนินการอยู่ ตามความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

การนำเสนอทุกรายการสอดคล้องตรงตามศาสตร์พระราชาทั้งด้านวิธีทรงงาน เป้าหมายการเรียนรู้ การทำงานอาชีพ และสัมพันธ์กับสาระของหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิตที่คณะทำงานนำเสนอในร่างเอกสาร “ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน”

๕. ข้อสรุปการนำเสนอของบุคคลทั่วไป

มีข้อสรุปตามกลุ่มของข้อเสนอ ดังนี้

๑) ข้อเสนอด้านการจัดหลักสูตร

- ควรมีสาระที่เกี่ยวข้องกับการเงินในการสร้างหลักสูตรทุกระดับ
- หลักสูตรการเรียนรู้ต้องเน้นปฏิบัติให้มาก ๆ ระดับปฐมวัย ปลูกฝังให้มีจิตสำนึกซึมซับ ระดับประถมศึกษา ฝึกหัด ระดับมัธยมศึกษา ให้ปฏิบัติ จัดทำโครงงาน ระดับอุดมศึกษา ให้วิเคราะห์ วิจัย เรียนรู้ให้แตกฉาน เชื่อมโยง ถ่ายโอนจากศาสตร์พระราชาไปสู่เนื้อหาอื่น ๆ

- มีหลายหลักสูตร หลายระดับ ถ้ามีการจัดศาสตร์พระราชาต่อเนื่องชัดเจนในวิชาต่าง ๆ จะเป็นการฟื้นฟูประเทศได้เลย เน้นหลักสูตรภาคประชาชนเรียนรู้ตลอดชีวิต
- เนื้อหาของศาสตร์พระราชาควรเป็นรูปธรรม โดยมองไปที่สมรรถนะในแต่ละระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนการศึกษาตลอดชีวิต ว่าการปฏิบัติตนเป็นอะไร การปฏิบัติงาน สมรรถนะที่เกิดในระดับชั้นเรียนเป็นอะไร จะประเมินผลอย่างไร
- การมองหลักสูตร ควรมองไปที่หลักการ และให้ความสำคัญกับการนำหลักสูตรไปใช้
- มีเนื้อหาสาระในแต่ละอย่างไม่เหมือนกัน ต้องหาหน่วยงานหลักมาดำเนินการในเรื่องศาสตร์พระราชา ซึ่งต้องหาหน่วยงานที่มีความแม่นในเรื่องเนื้อหาสาระ
- เนื้อหาสาระของศาสตร์พระราชา (ปราชญ์ด้านต่าง ๆ ต้องเข้ามามีส่วนร่วม) ทั้งหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานด้านนโยบาย/ศาสนา/ชุมชน การมองชุมชนให้ยึดใน ๓ ลักษณะคือ ชุมชนชนบท เน้นเกษตร /ชุมชนกึ่งเมือง / ชุมชนในเมือง การสร้างกฎระเบียบใหม่ แนวคิดใหม่ สะเทือนรากเหง้าวัฒนธรรม หลักการพึ่งตนเองได้ สวนทางกับทุนนิยม
- หลักสูตรแต่ละระดับต้องชัดเจน ต้องมีฐานข้อมูล เพื่อการสืบค้นเรียนรู้เกี่ยวกับปราชญ์ด้านต่าง ๆ
- องค์ความรู้จากหน่วยงานรัฐ/เอกชนที่ทำงานด้านศาสตร์พระราชาและเศรษฐกิจพอเพียงควรเรียนรู้จากชุมชนตามภูมิสังคม ชนบท กึ่งเมือง ในเมือง ซึ่งมีวิถีชีวิตต่างกัน เรียนรู้จากการเลียนแบบผู้ประสบผลสำเร็จ กระบวนการเรียนรู้ยึดมั่นการมีส่วนร่วม เคารพศรัทธาต่ออาชีพ และผู้นำต้องเป็น Role Model

๒) ข้อเสนอด้านการจัดการเรียนรู้

- ศาสตร์พระราชาไม่ใช่การสั่งการด้วยการสื่อสาร แต่นำไปสู่ประชาชนด้วยการให้ลงมือทำ เริ่มจากค้นหาปัญหาด้วยวิธีการง่าย ๆ เป็นระบบ มีข้อมูลรอบด้าน เน้นมีส่วนร่วม
- ต้องจัดศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ปราชญ์ชาวบ้าน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้มาก
- การจัดกิจกรรมควรเป็นบูรณาการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นที่กระบวนการเป็นหลัก
- เดิมมีการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน ควรเป็นปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ (ครูจะต้องไม่สอนในสิ่งที่ตนเองรู้ แต่ควรให้ปฏิบัติแล้วเกิดความรู้เอง)

๓) ข้อเสนอด้านการขับเคลื่อน

- เสนอให้การขับเคลื่อนเรื่องศาสตร์พระราชาเป็นวาระแห่งชาติ
- สำคัญอยู่ที่ความเชื่อมั่น เรียนรู้ สังเคราะห์ ผนวกความคิดอยู่เสมอ เชื่อมั่นว่าทุกคนทำได้ เรียนรู้ได้ ร่วมมือกันได้ เชื่อว่าทุกคนมีคุณค่า เชื่อว่าทำได้จะทำได้เต็มแผ่นดิน
- ควรมีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้สามารถเป็นพี่เลี้ยงในพื้นที่ เป็นฐานขยายความรู้โดยมีการติดตามเป็นระยะ ๆ
- กลไกการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา ควรพิจารณาไปที่สถาบันต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย /ศูนย์การเรียนรู้/บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ถ้าสามารถรวมกันได้จะทำให้การขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน
- สร้างความเข้าใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา ออกแบบแนวคิดให้ชัดเจน พร้อมทั้งมีการกำกับติดตามผลเป็นระยะ ๆ
- ต้องการเห็นการขับเคลื่อนฯ ในโรงเรียนอื่น ๆ เหมือนโรงเรียนกองทุนการศึกษา

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสารทางวิชาการ

คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติ ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รวบรวมกฎหมายที่สนับสนุนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (๒๕๖๐). ศาสตร์ของพระราชา : ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร. บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

คณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. (๒๕๖๐). การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา เพื่อการปฏิรูปประเทศ. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

องคมนตรี (เกษม วัฒนชัย). พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวง รัชกาลที่ ๕.

องคมนตรี (เกษม วัฒนชัย). พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวง รัชกาลที่ ๙.

องคมนตรี (เกษม วัฒนชัย). พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวง รัชกาลที่ ๑๐.

ข่าวทำเนียบรัฐบาล. ในหลวงรัชกาลที่ ๑๐ ได้พระราชทาน ๙ แนวทางให้รัฐบาลและประชาชนยึดเป็นหลักปฏิบัติ. http://www.thaigov.go.th/news/content/details/5801 พิมพ์เผยแพร่ โดย มูลนิธิยุวสถิรคุณ.

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี

รัฐบาลไทย. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี. ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

ข้อบังคับสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑

เว็บไซต์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (๒๕๖๑). เปิดห้องเรียน "โรงเรียนผู้สูงอายุ" พัฒนาคุณภาพชีวิตรอบด้านรองรับ Aging Society. ได้จาก http://www.tu.ac.th/thammasat-school-for-older-people-and-re-training-course (สืบค้นเมื่อ วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงาน

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ “กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” (ครั้งที่ ๑)

ระหว่างวันอังคารที่ ๑๕ - วันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑

ณ จังหวัดเชียงใหม่

ของ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมาธิการ ๓
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สารบัญ

หน้า

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ
"กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (ครั้งที่ ๑)
เมื่อวันอังคารที่ ๑๔ - วันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดเชียงใหม่
โดยมีการประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมทั้งเดินทางไปศึกษาดูงาน ดังนี้ ๗๒

วันอังคารที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุม ชั้น ๒
อาคาร ๙๐ ปีราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
โดยมีนักวิชาการหรือเกษตรกรเข้าร่วมประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ดังนี้ ๗๒

- ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗
  โดยพลตรี ณัฐวุฒิ ชุณหะนันทน์ ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๗ ..... ๗๓
- ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
  โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชา
  เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ๗๕
- โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
  โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดาการ
  ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ๗๗
- โครงการธรรมตามแนวพระราชดำริ (ป่าแลกน้ำ)
  โดยพระครูสถิตธรรมาภิรักษ์ เจ้าอาวาสวัดป่าไม้แดง พระเจ้าพรหมมหาราช
  ประธานโครงการธรรมตามแนวพระราชดำริ (ป่าแลกน้ำ) ๘๐
- ศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ (ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง)
  โดยนายพงษ์พันธ์ นันทขว้าง ประธานศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ
  (ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง) ๘๓
- ศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง
  โดยนางทองดี โพธิยอง ประธานศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ๘๖

วันอังคารที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๔.๓๐ นาฬิกา

ศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗

โดยพลตรี ณัฐวุฒิ ชุณหะนันทน์ ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๗ และคณะ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๘๗

วันอังคารที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๒๐ - ๑๘.๓๐ นาฬิกา

ศึกษาดูงานศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม

โดยนางสาวประทุม สุริยา (เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๒)

ประธานศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม เป็นผู้ให้ข้อมูล ๘๙

วันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา

ศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โดยนายสุรัช ธนูศิลป์ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๙๔

วันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา

ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑ กองทัพอากาศ

โดยนาวาอากาศเอก สุนทร ผ่องอำไพ ผู้บังคับการกองบิน ๔๑ และคณะ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๙๙

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับ "กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (ครั้งที่ ๑) ของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันอังคารที่ ๑๕ - วันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดเชียงใหม่

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ นำโดย **นายตวง อันทะไชย** ประธานคณะกรรมาธิการ **พลเอก องอาจ พงษ์ศักดิ์** รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง **นายวิทวัส บุญญสถิตย์** รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม **พลตรี จารึก อารีราชการัณย์** รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่ **พลเอก อู้ด เบื้องบน** ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ **พลอากาศเอก จิรวัฒน์ มูลศาสตร์** กรรมาธิการ **พลอากาศเอก ชูชาติ บุญชัย** กรรมาธิการ **ศาสตราจารย์คลินิกนิเวศน์ นันทจิต** กรรมาธิการ **พลเอก อุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์** กรรมาธิการ **พลอากาศเอก อานนท์ จารยะพันธุ์** กรรมาธิการ **นายสมพร เทพสิทธา** กรรมาธิการ และ**นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ** เลขานุการคณะกรรมาธิการ พร้อมด้วยที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมาธิการ นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้เดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับ **"กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (ครั้งที่ ๑) ในวันอังคารที่ ๑๕ - วันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดเชียงใหม่**

การประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เมื่อวันอังคารที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุม ชั้น ๒ อาคาร ๙๐ ปีราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้ประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมถึงนำข้อมูลที่ได้รับมาประกอบการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยมี**นายปวิณ ชำนิประศาสน์** ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และ**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาตรี มณีโกศล** รักษาราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่กล่าวต้อนรับ รวมทั้งมีนักวิชาการและเกษตรกรที่มีประสบการณ์ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อาทิ **พลตรี ณัฐวุฒิ ชุณหะนันทน์** ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๗ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดาการ** ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ **พระครูสถิตธรรมาภิรักษ์** เจ้าอาวาสวัดป่าไม้แดง พระเจ้าพรหมมหาราช ประธานโครงการธรรมตามแนวพระราชดำริ (ป่าแลกน้ำ) **นายพงษ์พันธ์ นันทขว้าง** ประธานศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ (ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง) **นางทองดี โพธิยอง** ประธานศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง และ**นายถนัด บุญชัย** รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นผู้ดำเนินรายการในการประชุม สรุปสาระสำคัญดังนี้

ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗ โดยพลตรี ณัฐวุฒิ ชุณหะนันทน์ ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๗

ได้ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในความรับผิดชอบของกองพลทหารราบที่ ๗ ทั้งหมด จำนวน ๙ โครงการ กระจายอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดพะเยา และจังหวัดเชียงราย เช่นเดียวกับศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกำลังพลและครอบครัว โดยการดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และเป็นพื้นที่สำหรับกำลังพลได้ลงมือปฏิบัติจริง รวมถึงสามารถนำไปขยายผลสู่ชุมชน เพื่อต่อยอดความรู้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

ที่ผ่านมาศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗ ดำเนินการเลี้ยงสัตว์และปลูกพืช เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ประกอบด้วย (๑) โครงการเลี้ยงสุกรป่าและสุกรพันธุ์เหมยซาน ซึ่งปัจจุบันมีลูกสุกรสามารถแจกจ่ายให้กับหน่วยงานขึ้นตรงนำไปเลี้ยงต่อไปได้ (๒) โครงการเลี้ยงเป็ดพันธุ์ไข่กากีแคมเบลล์ จำนวน ๕๐๐ ตัว ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมามีไข่เป็ดสามารถนำออกจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่โครงการ รวมถึงได้นำเป็ดเพศผู้มาเลี้ยงเพื่อการขยายพันธุ์โดยได้จัดหาตู้ฟักไข่เป็ดและจัดหาทำโรงเรือนอนุบาลลูกเป็ด จนปัจจุบันสามารถจำหน่ายลูกเป็ดเพื่อสร้างรายได้อีกทางหนึ่งด้วย (๓) โครงการเลี้ยงกระต่ายพันธุ์นิวซีแลนด์ไวท์ เป็นกระต่ายพันธุ์เนื้อ โตเร็ว ขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว เป็นที่ต้องการของตลาด (๔) โครงการต้นไม้เดินได้ โดยการเพาะกล้าไม้ดอก ไม้ประดับตามฤดูกาล เพื่อใช้ในการประดับตกแต่งสถานที่ เมื่อหมดกิจกรรมต่าง ๆ แล้วยังสามารถขยายผลและต่อยอดโดยการจำหน่ายต้นกล้าไม้ เพื่อนำรายได้หมุนเวียนกลับมายังโครงการ (๕) โครงการทหารพันธุ์ดี ปลูกผักอินทรีย์ เป็นโครงการต่อยอดจากโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักตามแนวพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งทรงมีพระราชกุศโลบายในการจัดฝึกอาชีพให้กับพลทหาร กองประจำการได้มีทักษะการปลูกผักอินทรีย์ การบำรุงดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมไปถึงการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์สำหรับใช้ปลูกในฤดูกาลต่อไป โดยกองพลทหารราบที่ ๗ ได้ส่งกำลังพลในสังกัดเข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์พัฒนาพันธุ์พืช-จักรพันธ์เพ็ญศิริ จังหวัดเชียงราย เป็นระยะเวลา ๑๐ วัน นอกจากนี้ พลทหารกองประจำการที่ร่วมโครงการเมื่อครบวาระปลดประจำการจะได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานเมล็ดพันธุ์ผักเพื่อนำไปปลูกในครอบครัว รวมถึงขยายผลสู่ชุมชนต่อไป

อนึ่ง การดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗ เป็นการดำเนินการภายใต้ศาสตร์พระราชาที่ต้องการให้กำลังพลและครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สร้างรายได้ พึ่งพาตนเอง ขยายผลสู่ชุมชนเป็นวงกว้าง สามารถยกระดับสังคมไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

จากนั้น ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๗ และคณะได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไรที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

จุดมุ่งหมายของศูนย์การเรียนรู้กองพลทหารราบที่ ๗ เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้แก่กำลังพลของหน่วยงานในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรและฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเองในโครงการต่าง ๆ กับบริเวณพื้นที่โดยรอบของศูนย์การเรียนรู้ อีกทั้งยังให้มีการขยายผลการดำเนินการให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไปและมวลชนรอบค่าย

วิธีการคือ ให้กำลังพลภายในค่ายได้มีโอกาสเข้ามาดำเนินการในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการเพาะเห็ด โครงการต้นไม้เดินได้ โครงการเลี้ยงเป็ดพันธุ์ไข่กากีแคมเบลล์ โครงการเลี้ยงหมูป่าและสุกรพันธุ์เหมยซาน โดยหน่วยงานสนับสนุนพื้นที่ การดำเนินการ และการประสานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ เข้ามาให้คำแนะนำในการดำเนินการแต่ละโครงการเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา พออยู่ พอประมาณ และเปิดพื้นที่ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาดูงาน อีกทั้งยังให้หน่วยงานที่ขึ้นตรงกองพลทหารราบที่ ๗ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ เช่น โครงการปลูกกล้วยหอมทอง โครงการปลูกกาแฟ โครงการผักชะอมเงินล้าน โดยผลผลิตที่ได้นั้นมอบให้หน่วยงานเป็นผู้ดำเนินการ นอกจากนี้ ปัจจุบันศูนย์ฯ ยังเป็นพื้นที่ต้นแบบในการทำเกษตรปลอดภัย เพื่อให้หน่วยทหารและประชาชนโดยรอบได้บริโภคผักปลอดสารพิษจากวิธีการที่ได้รับคำแนะนำจากศูนย์การเรียนรู้กองพลทหารราบที่ ๗ อย่างต่อเนื่อง

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาและสามารถนำไปขยายผลได้

วิธีการ คือ ให้กำลังพลภายในค่ายได้มีโอกาสเข้ามาดำเนินการในโครงการต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น โครงการเพาะเห็ด โครงการต้นไม้เดินได้ โครงการเลี้ยงเป็ดพันธุ์ไข่กากีแคมเบลล์ โครงการเลี้ยงหมูป่าและสุกรพันธุ์เหมยซาน โดยหน่วยงานสนับสนุนพื้นที่ การดำเนินการ และการประสานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ เข้ามาให้คำแนะนำในการดำเนินการแต่ละโครงการเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา พออยู่ พอประมาณ และเป็นแหล่งต้นแบบการศึกษาดูงานให้หน่วยงานขึ้นตรงได้เข้ามาทดลองปฏิบัติจริง โดยผลผลิตที่ได้กำลังพลนั้นสามารถนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ และเป็นแรงจูงใจอีกทางหนึ่งให้ตระหนักเห็นความสำคัญของเกษตรปลอดภัย ที่ผ่านมาหน่วยงานได้รับผลผลิต เช่น ไข่เป็ดกากีแคมเบลล์ ลูกเป็ดพันธุ์ไข่ กล้วยอบ ผักปลอดสารพิษตามฤดูกาล ไม้ประดับจัดจำหน่ายตามฤดูกาล

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติอย่างไร

ควรสนับสนุนให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง จนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับไปสู่ชุมชนและสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรสร้างแรงบันดาลใจให้แก่เยาวชนด้วยการให้เยาวชนเหล่านั้นได้มาฝึกทดลองการดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม เกิดความสุขและสนุกกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนหัดพึ่งพาตนเอง และเรียนรู้ที่จะแบ่งปันความรู้ที่ได้รับไปร่วมกันพัฒนาหรือต่อยอดได้อย่างเกื้อกูลและยั่งยืน

๕. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

- ไม่มี

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้ให้ข้อมูลว่า

ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (King's Philosophy for Local Development Center) มีหน้าที่สำคัญ ดังนี้

(๑) งานวิจัย เพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

(๒) งานสนับสนุนการเรียนการสอนศาสตร์พระราชา ให้แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีถึงระดับปริญญาเอก ประกอบด้วย

- งานห้องสมุดดิจิทัล ทำหน้าที่รวบรวม e-book และจัดทำเว็บไซต์เกี่ยวกับศาสตร์พระราชา สามารถแบ่งออกเป็น ๑๐ หมวด ได้แก่ (๑) ดิน (๒) น้ำ (๓) ป่า (๔) สิ่งแวดล้อมและภูมิภาค (๕) การศึกษา (๖) การตลาดและสหกรณ์ (๗) นวัตกรรม (๘) ศิลปวัฒนธรรม (๙) การเกษตร และ (๑๐) เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ประสานผ่านสำนักดิจิทัลเพื่อการศึกษาเรียบร้อยแล้ว โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑
- งานเตรียมแหล่งศึกษาดูงานให้แก่นักศึกษา ได้แก่ (๑) วัดป่าไม้แดง (๒) พิพิธภัณฑ์โรงงานหลวงที่ ๑ (ฝาง) (๓) บ้านแม่สาใหม่ (๔) บ้านโป่งสมิ (๕) พื้นที่โรงเรียนสอนทำอาหารไทย สันทราย (๖) โรงเรียนศรีสังวาลย์ (๗) บ้านหนองหอย จุดเริ่มต้นสวนเอเดน (๘) ปางอุ๋งและบ้านรักไทย (๙) บ้านท่าโป่งแดง (๑๐) ตำบลผาบ่อง (๑๑) หมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง (๑๒) บ้านปง ห้วยลาน สันกำแพง (๑๓) สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง (๑๔) สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ (๑๕) จากสวนเมี่ยงสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ครบวงจร หลังวัดพระพุทธบาทสี่รอย (๑๖) ชุมชนกะเหรี่ยงกินเจ วัดพระบาทห้วยต้ม (๑๗) บ้านแม่ตุงติง สะเมิง (๑๘) เทศบาลอุโมงค์ ลำพูน และ (๑๙) เทศบาลตำบลดอนแก้ว โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

(๓) งานฝึกอบรม ให้แก่

- นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในเบื้องต้นจะอบรมให้แก่นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาผู้สนใจ
- บุคคลทั่วไป โดยการฝึกอบรมให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จะเข้าไปพัฒนา เพื่อให้ประชาชนสามารถปรับตัวกับระบบทุนนิยมภายใต้ความยั่งยืนและถาวร
- งานสัมมนาร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ

(๔) งานห้องสมุดศาสตร์-พระราชา โดยจะจัดพื้นที่สำหรับจัดเก็บหนังสือเกี่ยวกับศาสตร์-พระราชาเพื่อให้คณาจารย์ นักศึกษา หรือผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้า

(๕) งานพัฒนาท้องถิ่นบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา โดยการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

- เตรียมจัดหาพื้นที่ เช่น พื้นที่โป่งแยง พื้นที่โป่งสมิ พื้นที่วัดพระพุทธบาทสี่รอย พื้นที่บ้านมูเซอปากทาง อำเภออมก๋อย พื้นที่ปางหมู พื้นที่ดอยแสง
- เตรียมวิทยากร

(๖) งานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๑ ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้จัดทำหลักสูตรการอบรม เรื่องศาสตร์-พระราชา จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ๓ กลุ่ม คือ

๑. นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๒. ชาวบ้าน นักธุรกิจที่สนใจ

๓. บุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

จากนั้น ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไรที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ในขณะนี้ ศูนย์ได้จัดเตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน เพื่อเร่งสร้างกระบวนการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา ดังนี้

- จัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น
- จัดการเรียนการสอนในวิชาการศึกษาทั่วไป
- จัดการเรียนการสอน สาขาวิชาศาสตร์พระราชาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก
- จัดสถานที่ศึกษาดูงาน ฝึกอบรมไว้ให้แก่นักศึกษา และบุคลากรของมหาวิทยาลัย
- จัดทำศูนย์ข้อมูล รวบรวมศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา ด้วยระบบห้องสมุดดิจิทัล
- จัดรวบรวมความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาด้วยกระบวนการวิจัย และเขียนตำรา

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาและสามารถนำไปขยายผลได้

(๑) ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้จัดเตรียมพื้นที่ศึกษาดูงานให้แก่บุคคลภายนอก (๒) ศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นกำลังเตรียมพื้นที่ปฏิบัติจริง เกี่ยวกับศาสตร์พระราชา (๓) ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อผลิตงานวิชาการ หรือนวัตกรรม

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เรื่องศาสตร์พระราชา แต่เรียกชื่อว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้มีการสอนแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ควบคู่กับหลักสูตรมาเป็นระยะเวลาหลายปี ต่อมา พ.ศ. ๒๕๖๐ จึงเริ่มจัดทำหลักสูตรศาสตร์พระราชา ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก เสร็จสิ้นสมบูรณ์ใน พ.ศ. ๒๕๖๑

สรุป การน้อมนำศาสตร์พระราชาไปสู่การเรียนรู้ต้องอาศัยกระบวนการศึกษา และปฏิบัติจริง ดังนี้

- ควรจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้น
- ควรจัดรายวิชาศาสตร์พระราชาในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา
- ควรนำเนื้อหาหลักการของศาสตร์พระราชาประยุกต์ต่อยอด เพื่อสร้างนวัตกรรม
- ควรสร้างกระบวนการเพื่อเน้นการปฏิบัติจริง และมีตัวชี้วัด สามารถประเมินผลได้

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

- ควรมีการอบรมบ่มเพาะทั้งความรู้ นิสัย เจตคติ และออกไปศึกษาดูงานสถานที่จริง
- ควรมีกระบวนการปฏิบัติที่ต่อเนื่องตั้งแต่ระดับประถม มัธยม อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

- ควรจัดกิจกรรมปฏิบัติจริง เช่น การทำบัญชีค่าใช้จ่ายครัวเรือน การจัดกิจกรรมเพื่อประหยัดและอนุรักษ์ การเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวกับศาสตร์พระราชา "ศาสตร์พระราชาต้องเริ่มต้นจากการศึกษา" และ "ศาสตร์พระราชาต้องปฏิบัติจริง" จึงเกิดความเข้าใจและสรุปบทเรียนได้

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้รับการสนับสนุนกำลังคนจากกลุ่มนักศึกษา อาจารย์ และประชาชนมาช่วยปฏิบัติงาน นั้น อาจพบว่ามีบางส่วนไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา ทั้งนี้ หากเกิดปัญหาดังกล่าวควรเร่งสร้างองค์ความรู้และเจตคติใหม่เพื่อให้บรรลุสู่เป้าหมายได้ในระยะยาว

การแก้ไข มีการจัดการเรียนการสอนวิชาศาสตร์พระราชา ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป พร้อมทั้งจัดกิจกรรมการฝึกอบรมนักศึกษา การศึกษาดูงานในพื้นที่ และการลงมือปฏิบัติจริง เป็นต้น จึงจำเป็นต้องใช้กำลังคนและงบประมาณในการลงทุน เพื่อสร้างกำลังคนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของศาสตร์พระราชามากขึ้น เนื่องจากศาสตร์พระราชาสามารถนำประเทศไปสู่ความยั่งยืน มั่นคง ทัดเทียม และเท่าทันกันได้ในระยะยาว

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดาการ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้ให้ข้อมูลว่า

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับพันธกิจของหน่วยงานและการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ได้วางนโยบายการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและเจตนารมณ์ของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน คือ เป็นแหล่งหล่อหลอมและพัฒนาคนให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพแก่ประเทศ พร้อมสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุขตามบริบทของตนเอง บนพื้นฐานของศาสตร์พระราชา ตั้งแต่ระดับปฐมวัย จึงได้เริ่มดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยและระดับอนุบาลตามศาสตร์-พระราชา โดยมีเป้าหมายที่จะผลิตครูอนุบาลและฝึกอบรมครูประจำการ เนื่องจากที่ผ่านมาสภาพสังคมในกรุงเทพมหานครมีเด็กก่อนวัยเรียนที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลมากขึ้น ขณะเดียวกันสถานเลี้ยงเด็กและโรงเรียนอนุบาลจำนวนมากยังขาดบุคลากรผู้มีความรู้และความชำนาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ดังนั้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของคณะครุศาสตร์ เห็นว่าเป็นโอกาสอันดีที่โรงเรียนจะดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามบริบทของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และเผยแพร่นวัตกรรมการศึกษาที่ได้จากการดำเนินการไปสู่ชุมชน ท้องถิ่น และโรงเรียนเครือข่ายของคณะครุศาสตร์หรือโรงเรียนอื่นที่มีความสนใจในการจัดการศึกษาตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน เช่น การประหยัดพลังงาน และค่าใช้จ่ายในบ้าน โรงเรียน การวางแผนการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อลดความสูญเสียทุกประเภทและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเร่งพัฒนาการจัดการศึกษาของชาติที่สอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คือ เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ผู้บริหาร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องทำความเข้าใจกับ "ศาสตร์พระราชา"

ศาสตร์พระราชา คือ ความรู้อันประเสริฐที่ใช้ในการดำรงชีวิต และการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก เป็นสมบัติของแผ่นดินที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้มอบไว้แก่ปวงชนชาวไทยที่ผ่านการทดสอบ ตรวจสอบ พิสูจน์จากพระองค์ท่านทรงงานตลอดระยะเวลา ๗๐ ปี

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ หลักการทรงงานเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่พระองค์ท่านได้ทำ เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการพระราชดำริ สิ่งประดิษฐ์ ฝนหลวง เป็นองค์ความรู้

เราจะน้อมนำสมบัติของแผ่นดินที่พระองค์ทรงประทานให้ไว้ มาบูรณาการกับพันธกิจของหน่วยงานได้อย่างไรที่จะส่งผลถึงการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามเจตนารมณ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ มากกว่าคำว่า "เรารักในหลวง" ให้เท่าเทียมกับที่พระองค์ท่านทำให้ประชาชนและประเทศตลอดระยะเวลาที่พระองค์มีพระชนม์ชีพ

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีพันธกิจ คือ การจัดการเรียนการสอนการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป็นห้องปฏิบัติการสำหรับนักศึกษาและอาจารย์ในการพัฒนางานวิจัย/นวัตกรรม

"เป็นแหล่งพัฒนาคน พัฒนานวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอน"

การขับเคลื่อนก็ต้องทำความเข้าใจกับบุคลากรในองค์กร โดยการสร้างค่านิยมร่วมกัน

"เปิดใจ เรียนรู้ ร่วมพัฒนา"
รู้จักน้อมนำศาสตร์พระราชามาเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตและพัฒนา นักเรียน โรงเรียน

เจตนารมณ์/อุดมการณ์ของโรงเรียน (ปรัชญา) เพื่อใช้เป็นแหล่งหล่อหลอมและพัฒนาคนให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพแก่ประเทศ เป็นบุคลากรที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุขตามบริบทของตนเอง บนพื้นฐานของศาสตร์พระราชา

"เข้าใจ มีทักษะปฏิบัติได้ แก้ปัญหาได้บนพื้นฐานของความดีและความถูกต้อง"

เข้าใจ เป็นความหมายที่กว้าง ตามคำสอนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ตั้งแต่การเรียนและการทำงานต่าง ๆ ต้องมีการทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระ องค์กร และสภาพแวดล้อม โดยสามารถทำความเข้าใจได้หลากหลายวิธี ขึ้นอยู่กับทักษะ ประสบการณ์ และความรู้เดิมที่มี ซึ่งต้องผ่านกระบวนการบ่มเพาะ และการดำเนินงานภายใต้เงื่อนไขของความถูกต้องและความดี (คุณธรรม จริยธรรม)

ควรจัดการศึกษาแบบบูรณาการตั้งแต่คน สถานที่ (ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัย และหน่วยงานภายนอก) หน่วยงาน เนื้อหาสาระรายวิชาในหลักสูตร เนื่องจากแหล่งเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน ต้องเป็นที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ (Teach less learn more) หรือใช้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์กับบุคคลภายนอก เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่จะนำมาใช้ในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การทำงานและการดำรงชีวิตในอนาคต

ศาสตร์พระราชา เป็นองค์ความรู้ แนวคิดที่ประชาชนคนไทยสามารถน้อมนำมาปฏิบัติเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน และจะสามารถขับเคลื่อนประเทศชาติให้มีความมั่นคง ยั่งยืน ซึ่งจะต้องถูกสอดแทรกในวิชาหลัก กระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ ๒๑

"ครูต้องทำอย่างไร" ต้องทำความเข้าใจ เรียนรู้ศาสตร์ของพระราชา ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ หนังสือ ตำรา การอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน และผู้บริหารต้องทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนา

"จะจัดการเรียนการสอนอย่างไร" ควรจัดรูปแบบให้มีความหลากหลาย เช่น PBL STEM การสัมมนา (การสืบค้น วิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยน) Project approach ศึกษาดูงาน ใช้ทรัพยากรในพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ สร้างกิจกรรม จัดมุมสาธิต แบบจำลอง บูรณาการกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ควรอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับ "ศาสตร์พระราชา" ที่โรงเรียนได้ทำความเข้าใจกับครูเนื่องจากศาสตร์พระราชา คือ ความรู้อันประเสริฐที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ หลักการทรงงานเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่พระองค์ท่านได้ทำ เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการพระราชดำริสิ่งประดิษฐ์ ฝนหลวงล้วนเป็นองค์ความรู้ที่จะสามารถสอดแทรกไว้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีรูปแบบที่หลากหลายได้ เช่น PBL STEM การสัมมนา (การสืบค้น วิเคราะห์ อภิปราย แลกเปลี่ยน) Project approach เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยใช้ศาสตร์พระราชา เป็นเนื้อหาสาระ (Content) เป็นกรอบการตัดสินใจและการแก้ปัญหาและใช้หลักการทรงงานเป็นแนวทางการดำเนินการได้อย่างยั่งยืน

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร คำตอบเดียวกับในข้อ ๑ และ ๒

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

- การสร้างแรงบันดาลใจ หาค่านิยมร่วมของบุคลากรในองค์กร (ตอบในข้อ ๑) ที่จะน้อมนำศาสตร์-พระราชามาบ่มเพาะให้เด็กและเยาวชนเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของประเทศในอนาคต จากนั้นกำหนดเป้าหมายขององค์กรในการน้อมนำศาสตร์พระราชามาบูรณาการกับพันธกิจของตนเอง (ตอบในข้อ ๑) ในการกำหนด ปรัชญา วิสัยทัศน์ คุณลักษณะของหน่วยงาน รวมทั้งกำหนดแนวทางในการดำเนินการโดยน้อมนำหลักการทรงงานมาเป็นแนวทาง
- การสร้างความรู้ (คำตอบเดียวกับในข้อ ๑ และ ๒) การจัดการเรียนการสอน โดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ สร้างกิจกรรม จัดมุมสาธิต แบบจำลอง เพื่อบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ก่อนปรับศาสตร์พระราชาเป็นเนื้อหาสาระ และกำหนดกรอบการตัดสินใจและการแก้ปัญหา โดยใช้หลักการทรงงานเป็นแนวทางการดำเนินการ
- การเอาจริงเอาจัง ดำเนินการจัดกิจกรรมแบบต่อเนื่องในแต่ระดับชั้น (พัฒนากิจกรรมที่ซับซ้อนตามระดับชั้น) และเมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษา ควรสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หารูปแบบที่ดี แนวปฏิบัติที่ดีและเผยแพร่ แล้วประเมินผลการดำเนินกิจกรรมในแต่ระดับชั้นอย่างเหมาะสม ว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ จะต้องปรับปรุงหรือพัฒนาอย่างไรในปีการศึกษาถัดไป

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางเป็นตัวชี้วัดที่แยกในแต่ละรายวิชาขาดการบูรณาการ เช่น การวัดผลประเมินผลในรายวิชาจะเน้นเพียงเนื้อหา (Content) ไม่เน้นที่ทักษะ ทั้งที่ในโลกปัจจุบัน ทักษะความชำนาญมีความจำเป็นต่อภาวการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างมาก จึงไม่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นศาสตร์บูรณาการเน้นทักษะการแก้ปัญหาบนพื้นฐานของคุณธรรม

แนวทางการแก้ปัญหา

ควรบูรณาการหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่กระบวนการวัดและประเมินผลในรายวิชาต้องเน้นที่ทักษะความชำนาญ และการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ มิใช่เนื้อหา (Content) อย่างที่ผ่านมา

โครงการธรรมตามแนวพระราชดำริ (ป่าแลกน้ำ)

โดยพระครูสถิตธรรมาภิรักษ์ เจ้าอาวาสวัดป่าไม้แดง พระเจ้าพรหม-มหาราช ประธานโครงการธรรมตามแนวพระราชดำริ (ป่าแลกน้ำ) ได้ให้ข้อมูลว่า

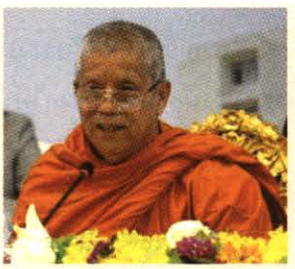

โครงการธรรมตามแนวพระราชดำริ "ป่ารักน้ำ น้ำแลกป่า" ได้รับการต่อยอดมาจากโครงการปิดทองหลังพระ โดยน้อมนำเอาแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การรักษาป่าไม้ การรักษาแหล่งน้ำ และการรักษาสิ่งแวดล้อม ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทร-มหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถ-บพิตร รัชกาลที่ ๙ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา คณะทำงานได้ร่วมกับทหาร ชาวบ้าน และโรงเรียนต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอไชยปราการหาซื้อพื้นที่ป่าที่เป็นเขาหัวโล้นที่ชาวบ้านเคยบุกรุกทำลายจนหมด เพื่อมาปรับดำเนินการสร้างฝาย ปลูกแฝก ปลูกป่าทดแทน จนประสบความสำเร็จ และจัดทำ

อ่างเก็บน้ำแก้ภัยแล้งในฤดูร้อน พร้อมทั้งจัดสร้างระบบประปาภูเขาเพื่อแจกจ่ายให้ประชาชนในตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเจ้าหน้าที่ชลประทาน อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ เข้ามาช่วยแนะนำรูปแบบการจัดส่งน้ำ และมีเทศบาลตำบลหนองบัวสนับสนุนการจัดสร้างที่พักน้ำแบบ Water bank เพื่อกระจายจุดพักน้ำให้สามารถเข้าถึงและจัดส่งน้ำให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ งบประมาณที่ได้รับล้วนมาจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา และกลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่ร่วมสนับสนุนให้ชาวบ้านในพื้นที่จัดปลูกพืชเศรษฐกิจปลอดสารพิษเพื่อจำหน่ายและสร้างรายได้จากปลูกผักสลัดน้ำที่มีคุณประโยชน์ทางสารอาหารที่สำคัญคือ ป้องกันมะเร็ง ซึ่งในขณะนี้คณะทำงานตามแนวพระราชดำริฯ และกลุ่มอาสาสมัครยังคงยึดหลักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำมาโดยตลอด เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในบางพื้นที่ของอำเภอไชยปราการ โดยเน้นไม่ให้ชาวบ้านตัดไม้ทำลายป่าและใช้หลักพระพุทธศาสนาปลูกฝังให้ประชาชนได้รับรู้ในเรื่องป่าแลกน้ำ กล่าวคือเมื่อช่วยกันฟื้นฟูป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์จะส่งผลให้เกิดแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำและลดปัญหาภัยแล้งได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

จากนั้น ประธานโครงการธรรมตามแนวพระราชดำริ (ป่าแลกน้ำ) ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไรที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการ ว่าด้วยส่วนของป่าในการสร้างความเข้าใจกับป่าที่ทำให้เกิดน้ำ เกิดความสมบูรณ์ของดิน เพื่อทำให้เกิดพืชผลและห่วงโซ่อาหารต่าง ๆ รวมถึงสิ่งมีชีวิตที่อยู่รอบชุมชน ซึ่งได้หาอาหาร พืชผักจากป่า เพื่อประทังชีวิตตัวเองและสมาชิกในครอบครัวมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

ในส่วนของการดำเนินการมีการปลูกป่าอยู่เป็นประจำทุกปี ที่ถือปฏิบัติ เช่น ในวันที่ ๓ ธันวาคมของทุกปี จะเข้าไปพัฒนาป่าโดยการดูแลเอาใจใส่ต้นไม้ที่ได้ร่วมกันปลูกในวันที่ ๙ สิงหาคม เป็นช่วงฤดูฝน ทุกภาคส่วนจะช่วยกันปลูกและดำเนินการดูแลอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ปล่อยปละละเลยต้นไม้เหล่านั้น เพื่อให้ต้นไม้เจริญเติบโตและสมบูรณ์ โดยต้นไม้ที่นำมาปลูกจะมีความหลากหลายของสายพันธุ์ ที่มีประโยชน์ต่อผืนป่า เช่น ต้นไม้ที่ใช้ในการใช้สอย ไม้เครื่องเทศ ไม้สมุนไพร และไม้ยืนต้นอีกมากมายที่น่าสนใจ ซึ่งได้ดำเนินการกันเองมาเป็นเวลากว่าสิบปี โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากหลากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา บุคคลทั่วไปมากกว่า ๗๐๐ คน อีกทั้งยังส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักหวงแหน รักษาป่า จึงเป็นที่ได้รับความสนใจให้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำ

และในส่วนของแก้มลิงสารพัดประโยชน์ เป็นแหล่งฝึกกีฬาทางน้ำให้กับโรงเรียนในท้องถิ่น ได้สลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนมาใช้บริการตลอด

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาและสามารถนำไปขยายผลได้

วิธีการดำเนินงาน คือ การแปลงป่าไม้ที่กำลังเจริญเติบโต โดยการสร้างฝายชะลอน้ำ ฝายเก็บกักน้ำและดักตะกอน ปลูกแปลงนาข้าว พืชผักสวนครัว และผลไม้ท้องถิ่น

กระบวนการดำเนินการ ปัจจุบันปรับเป็นสถานศึกษา แหล่งท่องเที่ยว เพื่อศึกษาธรรมชาติของท้องถิ่น

น้ำ ทางศูนย์มีฝายเก็บกักน้ำสะอาด บรรยากาศร่มรื่น สวยงาม มีสัตว์น้ำท้องถิ่น เริ่มมีนกพันธุ์หายากมาอาศัยให้ได้พบเจอ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่น่าสนใจแก่ผู้มาพบเห็น

ป่า ต้นไม้ในอดีตที่เคยหายาก ทางศูนย์ได้มีการเริ่มตำนานใหม่ให้ได้พบเห็นได้ภายในศูนย์ โดยการนำมาปลูกและดูแล ทำให้ผู้สูงอายุที่เคยรู้จักมาก่อนและคิดว่ามันคงสูญพันธุ์ไปแล้ว ได้มาพบเจอและได้เล่าความเป็นมาของต้นไม้ที่หายากเหล่านั้น ให้เยาวชนได้เข้าใจถึงประโยชน์ การใช้สอยของพืช ผักเหล่านั้น เช่น อบเชย

สิ่งแวดล้อม มีบรรยากาศงดงาม สดชื่นแจ่มใส อุดมสมบูรณ์เพื่อให้ทุกคนได้มาศึกษาหาความรู้ จนเกิดความชื่นชอบและนำกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้น คณะทำงานส่วนใหญ่ล้วนเป็นจิตอาสา คอยให้คำแนะนำกับผู้ที่สนใจได้รับทราบและนำประโยชน์ไปใช้ได้ในชีวิตจริง

ในบริเวณพื้นที่ของโครงการได้มีการรวบรวมพืชผักพื้นบ้านไว้หลายชนิด โดยมีการจัดทำป้ายความรู้ คุณประโยชน์ของสรรพคุณของพืชผักแต่ละชนิดเหล่านั้น และอธิบายคุณค่าทางโภชนาการ และสมุนไพรในทางวิทยาศาสตร์ และภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้เกิดความรู้และความเข้าใจอีกด้วย

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรส่งเสริมเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางธรรมชาติ แบ่งส่วนสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อศึกษาชื่นชมธรรมชาติให้ได้รับทั้งความรู้ และความเพลิดเพลิน ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการที่มีจดบันทึก และคัดกรองข้อมูลจากเอกสารประกอบ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดทักษะและกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

๔.๑ การสร้างแรงบันดาลใจจะต้องสร้างความสนใจ ความเข้าใจ โดยการศึกษาจากสถานที่จริง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและมีสาระ

๔.๒ ปัจจุบันโครงการเปิดให้เข้าชมศึกษาเส้นทางป่า เพื่อดูฝายเก็บกักน้ำ ดูธรรมชาติรอบตัวและการจัดกิจกรรมแก้มลิงสารพัดประโยชน์ และฝึกทักษะกีฬาทางน้ำ

๔.๓ สถานศึกษาควรจัดหลักสูตรและออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ ทั่วประเทศที่มีความพร้อม เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนในแต่ละระดับได้เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาจากการลงมือปฏิบัติจริง (พักค้างคืน) ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความสนุกที่จะเรียนรู้ จดจำได้ดี และสามารถนำไปต่อยอดได้ จนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ปัญหา คือ งบประมาณ ในการดำเนินการส่วนต่าง ๆ จำเป็นต้องขอรับการสนับสนุน

อุปสรรค คือ ขาดผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการสนับสนุนและขยายผลการเรียนรู้ในวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การแก้ไขปัญหา ควรแก้ไขปัญหาแบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้คนเข้ามาใช้บริการมากขึ้น จึงจะขยายผลความเข้าใจในระบบการจัดของโครงการได้ดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้ น้ำแลกป่า คือ น้ำมาจากป่าก็เป็นของป่า ป่าให้น้ำ คนดูแลป่า มีวิธีการดำเนินการร่วมกันได้ประโยชน์ร่วมกัน "**น้ำ คน ป่า**" อยู่ร่วมกันตลอดกาล

ศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ (ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง)

โดยนายพงษ์พันธ์ นันทขว้าง ประธานศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ (ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง) ได้ให้ข้อมูลว่า

ศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ (ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง) ได้มุ่งดำเนินการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ด้านเกษตรแบบธรรมชาติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๑. กิจกรรมที่ทำในศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ (ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง) มี ๕ หัวข้อหลักสำคัญ คือ (๑) การปลูกพืช (๒) การเลี้ยงสัตว์ (๓) การประมง (๔) การอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ครอบคลุมตั้งแต่การแปรรูป การถนอมอาหาร ศิลปะการประดิษฐ์ และหัตถกรรม ซึ่งการดำเนินการทั้ง ๔ ประเภทข้างต้นนั้น สามารถสร้างรายได้และอาชีพในการดำรงชีวิตให้แก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (๕) การฝึกอบรมโดยใช้วิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยี ๕ ขั้นตอน คือ (๕.๑) จัดอบรมด้านวิชาการ (๕.๒) จัดนิทรรศการ เพื่อใช้เป็นการสื่อการเรียนรู้ โดยใช้ป้ายไวนิลแสดงลำดับขั้นตอนตั้งแต่เริ่มจนจบกระบวนการ และใช้ฟาร์มจัดแสดงพื้นที่ตัวอย่างแก่กลุ่มเยาวชนให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการประมงเป็นสำคัญ (๕.๓) ปฏิบัติให้ดู พร้อมทั้งมีการทดลองเปรียบเทียบและวิจัย เพื่อให้เกิดการพัฒนา (๕.๔) พาเข้าไปศึกษาดูงานกับเกษตรในพื้นที่จริงทั้ง ๓ ระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับยากจนระดับปานกลาง และระดับร่ำรวย (๕.๕) ดำเนินการฝึกทักษะ หรือการเรียนรู้จากการปฏิบัติในพื้นที่จริงของชุมชน

๒. หลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรม แบ่งออกเป็น ๒ หลักสูตร คือ

- หลักสูตรระยะสั้น จะใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมเพียง ๒ วัน ภายในบริเวณของศูนย์ฯ จังหวัดลำพูน โดยเน้นสร้างความรู้ ความเข้าใจของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรดังกล่าวเหมาะสำหรับกลุ่มนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่ต้องการนำไปปรับใช้กับกิจกรรมของตนเองที่มีอยู่เดิม
- หลักสูตรระยะยาว จะใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม ๖ วัน ซึ่งถือเป็นหลักสูตรที่เกษตรกรส่วนใหญ่ให้การยอมรับว่า หลักสูตรดังกล่าวสามารถนำประโยชน์ที่ได้รับไปปรับและประยุกต์ในการประกอบอาชีพจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งหลักสูตรออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ อบรมด้านวิชาการที่ศูนย์ฯ จังหวัดลำพูน เป็นระยะเวลา ๑ วัน (๐๘.๐๐ - ๑๗.๐๐ นาฬิกา) เพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมเกิดองค์ความรู้และความเข้าใจ และลงปฏิบัติหรือนำไปประกอบอาชีพได้จริง

ส่วนที่ ๒ ฝึกทักษะจำนวน ๕ ครั้ง แบ่งออกเป็นครั้งที่ ๑ ห่างจากวันฝึกอบรมเป็นเวลา ๗ วัน ส่วนครั้งที่ ๒ - ๕ ห่างจากวันฝึกทักษะครั้งที่ ๑ ครั้งละ ๑๐ วัน

ส่วนที่ ๓ พิจารณาสร้างศูนย์เรียนรู้ดังกล่าวเพิ่มให้ในพื้นที่ชุมชน โดยคัดเลือกจากกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม หรือเป็นตัวแทนของชุมชน

๓. หัวข้อการบรรยายวิชาการ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ เป็นการบรรยายพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรธรรมชาติ ถือเป็นการนำเอาจุลินทรีย์มาใช้ในการผลิตทางการเกษตร เช่น การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการประมง เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ทั้งนี้ การนำเอาแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ มาปรับใช้ในการวางแผนการดำรงชีวิต เพื่อพัฒนาครอบครัวเกษตรกร ๒ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มเกษตรกรยากจน ยากไร้ ด้อยโอกาส (ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ) และ (๒) กลุ่มเกษตรกรที่ประสบสภาวะวิกฤต (ปัจจัยการผลิตราคาสูง ปัจจัยเสี่ยงสูง) นั้น มีจุดประสงค์เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรทั้ง ๒ สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนตลอดไปโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถผลิตผลได้อย่างมีคุณภาพ ปลอดภัยจากสารพิษโดยใช้ปัจจัยการผลิตในท้องถิ่นได้อย่างเกื้อกูล เกษตรกรมีงานทำและมีรายได้ตลอดปี เกษตรกรมีสุขภาพดี และครอบครัวอบอุ่น รวมทั้งเป็นการส่งเสริมสภาพสิ่งแวดล้อมให้ปลอดสารพิษตั้งแต่ อากาศ ดิน และน้ำ

ส่วนที่ ๒ เป็นการบรรยายองค์ประกอบของการทำเกษตรธรรมชาติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนสืบไป มีทั้งหมด ๙ เรื่อง ดังนี้

๑. การผลิตเชื้อจุลินทรีย์ ๓ ประเภท ๗ ชนิด

ประเภทที่ ๑ การทำน้ำหมักจากพืช มี ๓ ชนิด คือ (๑) จากพืชสีเขียว (๒) จากผลไม้สุก (๓) จากพืชสมุนไพร

ประเภทที่ ๒ การทำน้ำหมักจากน้ำซาวข้าว มี ๓ ชนิด (๑) นมเปรี้ยวจากนมสด (๒) แคลเซียมจากเปลือกไข่ (๓) ฟอสฟอรัสจากถ่านกระดูกสัตว์

ประเภทที่ ๓ การทำน้ำหมักจากสัตว์ ได้แก่ กุ้ง หอย ปู ปลา ไส้เดือน รกหมู

๒. การผลิตจุลินทรีย์ป้องกันและกำจัดศัตรูพืช สัตว์ และวัชพืช

๓. การผลิตเชื้อราขาว จุลินทรีย์ท้องถิ่น ตั้งแต่กระบวนการเก็บเชื้อราขาว การทำหัวเชื้อราขาว และการขยายหัวเชื้อราขาว

๔. การทำปุ๋ยหมักจากจุลินทรีย์

๕. การผลิตอาหารสัตว์ ตั้งแต่กระบวนการหมักวัตถุดิบ การผสมอาหารสัตว์ และการให้น้ำให้อาหาร

๖. การทำคอก ตั้งแต่กระบวนการสร้างคอกสัตว์ การผสมวัสดุลงในหลุม และปฏิบัติดูแล รักษาคอกสัตว์

๗. การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่กระบวนการกำจัดขยะ การกำจัดกลิ่นเหม็น และการกำจัดมลภาวะ

๘. การใช้ประโยชน์จากจุลินทรีย์จากพืช สัตว์ การประมง และคน

๙. การวางแผน ตั้งแต่กระบวนการผลิตน้ำหมักจุลินทรีย์ การเก็บเชื้อราขาว และวางแผนการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการประมง

จากนั้น ประธานศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ (ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง) ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไรที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

- หลักสูตรควรมีการอบรมให้รู้จริง เข้าใจ และทำได้จริง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสตร์-พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

- ควรปรับแนวคิดให้ทราบแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ควรให้ผู้มาศึกษาดูงานมีองค์ความรู้และเข้าใจ ด้วยสื่อการเรียนรู้ และฟาร์มตัวอย่างให้เห็นเป็นรูปธรรม

- พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติอย่างไร

ควรนำเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ ๑๕ ปี ตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรจัดการเรียนการสอน เรื่อง ศาสตร์พระราชาเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ ๑๕ ปี ตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ภายในโรงเรียน	
● ระดับปฐมวัย (อนุบาล ๑ - ๓)	เรียนรู้และได้ใช้ผลผลิต
● ระดับประถมศึกษา (ป.๑ - ป.๖)	เรียนรู้ได้ใช้ผลผลิตและร่วมลงมือทำ
● ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑ - ม.๓)	เรียนรู้และต้องลงมือปฏิบัติจริง
ภายนอกโรงเรียน	
● ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔ - ม.๖), ปวช.	สามารถประกอบอาชีพในภูมิลำเนาตัวเอง
● ปริญญาตรี หรือปวส. (หลักสูตร ๒ - ๔ ปี)	ฝึกให้เป็นผู้ปฏิบัติ
● ปริญญาโท	ต่อยอดแนวทางการเกษตร
	พัฒนาทางด้านวิชาการ
● ปริญญาเอก	แก้ไขปัญหาให้ทันการเปลี่ยนแปลง
	ของสภาวะแวดล้อมของโลก

หมายถึง : ควรส่งเสริมอาชีพในเขตภูมิภาคของตนเอง เพื่อลดอัตราบุคลากรเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

มีปัญหาและอุปสรรค คือ

๑. ผู้เข้าอบรมไม่มีพื้นฐานความรู้การเกษตรแบบธรรมชาติ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริง รู้เพียงผิวเผินจากสื่อต่าง ๆ หรือการประชาสัมพันธ์ของภาครัฐ

๒. พื้นฐานการเกษตรในปัจจุบัน ทำตามการขับเคลื่อนของภาคเอกชนตามสื่อโฆษณาเน้นความสะดวกต่อการใช้งาน เช่น สารเคมี ปุ๋ยเคมี และให้ทำการเกษตรผลิตพืชเชิงเดี่ยว

แนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค คือ

๑. ให้ความรู้พื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับผู้เข้ารับอบรมก่อนการสอนและการปฏิบัติ "มุ่งเน้นให้ผู้เข้าอบรมใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนตลอดไป"

๒. ให้ความรู้ทางวิชาการทางการเกษตรแบบพอเพียง เพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยสามารถทำปุ๋ยอาหารสัตว์ ยาฆ่าวัชพืช แมลง และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง

๓. ฝึกทักษะด้วยการลงมือปฏิบัติจริง

๔. สร้างผู้นำให้สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้อย่างเป็นระบบ

ศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง

โดยนางทองดี โพธิยอง ประธานศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ให้ข้อมูลว่า

ศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นศูนย์ที่ได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในด้านวิถีเกษตรพอเพียงอย่างต่อเนื่อง จากการก่อตั้งขึ้น เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๔๓ เป็นการเรียนรู้กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ร่วมกัน เพื่อกำหนดพื้นที่ในชุมชน มีการทำกิจกรรมในพื้นที่ของตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ทราบปัญหาของการทำการเกษตรในแต่ละชุมชน เช่น ปัญหาเรื่องราคาผลผลิตที่ตกต่ำ แต่ต้นทุนในการทำการเกษตรสูง ไม่ว่าจะเป็นยา ปุ๋ยเคมี น้ำมัน ฯลฯ จึงได้มีการรวมตัวกันขึ้นในแต่ละพื้นที่หรือชุมชน เพื่อแก้ไขและหาทางออกของชุมชนตนเอง ซึ่งแต่ละชุมชนได้มุ่งเน้นกิจกรรมให้มีการลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว โดยเฉพาะเรื่องของอาหารซึ่งเป็นกิจกรรมที่แต่ละครอบครัวสามารถที่จะจัดการได้ด้วยตนเองเป็นอันดับแรก นอกจากนั้นในแต่ละชุมชนได้มุ่งกิจกรรมที่จะลดต้นทุนเพื่อการผลิตทางการเกษตรให้ได้มากที่สุด ปัจจุบันการดำเนินงานของเครือข่ายศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง มีการพัฒนากิจกรรมของแต่ละกลุ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และยังเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชาวบ้านโดยทั่วไป นอกจากนี้ ยังได้มีการทำกิจกรรมและขยายเครือข่ายออกไปมากขึ้น โดยมีการเรียนรู้ร่วมกันหลายโครงการ เช่น โครงการส่งเสริมสุขภาพแรงงานนอกระบบภาคเกษตรกรรม โครงการทำแผนแม่บทลำไย โครงการนำร่องตามยุทธศาสตร์ และการปลูกต้นไม้ใช้หนี้เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อสนับสนุนกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายให้สามารถที่จะพึ่งตนเองได้ในระดับครอบครัว ชุมชน และเครือข่ายผ่านการเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

ทั้งนี้ ศูนย์ฯ ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อรณรงค์และการต่อต้านการค้ามนุษย์ สารเสพติด และโรคเอดส์ การจัดสวัสดิการสังคม การระดมทุนทางสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากร การปรับประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายด้านอาชีพ ด้านอาสาสมัครเพื่อสังคม วิสาหกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน การทำแผนแม่บทและแผนยุทธศาสตร์ชุมชน การทำแผนสุขภาพชุมชน การถ่ายทอดความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การรวมกลุ่มเครือข่ายการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นด้วยวิธีการบรรยายการสาธิตและการฝึกปฏิบัติจริง โดยจัดอบรมให้แก่เกษตรกร นักเรียน นักศึกษา ผู้นำกลุ่ม-ชุมชน ผู้นำเครือข่าย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล นักวิชาการ องค์กร เอกชน ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมถึงผู้ที่สนใจทั่วไปสามารถเข้าร่วมโครงการปลูกต้นไม้ใช้หนี้ และการปลูกพืช ๗ ระดับ ๕ ประโยชน์ อีกด้วย

ที่ผ่านมา ศูนย์ฯ ใช้หลักสูตร “การเรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง” ในการจัดฝึกอบรม ล้วนเป็นการทำเกษตรตามแนววิถีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองในระดับครอบครัว หลักสูตรจึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับอาหารและยา การเรียนรู้เรื่องของผักปลอดภัย การทำเกษตรแบบเข้มสมุนไพรในการทำผงชูรส น้ำเต้าหู้ ถั่วพู การดูแลสุขภาพ ฐานพลังงาน การเรียนรู้การทำถ่านที่ได้คุณภาพ และน้ำส้มควันไม้ พืชพลังงานทดแทนในการผลิตน้ำมันไบโอดีเซล การลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร การเรียนรู้เรื่องของการวิเคราะห์ดิน เพื่อการเพาะปลูก การทำปุ๋ยหมัก การทำปุ๋ยน้ำอินทรีย์ชีวภาพ การทำดินระเบิด การผลิตอาหารและของใช้ในครัวเรือน การเรียนรู้เรื่องของน้ำยาอเนกประสงค์ การทำการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การทำการเกษตรพอเพียงในพื้นที่บ้าน การทำกิจกรรมลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

การน้อมนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติที่พึงปฏิบัติ ดังนี้

๑. ควรใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

๒. ควรศึกษาการเก็บข้อมูลความต้องการของตนเองและชาวบ้าน นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

๓. ควรเริ่มจากจุดเล็กไปหาจุดใหญ่ที่เป็นขั้นเป็นตอน

๔. ควรเริ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่ ทุน องค์ความรู้ และภูมิปัญญา

๕. ควรสร้างคุณค่าสู่มูลค่า การผลิต การแปรรูป การตลาดภายใน - ภายนอก

๖. ควรรวมกลุ่มเครือข่าย เพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือในการทำงาน โดยใช้หลักการพัฒนาแบบ "บวร" บ้าน วัด โรงเรียน และกระบวนการความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Corporate Social Responsibility: CSR) การแบ่งปัน การมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ และการเติบโตร่วมกัน

๗. ควรประยุกต์ใช้และพัฒนาการ "ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง" มาเป็นการ "ปลูกพืช ๗ ระดับ ๕ ประโยชน์" เพื่อสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างคน พืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อม

ศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗
(เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๕.๓๐ นาฬิกา)

พลตรี ณัฐวุฒิ ชุณหะนันทน์ ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๗ และคณะ ได้ให้ข้อมูลกับคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา เยี่ยมชมพื้นที่เกษตรอินทรีย์และพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและศึกษาหาความรู้ทางการเกษตร โดยสรุป ดังนี้

สืบเนื่องจากโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานรักษาพันธุกรรมพืชพื้นที่โครงการกองพลทหารราบที่ ๗ เกิดจากพระราชดำริที่จะมีเมล็ดพันธุ์พืชสะสมสำรองไว้ในยามที่ประเทศชาติบ้านเมืองประสบปัญหาขาดแคลนเมล็ดพันธุ์จากภัยธรรมชาติ พื้นที่ทำกินเสียหาย จึงได้มีพระราชดำริที่จะพระราชทานเมล็ดพันธุ์ให้แก่ราษฎร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มหาวิทยาลัยแม่โจ้ดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช เพื่อสะสมสำรองไว้สำหรับพระราชทานแก่ราษฎรในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ ในขณะเดียวกันก็ได้ปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์พืชให้แก่เกษตรได้มีเมล็ดพันธุ์พืชที่มีสายพันธุ์ที่ดี ตอบสนองกับความต้องการของเกษตรด้านพันธุ์พืช เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐ พลโท วิจักขณ์ สิริบรรสพ แม่ทัพภาคที่ ๓ พร้อมด้วย หม่อมราชวงศ์หญิงเพ็ญศิริ จักรพันธุ์ ผู้อำนวยการด้านกิจการพิเศษ ศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ ได้เดินทางมาตรวจพื้นที่สำหรับดำเนินงานโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักตามแนวพระราชดำริ โดยได้พิจารณาตกลงใจเลือกพื้นที่ จำนวน ๒๘ ไร่ เป็นพื้นที่ดำเนินโครงการ

ดังนั้น กองพลทหารราบที่ ๗ จึงได้ดำเนินโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ฯ ตามที่ได้รับคำแนะนำจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ โดยหน่วยงานยังได้ดำเนินการให้สอดคล้องกับการทำการเกษตรอินทรีย์ ให้บังเกิดผลสัมฤทธิ์ภายในที่ตั้งหน่วยงาน โดยได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากส่วนราชการต่าง ๆ กองพลทหารราบที่ ๗ ได้ปรับปรุงพื้นที่โครงการให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และได้รับการตรวจรับรองเป็นแหล่งผลิตพืชอินทรีย์ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เล่ม ๑ โดยทางคณะกรรมการรับรองมาตรฐานการผลิตพืช สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๑ ได้พิจารณาขึ้นทะเบียนแหล่งผลิตของโครงการ เป็นแหล่งผลิตช่วงปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วยพืช ๒๓ ชนิด ในวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรความก้าวหน้าของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักตามแนวพระราชดำริ พื้นที่กองพลทหารราบที่ ๗ ซึ่งปัจจุบันภายในโครงการได้มีการขยายผลและให้เป็นการทำเกษตรแบบอินทรีย์และการเลี้ยงสัตว์ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

๑. พื้นที่เกษตรอินทรีย์ กองพลทหารราบที่ ๗ ดำเนินการทั้งสิ้น ๕ โครงการ ประกอบด้วย

(๑) โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ผัก เป็นการรักษาพันธุกรรมพืช โดยได้รับคำแนะนำจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉันทนา วิชรัตน์ อาจารย์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในการรักษา ปรับปรุงและบำรุงพันธุ์พืช

(๒) แปลงถั่วพร้าพระราชทาน เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์และวิจัยระบบเกษตรอินทรีย์

(๓) โครงการปุ๋ยหมักสูตรพระราชทาน โดยได้รับคำแนะนำจากสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๖ ในการดำเนินการหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการจัดทำปุ๋ยหมักสูตรพระราชทาน โดยใช้วัสดุภายในพื้นที่โครงการ

(๔) โครงการผักลอยน้ำ เป็นการใช้พื้นที่บนผิวน้ำให้เกิดประโยชน์ ทั้งยังฟอกน้ำให้มีคุณภาพดี สามารถสร้างเสริมรายได้และนำไปประกอบเป็นอาหาร เพื่อบริโภคและลดรายจ่ายภายในครอบครัว

(๕) โครงการทหารพันธุ์ดี เป็นการปลูกพืชอินทรีย์ปลอดสารพิษ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ให้กำลังพลทหารกองประจำการสามารถนำความรู้ไปขยายผลและต่อยอดกับครอบครัวและชุมชนเมื่อปลดประจำการไปแล้ว (ทรงโปรดพระราชทานเมล็ดพันธุ์ผักให้แก่กำลังพลทหารที่เข้ารับการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา ๑๐ วัน ก่อนปลดประจำการไปคนละ จำนวน ๑๑ ชนิด ชนิดละ ๑๐ ซอง)

ในโครงการดังกล่าว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีรับสั่งในโอกาสตรวจเยี่ยมโครงการให้แม่ทัพภาคที่ ๓ จัดตั้งโครงการทหารพันธุ์ดี ปลูกพืชอินทรีย์ปลอดสารพิษในพื้นที่กองทัพภาคที่ ๓ โดยเริ่มต้นที่กองพลทหารราบที่ ๗ เป็นรุ่นที่ ๑ ในการนี้ กองพลทหารราบที่ ๗ ได้จัดให้กำลังพลที่เข้าร่วมโครงการเข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

๒. พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗ ดำเนินการทั้งสิ้น ๓ โครงการ ประกอบด้วย

(๑) โครงการเลี้ยงเป็ดพันธุ์ไข่กากีแคมเบลล์ จำนวน ๕๐๐ ตัว โดยได้รับการสนับสนุนจากแม่ทัพภาคที่ ๓ นั้น ปัจจุบันสามารถผลิตไข่ได้ จำนวน ๑๐๐ - ๓๐๐ ฟองต่อวัน

(๒) โครงการเลี้ยงสุกรป่า และสุกรพันธุ์เหมยซาน ได้จัดสร้างโรงเรือนและขอรับการสนับสนุนจากแม่ทัพภาคที่ ๓ จำนวน ๓๐ ตัว ในส่วนสุกรพันธุ์เหมยซานเพศเมีย จำนวน ๘ ตัว นั้น กองพลทหารราบที่ ๗ ดำเนินการจัดหา และปัจจุบันมีลูกสุกรพันธุ์เหมยซานเกิดเพิ่ม จำนวน ๑๗ ตัว

(๓) โครงการเลี้ยงปลานิลจิตรลดา ๓ โดยได้รับการสนับสนุนพันธุ์ปลานิลจิตรลดา ๓ จากสำนักงานประมง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๕,๐๐๐ ตัว ทั้งนี้ การดำเนินการทั้งหมดเพื่อให้เป็นศูนย์กลางความรู้ด้านการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสามารถเป็นพื้นที่ทำกินให้กับกำลังพลและครอบครัวควบคู่กับการดำเนินงาน ในชุมชนให้ได้ผลเป็นรูปธรรม โดยยึดหลักในการพัฒนาพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

ศึกษาดูงานศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม (เวลา ๑๖.๒๐ - ๑๘.๓๐ นาฬิกา)

นางสาวประทุม สุริยา (เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๒) ประธานศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม ได้ให้ข้อมูลว่า

แนวทางการพัฒนาการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ภายใต้ชื่อ "ทฤษฎีใหม่" เป็นแนวทางการพัฒนาที่ให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะดินและน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด บนพื้นฐานการพึ่งตนเองและมีคุณธรรม การพัฒนาการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นตัวอย่างหนึ่งของการพัฒนาการเกษตรที่ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์และปฏิบัติใช้อย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างเหมาะสมตามสภาพภูมินิเวศ และภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ เพื่อพร้อมรับต่อความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งจากภัยธรรมชาติและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งแนวทางดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ มีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งที่ผ่านมานางสาวประทุม สุริยา หรือครูประทุม เคยบรรจุเป็นข้าราชการในตำแหน่ง "ครูสอนวิชาเคมี" ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เกี่ยวกับโครงการพระราชดำริ จึงจัดทำและเสนองานวิจัย เรื่องแลคโตบาซิลลัสในถั่วหมัก พร้อมทั้งศึกษาเปรียบเทียบเกษตรกรไทยและเกษตรกรในทวีปยุโรป แล้วพบว่า เกษตรกรในทวีปยุโรปไม่มีหนี้สิน เพราะมีวินัยด้านการเงิน ส่วนเกษตรกรของไทยทำการเกษตรอย่างไม่เป็นระบบจึงมีภาระหนี้สินตามมา ครูประทุมจึงน้อมนำพระราชดำริทางด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ มาทดลองทำจริงในพื้นที่ โดยการวางแผนโครงการเป็น ๒ ระยะ ดังนี้

ระยะแรก ได้กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อมาใช้ทดลองปฏิบัติจริงบนพื้นที่ ๙ ไร่ ๑ งาน โดยเริ่มจากการขุดสระทำถนนรอบขอบ เหลือพื้นที่ทำนา ๗ ไร่ ล้วนเป็นการว่าจ้างแรงงานทุกรายการ หรือลงทุนไป ๑๗,๐๐๐ บาท สามารถผลิตข้าวได้ จำนวน ๓๔ ถังต่อไร่ ขายข้าวทั้งหมดได้ ๑๒,๐๐๐ บาท ทำให้ทราบว่า ที่ผ่านมาชาวนาขายข้าวแล้วขาดทุนเป็นอย่างไร ต่อมา ครูประทุมเห็นว่า หากมีรายรับเพียงเท่านี้ เช่นเดิม อาจส่งผลให้ขาดทุนได้ในระยะยาว ดังนั้น ในฐานะครูวิทยาศาสตร์จึงเริ่มนำดินไปวิเคราะห์ เพื่อปรับสภาพดิน ตอนแรกใช้หินฟอสเฟต พร้อมกับปลูกปอเทียม แล้วใช้พวกฟาง เปลือกถั่วเหลือง ขี้วัว แล้วใส่น้ำหมักชีวภาพหมักกับพื้นที่นาในปีแรก จึงส่งผลให้สามารถเก็บเกี่ยวข้าวเพิ่มขึ้นเป็น จำนวน ๖๔ ถัง จากนั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ครูประทุม จึงตัดสินใจลาออกจากอาชีพข้าราชการ มาประกอบอาชีพเกษตรกรอย่างจริงจัง โดยมุ่งดำเนินการบริหารจัดการด้านการเงินกับกิจกรรมการเกษตรอย่างมีระบบ ทำให้สามารถใช้หนี้สินได้หมดภายในระยะเวลา ๕ ปี และประสบผลสำเร็จจากการดำเนินตามเป้าหมายที่คาดไว้

ระยะที่สอง ได้พัฒนาสวนเกษตรทฤษฎีใหม่ในเชิงชีวนิเวศและชีวบำบัด โดยใช้หินฟอสเฟต ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยน้ำชีวภาพ ฮอร์โมนจากพืช และวัสดุภายในท้องถิ่นมาปรับปรุงบำรุงดิน การจัดระบบสิ่งแวดล้อมให้สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์มีความเกื้อกูลกัน มีระบบบัญชีควบคุมการใช้จ่ายเงิน (โดยแบ่งการใช้เงินเป็น ๔ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ สำหรับใช้หนี้ ส่วนที่ ๒ ฝากธนาคารเป็นเงินประจำ ส่วนที่ ๓ ใช้เงินทำในสวน และส่วนที่ ๔ ใช้ในเรื่องการกินอยู่ โดยจะไม่ใช้เงินข้าราชการบำนาญมาเกี่ยวข้อง) การทำนา และการจัดระบบขั้นต้นของน้ำ เมื่อประสบความสำเร็จจากการทำการเกษตรตามแนวทางดังกล่าว แล้วยังเผยแพร่ให้องค์ความรู้แก่เยาวชน บุคคลทั่วไป และองค์กรต่าง ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทน ภายใต้หลักสูตรที่จัดฝึกอบรม คือ "ชีวิตจะเป็นสุขถ้าบำบัดทุกข์ด้วยความพอเพียง" ประกอบด้วย เศรษฐกิจพอเพียง เทคนิคการทำนาเกษตรกรรมสมัยใหม่แบบลดต้นทุน ปุ๋ยหมักน้ำชีวภาพฮอร์โมน เตาเผาถ่านชีวภาพประหยัดพลังงาน การขยายพันธุ์พืช การผลิตอุปกรณ์การเกษตรอย่างง่าย การทำบัญชีครัวเรือน และการขึ้นแปลงผักสวนครัวแบบถาวร ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาครูประทุมมุ่งถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตร และความรู้ทั่วไป รวมทั้งเป็นวิทยากรร่วมกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และเป็นวิทยากรในสถานีวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตบางเขน สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง ๗ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีความรู้ด้านพัฒนาที่ดิน ตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ สามารถสอนเรื่องการเกษตร สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ เพราะมีความพร้อมทางด้านการเกษตรด้านต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ โดยเน้นการใช้วัสดุพื้นบ้านต้นแบบ การใช้หญ้าแฝกอุ้มน้ำโอบดินแบบครบวงจร ของมูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมพัฒนาที่ดิน ร่วมกับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ศูนย์เครือข่ายการผลิตไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์ โดยสถาบันพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีชุมชนแห่งเอเชีย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต้นแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ประเทศไทย (ออร์แกนิคไทยแลนด์) ของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การศึกษาดูงานเยี่ยมชมพื้นที่แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา ได้เยี่ยมชมพื้นที่แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เกี่ยวกับโครงการพระราชดำริ โดยสรุป ดังนี้

การดำเนินการผลิตในที่ดินของครูประทุม เพื่อถ่ายทอดให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเอง และพัฒนาไปสู่ขั้นพออยู่พอกินจากการปลูกข้าวและพืชผัก การเลี้ยงสัตว์และเลี้ยงปลาในที่ดินของตนเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน เมื่อมีส่วนที่เหลือจึงแบ่งปันให้กับเครือญาติและเพื่อนบ้าน รวมทั้งจำหน่ายเพื่อนำมาเป็นรายได้สำหรับใช้เป็นค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ โดยทำการผลิตที่เน้นความสมดุลในระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรในไร่นาอย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ ครูประทุมเปลี่ยนแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ใหม่เป็น **สวนชีวนิเวศน์ชีวบำบัด** คือ การใช้สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์มาเกื้อกูลกัน ภายในพื้นที่ทั้งหมด ๒๒ ไร่ ซึ่งใช้สูตร ๓๐:๓๐:๓๐:๑๐ ประกอบด้วย ๓๐ แรกคือ น้ำ ๓๐ ที่สองคือ นา ๓๐ ที่สามคือ ไม้ผล โดยไม่เลือกใช้สารเคมีบนพื้นที่ทำการเกษตร ส่วน ๑๐ ที่เหลือคือ เลี้ยงสัตว์และที่อยู่อาศัย โดยการเลี้ยงไก่แจ้ เลี้ยงปลาที่อยู่ในสระและอยู่ในนาข้าว พร้อมทั้งปรับสวนบริเวณรอบนอกให้ปลูกต้นไม้สูง เช่น สะเดา ให้ปกคลุมร่มเงาแก่ตะไคร้หอม และมะแว้งขม

ส่วนรอบขอบนาลงพื้นที่ปลูกต้นมะนาวน้ำหอม และข้าวในนามี ๑๐ สายพันธุ์ ประกอบด้วย **ข้าวตระกูลมะลิ** ๔ สายพันธุ์ คือ มะลิขาว มะลิมันปู มะลิกุหลาบแดง และมะลิหอมนิล ข้าวพันธุ์พื้นเมือง ๔ สายพันธุ์ คือ ข้าวเทา ข้าวอิแหล่งส้ม ข้าวสามกษัตริย์ และข้าวเหนียวดำ พร้อมทั้งข้าวธรรมดาอีก ๒ สายพันธุ์ คือ ข้าวเหนียวเขี้ยวงู และข้าว กข ๖ ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญที่ครูประทุมเลือกปลูกสะเดาและตะไคร้หอม

รอบขอบนา เพื่อป้องกันแมลง และยังนำมาทำเป็นน้ำหมักชีวภาพและยาไล่แมลงได้ นอกจากศูนย์ฯ ปลูกพืชที่แมลงไม่ชอบดังกล่าวแล้ว ยังใช้สัตว์กำจัดกันเองอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นตัวห้ำและตัวเบียน เพื่อกำจัดแมลงวันทอง เป็นต้น ส่วนปุ๋ยจะเป็นปุ๋ยที่มาจากสิ่งมีชีวิต คือ พืชตะกูลถั่ว หรือทำปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุ เช่น เศษใบไม้ กากถั่วเหลือง รำข้าว แกลบดำ และแกลบหยาบ หรือก่อนปลูกข้าวจะปลูกพืชตระกูลถั่วคั่นประมาณ ๔๕ วัน เพื่อปรับปรุงบำรุงดินและกำจัดโรคพืช รวมถึงเป็นการเพิ่มธาตุไนโตรเจนลงไปในดินอีกด้วย

วิธีการปรับปรุงดินของครูประทุม คือ **"การล่อเชื้อจากต้นข้าว"** หรือกระทำได้ภายหลังจากที่เกี่ยวข้าวแล้วจะมีตอซังที่ยังสดอยู่ ประมาณ ๐๓.๐๐-๐๔.๐๐ นาฬิกา จะไปเกี่ยวต้นข้าวมามัด จากนั้นใช้ข้าวเหนียวที่อุ่น ๆ ประคบตรงที่แผล ใช้ถุงหุ้มทิ้งไว้ ๑ วัน ๑ คืน เปิดออกมาจะมีเชื้อสีขาวอยู่ เป็นจุลินทรีย์ที่มีภูมิต้านทานจากข้าว แต่ในกรณีที่จะนำไปใช้ในพืช จะนำกล้วยและขุยไผ่มาล่อเชื้อเพื่อที่จะทำเป็นหัวเชื้อต่อกล้วย โดยนำหน่อกล้วยมาหุ้มด้วยข้าว แต่หากใช้ขุยไผ่จะต้องไปขุดดินที่ใต้ต้นไผ่เพื่อมาใช้เป็นหัวเชื้อ ส่วนในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนสิงหาคม จึงจะปลูกมะนาวน้ำหอมประมาณ ๔๐ ต้น ตามบริเวณรอบคันนา เพื่อให้ผลมะนาวร่วงลงไปในนา จะสามารถช่วยปรับค่า pH ได้ประมาณ ๖.๒ pH ดังนั้น ข้าวที่ปลูกจะมีโอกาสเป็นโรคน้อยและมีแมลงมารบกวนลดลง และที่สำคัญน้ำมะนาวมีกลูโคส ทำให้ข้าวหวานตามธรรมชาติกว่าที่อื่น ดังนั้น กิจกรรมหลักทั้ง ๕ ของศูนย์ฯ สามารถสร้างรายได้มากกว่าปีละ ๕๐๐,๐๐๐ บาท ประกอบด้วย ข้าว ถั่วเหลือง ปลา ไก่ และไม้ผล เช่น

มะหนอด มะแขวน ลำไย ลิ้นจี่ มะขาม มะม่วงแก้มแหม่ม มะม่วงแฟนซี ฟักข้าว ลูกพลับ อะโวกาโด รวมทั้งผัก เช่น ผักชะอม มะนาวไร้เมล็ด มะนาวน้ำหอม และมะนาวแป้น

ระบบน้ำของศูนย์ฯ มีการดักตะกอนและจับสารเคมีขั้นต้นก่อนนำน้ำเข้าพื้นที่ หลักการของการทำเกษตรอินทรีย์ โดยทั่วไปมักจะมุ่งเน้นการลดใช้สารเคมีสังเคราะห์แต่มักจะมองข้ามการจัดการน้ำและสิ่งแวดล้อม น้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของพืชและสัตว์ที่ไหลมาในแม่น้ำลำคลอง จะมีสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์เจือปน โดยเฉพาะดินโคลน และสารเคมีดินโคลนมีผลกระทบต่อผืนดินส่วนหน้าและทำให้คลองหรือสระน้ำตื้นเขิน ต้องทำการขุดลอกบ่อยครั้ง เพื่อจับสารเคมีเบื้องต้นและทำให้น้ำไหลไปได้สะดวก โดยใช้หลักการดูจากธรรมชาติ เช่น ฝายแม้ว น้ำจะกระเด็นลงไปในหลุม เวลาที่น้ำมาจะตกลงไปในหลุม น้ำจะมีตะกอน ทำให้หลุมตื้นขึ้น เวลาน้ำไหลไปก็จะสะอาด จึงใช้หลักการนี้ก่อนที่จะรับน้ำเข้าร่องสวน ซึ่งจะทำหลุมดักไว้ทุกระยะ ๘ เมตร โดยขุดหลุมลึกลงไปประมาณครึ่งเมตร แล้วก่ออิฐมอญให้สูงกว่าน้ำไหลผ่านจะทำให้ดินโคลนตกตะกอน พืชชั้นต่ำที่เกาะอิฐมอญจะดูดสารเคมีไว้บางส่วน

จนกระทั่งหลุมสุดท้ายน้ำจะใส สารเคมีจะลดลง ตะกอนที่ตกในหลุมสามารถตักออกได้ง่าย ทำให้การสะสมของตะกอนในนาแปลงต้นหรือสระน้ำลดลง ไม่ตื้นเขิน และสามารถลดปริมาณสารเคมีที่เจือปนมากับน้ำได้บางส่วน

การผลิตเตาพลังงานมวลชีวภาพ หรือเตาไบโอชาร์ (Biochar Stove) ซึ่งเตาชนิดนี้ใช้เศษกิ่งไม้หรือวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร มีต้นทุนต่ำ แต่ให้พลังงานความร้อนสูง โดยเตาไบโอชาร์สามารถใช้ในการหุงต้มประกอบอาหารของครัวเรือน และยังเป็นการสร้างพลังงานหมุนเวียนอีกทางหนึ่งด้วย

การแปรขยะพลาสติกให้เป็นน้ำมันและแก๊สหุงต้มด้วยเตาไบโอชาร์ เตาไบโอชาร์เป็นเตาสองชั้น ชั้นนอกเป็นการเผาฟืนหรือไม้ หรือเศษวัสดุในที่จำกัดอากาศ เมื่อเชื้อเพลิงติดไฟความร้อนที่เกิดขึ้นจะทำให้เตาชั้นในที่บรรจุวัตถุดิบได้รับความร้อนภายใต้สภาพไร้อากาศ เรียกว่า กระบวนการไพโรไลซีส องค์ประกอบภายในวัตถุดิบบางอย่างสลายเป็นแก๊สพ่นออกมา เมื่อปะทะกับเปลวไฟภายนอกของเตาชั้นนอก เป็นการเพิ่มปฏิกิริยาการเผาไหม้ทำให้มีความร้อนสูงขึ้นกว่าเดิมหลายเท่า ผนวกกับความรู้จากขบวนการแตกสลาย เป็นการสลายโมเลกุลใหญ่ให้เป็นโมเลกุลเล็กภายใต้ความร้อนสูงแบบมีตัวเร่ง จะได้น้ำมันดีเซล น้ำมันก๊าด น้ำมันเบนซิน และแก๊สปิโตรเลียม

การใช้ประโยชน์

(๑) สามารถกำจัดขยะพลาสติกในครัวเรือนที่ไม่ก่อมลพิษ เช่น ขยะพลาสติก ๑ กิโลกรัม

(๒) ได้น้ำมันดีเซล ๐.๗ ลิตร น้ำมันก๊าด น้ำมันเบนซิน ๐.๒ ลิตร และแก๊สหุงต้ม เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือน ๒ วัน

(๓) ประหยัดและลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

(๔) เป็นอุปกรณ์ที่สามารถผลิตได้ในราคาที่ถูก สามารถใช้ภายในครัวเรือนได้

(๕) สามารถลดภาวะโลกร้อนได้

(๖) เป็นการพัฒนาความรู้ให้กับคนในชุมชน ให้รู้จักรักษาสุขภาวะ ปราศจากสารพิษจากการกำจัดพลาสติก

จากนั้น ประธานศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไรที่ทำให้บุคลากรในหน่วยเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์ที่ใช้ในขบวนการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตของคนให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น มีความสุขทั้งกายและใจได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ฝืนนำเงินเป็นส่วนสำคัญ ทั้งนี้ จากประสบการณ์จริงเมื่อเปรียบเทียบผลวิเคราะห์แล้วเห็นว่า การเข้าสู่กระบวนการของศาสตร์พระราชาควรแบ่งกลุ่มประสบการณ์จริงของแต่ละคน แล้วร่วมกันหาเหตุผลมาวิจารณ์เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อดี-ข้อเสีย แนวทางการแก้ไข และปรับปรุงแผน โดยใช้หลักของศาสตร์พระราชา ๒๓ ข้อ มาใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานใหม่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ศูนย์ฯ ใช้ประสบการณ์ตรงของตนเองมาถ่ายทอดเป็นวิธีการ ขบวนการดำเนินงาน เพื่อประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการใหม่ ๆ แล้วลงมือปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่นอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งคอยสังเกตหาวิธีการแก้ไขปัญหาอยู่เสมอ ดังนั้น การเริ่มอธิบายองค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้วยหลักวิทยาศาสตร์ที่มีเหตุมีผล อะไร ทำไม ที่ไหน เมื่อไร เพราะเหตุใด แล้วพาเข้าไปศึกษาดูงานในสถานที่จริง จะสามารถกระตุ้นให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถตอบโจทย์ได้ด้วยศาสตร์พระราชา

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ศูนย์ฯ ได้จัดสร้างหลักสูตร "ชีวิตจะเป็นสุขถ้าบำบัดด้วยความพอเพียง" ประมวลจากองค์ความรู้ที่ครูประทุมได้ปฏิบัติ "การผันชีวิตจากการเป็นข้าราชการมาทำการเกษตร" โดยเริ่มเหมือนเกษตรกรชาวบ้านทั่วไปที่ขาดทุน มีหนี้สิน ยากจน คอยเก็บเกี่ยวผลผลิตขายแล้ว แต่ยังคงขาดทุนเหมือนเดิม จึงเริ่มทำการจดบันทึกผลการปฏิบัติงานและทำบัญชีครัวเรือน จากการใช้เงินที่กู้มาใช้ในศูนย์ฯ ทั้งหมด และนำผลการทำบัญชีดังกล่าวควบคุมค่าใช้จ่ายในการทำนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงเสร็จสิ้นขบวนการ เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาสาเหตุแล้ว จึงนำความรู้ที่ตนเองมีมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการทำนาปีถัดไป ถือเป็นการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิตจนก่อเกิดเป็น "กำไร" เนื่องจากหาวิธีการลดการใช้สารเคมี สังเคราะห์ด้วยการนำแร่ธาตุและวัสดุที่มีอยู่ใกล้ตัวมาใช้ทดแทน เช่น ผลจากการนำดินไปวิเคราะห์แล้วหาวิธีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยการใช้ปุ๋ยพืชสด ทำปุ๋ยหมัก ทำน้ำหมัก ฮอร์โมน ยาไล่แมลง ยาฆ่าแมลง จากอินทรีย์วัตถุแทนสารเคมี จนกระทั่งได้เป็นอินทรีย์ที่มีมาตรฐานรับรอง เพิ่มมูลค่าผลผลิตที่ได้ด้วยการแปรรูป หาความรู้ใหม่ ๆ มาเพิ่มเติม เพื่อสะดวกในการทำงานด้วยการทำนวัตกรรม เครื่องมืออย่างง่าย สามารถลดเวลา ลดแรงงานได้เป็นอย่างดี จัดหลักสูตรสำหรับเยาวชนเพื่อปลูกฝังแนวความคิด และความสำคัญของการทำเกษตร "องค์ความรู้เกษตรยุคใหม่เข้าสู่เยาวชน" โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาเข้าไปเยี่ยมชม หรือเข้าค่ายอบรม แบบนอน ๓ คืน ๔ วัน เพื่อสอนและฝึกขบวนการความคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง การทำงานอย่างเป็นระบบด้วยการวางแผนทำโครงการและปฏิบัติจริง แล้วให้นำไปใช้ในสถานศึกษา บริเวณบ้านและให้นำไปเผยแพร่กับผู้ปกครองและบุคคลอื่นทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

การสร้างแรงบันดาลใจ สนับสนุนให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของอาหารที่บริโภคว่าอาหารมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต จึงจำเป็นต้องสร้างคุณค่า รักษาความสะอาด และความปลอดภัยให้กับอาหารแก่ผู้บริโภค ตั้งแต่ขบวนการผลิตทางการเกษตร เพื่อลดผลกระทบและสะท้อนให้ผู้ผลิตมีความมั่นคงในการผลิต และผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในคุณภาพของอาหารสืบไป

จัดทำหลักสูตรเข้าใจง่าย นำประสบการณ์ที่พบเห็นจริงในชีวิตประจำวันมาเป็นบรรทัดฐานจัดเรียงเรียบเรียงหลักสูตร แล้วทำการทดลอง ฝึกปฏิบัติ และนำไปใช้ในสถานศึกษาจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสวนเกษตรในโรงเรียนและบริเวณบ้าน โดยสนับสนุนให้เยาวชนเป็นผู้ปฏิบัติและดูแลด้วยตนเอง แล้วนำผลที่ได้รับมาทำเสนอเพื่อติดตามผลการดำเนินงานและแนะนำข้อบกพร่อง เพื่อฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์และปรับเปลี่ยนใช้เป็นกรณีศึกษาควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานจริง

การเอาจริงเอาจัง จัดกิจกรรมเข้าค่ายในศูนย์เครือข่าย ๓ คืน ๔ วัน เพื่อเรียนรู้ทักษะการดำรงชีวิตจริง ทั้งภาคทฤษฎีร้อยละ ๔๐ และภาคปฏิบัติร้อยละ ๖๐ แล้วนำความรู้ไปปฏิบัติต่อยอดทั้งในบริเวณบ้านและสถานศึกษาที่รับผิดชอบโครงการ และสามารถนำเสนอผลงานที่ปฏิบัติออกไปสู่มวลชน

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานภายในศูนย์ไม่ได้รับการดูแลจากส่วนราชการตั้งแต่งบประมาณจัดอาคารสถานที่อบรม เจ้าของศูนย์ต้องดำเนินการด้วยตนเอง เมื่อเจ้าของศูนย์ประสบความสำเร็จ ทางการเอาเปรียบเข้ามาหยิบชิ้นงานไปเป็นประโยชน์ของส่วนราชการ หรือภาครัฐเข้ามาหาผลประโยชน์จากความสำเร็จจากศูนย์ฯ

ภาครัฐควรเล็งเห็นถึงความสำคัญของศูนย์ที่เป็นที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติได้จริง เสมือนปั้นดินให้เป็นดาว และสนับสนุนการนำศาสตร์พระราชาไปแก้ไขความเป็นอยู่ของชุมชน ให้ผู้บริโภคมีสุขภาพกายใจที่ดี ปลอดภัยจากการบริโภคสารเคมี

ควรเปิดโอกาสทางการเกษตรให้กับกลุ่มเกษตรกรมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหาความยากจน พ่อค้าคนกลางรวย ดังนั้น จึงควรเร่งแก้ไขและปฏิรูปการศึกษา เรื่องการเกษตร อาหาร และปัจจัย ๔ โดยการปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพการเกษตรเป็นหลัก

ปัญหา

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญของอาชีพการเกษตร เนื่องจากที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการไม่เคยผนวกเกษตรกรรมไว้ในหลักสูตรเลย

๒. ปัจจุบันสังคมไทยมักมองข้ามกลุ่มอาชีพการเกษตร เพราะเห็นว่าเป็นอาชีพที่ยุ่งยากซับซ้อน ไม่น่าทำ และเหนื่อย จึงถูกมองข้ามไป

มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เคยมาดูงานแล้วกล่าวว่า สถาบันเกี่ยวกับการเกษตร ผู้เรียนได้รับความรู้แล้วต้องออกแบบการทำงานแล้วปฏิบัติ เมื่อประสบความสำเร็จ ให้บันทึกผลที่ได้พร้อมเสนอแนวทางที่จะเพิ่มเติมต่อไปในอนาคต จึงจะได้รับวุฒิบัตร แล้วไม่ต้องไปเรียนวิชาที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาชีพแบบหว่านแห แต่ให้เรียนวิชาอื่นพอเรียนรู้เพื่อเอาตัวรอด ให้เน้นหนักภาคปฏิบัติ และวิธีคิดในอาชีพการเกษตร แต่ประเทศไทยกลับให้ความสำคัญกับอาชีพเกษตรกรน้อยมาก ทั้งที่ปัจจัย ๔ มาจากการเกษตรทั้งหมด

๓. ขณะนี้ภาครัฐมุ่งส่งเสริมกลุ่มประชากรวัยทำงานให้ปรับเปลี่ยนอาชีพมาทำการเกษตร ขบวนการเกษตรของประเทศจึงไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากอาชีพการเกษตรควรปลูกฝังแก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพการทำเกษตร จากการฝึกปฏิบัติในสถานที่จริงจะก่อให้เกิดความสุขและความภูมิใจในอาชีพ และเมื่อเติบใหญ่จะสามารถนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาเดิมไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพสืบไป

ศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา

นายสุรัช ธนูศิลป์ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ให้ข้อมูลว่า

ในอดีตพื้นที่ภาคเหนือส่วนมากเป็นภูเขาที่เคยมีป่าไม้ ต้นไม้ ลำธารอุดมสมบูรณ์ และได้ถูกรุกล้ำทำลาย พื้นป่าเขียวขจีค่อยเสื่อมโทรมลงไปทีละน้อย แปรเปลี่ยนเป็นภูเขาหัวโล้น ซึ่งเป็นผลจากการตัดไม้ทำลายป่า สัตว์ป่าน้อยใหญ่ไร้ที่พักพิง แผ่นดินแห้งแล้ง จนยากจะสร้างประโยชน์อื่นใดได้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเร่งแก้ไขด้วยการพัฒนาพื้นดิน สร้างป่า และพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธาร พัฒนาคน และสร้างอาชีพ เพื่อบรรเทาและหยุดยั้งการทำลายป่า จึงเป็นที่มาของการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยถือเป็น ๑ ใน ๖ แห่งที่ทำหน้าที่เสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต โดยการรวบรวมเฉพาะวิชาในการศึกษาค้นคว้า ทดลอง ทดสอบและแสวงหาแนวทางการฟื้นฟู และอนุรักษ์บริเวณต้นน้ำห้วยฮ่องไคร้ที่มีสภาพแห้งแล้ง เพื่อแก้ปัญหาให้เกษตรกรในพื้นที่ได้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป้าหมายหลักของโครงการแห่งนี้ คือ “การฟื้นฟู และอนุรักษ์บริเวณต้นน้ำห้วยฮ่องไคร้ซึ่งมีสภาพแห้งแล้งเร่งด่วน โดยวิธีการใหม่ เช่น

การผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำในระดับบนลงไปตามแนวร่องน้ำต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายตัวออกไป สำหรับน้ำส่วนที่เหลือจะไหลลงอ่างเก็บน้ำในระดับต่ำลงไป เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมต่อไป" พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๕ ณ บริเวณพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งในเขตพื้นที่ประมาณ ๘,๕๐๐ ไร่ มุ่งหวังให้เป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง วิจัย เพื่อหารูปแบบการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ภาคเหนือ และเผยแพร่แก่ราษฎรให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยเน้นทำการศึกษาพัฒนาป่าไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ใช้สอย ไม้ผล ไม้เชื้อเพลิง ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนคงความชุ่มชื้นเอาไว้เป็นประโยชน์อย่างที่ ๔ และพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์เป็นหลัก โดยต้นทางเป็นการศึกษาสภาพพื้นที่ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร และปลายทางเป็นการศึกษาด้านการประมงตามอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ ผสมกับการศึกษาด้านการเกษตรกรรม ด้านปศุสัตว์และโคนม และด้านเกษตรอุตสาหกรรม เพื่อให้เป็นศูนย์ที่สมบูรณ์แบบ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อราษฎรที่จะเข้ามาศึกษากิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์ฯ แล้วนำไปใช้ปฏิบัติอย่างได้ผลต่อไป ดังมีพระราชดำริว่า "ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทำหน้าที่เสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" หรืออีกนัยหนึ่งเป็น "สรุปผลการพัฒนา" ที่ประชาชนจะเข้าไปเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้

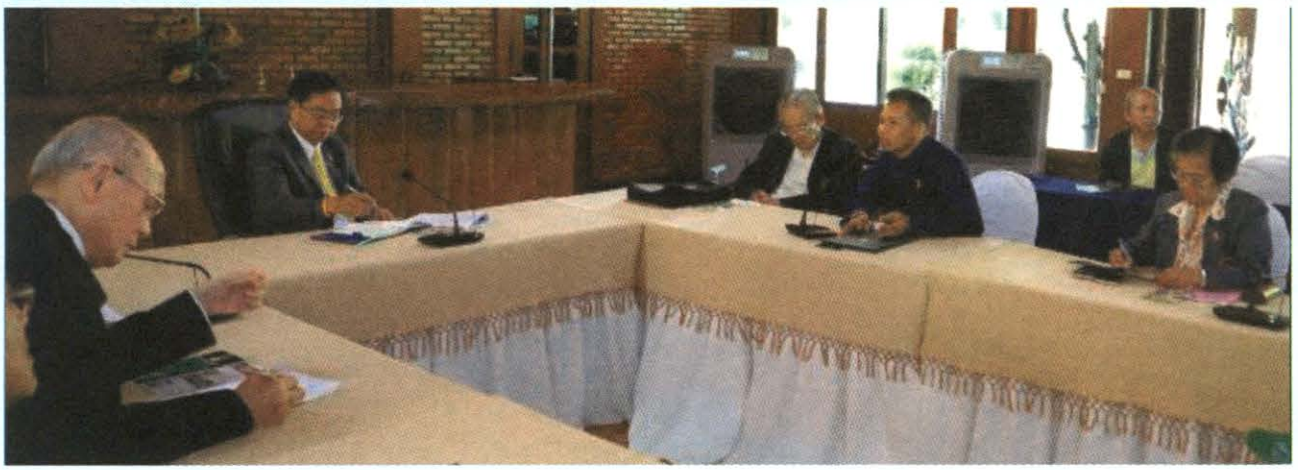

พื้นที่ดำเนินงาน สภาพกายภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยฮ่องไคร้ จากผลการสำรวจเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ มีลักษณะสำคัญสรุปได้ คือ

๑. สภาพดินเป็นดินหินกรวด มีหน้าดินตื้นไม่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ต่อการเกษตรกรรม

๒. สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป บรรยากาศมีสภาพแห้งแล้ง ขาดความชุ่มชื้น ธรรมชาติต้องเผชิญกับไฟไหม้ป่าในทุก ๆ ปี

๓. ปริมาณน้ำธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำมีปริมาณน้อย ไม่เพียงพอที่จะพัฒนามาใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า ๑,๒๐๐ มิลลิเมตร และสภาพกายภาพลุ่มน้ำเป็นป่าเต็งรังที่ไม่สามารถเก็บอุ้มน้ำไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. สภาพป่าไม้มีสภาพเสื่อมโทรม ผ่านการทำไม้สัมปทาน และสัมปทานไม้ฟืนโรงบ่มยาสูบ รวมทั้งมีการบุกรุกตัดไม้ไปใช้ประโยชน์โดยชุมชน จนเหลือชนิดพันธุ์ไม้อยู่ในธรรมชาติเพียง ๓๕ ชนิด มีความหนาแน่นของต้นไม้ไม่เกิน ๑๐๐ ต้นต่อไร่ ไม้ที่เหลืออยู่เป็นลูกไม้ขนาดเล็ก ที่สูงไม่เกิน ๙ เมตร ลักษณะเป็นไม้ชั้นเดียว เป็นป่าโปร่ง

๕. สภาพลุ่มน้ำไม่มีการเข้ามาถือครองใช้ประโยชน์โดยชุมชน เนื่องจากไม่มีความอุดมสมบูรณ์ใด ๆ ที่จะเอื้อให้ทำการเพาะปลูกได้ พื้นที่จึงมีสภาพถูกทิ้งรกร้าง

การศึกษาดูงานเยี่ยมชมพื้นที่ดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา ได้เยี่ยมชมพื้นที่ดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เกี่ยวกับโครงการพระราชดำริ โดยสรุป ดังนี้

สำหรับดำเนินกิจกรรมภายในศูนย์ฯ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย

๑. งานศึกษาและพัฒนาป่าไม้ เป็นการพยายามหาเทคโนโลยีด้านป่าไม้ที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาและฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธารบริเวณพื้นที่ภาคเหนือ โดยวิธีก่อสร้างและการกระจายน้ำไปทั่วพื้นที่ ที่เรียกฝายไก้ไก่ หรือฝายแม้วในเขตพื้นที่พัฒนาป่าไม้ด้วยระบบชลประทาน งานวิจัยป่าต้นน้ำดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการค้นคว้าทางอุตุ-อุทกวิทยาลุ่มน้ำ การปลูกพืชในระบบเกษตรป่าไม้ การป้องกันการพังทลายของดิน และศึกษาหาอัตราการสูญเสียหน้าดิน ตลอดจนงานเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่าดำเนินการศึกษาและเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์ป่า

๒. งานศึกษาและพัฒนาที่ดิน เป็นการสนับสนุนการปฏิบัติของส่วนราชการต่าง ๆ ให้ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างถูกต้องตามสมรรถนะของพื้นที่และเหมาะสม

๓. งานศึกษาและทดสอบการปลูกพืช ประกอบด้วย ไม้ผล ได้แก่ มะม่วง ลิ้นจี่ มะขามหวาน ลำไย ขนุน และส้มโอ พืชอุตสาหกรรม สับปะรด กะทกรก ฝรั่ง ยางพารา แมคาเดเมีย และมะม่วงหิมพานต์ พืชผัก ได้แก่ ผักตระกูลกะหล่ำ ตระกูลแตง ตระกูลมะเขือ และเห็ดต่าง ๆ พืชไร่ ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วพุ่ม ถั่วมะแฮะ ทานตะวัน และข้าวโพดหวาน งานข้าว ทดลองปลูกข้าวนาสวน โดยใช้น้ำใต้ดินจากขอบอ่าง (นาน้ำหมาด) นาหว่านน้ำตม นาสวน และข้าวไร่

๔. งานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรมแบบประณีต ดำเนินการโดยยึดหลักการจัดปลูกต้นไม้ยืนต้นประเภทต่าง ๆ ควบคู่กับพืชล้มลุกที่ใช้เป็นอาหารและยาใน ๕ รูปแบบ ได้แก่ การทำสวนในไร่ในที่ห่างไกล การทำสวนในไร่ใกล้เมือง การทำสวนในไร่แบบน้ำซึมบ่อทราย การทำสวนในไร่แบบฝนโปรย การทำสวนในไร่แบบเกษตรอุตสาหกรรม การทำสวนในไร่ควบคู่การเลี้ยงสัตว์และหน่วยขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ผล ระดับหมู่บ้าน

๕. งานศึกษาและพัฒนาปศุสัตว์และโคนม เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมในส่วนที่เกี่ยวกับการอยู่รอดของสัตว์ การเจริญเติบโต การผสมพันธุ์ และการให้ผลผลิต โดยให้สอดคล้องกันระหว่างพื้นที่กับจำนวนโค นอกจากนี้ยังเสริมด้วยการเลี้ยงสัตว์ปีกและสุกรอีกด้วย

๖. งานศึกษาและพัฒนาการประมง เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวางระเบียบการจับปลาในแหล่งน้ำ เทคนิคการจับปลาในแหล่งน้ำ ส่งเสริมการเลี้ยงปลา ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับอ่างเก็บน้ำอื่นต่อไป ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๒ กิจกรรม การบริหารการประมงในอ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้และสาธิตส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง

๗. งานอนุรักษ์และการพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงกบ เป็นการศึกษา ทดลอง ค้นคว้า วิจัยในการเพาะเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์การพัฒนาพันธุ์กบและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำชนิดต่าง ๆ ที่พบในประเทศไทย เพื่อให้ศูนย์ฯ เป็นศูนย์กลางในการให้บริการความรู้ทางวิชาการด้านการเพาะเลี้ยงกบและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

ทั้งนี้ การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่เห็นผลได้ชัดเจน แม้จะไม่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ได้แก่ โครงการศึกษาเกี่ยวกับป่าไม้ เพราะมีผลทำให้สภาพแวดล้อมของป่าในบริเวณศูนย์ฯ ดีขึ้น ไฟป่าลดลงและอากาศชุ่มชื้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะเขตพื้นที่พัฒนาป่าไม้ด้วยระบบชลประทาน มีการศึกษาทดลองเกี่ยวกับระบบการป้องกันไฟป่าเปียก (Wet Fire Break) ที่ได้ก่อสร้างฝายต้นน้ำขนาดเล็ก และกระจายทั่วไปทำให้ดินและป่ามีความอุดมสมบูรณ์และระบบนิเวศดีขึ้น และสามารถป้องกันไฟป่าในพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งปัจจุบันมีเกษตรกรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จแล้วจำนวน ๑๑๕ คน และมีศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริที่อยู่ในความรับผิดชอบทั้งหมดจำนวน ๓๓ แห่ง

จากนั้น ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ด้วยพระราชประสงค์ให้เป็นศูนย์กลางทำการศึกษา ทดลอง วิจัย หารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ภาคเหนือ และเผยแพร่แก่ราษฎรนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเองต่อไป โดยมีหลักการ คือ "ต้นทางเป็นป่าไม้ ปลายทางเป็นประมง ระหว่างทางเป็นเกษตรกรรม" ศูนย์จึงได้ดำเนินการพัฒนาแบบบูรณาการในลักษณะรวมศูนย์ คือ การนำเอาส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๑ หน่วยงาน ประกอบด้วย กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาร่วมกันดำเนินงานเพื่อสนองแนวพระราชดำริที่ให้บริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว เพื่อให้เกษตรกรและประชาชนผู้สนใจสามารถก้าวเข้าไปในศูนย์ศึกษาฯ ตามความสะดวก และขอรับบริการตั้งแต่เรื่องการใช้พื้นที่ด้านการเกษตร ด้านน้ำ ด้านป่าไม้ ด้านเมล็ดพันธุ์พืช ด้านประมง และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวงจรชีวิตและการทำมาหากิน ตลอดจนการฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ และรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต โดยเสียเวลาเพียงครั้งเดียว ระบบบริการดังกล่าวจึงช่วยให้เกษตรกรได้รับความสะดวก ประหยัดทั้งเวลา ค่าใช้จ่ายในคราวเดียวกันด้วย ตลอดจนสามารถสร้างโอกาสและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน ซึ่งเป็นรูปแบบการบริการที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนเป็นอย่างยิ่ง

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ประการแรก เป็นพิพิธภัณฑ์ที่แสดงถึงลักษณะภูมิประเทศและภูมิสังคม แสดงถึงวัฒนธรรม การประกอบอาชีพของท้องถิ่น และประสบการณ์ในการแก้ปัญหาให้กับท้องถิ่น

ประการที่สอง มีความเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว มีความเจริญงอกงามอยู่ตลอดเวลา เพราะมีการดำเนินการศึกษา ทดลอง ค้นคว้าพัฒนาขยายผลอยู่เสมอ

ประการที่สาม มีประโยชน์แก่ราษฎร จะมองเห็นสิ่งที่เป็นวิวัฒนาการที่สามารถเข้ามาศึกษา นำความรู้ภายในศูนย์ฯ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่ของตนเองได้จริง

กระบวนการดำเนินงานของศูนย์ ประกอบด้วย

- บรรยายสรุป รับชมวีดิทัศน์ และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น
- ดูงานในพื้นที่ทรงงาน
- ดูงานศูนย์เรียนรู้ในศูนย์ฯ จากเกษตรกรซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถอบรมและนำไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ (๓๓ ศูนย์เรียนรู้ฯ)

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรศึกษาจากข้อมูลที่ได้มีการเผยแพร่ รวมทั้งศึกษาจากผู้รู้และผู้ปฏิบัติที่นำเอาแนวทางศาสตร์-พระราชาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กรณีของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก็ได้นำเอาศาสตร์พระราชามาปรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยให้เป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง วิจัย ทดสอบ สาธิต เมื่อสำเร็จผล หรือไม่สำเร็จผลก็จะบอกต่อ ยกตัวอย่างศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ทำการวิจัยมากกว่า ๒๕๐ เรื่อง แล้วได้นำผลสำเร็จของงานวิจัยที่โดดเด่นมาถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นหลักสูตรฝึกอบรมขยายผลให้เกษตรกรและคนที่สนใจดำเนินชีวิตตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำรงชีวิตและสามารถพึ่งตนเองได้ และในที่สุดสามารถพัฒนาศักยภาพจนประสบความสำเร็จเป็นเกษตรกรตัวอย่าง และศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ

ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการคัดเลือกและจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ ในกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรหรือชุมชนที่มีคุณสมบัติจะต้องผ่านการอบรมหลักสูตรด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปัจจุบันมีทั้งหมด ๒๑ หลักสูตร ใช้ระยะเวลาอบรม ๑-๓ วัน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกษตรกรหรือชุมชนใดที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ แล้วสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จและต่อยอดเป็นศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริในแต่ละด้านที่ประสบความสำเร็จ โดยอาจเผยแพร่ของศูนย์ฯ ไว้ในรูปแบบข้อมูล ดังนี้

- จัดทำเป็นหนังสือและเผยแพร่
- จัดทำเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และอื่น ๆ

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

สำหรับเด็กและเยาวชนมีความอ่อนไหวในเรื่องการปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติในการดำรงชีวิต ดังนั้น โรงเรียนและสถานศึกษาควรน้อมนำ “หลักการทรงงาน” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เป็นวิชาเรียน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เล่าเรียนและฝึกปฏิบัติควบคู่กันไปกับวิชาแกน (วิชาหลัก) ตามลำดับที่เหมาะสม โดยบูรณาการหลักการทรงงานระหว่างหลักการทางวิทยาศาสตร์กับหลักการทางพระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จนสามารถประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เช่น

- กำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาล เป็นวาระแห่งชาติ
- จัดทำหนังสือที่เหมาะแต่ละระดับ
- จัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และอื่น ๆ
- ให้มีศูนย์เรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติจริง

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีรูปแบบการทำงานแบบบูรณาการ โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีหน่วยงานที่ทำงานร่วมกัน ๑๑ หน่วยงาน นอกจากศึกษา ทดลอง วิจัย ทดสอบ และสาธิตแล้ว ยังได้นำผลการวิจัยไปขยายผลต่อยังกลุ่มต่าง ๆ เช่น เกษตรกร เยาวชน และประชาชนทั่วไป จึงพบว่าในการทำงานมีปัญหาอยู่หลายด้าน เช่น

- ปัญหาด้านบุคลากร เนื่องจากงานที่ดำเนินการของศูนย์ฯ มีปริมาณจำนวนมาก ทำให้บุคลากรทำงานในศูนย์ฯ มีจำนวนไม่เพียงพอ ส่งผลให้เกิดการล่าช้าทั้งงานวิจัย ทดลอง ทดสอบ และการเผยแพร่เพื่อขยายผล

นอกจากนี้บุคลากรของศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ยังคงสภาพเป็นลูกจ้างรายวัน ทำให้คนทำงานรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต จึงส่งผลลัพธ์ให้เกิดการเปลี่ยนงาน ลาออกเป็นประจำ จึงส่งผลกระทบต่องานที่ทำอยู่ ทำให้งานขาดความต่อเนื่อง และขาดผู้เชี่ยวชาญ ชำนาญงานเฉพาะด้าน ศูนย์ฯ จึงต้องรับคนมาเรียนรู้งานใหม่อยู่เสมอ

- ปัญหาด้านงบประมาณ ด้วยลักษณะงานที่มีจำนวนมากขึ้น รวมทั้งงานในรูปแบบของการขยายผลที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้งบประมาณที่จัดสรรอยู่ในปัจจุบันไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนการทำงาน
- ปัญหาด้านครุภัณฑ์ ด้วยศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริดำเนินการมากว่า ๓๕ ปี ทำให้วัสดุอุปกรณ์หลายอย่างที่ใช้ประกอบการทำงานเริ่มเสื่อมสภาพหรือมีประสิทธิภาพลดลงและไม่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ที่ใช้นำเสนอในการรับคณะผู้เยี่ยมชม ยานพาหนะส่วนกลางที่ใช้งานภายในศูนย์ ด้วยปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพลดลงด้วย

นอกจากนี้ ยังเกิดการสับเปลี่ยนหรือทดแทนตัวบุคลากรระหว่างหน่วยงานเป็นประจำ ส่งผลให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ ขาดความต่อเนื่องตั้งแต่กระบวนการสาธิต การศึกษา ทดลอง วิจัย อีกทั้ง กลุ่มนักวิชาการมักมีความเป็นอิสระทางความคิด ซึ่งส่งผลต่อแนวทางในการวางโครงการวิจัยในอนาคตได้

ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑
กองทัพอากาศ เมื่อวันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา
โดยนาวาอากาศเอก สุนทร ผ่องอำไพ ผู้บังคับการกองบิน ๔๑ และคณะ ได้ให้ข้อมูลว่า

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ จนถึงปัจจุบัน ตามนโยบายของนาวาอากาศเอก ชาตินนท์ สท้านไผท ผู้บังคับการกองบิน ๔๑ ในขณะนั้น โดยเร่งดำเนินการปรับปรุงพื้นที่จำนวน ๔ ไร่ ภายในกองบิน ๔๑ ซึ่งเดิมเป็นที่รกร้างมาใช้เป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับข้าราชการและครอบครัวได้นำความรู้ไปต่อยอดสำหรับการประกอบอาชีพ ซึ่งปัจจุบันมีหน่วยงานภายนอกและสถานศึกษาให้ความสนใจเข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก

วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งศูนย์ฯ

๑. เป็นการดำเนินงานตามแนวทางศาสตร์พระราชา และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นตัวอย่างให้ข้าราชการได้เข้ามาศึกษาแนวทางการดำเนินงาน และนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

๒. เป็นที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานภายนอกและสถานศึกษาในเรื่องของการดำเนินงานตามแนวทางศาสตร์พระราชาและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมจากพื้นที่รกร้างว่างเปล่าให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ

และในระหว่างที่ดำเนินการกองบิน ๔๑ ได้ริเริ่มโครงการ "พลิกผืนดิน ทำกินพอเพียง" เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ จนถึงปัจจุบัน ประสบความสำเร็จเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๐ โดยศูนย์ได้ดำเนินงานตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง และแบ่งพื้นที่ในการบริหารจัดการหลักประกอบด้วย สวนมะนาว เป็นการขยายพันธุ์มะนาวพันธุ์แป้นพิจิตร จำนวน ๖๐๐ ต้น ด้วยตนเอง สวนฝรั่ง จำนวน ๖๔ ต้น สวนแก้วมังกร จำนวน ๖๔ ต้น สวนกล้วย จำนวน ๑๑๔ ต้น สวนมะม่วง จำนวน ๑๕ ต้น การเลี้ยงห่าน/เป็ด จำนวน ๓๙ ตัว แปลงสาธิตการปลูกผักสวนครัว จำนวน ๑ แปลง บ่อปลาดุก ปลาหมอ ปลาสลิด ปลานิล จำนวน ๖ บ่อ การเลี้ยงกบ บ่อเก็บน้ำ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และกังหันน้ำชัยพัฒนา นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ได้ออกแบบการนำผลผลิตมาจัดทำกระเช้าของขวัญเพื่อจำหน่ายผลผลิตให้ข้าราชการในราคาถูก และจำหน่ายผลผลิตให้กับบุคคลภายนอก เพื่อสร้างรายได้ให้กับหน่วยงาน ผ่านร้านค้าเศรษฐกิจพอเพียงของกองบิน ๔๑

การศึกษาดูงานเยี่ยมชมพื้นที่เกษตรอินทรีย์และพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑ กองทัพอากาศ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา ได้เยี่ยมชมพื้นที่เกษตรอินทรีย์และพื้นที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑ กองทัพอากาศ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและศึกษาหาความรู้ทางการเกษตร โดยสรุป ดังนี้

เดิมศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑ เป็นพื้นที่รกร้างและมิได้นำไปใช้ประโยชน์ จึงพิจารณาต่อยอดจากแนวความคิดเดิมที่กองบิน ๔๑ พยายามจะตั้งศูนย์เรียนรู้ดังกล่าวขึ้นมาให้เป็นรูปธรรม โดยมีนโยบายให้เร่งปรับปรุงพื้นที่และพัฒนาฟื้นฟูสวนให้มีชีวิตผ่านโครงการ "พลิกผืนดิน ทำกินพอเพียง" เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และให้ข้าราชการและครอบครัวได้มาใช้ประโยชน์จากสวนให้พอเพียง พออยู่ พอกิน จึงปรับภูมิทัศน์ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เรื่อง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นการปลูกผักสวนครัว พืชผักและผลไม้นานาชนิด เพื่อให้ข้าราชการมีความเป็นอยู่ที่เพียงพอ จนปัจจุบันกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑ ที่สมบูรณ์

สำหรับผลผลิตของกองบินแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ พืชผล และพืชผัก โดยเน้นปลูกมะนาวเป็นหลัก จำนวน ๖๐๐ ต้น เนื่องจากพันธุ์มะนาวแป้นมีน้ำเยอะและเป็นที่ต้องการของตลาดมากในช่วงฤดูแล้ง ส่งผลให้มะนาวมีราคาแพง ผนวกกับศูนย์ฯ ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงเร่งปลูกมะนาวไว้ในพื้นที่โดยรอบเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ข้าราชการพลเรือนเก็บนำไปปรุงอาหาร และนำออกไปจัดจำหน่ายให้กับประชาชนทั่วไปได้ในราคายุติธรรม นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ยังมีพืชผักให้จำหน่ายอีกหลายชนิดทั้งมะเขือ พริก ตะไคร้ และใบเตย ล้วนใช้วิธีการปลูกพืชแซมทั่วบริเวณของศูนย์ฯ และมีการจัดสรรอย่างเป็นระบบ โดยมีเจ้าหน้าที่ข้าราชการพลเรือนภายในกองบิน ๔๑ ที่มีความรู้ เชี่ยวชาญ และผ่านการอบรมในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงมาแล้ว จะอาสาผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันดูแลสวนแห่งนี้ประมาณ ๕ คน เพื่อทำหน้าที่สับเปลี่ยนหมุนเวียนงานดูแล และแบ่งความรับผิดชอบ เช่น รดน้ำต้นไม้ ให้อาหารปลา และปรับแต่งภูมิทัศน์ทั่วไปให้สะอาด สวยงามตามนโยบายของกองบิน ๔๑ เช่น พรวนดิน และเก็บวัชพืช ทั้งนี้ นอกจากพืชผัก ผลไม้ที่หล่อเลี้ยงข้าราชการพลเรือนภายในกองบิน ๔๑ แล้วยังมีการทำปศุสัตว์พันธุ์เศรษฐกิจที่นิยม เช่น การทดลองเลี้ยงปลาสลิด และปลาหมอ ซึ่งยังไม่มีเลี้ยงในภาคเหนือ รวมถึงการขยายพันธุ์ปลาตามธรรมชาติที่มีอยู่แล้วในบ่อ และอยู่ระหว่างการขยายบ่อเพื่อให้ข้าราชการสามารถนำไปประกอบอาหารได้ ซึ่งรวมถึงการเลี้ยงเป็ดที่ปัจจุบันสามารถเก็บไข่ไปบริโภคได้ จำนวนกว่า ๒๐ ฟองต่อวัน และการเลี้ยงห่านและกบ เพื่อเพิ่มความสมดุลของระบบนิเวศของศูนย์อีกด้วย และในอนาคต ผู้บังคับการกองบิน ๔๑ มีความประสงค์ให้ศูนย์ฯ ดังกล่าวเป็นโรงอาหารของข้าราชการในกองบิน ๔๑ ที่ยั่งยืน และทุกคนตระหนักถึงการดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถดำรงชีพได้ด้วยตนเองหลังเกษียณอายุราชการ อีกทั้งยังเห็นควรให้เปิดศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้เยาวชน และส่วนข้าราชการตลอดจนประชาชนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพและปัจจุบันเริ่มมีหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจเข้ามาศึกษาดูงานมากขึ้นแล้วจำนวนหนึ่ง

จากนั้น ผู้บังคับการกองบิน ๔๑ และคณะได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

และ ๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

กระบวนการที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงาน และผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความคล้ายคลึงกัน จะมีข้อแตกต่างกันตรงที่วิธีการและกระบวนการของบุคลากรในหน่วยงาน จะต้องให้บุคลากรเหล่านั้นมีส่วนร่วมให้มากที่สุด เช่น การมีส่วนร่วมช่วยคิดเสนอแนะ การทำให้เกิดความภาคภูมิใจ การให้ข้าราชการและครอบครัวได้สัมผัสสวนอย่างใกล้ชิด ส่วนกระบวนการที่เหมือนกัน คือ

๑) ต้องทำให้เกิดการรับรู้สาระสำคัญของศาสตร์พระราชาที่เกี่ยวข้องก่อนจะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต-ประจำวัน

๒) ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในแต่ละส่วนประกอบย่อยมีความหมายอย่างไร กระบวนการคิดของศาสตร์พระราชาเป็นอย่างไร

๓) ทำให้เห็นว่าศาสตร์พระราชาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง โดยการยกตัวอย่าง การดำเนินงานของศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑

๔) สอบถามกลับไปยังบุคลากรในหน่วยงาน หรือผู้มาศึกษาดูงานถึงความประทับใจ และนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

แนวทางการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการเรียนรู้ มีดังนี้

วิเคราะห์ ต้องเปิดโอกาสให้กำลังพลร่วมวิเคราะห์ศาสตร์พระราชา และแสดงความคิดเห็น อันนำไปสู่การบรรยายและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้เข้าเยี่ยมชมหรือศึกษาดูงานของศูนย์ฯ ต่อไปได้

สังเคราะห์ มีการจำลองเหตุการณ์แล้วให้กลุ่มผู้เรียนลองใช้ศาสตร์พระราชาในการแก้ปัญหาเพื่อเปรียบเทียบผลที่คาดว่าจะได้รับ

ประเมิน ให้กลุ่มผู้เรียนตัดสินหรือประเมินสิ่งที่ได้ลองทำดูว่า นำศาสตร์พระราชาไปใช้แล้วได้ผลลัพธ์อย่างไร

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

มีวิธีการคล้ายการปลูกฝังค่านิยมอันพึงประสงค์ให้กับองค์กร คือ

๔.๑ ควรเพิ่มช่องทางในการให้เยาวชนเข้าถึงศาสตร์พระราชา

๔.๒ ควรปลูกฝังให้เยาวชนมีความเข้าใจถึงแก่นสาระของศาสตร์พระราชาที่แท้จริง

๔.๓ ควรสนับสนุนการนำศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

๔.๔ ควรบรรจุเนื้อหาศาสตร์พระราชาลงในแบบเรียนตั้งแต่ระดับประถมจนถึงมหาวิทยาลัย

๔.๕ ควรสร้างความต่อเนื่อง เอาจริงเอาจัง สร้างแรงบันดาลใจ ผ่านการประชาสัมพันธ์จากผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักแสดงที่ประชาชนให้ความสนใจเป็นหลัก

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

๕.๑ ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้าเยี่ยมชม เนื่องจากรายได้ของศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑ พอเพียงที่จะเลี้ยงตัวเองได้เท่านั้น แต่ไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนการเข้าเยี่ยมชมของคนจำนวนมากได้

แนวทางแก้ไข

- ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- บริหารจัดการโดยใช้ของที่เหลือจากที่อื่นมาดำเนินการทดแทน

๕.๒ ขาดแคลนบุคลากรในการดำเนินงาน และวิทยากรในการบรรยาย เนื่องจากศูนย์ใช้ทหารกองประจำการ ๓ คน ในการดำเนินการที่มีการหมุนเวียนทุก ๖ เดือน ทำให้การพัฒนาองค์ความรู้ไม่ต่อเนื่อง

ส่วนวิทยากรที่บรรยายจะต้องเป็นผู้มีความเข้าใจในศาสตร์พระราชาเป็นอย่างดี นอกจากนี้ต้องเป็นผู้ที่เข้าใจบริบทของสภาวการณ์ของโลกปัจจุบันด้วย จึงหาผู้ที่ทำหน้าที่นี้ได้ยาก

แนวทางแก้ไข

- ต้องคัดเลือกทหารกองประจำการที่มีความสนใจ และมีความรู้ทางด้านการเกษตรมาดำเนินการเสาะหาผู้ที่สมัครใจมาเป็นวิทยากร แล้วส่งไปอบรม ดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ มาดำเนินงานต่อไป

ภาพ : โดยฝ่ายประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ “กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” (ครั้งที่ ๒) ระหว่างวันอังคารที่ ๑๒ - วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสงขลา

ของ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมาธิการ ๓
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สารบัญ

หน้า

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ "กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (ครั้งที่ ๒) เมื่อวันอังคารที่ ๑๒ - วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสงขลา โดยมีการประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งเดินทางไปศึกษาดูงาน ดังนี้

วันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๑

๑. **การประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ "แนวทางการน้อมนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติ"** โดยเชิญนักวิชาการและเกษตรกรที่มีประสบการณ์เข้าร่วมประชุม ณ ห้องประชุมพิกุลทอง ดังนี้

- **นางสายหยุด เพ็ชรสุข** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๑๐๖
- **นายสมโชค สำราญ** เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเศรษฐกิจพอเพียง ๑๑๒
- **นายจันทร์ ชาญแท้** เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเกษตรผสมผสาน ๑๑๔
- **นายอนิรุธ ศรีสุรินทร์** เกษตรกรตัวอย่างด้านการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด ๑๑๖

๒. **ศึกษาดูงานเกี่ยวกับโครงการตามพระราชดำริ เช่น โครงการแกล้งดิน และป่าพรุจำลอง ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** โดย**นางสายหยุด เพ็ชรสุข** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะทำงาน เป็นผู้ให้ข้อมูล ๑๑๘

วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๑

๑. **ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเสาธง**

- **นายถั่น จุลนวล** นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ในฐานะประธานศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเสาธง ๑๒๑
- **นางนุสร รุ่งพรหม** ตัวอย่างครัวเรือนที่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นระบบและได้รับการส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ผักสวนครัว ๑๒๓
- **นายไพบูลย์ หนูราช** ประธานกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโอน ๑๒๕
- **นายแนว ศิริมุสิกะ** ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านโคกค่าย ๑๒๗

๒. **ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์** โดย**นายคำนึง นวลมณีย์** ประธานศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๑๓๐

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
เกี่ยวกับ "กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (ครั้งที่ ๒)
ของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
เมื่อวันอังคารที่ ๑๒ - วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๑
ณ จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสงขลา

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ นำโดย **นายตวง อันทะไชย** ประธานคณะกรรมาธิการ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมชัย บุญยะลีพรรณ** รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง **พลตรี จารึก อารีราชการัณย์** รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่ **รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ลิ่มสกุล** กรรมาธิการ **พลเรือเอก พิจารณ์ ธีรเนตร** กรรมาธิการ **พลเอก อุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์** กรรมาธิการ **พลอากาศเอก จิรวัฒน์ มูลศาสตร์** กรรมาธิการ และ**พลอากาศเอก ชูชาติ บุญชัย** กรรมาธิการ พร้อมด้วยที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมาธิการ ที่ปรึกษา นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้เดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับ **"กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (ครั้งที่ ๒) ในวันอังคารที่ ๑๒ - วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสงขลา**

การประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เมื่อวันอังคารที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๔.๐๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมพิกุลทอง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้ประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมถึงนำข้อมูลที่ได้รับมาประกอบการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยมี**นายสมหวัง เรืองเพ็ง** ปลัดจังหวัดนราธิวาส และ**นางสายหยุด เพ็ชรสุข** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กล่าวต้อนรับ รวมทั้งมีนักวิชาการและเกษตรกรที่มีประสบการณ์ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อาทิ

พันเอก ทะเบียน เมืองพระฝาง รองผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ **นายบุญธรรม มุณีกาญจน์** ผู้ช่วยเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ **นายสมโชค สำราญ** เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเศรษฐกิจพอเพียง **นายจันทร์ ชาญแท้** เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเกษตรผสมผสาน **นายอนิรุธ ศรีสุรินทร์** เกษตรกรตัวอย่างด้านการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด และ**นายกลิ่น สระทองเนียม** ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินรายการในการประชุม สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

โดยนางสายหยุด เพ็ชรสุข ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ให้ข้อมูลว่า

ในอดีตเกษตรกรในพื้นที่ภาคใต้โดยเฉพาะจังหวัดนราธิวาสต้องเผชิญกับความทุกข์ยากเดือดร้อน เนื่องจากพื้นดินที่ทำการเกษตรเป็นดินเปรี้ยวจัด มีกรดกำมะถันมาก จึงยากต่อการเพาะปลูกพืชให้ได้ผลผลิตดี มีคุณภาพ เหตุเพราะพื้นที่ดังกล่าวเคยเป็นป่าพรุ ซึ่งมีน้ำขังและลึกลงไปใต้น้ำคือ พื้นดินอินทรีย์ที่มีซากพืชเน่าเปื่อยทับถมกันเป็นเวลานานจนเกิดสารไพไรต์ ซึ่งคุณสมบัติของสารประกอบชนิดนี้ คือ เมื่อสัมผัสกับออกซิเจนในอากาศจะทำให้เกิดกรดกำมะถันที่เป็นอันตรายต่อพืช ดังนั้น น้ำที่ขังอยู่ในป่าพรุจึงเปรียบเสมือนกำแพงกั้นไม่ให้สารไพไรต์ได้สัมผัสกับออกซิเจนในอากาศ ระบบนิเวศในป่าพรุจึงสามารถรักษาความสมดุลได้ตราบที่ยังมีน้ำอยู่เท่านั้น แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปน้ำลดดินแห้ง สารไพไรต์ได้สัมผัสกับออกซิเจนจึงเกิดปฏิกิริยาเคมีจนเกิดกรดกำมะถันที่สะสมอยู่ในชั้นดินและทำให้ป่าพรุเริ่มเสื่อมโทรมลง จนส่งผลให้พื้นที่ทำกินประสบกับปัญหาดินเปรี้ยวเป็นวงกว้าง

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงทราบปัญหา จึงมีพระราชดำริเมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๒๔ ความว่า “ด้วยพื้นที่จำนวนมากในจังหวัดนราธิวาสเป็นที่ลุ่มต่ำ มีน้ำขังตลอดปี ดินมีคุณภาพต่ำในพื้นที่ทั้งหมดกว่า ๓ แสนไร่ พบเกษตรกรจำนวนมากไม่มีที่ทำกิน แม้เมื่อระบายน้ำออกจากพื้นที่หมดแล้ว ยังยากที่จะใช้ประโยชน์ทางการเกษตรให้ได้ผล ทั้งนี้ เนื่องจากดินมีสารประกอบ

ไพไรต์ ทำให้เกิดกรดกำมะถัน และเมื่อดินแห้งส่งผลให้ดินเปรี้ยว ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงพัฒนาดินให้ดีขึ้น โดยกำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการศึกษาและพัฒนาพื้นที่ป่าพรุร่วมกันแบบผสมผสาน และนำผลสำเร็จของโครงการไปเป็นแบบอย่างในการใช้พัฒนาพื้นที่ป่าพรุในโอกาสต่อไป" คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงมีมติให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้น เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๒๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ใช้เป็นสถานที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลองและวิจัย เพื่อพัฒนาดินเปรี้ยว และดินพรุ ซึ่งเป็นดินที่ประสบกับปัญหาให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง (๒) ใช้เป็นสถานที่ศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาทั้งทางด้านการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ และการอุตสาหกรรมที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ในภาคใต้ และเป็นต้นแบบแห่งความสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่นใกล้เคียง (๓) ใช้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จที่มีการศึกษาทดลอง และสาธิตให้เห็นถึงความสำเร็จของการพัฒนาด้านต่าง ๆ ในลักษณะผสมผสานที่เป็นสหวิทยาการเสมือนหนึ่งพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต สำหรับเกษตรกรและประชาชนที่มีความสนใจทั่วไปได้นำไปใช้เป็นแบบอย่างในการประกอบอาชีพ (๔) ใช้เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสื่อสาร ทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางจัดเก็บข้อมูลการพัฒนาโดยรวม (๕) พัฒนาและยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านรอบศูนย์และศูนย์สาขาให้มีการดำรงชีวิตที่พออยู่ พอกินและสามารถพึ่งพาตนเองได้ เพื่อนำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาประเทศโดยรวม และ (๖) เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าพรุให้มีความสมบูรณ์ รวมทั้งฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมสืบไป ทั้งนี้ โครงการดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นที่ระหว่างบ้านพิกุลทอง และบ้านโคกสยา ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ได้ชื่อว่าเป็นเมือง "ฝนแปดแดดสี่" นั่นคือ มีฝนตก ๘ เดือน และฝนแล้งเพียง ๔ เดือน ที่มีพื้นที่จำนวนทั้งสิ้น ๑,๗๔๐ ไร่ แบ่งออกเป็นพื้นที่แปลงสาธิตและที่ตั้งของอาคารสำนักงานบนที่ดอน ๒๐๒ ไร่ พื้นที่แปลงศึกษา ทดลอง วิจัยในพื้นที่ลุ่ม ๓๐๘ ไร่ พื้นที่สวนยางเขาสำนัก ๒๐๐ ไร่ และพื้นที่อ่างเก็บน้ำใกล้บ้าน ๑,๐๓๐ ไร่ ซึ่งสามารถกักเก็บน้ำได้ ๒ ล้านลูกบาศก์เมตร จึงต้องเร่งให้หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกันแบบบูรณาการดำเนินการศึกษาและพัฒนาพื้นที่ป่าพรุแบบผสมผสาน อาทิ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดนราธิวาส และสำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการประมง กรมประมง เพื่อนำผลสำเร็จของโครงการไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพื้นที่อื่น ดังที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้มีพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ป่าพรุร่วมกันแบบผสมผสาน เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๒๖ ความว่า "**ศูนย์ศึกษานี้เป็นพิพิธภัณฑ์ใหญ่ที่มีชีวิตเผื่อใครจะมาดูว่าทำอะไรกัน**" พร้อมทั้งพระราชทานแนวทางในการศึกษาวิธีแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวจัด โดยเริ่มต้นจากการเร่งดินให้เป็นกรดจัดจนถึงจุดที่ไม่สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจใดได้แล้ว จึงหาวิธีการปรับปรุงดินให้กลับมาใช้ประโยชน์

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๑๒ เป็นหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบและแบ่งกิจกรรมการดำเนินงานไว้ดังนี้ ๑) จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ/การปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ ๒) สาธิตการให้น้ำระบบท่อ ๓) สาธิตการใช้ปุ๋ยพืชสด ๔) สาธิตการพัฒนาที่ดินตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ๕) สาธิตการปรับปรุงดินตามโครงการแกล้งดิน ๖) สาธิตการปรับปรุงดินเปรี้ยวดินเค็มภาคใต้ ๗) ส่งเสริมการทำ/การใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยอินทรีย์น้ำ ๘) ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยสด ๙) ส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ดินเปรี้ยวดินเค็มภาคใต้ ๑๐) ปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ดินเปรี้ยว และ ๑๑) ยกระดับการพัฒนางานศึกษา ทดลองและวิจัย

การพัฒนาด้านดิน

ทฤษฎีแกล้งดิน นับเป็นโครงการแรกที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ดำเนินงานสนองพระราชดำริ เริ่มจากการศึกษาวิจัย โดยจำลองสถานการณ์เกิดกรดในดินด้วยการทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกันไปมา เพื่อเร่งปฏิกิริยาของสารไพไรต์กับออกซิเจนให้ดินมีความเปรี้ยวจัดจนถึงขีดสุด จนกระทั่งไม่สามารถปลูกพืชใดได้ ดังที่พระองค์ทรงเรียกว่า "**แกล้งดิน**" หรือ "**ทำให้ดินโกรธ**" เมื่อได้ผืนดินเปรี้ยวจัดแล้วจึงจะดำเนินการปรับปรุงบำรุงดินตามแนวพระราชดำริ ดังนี้ (๑) การใช้น้ำชะล้างกรดกำมะถันในดิน และ (๒) การใช้หินปูนฝุ่น ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นด่าง เช่น ปูนขาวคลุกเคล้าหน้าดินตามอัตราส่วนที่เหมาะสม เพื่อลดความเป็นกรดในดิน หรือ (๓) การใช้หินปูนฝุ่นควบคู่กับการใช้น้ำล้างดินตามสภาพพื้นที่แต่ละแห่งด้วยปริมาณที่แตกต่างกัน เพื่อเร่งฟื้นฟูพื้นดินที่เสื่อมโทรมให้สามารถกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง

ที่ผ่านมากระบวนการแกล้งดินนี้ได้แปรเปลี่ยนผืนดินเปรี้ยวจัดไร้ค่าให้กลายเป็นพื้นที่ทำกิน การเกษตรที่มีความอุดมสมบูรณ์สามารถเพาะปลูกพืชได้ผลผลิตดี ก่อเกิดต้นแบบและองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดไปสู่ราษฎร เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวจัดในพื้นที่ทำกินของตนเอง นอกจากนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้จัดวางระบบชลประทานควบคุมระดับน้ำใต้ดินให้อยู่เหนือดินชั้นล่างที่มีสารไพไรต์สะสมอยู่ เพื่อใช้เป็นกำแพงกั้นสารไพไรต์ไม่ให้มีโอกาสทำปฏิกิริยากับออกซิเจนในอากาศอีก ซึ่งเป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวได้อย่างยั่งยืน

ขณะเดียวกันศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้ขยายผลสำเร็จของโครงการแกล้งดินไปสู่การศึกษาดำเนินการในด้านอื่น ๆ เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ พัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่ภาคใต้ ตั้งแต่การปรับปรุงดินเปรี้ยวจัด เพื่อปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองและส่งเสริมการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวซ้อมมือ การปลูกพืชผักและไม้ผลที่เหมาะกับสภาพพื้นที่ การปลูกพืชแบบผสมผสานที่สร้างรายได้ควบคู่กัน โดยเฉพาะการปลูกสละแซมในสวนยางพารา การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ดินเปรี้ยว การเพาะเห็ดด้วยขี้เลื่อยไม้ยางพารา การเลี้ยงสัตว์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น การเลี้ยงปลาเศรษฐกิจ การเลี้ยงปลาแบบผสมผสานในนาข้าว การจักสานจากเส้นใยพืชในท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และการปลูกไม้เสม็ดขาวแล้วนำมาแปรรูปเป็นประดิษฐกรรมจากไม้เพื่อสร้างรายได้ รวมทั้งการดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าพรุโต๊ะแดงตามแนวพระราชดำริ เพื่อดูแลรักษาสภาพแวดล้อมป่าพรุที่เสื่อมโทรมสะสม นับเป็นเวลากว่า ๓ ทศวรรษ ที่ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้ถือกำเนิดและปฏิบัติทฤษฎีแกล้งดินดังกล่าว เพื่อพัฒนาดินเปรี้ยวให้กลายเป็นแผ่นดินที่มีความสมบูรณ์ ขยายพืชเจริญงอกงามและสืบสานการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

การพัฒนาด้านป่าไม้

สืบเนื่องจากที่ราษฎรส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้พื้นที่ป่าพรุบางแห่งเสื่อมโทรมจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป ต้องปล่อยทิ้งร้างไว้ตามสภาพธรรมชาติ ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะราษฎรที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ป่า โดยทั่วไปมีฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ เพราะพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรให้ผลผลิตต่ำมาก ราษฎรก็ไม่มีความรู้ในการที่จะแก้ไขพื้นที่นั้นให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ การพัฒนาจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จึงได้อนุรักษ์พื้นที่ป่าพรุและกำหนดเขตการใช้พื้นที่ดินบริเวณพื้นที่พรุในจังหวัดนราธิวาส เพื่อสนองพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ออกเป็น ๓ เขต คือ

๑. เขตป่าสงวน เป็นบริเวณพื้นที่พรุที่ยังคงสภาพเป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์และยังไม่ถูกรบกวนจากมนุษย์ บนเนื้อที่ประมาณ ๕๖,๙๐๗ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ทางตอนกลางและตอนใต้ของพรุโต๊ะแดง ในเขตอำเภอตากใบ อำเภอสุไหงปาดี และอำเภอสุไหงโก-ลก และพื้นที่ทางตอนใต้ของพรุบาเจาะในเขตอำเภอเมืองและอำเภอยี่งอ ปกติพื้นที่ป่าจะมีน้ำท่วมขังเกือบตลอดปี

๒. เขตอนุรักษ์ เป็นบริเวณพื้นที่พรุที่มีพืชพรรณธรรมชาติถูกทำลายไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ และยังไม่มีโครงการพัฒนาเข้าไปดำเนินการ เนื่องจากพื้นที่ป่าถูกทำลายโดยการแผ้วถางและไฟไหม้ทำความเสียหายในช่วงปีที่อากาศแล้งจัด บนเนื้อที่ประมาณ ๑๐๙,๙๓๘ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ทางด้านตะวันตกของพรุบาเจาะในเขตอำเภอเมืองและอำเภอระแงะ และบริเวณทุ่งหญ้ารวมป่าพรุโต๊ะแดง ในเขตอำเภอตากใบ อำเภอสุไหงปาดี และอำเภอสุไหงโก-ลก พื้นที่เป็นที่ลุ่มมีน้ำขังเกือบตลอดปี ดินส่วนใหญ่จึงมีส่วนประกอบเป็นกรดจัด สีดำหรือสีน้ำตาลปนดำ เนื่องจากมีสารอินทรีย์แขวนลอยปะปนอยู่มาก

๓. เขตพัฒนา เป็นบริเวณพื้นที่พรุที่ได้มีการระบายน้ำออกไปบ้างแล้ว พืชพรรณธรรมชาติดั้งเดิมถูกแผ้วถางจนหมดสิ้น มีพื้นที่ที่ใช้เพื่อกิจกรรมทางด้านเกษตรและมีโครงการพัฒนาต่าง ๆ เข้าไปดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง บนเนื้อที่ประมาณ ๙๕,๐๑๕ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตโครงการสหกรณ์นิคมบาเจาะในท้องที่อำเภอเมือง อำเภอยี่งอ และอำเภอบาเจาะ และสหกรณ์นิคมปิเหล็งในท้องที่อำเภอตากใบ และอำเภอสุไหงโก-ลก บริเวณพรุสะปอมท้องที่อำเภอเมือง และบริเวณพรุกาบแดงในท้องที่อำเภอเมืองคาบเกี่ยวอำเภอตากใบ พื้นที่เหล่านี้ได้จัดสรรที่ดินให้ราษฎรเข้าอยู่อาศัยและทำกินอย่างถาวร ส่วนใหญ่มีโครงการชลประทานเข้าไปดำเนินการระบายน้ำออกจากพื้นที่ ซึ่งบริเวณพรุบาเจาะส่วนใหญ่เป็นดินอินทรีย์ ดินจึงมีลักษณะเป็นกรดจัดและมีคุณภาพทางเกษตรต่ำ

การพัฒนาด้านปศุสัตว์

การผลิตสัตว์ปีก (เป็ด-ไก่) ที่ผ่านมาไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนราธิวาส ซึ่งดูแลงานปศุสัตว์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า น่าจะเพิ่มกำลังการผลิตสัตว์ปีกให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร จึงได้จัดทำโครงการศูนย์ขยายพันธุ์สัตว์ปีก (เป็ด-ไก่) เพื่อจำหน่ายให้เกษตรกรและส่งเงินเป็นรายได้เสริมแก่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ อีกทางด้วย

การเลี้ยงโคขุน สำนักงานประสานงานโครงการพระราชดำริ (กปร.) ได้อนุมัติงบประมาณจำนวนหนึ่งให้ดำเนินโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อลูกผสมจนเป็นที่พอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างมาก

การเลี้ยงแพะเนื้อ/แพะนม เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีผลผลิตประเภทโปรตีนไว้บริโภคภายในครัวเรือนอย่างเพียงพอ และช่วยลดปริมาณการขาดสารอาหารโปรตีนจากเนื้อสัตว์อย่างต่อเนื่อง

การปลูกพืชอาหารสัตว์ การเลี้ยงโคไม่เพียงแต่จะทำรายได้ที่แน่นอนแล้ว ยังสามารถนำมูลโคมาปรับสภาพดินเพื่อจัดทำแปลงปลูกพืชอาหารสัตว์ เพื่อสร้างรายได้จากการจำหน่ายพืชอาหารสัตว์ได้อีกช่องทางหนึ่ง

การพัฒนาด้านประมง ประกอบด้วย

- การเพาะเลี้ยงและแปรรูปสัตว์น้ำ
- การเลี้ยงปลาในบ่อดินเปรี้ยว
- การเลี้ยงปลาในกระชัง (ปลานิล และปลาตะเพียนหรือปลาบ้า)

การพัฒนาด้านการเกษตร ประกอบด้วย

งานส่งเสริมการเกษตร (เกษตรพอเพียง) ได้แก่

- ส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตร
- ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรและแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร
- ส่งเสริมการทำการเกษตรแบบพอเพียง

งานวิจัยการเกษตร ได้แก่

- การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ
- การจัดการสวนยางพาราแบบครบวงจร
- การเพาะเห็ดชนิดต่าง ๆ
- การปลูกผักไร้ดิน

งานหม่อนไหม ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านหม่อนเพื่อส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านหม่อนไหม ได้แก่ สาธิตการเลี้ยงไหม การสาวเส้นไหม การลอกกาวเส้นไหม การฟอกย้อมสีเส้นไหม การมัดหมี่เส้นไหม และการทอผ้าไหม

การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม หรืองานส่งเสริมอุตสาหกรรม

- การจักสานเส้นใยพืช (กระจูด)
- การใช้หญ้าแฝกพันธุ์สงขลา ๓ เพื่อขึ้นรูปผลิตภัณฑ์
- การทอผ้าลายดอกของนราธิวาส

การพัฒนาด้านควบคุมโรคติดต่อ

เป็นกระบวนการควบคุมพื้นที่และเฝ้าระวังโรคเท้าช้าง ซึ่งเริ่มควบคุมโรคเท้าช้างมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๙ พบมีพื้นที่การแพร่ระบาดของโรคเท้าช้าง จำนวน ๑๘๙ หมู่บ้าน หรือตรวจพบเชื้อพยาธิโรคเท้าช้างในเลือดเฉลี่ยร้อยละ ๓.๔๖ แต่ปัจจุบันมีกระบวนการควบคุมโรคดังกล่าวอย่างจริงจัง จึงส่งผลให้พื้นที่แพร่ระบาดลดเหลือเพียง ๘๖ หมู่บ้าน และตรวจพบเชื้อพยาธิโรคเท้าช้างในเลือดเหลือเพียงร้อยละ ๐.๐๔ เท่านั้น

จากนั้นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

การดำเนินการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้น้อมนำเอาศาสตร์พระราชาจากหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ มีพระราชดำรัสว่า "ระเบิดจากข้างใน" คือ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นต้องเกิดจากความคิด ความรู้ ความต้องการภายใน เป็นแรงผลักดันด้วยตนเอง ไม่ใช่เกิดจากคนอื่นมากระตุ้นให้ทำ หรือส่งเสริมให้ทำ ดังนั้น จึงควรมีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอยู่เสมอ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบวัตถุประสงค์ เป้าหมายและวิธีการดำเนินงาน อันสามารถส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันบูรณาการดำเนินงานผ่านการจัดตั้งคณะอนุกรรมการดำเนินงานโครงการศูนย์ฯ ทั้งหมดจำนวน ๓๙ หน่วยงาน เพื่อร่วมกันบริหารจัดการการดำเนินงานภายในศูนย์ฯ อย่างเป็นระบบ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาสเป็นประธานคณะอนุกรรมการ และผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ เป็นคณะอนุกรรมการและเลขานุการ

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไร เพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ มีการนำศาสตร์พระราชามาถ่ายทอดให้แก่ประชาชนรอบพื้นที่ ด้วยการจัดแสดงในรูปแบบ "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" ดังพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ดังนั้น ในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ที่ผ่านมา จึงมีคณะเดินทางเข้ามาศึกษาเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ รวมจำนวน ๖๓๓ คณะ หรือคิดเป็น ๕๓,๗๘๔ ราย ซึ่งประกอบด้วย ข้าราชการ อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร ชาวต่างประเทศ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป

นอกจากนี้ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ยังได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ โดยให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาด้านที่ดินทำกินให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพจนสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง รู้จักประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จในชีวิต ด้วยวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ มีการจัดทำโครงการฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่ขยายผลการพัฒนาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จำนวน ๑๕ หลักสูตร พบผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน ๑,๙๗๔ ราย และโครงการฝึกอบรมเกษตรกรและประชาชนทั่วไป จำนวน ๑๒ หลักสูตร พบผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน ๖๔๕ ราย

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้นำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดแสดงในรูปแบบการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ เว็บเพจ และเฟซบุ๊กของศูนย์ฯ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลให้แก่ผู้สนใจ โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาให้สามารถนำข้อมูลหรือความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการเรียน อีกทั้งยังใช้เป็นสถานที่ฝึกงานให้แก่นักศึกษาในสถาบันต่าง ๆ สามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้งานจริงได้

หากต้องการให้คนไทยเกิดคุณลักษณะและสมรรถนะตามศาสตร์พระราชา สถานศึกษาควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาอย่างจริงจัง โดยการจัดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และมีการสร้างแรงจูงใจ และจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนไทยเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนารูปแบบการทำงานหรือการประกอบอาชีพได้จริงในอนาคต

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรมีการปลูกฝังความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาสู่วิถีชีวิตของเด็กไทยตั้งแต่ในระดับครอบครัว โดยเฉพาะผู้ปกครอง เพราะเป็นการฝึกนิสัยการทำงานที่ถูกต้องหรือการประกอบสัมมาอาชีพให้เด็กซึมซับ โดยเน้นหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังและสร้างความรู้ที่สอดแทรกศาสตร์พระราชาเข้าไปในหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษาทุกระดับอย่างจริงจัง

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

- ไม่มี

นายสมโชค สำราญ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้ให้ข้อมูลว่า

นายสมโชค สำราญ เกษตรกรบ้านโคกอิฐ-โคกใน ปัจจุบันอายุ ๖๖ ปี อดีตเป็นข้าราชการครูที่เกษียณอายุก่อนกำหนด ผันตัวเองมาทำอาชีพเกษตรกรด้วยความรักในอาชีพดังกล่าว เมื่อครั้งเยาว์วัย จึงเริ่มสนใจเลี้ยงโคนมควบคู่ไปกับขณะดำรงตำแหน่งข้าราชการครูแบบไม่ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมมาก่อน ส่งผลให้นายสมโชคเลี้ยงโคนมได้เพียงระยะเวลา ๑๐ ปี ก็ประสบกับปัญหาและเลิกเลี้ยงโคทันที ต่อมานายสมโชคได้มีโอกาสพานักเรียนไปทัศนศึกษาดูงาน เรื่อง "ชมศูนย์ศึกษาพัฒนาความรู้ ดูนิทรรศการ" ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส แล้วเกิดแรงบันดาลใจกระตุ้นให้นายสมโชคกลับมาสนใจอาชีพเกษตรกรอีกครั้ง จึงศึกษาข้อมูลด้านการเกษตรอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงปลา ปลูกพืชผัก เป็นต้น ก่อนจะตัดสินใจซื้อที่นาร้าง บ้านโคกอิฐ-โคกใน ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เพื่อเริ่มลงพื้นที่ทำสวนผสมผสาน แต่ด้วยสภาพพื้นที่ดังกล่าวมีสภาพแห้งแล้ง เป็นดินพรุดินเปรี้ยว ทำให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรน้อยมาก นายสมโชคจึงได้พยายามปรับปรุงดินเปรี้ยวด้วยหินปูนฝุ่นและปูนขาว เพื่อพัฒนาที่ดิน ๑๒ ไร่ ให้สามารถทำกินได้ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ในเวลาต่อมาทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้เข้ามาช่วยสนับสนุนขุดยกร่องพื้นที่ ให้ความรู้เรื่องการปรับปรุงดิน เนื่องจากดินบริเวณดังกล่าวเป็นดินเปรี้ยวจัด และสนับสนุนหินปูนฝุ่น ปูนขาว ในการปรับปรุงดิน จนสามารถปลูกมะพร้าวน้ำหอม มะนาว มะละกอ และพืชผักต่าง ๆ รวมทั้งขุดบ่อเลี้ยงปลาปรับสภาพโครงสร้างของดินด้วยการหว่านหินปูนฝุ่น ปูนขาว แกลบเก่า ปรับค่า pH ของดินและน้ำ ตลอดจนใช้ปุ๋ยหมักปรับปรุงดินในบ่อปลาเพาะเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ปลาแรดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันนายสมโชคเป็นวิทยากรพิเศษให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ พร้อมเปิดสวนให้ทุกคนเข้าไปศึกษาแปลงเกษตรสวนผสมของตน เพื่อใช้เป็นจุดเรียนรู้ และให้บริการตรวจวิเคราะห์น้ำแก่เกษตรกรที่สนใจเลี้ยงปลา จนได้รับการขนานนามว่า "**หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน**" ที่สามารถพึ่งพาตนเอง มีความสุขทั้งทางกายและใจ **เพราะได้ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติและอาชีพที่ตนรัก**

จากนั้นเกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ใช้หลักการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้สนใจได้เข้ามาศึกษาดูงานและเยี่ยมชม เพื่อนำแนวทางการดำรงชีวิตไปเป็นแบบอย่างและปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ได้น้อมนำศาสตร์พระราชาไปถ่ายทอดให้กับประชาชนที่สนใจ และเปิดโอกาสให้ผู้มาศึกษาดูงานเยี่ยมชม และแสวงหาองค์ความรู้จากสถานที่จริงได้อย่างหลากหลาย โดยคำนึงถึงลักษณะทางภูมิสังคมเป็นหลัก เพื่อให้สอดคล้องตามความถนัด และความต้องการของตลาดในชุมชนที่แตกต่างกันด้วย

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ที่ผ่านมาได้ทำการเผยแพร่ศาสตร์พระราชาให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ ได้ตระหนักและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และชาวบ้านในพื้นที่ได้มีโอกาสเข้ามาเยี่ยมชมสวน ทำให้ตระหนักและระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ อยู่เสมอ

ข้อคิดเห็น โรงเรียนควรมีการสอดแทรกเนื้อหารายวิชาเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาไว้ในกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเด็กทุกช่วงวัย พร้อมทั้งมีการจัดฝึกอบรมและปฏิบัติจริงควบคู่กับการเรียนรู้ในตำราจากปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้เรียนได้อย่างแท้จริง เพื่อให้เด็กสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้จริงอย่างสมบูรณ์

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรเน้นปลูกฝังให้เด็กเกิดความรักหรือความชอบธรรมชาติ แล้วจึงพัฒนาการถ่ายทอดประสบการณ์จริงไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ควบคู่กับการสร้างองค์ความรู้และหลักการประกอบอาชีพเกษตรกรที่ถูกต้องอย่างจริงจัง

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

- ปัญหาที่พบคือ ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม
- การแก้ปัญหา ควรวางแผนการปลูกพืชที่ทนต่อสภาพน้ำท่วม แม้วิธีดังกล่าวจะเกิดความเสียหายน้อยลง แต่ยังส่งผลกระทบต่อรายได้หลักเพื่อเลี้ยงครอบครัวในระยะยาว

เนื่องจากปัจจุบันมีพื้นที่ดำเนินการทั้งสิ้น จำนวน ๑๖ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ตนเอง จำนวน ๑๒ ไร่ และพื้นที่เช่า จำนวน ๔ ไร่ เพื่อจัดสรรพื้นที่ทำการเกษตรในภาพรวมไว้ ดังนี้

๑) ไม้หลัก ได้แก่ มะพร้าว มะนาว และทุเรียนเทศ

๒) พืชข้ามปี ได้แก่ ชะอม และขจร

๓) พืชหมุนเวียน ได้แก่ แตงโม แตงกวา ข้าวโพด และมะละกอ (ปลูกมะละกอต้นเอน)

๔) การเลี้ยงปลาในร่องสวน ได้แก่ ปลาแรด ปลาตะเพียน ปลานิล และปลายี่สก

๕) ทำนาพันธุ์ข้าวหอมกระดังงา จำนวน ๔ ไร่

นายจันทร์ ชาญแท้ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเกษตรผสมผสาน ได้ให้ข้อมูลว่า

นายจันทร์ ชาญแท้ เกษตรกรตัวอย่างตามแนวพระราชดำริด้านเกษตรผสมผสาน ประจำบ้านโคกกระท่อม ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ปัจจุบันอายุ ๖๔ ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนวัดโคกมะม่วง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เดิมมีอาชีพทำนาและรับจ้างทั่วไป ที่ผ่านมาครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก มีรายได้น้อย ทั้งที่ตนเองถือครองที่ดินอยู่ประมาณ ๑๑ ไร่ แต่กลับมิได้ใช้ประโยชน์ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีสภาพเป็นที่ลุ่ม ช่วงฤดูฝนน้ำท่วมขัง ดินแปรสภาพเป็นดินเปรี้ยว ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกได้ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ นายจันทร์ได้มีโอกาสรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และกราบบังคมทูลรายงานถึงปัญหาดินเปรี้ยวที่ชาวบ้านต้องประสบอยู่ในขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโครงการพระราชดำริแห่งนี้ขึ้น เพื่อพัฒนาพื้นที่ดินเปรี้ยวจัดบ้านโคกกระท่อม พร้อมทั้งให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ เข้าไปช่วยปรับปรุงพื้นที่ดินเปรี้ยวจัดของตน โดยให้เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ หาคนงานไปช่วยหว่านหินปูนฝุ่นในทุ่งนาช่วง ๒ ปีแรก แล้วปรากฏว่าในช่วงปีแรกการทำนาเริ่มดีขึ้น จากเดิมทำนาจำนวน ๑ ไร่ จะได้รับผลผลิตจำนวนไม่ถึง ๑๐๐ กิโลกรัม แต่ปัจจุบันทำนาจำนวน ๑ ไร่ จะได้รับผลผลิตจำนวนมากถึง ๔๗๐ กิโลกรัม

จากนั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ยังคงให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนศูนย์เรียนรู้ของนายจันทร์ ชาญแท้ อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการขุดยกร่องพร้อมวัสดุปรับปรุงดิน ปุ๋ยเคมี ส่งเสริมการปลูกพืชผักและไม้ผลแบบผสมผสาน การทำปุ๋ยหมัก ให้คำแนะนำด้านการปรับปรุงบำรุงดิน ปลูกพืชผักและไม้ผลแบบผสมผสาน ได้แก่ ช่วงแรกของการยกร่องได้ทดลองปลูกมะนาว ส้มโอ มะพร้าวน้ำหอม แก้วมังกร กระท้อน เงาะโรงเรียน มะม่วงมังคุด และปลูกพืชผักอายุสั้น เช่น แตงกวา คะน้า กวางตุ้ง แตงโม อ้อย รวมทั้งมันสำปะหลัง จึงสามารถเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนมากขึ้น ต่อมา พ.ศ. ๒๕๔๙ พื้นที่ที่ปลูกแก้วมังกรต้องรื้อทิ้ง เนื่องจากแก้วมังกรให้ผลผลิตน้อยลง จึงปรับพื้นที่ดังกล่าวมาปลูกยางพารา เพาะเห็ด เลี้ยงสุกร เลี้ยงโค และเลี้ยงไก่ไข่ เป็นต้น และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔ กลุ่มงานปศุสัตว์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้เข้ามาสนับสนุนการทำบ่อแก๊สชีวภาพโดยใช้มูลวัวและมูลสุกร ตลอดจนพันธุ์ปลากินพืช เช่น ปลาสวาย ปลานิล ปลาตะเพียน และปลายี่สก เพื่อใช้ในการบริโภคและจัดจำหน่ายเสริมรายได้ให้แก่ครัวเรือนเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ ปัจจุบันนายจันทร์ได้ถือครองที่ดินทั้งหมด ๒๓ ไร่ เพื่อใช้ดำเนินกิจกรรมหลักและแบ่งพื้นที่เพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึงจำนวน ๑๑ ไร่ เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาเยี่ยมชม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงระหว่างกันในพื้นที่ สรุปได้ ดังนี้

๑. การปลูกไม้แบบผสมผสาน เช่น มังคุด เงาะ มะพร้าว กระท้อน (สร้างรายได้ประมาณ ๓๘๐,๐๐๐ บาท/ปี)

๒. การปลูกพืชผัก เช่น แตงกวา คะน้า กวางตุ้ง

แตงโม อ้อย และมะนาว (สร้างรายได้ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี)

๓. การเลี้ยงปลาทับทิม ปลานิล และปลาแรด (สร้างรายได้ประมาณ ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี)

๔. การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงโค

๕. การปลูกข้าวนาดำ ข้าวพันธุ์หอมกระดังงา และข้าวพันธุ์คูหา เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน

"หลังจากที่ได้รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้ปฏิญาณตนไว้ว่า **เราจะต้องขยัน อดทน และประหยัด** โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ดินเปรี้ยวที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่ปัจจุบันนายจันทร์ ชาญแท้ สามารถขยายผลไปสู่พื้นที่ใกล้เคียงได้เป็นวงกว้างจนเป็นที่ภาคภูมิใจ **ส่งผลให้ชุมชนโดยรอบมีงานทำ สามารถสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้อย่างชัดเจน**"

นอกจากนี้อีกหนึ่งความภาคภูมิใจคือ เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรกิจกรรมในพื้นที่ของนายจันทร์ ชาญแท้ ก่อนทรงมีพระราชดำรัสถามเกี่ยวกับครอบครัว การทำกิจกรรมในพื้นที่ของศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้สื่อมวลชนเข้ามาถ่ายทำสารคดีและประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มนักเรียน สถานศึกษา และหน่วยงานทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนที่สนใจ พร้อมใจกันเดินทางเข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของนายจันทร์ จึงก้าวไปสู่การเป็นวิทยากรบรรยายกระบวนการการทำเกษตรแบบผสมผสานนับจากนั้นเป็นต้นมา

จากนั้นเกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเกษตรผสมผสาน ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

นายจันทร์ได้เปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพด้านการเกษตร เข้ามาศึกษาเรียนรู้ดูงานภายในสวนตามความสนใจ และให้คำแนะนำถึงการถ่ายทอดศาสตร์พระราชา โดยเฉพาะ "โครงการแกล้งดิน" ที่ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้น้อมนำพระราชดำริดังกล่าวมาปรับใช้และขยายผลสู่เกษตรกรในพื้นที่ จนทำให้เกษตรกรจำนวนมากสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืนสืบไป

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไร เพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

๑) เป็นวิทยากรบรรยายการทำเกษตรแบบผสมผสานในการจัดโครงการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ โดยเฉพาะการปรับปรุงดินเปรี้ยวจัด การปลูกพืชชนิดต่าง ๆ และการเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้จนเกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่ของตนเองได้ เช่น การฝึกอบรมหลักสูตรการปรับปรุงดินเปรี้ยวจัดเพื่อปลูกข้าว การปรับปรุงดินเปรี้ยวจัดเพื่อปลูกพืชผัก และการเลี้ยงปลากินพืช

๒) เปิดสวนเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ เพื่อใช้เป็นศูนย์ศึกษาดูงานให้แก่ผู้สนใจ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์จริง ให้สามารถทดลองฝึกปฏิบัติและนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรสอดแทรกศาสตร์พระราชาเข้าไปในหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษาทุกระดับอย่างจริงจังอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๒-๓ ชั่วโมง โดยเน้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้นอกตำรา เช่น การเดินทางไปศึกษาดูงานในพื้นที่ศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้เด็กลงพื้นที่ปฏิบัติในสถานที่จริง ถือเป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดและวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ศาสตร์พระราชาสอนให้คนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ดังนั้น การนำเอาศาสตร์พระราชาไปใช้กับเด็กและเยาวชนจะต้องมีการถ่ายทอด ดังนี้

๔ มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้เรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

๒ เงื่อนไข ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม

๓ หลักการ คือ พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักและตระหนักถึงการออมเงิน เพื่อเก็บเงินที่สามารถนำมาใช้ได้จริงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการออมเงิน ซึ่งจะทำให้เด็กเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า ซึ่งจะต้องเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและการออม โดยจะทำให้เข้าใจถึงประโยชน์และความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นอยู่แบบพอเพียงและการออมเงินมากขึ้น

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

- ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม
- การแก้ไข คือ การเตรียมการรับมือกับภัยน้ำท่วมในพื้นที่ด้วยการปลูกพืชผักในภาชนะ เพื่อยกระดับพืชผักให้สูงขึ้น และในส่วนปัญหาน้ำท่วมแปลง ควรมีการยกกองดินเพื่อสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ และปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นที่ทนต่อสภาพน้ำท่วม เช่น มะพร้าว มังคุด และกระท้อน

นายอนิรุธ ศรีสุรินทร์ เกษตรกรตัวอย่างด้านการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด ได้ให้ข้อมูลว่า

นายอนิรุธ ศรีสุรินทร์ เกษตรกรตัวอย่างตามแนวพระราชดำริด้านการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด ปัจจุบันอายุ ๕๙ ปี เดิมอาศัยอยู่ในเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ส่งผลให้ครอบครัวมีรายได้หลักไม่เพียงพอ ครอบครัวจึงย้ายมาอาศัยอยู่ที่บ้านค่าย ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส แล้วพบว่านำพื้นที่ดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ทันทีไม่ได้ จึงเริ่มดำเนินการปรับปรุงบำรุงดิน การแกล้งดิน ได้รับความรู้แนะนำวิธีการทำและใช้พืชปุ๋ยสด ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ ปุ๋ยหมัก กระทั่งสามารถพลิกฟื้นพื้นที่ร้างแล้วให้ปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัดบนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมดจำนวน ๓๐ ไร่ จนประสบความสำเร็จได้ ปัจจุบันสามารถสร้างรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวประมาณปีละ ๑๐๑,๗๐๐ บาท โดยยึดหลักการดำรงชีวิตว่า "หากจะลงมือปฏิบัติอาชีพใดนั้น ต้องมีพื้นฐาน**ความรักในอาชีพ ความอดทน ขยัน ซื่อสัตย์** ก่อน มิเช่นนั้นจะไม่มีทางประสบความสำเร็จในอาชีพได้"

ประกอบกับลักษณะโดยทั่วไปของพื้นที่จังหวัดนราธิวาสมีลักษณะดิน คือ สันเนินทราย ดินที่ลุ่มน้ำขังหรือดินพรุ ดังนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส ได้ทำการศึกษาทดลองปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ป่าพรุและประสบความสำเร็จสามารถปลูกปาล์มในพื้นที่ป่าพรุได้ และเพื่อเป็นการรองรับผลผลิตปาล์มของเกษตรกร จึงมีการก่อสร้างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม และรวบรวมผลผลิตนำมาส่งโรงงาน ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่สนใจและนิยมปลูกปาล์มน้ำมันเพื่อเสริมรายได้กันมากขึ้น ซึ่งเริ่มจากการปรับปรุงดินโดยใช้หินปูนฝุ่นร่วมกับการใส่ปุ๋ยเคมี และเพิ่มปริมาณ

ของปุ๋ยฟอสเฟตให้แก่ดินเปรี้ยว จะช่วยให้ปาล์มน้ำมันเจริญเติบโตได้ดี และให้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามต้องการมากขึ้นนั้น ล้วนเป็นการดำเนินการที่เป็นผลจากการศึกษาวิจัยของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ได้น้อมนำแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ มาดำเนินการตามโครงการแกล้งดิน จึงส่งผลให้ผลผลิตดี มีคุณภาพ ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ต่างได้รับประโยชน์และครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกันถ้วนหน้า

จากนั้นเกษตรกรตัวอย่างด้านการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ใช้หลักการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาเยี่ยมชมเพื่อดูเป็นแบบอย่าง แล้วนำมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง โดยเฉพาะศาสตร์เกี่ยวกับ "โครงการแกล้งดิน" ที่สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตน โดยไม่ต้องลองผิดลองถูก ซึ่งนับเป็นประโยชน์อย่างมหาศาล

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ใช้วิธีการนำศาสตร์พระราชามาถ่ายทอดในชุมชนไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยคำนึงถึงลักษณะทางภูมิสังคมเป็นหลัก และเพื่อให้สอดคล้องตามความถนัด ความต้องการหรือความสนใจของชุมชน ให้สามารถนำศาสตร์พระราชาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างยั่งยืน

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

- ควรมีการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนโดยเฉพาะระดับปฐมวัยและระดับอนุบาลดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความพอเพียง **"ความสุขอยู่กับสิ่งที่มี แต่อย่ามีความสุขตามสิ่งที่ฝัน"**
- หากต้องการให้เด็กไทยเกิดคุณลักษณะและสมรรถนะตามศาสตร์พระราชา ทางสถานศึกษาควรมีการแทรกเนื้อหารายวิชาเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาเข้าไปในรายวิชา พร้อมทั้งจัดให้มีการฝึกปฏิบัติจริงด้วยการเรียนรู้งานจากปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้อย่างแท้จริง เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรมีการปลูกฝังให้แก่เด็กและเยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อให้เด็กเกิดความรัก ความผูกพัน แล้วจึงนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและจริงจัง เช่น สถานศึกษาและผู้ปกครองควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุตรหลานไปศึกษาดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

- ปัญหาที่พบคือ การถูกกำหนดราคาผลผลิต และปัจจัยการผลิต
- การแก้ปัญหา ควรมีการจัดตั้งกลุ่มการผลิต แต่ค่อนข้างยุ่งยาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น นิสัยรักอิสระของบุคคล ดังนั้น ควรมีการปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้รักในอาชีพ และรู้จักการทำงานเป็นทีม

ศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส (เวลา ๑๔.๐๐-๑๔.๓๐ นาฬิกา)

นางสายหยุด เพ็ชรสุข ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะทำงาน ได้ให้ข้อมูลกับคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา เยี่ยมชมพื้นที่เกษตรดินพรุและพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและศึกษาหาความรู้ทางการเกษตรและการปรับปรุงดินพรุ โดยสรุป ดังนี้

ที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ มีการดำเนินงานที่เน้นการประสานงาน การประสานแผน และการจัดการระหว่าง กรม กอง และส่วนราชการต่าง ๆ มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน หลากหลายสาขาวิชาในลักษณะผสมผสานทั้งจากส่วนกลางและระดับพื้นที่มากกว่า ๑๐ กรม ๔ กระทรวง มาร่วมกันปฏิบัติงาน เช่น กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมชลประทาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ฯลฯ ในจำนวนเหล่านี้จะมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอำนวยการตามความจำเป็น เพื่อตอบสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงวางรากฐานการพัฒนาโดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของราษฎร ซึ่งจะต้องพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งก่อน เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองและต้องสอดคล้องกับการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จึงเป็นทั้งตัวอย่างและต้นแบบสำหรับเกษตรกร และผู้สนใจที่สามารถแวะเวียนมาศึกษา เพื่อปรับใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน จึงจำแนกพื้นที่แปลงสาธิตที่สำคัญ อาทิ

- **สวนพฤกษศาสตร์พรรณไม้ม่วงเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา** เป็นการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ โดยได้รวบรวมพรรณไม้ต่าง ๆ ที่มีสีม่วง เพื่อสนองพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช และเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ของเด็กและเยาวชน นักศึกษา ประชาชน และผู้สนใจทั่วไป ให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ทั้งยังเป็นสวนเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ แถมได้รับความรู้และความเพลิดเพลินในการเดินชมสวนอีกด้วย และเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปิดป้ายสวน ทรงปลูกต้นอินทนิล และทอดพระเนตรพรรณไม้ภายในสวน ซึ่งมีเนื้อที่ ๑๒ ไร่ ได้มีการออกแบบเพื่อการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็น ๒ ส่วน คือ พื้นที่ดอนจำนวน ๖ ไร่ และพื้นที่น้ำจำนวน ๖ ไร่ ล้วนเป็นการจัดตกแต่งสวนด้วยการปลูกไม้นานาพรรณเพื่อความสวยงาม โดยมุ่งเน้นพันธุ์ไม้ที่เป็นดอก ใบ ผล และหัวมีสีม่วง และได้จำแนกระดับชั้นพรรณไม้ที่ปลูกเป็น ๖ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ ปลูกไม้ยืนต้นทรงสูง เช่น กระพี้จั่น แซะ ตะแบก พญาไม้ อินทนิลน้ำ ฯลฯ

ระดับที่ ๒ ปลูกไม้ยืนต้นขนาดกลาง เช่น ชำมะเลียง กัลปพฤกษ์ ชงโค ชมพูพันธุ์ทิพย์ ตะลิงปลิง เพกา มะม่วงแก้ว ศรีตรังเสลา ฯลฯ

ระดับที่ ๓ ปลูกต้นไม้พุ่ม เช่น กล้วยบัว กะเพราแดง กะหล่ำปลีม่วง ข้าวโพดสีม่วง เข็มม่วง คราม ต้อยติ่งฝรั่ง ผักบุ้งต้น ผักสลัดผีเสื้อแสนสวย มะเขือม่วง รัก ยี่โถปีนัง สันพร้าหอม สาวสันทราย หญ้าเนเปียร์ หญ้าหนูต้น หญ้าฮี้ยุ่ม โทะ ฯลฯ

ระดับที่ ๔ ปลูกไม้เลื้อยและพืชคลุมดิน เช่น พวงคราม อัญชัน ว่านกาบหอย หัวใจม่วง ถั่วพู ฯลฯ

ระดับที่ ๕ ปลูกพืชหัว เช่น มันเทศ

ระดับที่ ๖ พืชน้ำ เช่น คล้าน้ำ บัวผัน บัวสาย ผักตบชวา ฯลฯ

ซึ่งต้นไม้แต่ละชนิดได้จัดทำป้ายสื่อความหมายเกี่ยวกับต้นไม้ตามหลักวิชาการ โดยได้ระบุชื่อชนิด ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ และชื่อพื้นเมือง พร้อมคำบรรยายลักษณะทางพฤกษศาสตร์ การขยายพันธุ์ การใช้ประโยชน์ และสรรพคุณทางสมุนไพรจากส่วนต่าง ๆ ของพืชโดยย่อ พร้อมภาพสีประกอบ เพื่อให้ผู้มาเที่ยวชมได้รู้จักและเห็นคุณค่าของต้นไม้ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และปลูกฝังให้เยาวชนเกิดความรู้และหวงแหนมรดกทางธรรมชาติ เพื่อจะได้ร่วมมือกันอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรทางธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนสืบไป

• **โครงการแกล้งดิน** เป็นแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการเร่งดินให้เป็นกรดจัดรุนแรงที่สุด โดยการทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกัน แล้วศึกษาวิธีการปรับปรุงดินโดยการใช้น้ำล้างดิน การใช้หินปูนฝุ่น และใช้ทั้งสองวิธีควบคู่กันไป สามารถปรับปรุงดินเพื่อปลูกพืชในดินเปรี้ยวจัดไว้ จึงได้จัดทำตำรา "คู่มือปรับปรุงดินเปรี้ยวจัด" และใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่ดินเปรี้ยวจัดทั่วประเทศ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จึงดำเนินการสนองพระราชดำริโครงการแกล้งดิน เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความเป็นกรดของดิน เริ่มจากวิธีการแกล้งดินให้เปรี้ยว ด้วยการทำให้ดินแห้งและเปียกสลับกันไปเพื่อเร่งปฏิกิริยาทางเคมีของดิน ซึ่งจะไปกระตุ้นให้สารไพไรต์ทำปฏิกิริยากับออกซิเจนในอากาศ ปลดปล่อยกรดกำมะถันออกมา ทำให้ดินเป็นกรดจัดจนถึงขั้น **"แกล้งดินให้เปรี้ยวสุดขีด"** จนกระทั่งถึงจุดที่พืชไม่สามารถเจริญงอกงามได้ จากนั้นจึงหาวิธีการปรับปรุงดินดังกล่าวให้สามารถปลูกพืชได้ เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวจัดตามแนวพระราชดำริเกี่ยวกับเรื่อง **"แกล้งดิน"** ความว่า **"...ให้มีการทดลองทำดินให้เปรี้ยวจัดโดยการระบายน้ำให้แห้งและศึกษาวิธีการแกล้งดินเปรี้ยว เพื่อนำผลไปแก้ปัญหาดินเปรี้ยวให้แก่ราษฎรที่มีปัญหาเรื่องนี้ในเขตจังหวัดนราธิวาส โดยให้ทำโครงการศึกษาทดลองในกำหนด ๒ ปี และพืชที่ทำการทดลองควรเป็นข้าว..."** แล้วดำเนินการควบคุมระดับน้ำใต้ดินอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันการเกิดกรดกำมะถัน จึงต้องควบคุมน้ำใต้ดินให้อยู่เหนือชั้นดินเลนที่มีสารไพไรต์อยู่ เพื่อไม่ให้สารไพไรต์ทำปฏิกิริยากับออกซิเจนหรือถูกออกซิไดซ์

ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จึงได้แบ่งพื้นที่ใช้สำหรับเพาะข้าวพันธุ์พื้นเมืองและพันธุ์ผสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธุ์ซีบูกันตัง (ซีบูฆาแต ข้าวพันชั่ง) และหอมกระดังงาจำนวน ๔๐ ไร่ เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมืองเหล่านี้ไว้ เนื่องจากปัจจุบันข้าวที่ประชากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมบริโภคมากที่สุด คือ พันธุ์ซีบูกันตัง (ซีบูฆาแต ข้าวพันชั่ง) และหอมกระดังงา เกษตรกรจึงมีการปลูกกันอย่างกว้างขวาง และมีผลให้เกิดการซื้อขายในตลาดท้องถิ่น ตลอดจนเป็นพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ภูมิอากาศ และสภาพของดินในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบกับผลวิจัยข้าวของศูนย์วิจัยข้าวปัตตานีชี้ให้เห็นว่าข้าวทั้ง ๒ สายพันธุ์ดังกล่าวให้ผลผลิตสูง ต้านทานต่อโรคและแมลง อีกทั้งมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ปลูกและมีคุณภาพเมล็ดดีตรงกับรสนิยมของผู้บริโภคเป็นอย่างมาก

การปรับปรุงดินมี ๓ วิธีการ แบ่งใช้ตามสภาพของดินและความเหมาะสม ได้แก่ (๑) การใช้น้ำชะล้างความเป็นกรด ดินจะเปรี้ยวจัดในช่วงดินแห้งหรือในฤดูแล้ง ดังนั้น การชะล้างควรเริ่มในฤดูฝนเพื่อลดปริมาณการใช้น้ำชลประทาน การใช้น้ำชะล้างความเป็นกรดต้องกระทำต่อเนื่องและต้องหวังผลในระยะยาว มิใช่กระทำเพียง ๑ หรือ ๒ ครั้งเท่านั้น วิธีนี้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุด แต่จำเป็นต้องมีน้ำมากพอที่จะใช้ชะล้างดินควบคู่ไปกับการควบคุมระดับน้ำใต้ดิน ให้อยู่เหนือชั้นดินเลนที่มีสารประกอบไพไรต์มาก เมื่อดินคลายความเปรี้ยวลงแล้วจะมีค่า pH เพิ่มขึ้น อีกทั้งสารละลายเหล็กและอลูมินัมที่เป็นพิษจะเจือจางลงจนทำให้พืชสามารถเจริญเติบโตได้ดี และหากใช้ปุ๋ยไนโตรเจนและฟอสเฟตช่วย จะส่งผลให้พืชเจริญเติบโตดีมากขึ้น (๒) การใช้ปูนผสมคลุกเคล้ากับหน้าดิน เป็นวิธีการที่สมบูรณ์ที่สุดและใช้ได้ผลมากที่สุด ปูนที่หาได้ง่ายในท้องที่ เช่น ใช้ปูนมาร์ล (marl) สำหรับภาคกลาง หรือปูนฝุ่น (lime dust) สำหรับภาคใต้ หว่านให้ทั่ว ๑-๔ ตันต่อไร่ แล้วไถแปรหรือพลิกกลบคืน ข้อควรจำคือ ไม่มีสูตรตายตัว โดยปริมาณของปูนที่ใช้ขึ้นอยู่กับความรุนแรงในความเป็นกรดของดิน (๓) การใช้ปูนควบคู่ไปกับการใช้น้ำชะล้างและควบคุมระดับน้ำใต้ดิน โดยเริ่มจากหว่านปูนให้ทั่วพื้นที่ ใช้ปูน ๑-๒ ตันต่อไร่ แล้วไถกลบ จากนั้นใช้น้ำชะล้างความเป็นกรดออกจากหน้าดิน และควบคุมน้ำใต้ดินให้อยู่เหนือชั้นดินเลนที่มีสารประกอบไพไรต์มาก

ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้ทำปฏิกิริยากับออกซิเจน เพราะจะทำให้ดินกลายเป็นกรด ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จึงได้ทดลองนำไปใช้จริงกับหมู่บ้านเป้าหมายแล้วทั้ง ๓ ส่วน ประกอบด้วย (๑) หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ๑๓ หมู่บ้านอยู่ในเขตตำบลกะลุวอ และตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส (๒) พื้นที่ศูนย์สาขาที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ รับผิดชอบจำนวน ๕ แห่ง ประกอบด้วย โครงการสวนยางพระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ โครงการพัฒนาหมู่บ้านปีแนมูดอ โครงการหมู่บ้านปศุสัตว์-เกษตรมูโนะ โครงการพัฒนาพื้นที่บ้านโคกอิฐ-โคกใน ยูโย โคกงู และบ้านโคกกระท่อม และโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง และ (๓) พื้นที่ที่มีพระราชดำริให้ดำเนินการพัฒนาปรับปรุง หรือนอกเขตจังหวัดนราธิวาส เช่น พื้นที่พรุแฆแฆ ประกอบด้วย ๒ หมู่บ้าน คือ บ้านป่าทุ่งและบ้านบาเลาะ อำเภอสายบุรี รวมทั้งในส่วนที่กรมพัฒนาที่ดินรับเข้าไปพัฒนาปรับปรุงดิน

- **การประมง** เป็นการรักษาพันธุ์ปลาบางชนิดมิให้กลายพันธุ์ไป โดยขอให้ดำเนินการด้านพัฒนาพันธุกรรมเพื่อรักษาต้นพันธุ์ไว้ มิใช่เป็นการผลิตเพื่อนำไปปล่อยอย่างเดียว เนื่องจากปลาบางชนิดเป็นปลาที่หายากและมีแนวโน้มว่าจะมีจำนวนลดน้อยลงจนอาจสูญพันธุ์ได้ เช่น ปลาบึก ซึ่งเป็นปลาน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในโลก และมีอยู่แต่เฉพาะในแม่น้ำโขงเท่านั้น

ต่อประเด็นดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงห่วงใยในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงมีพระราชดำริให้ผู้ค้นคว้าหาวิธีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาชนิดนี้ไว้ให้ได้ จนในที่สุดสามารถผสมเทียมพันธุ์ปลาชนิดนี้ได้สำเร็จ ผนวกกับ

ปัจจุบันการจับปลาของประชาชนอาจส่งผลให้ปลาหลายชนิดสูญพันธุ์ได้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ จึงมีพระราชดำรัสให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ พิจารณาศึกษาการวางระเบียบบริหารเกี่ยวกับการจับปลาในแหล่งน้ำ รวมทั้งเทคนิคในการควบคุมการจับปลาเพื่อรักษาสายพันธุ์ปลาไม่ให้สูญพันธุ์ และสามารถจับปลาตามแหล่งน้ำได้ตลอดไปอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังมีแปลงสาธิตและสวนสวยต่าง ๆ ได้แก่ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ สวน ๗๒ พรรษา โรงงานหัตถกรรมแปรรูปไม้เสม็ดขาว พืชผักไม้ผล สวน ๕๐ ปีครองราชย์ ป่าพรุจำลอง การปลูกพืชแซมในสวนยางพารา การเพาะเห็ด การปลูกผักไร้ดิน สวนสาธิตการเกษตรเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา การเรียนรู้เรื่องดิน การผลิตน้ำมันไบโอดีเซล การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา ฯลฯ

ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเสาธง

เมื่อวันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ นาฬิกา

นายถั่น จุลนวล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ในฐานะประธานศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเสาธง และคณะทำงาน ได้ให้ข้อมูลว่า

ตำบลควนรูมีเนื้อที่ประมาณ ๒๔,๓๙๔ ไร่ หรือ ๔๔.๑๓ ตารางกิโลเมตร และมีลักษณะภูมิประเทศเป็นสภาพพื้นที่ราบ ลาดเทจากทิศใต้ไปทิศเหนือ มีเขตป่าสงวนควนเลียบอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ตำบลควนรูจึงประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวนยางพารา ทำสวนปาล์ม ค้าขาย ปลูกผักแบบผสมผสาน เลี้ยงวัวพื้นเมือง และรับจ้าง โดยแบ่งการปกครองออกเป็น ๙ หมู่บ้าน มีประชากร ๖,๐๓๐ คน หรือจำนวน ๒,๒๙๗ ครัวเรือน นอกจากนี้ในพื้นที่ตำบลควนรูยังมีทุนสำคัญ คือ ทุนมนุษย์ ทุนทางเศรษฐกิจ และสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางด้านการเมืองและการบริหาร ประกอบกับที่ผ่านมาเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งของคนในชุมชน ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชน และตำบล เพราะมีการแข่งขันทางการเมืองที่รุนแรง ส่งผลให้เกิดความแตกแยก หลังมีการเลือกตั้ง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้ก่อตั้งสภาอาวุโสขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกสาธารณะ รักถิ่นฐาน จึงเปลี่ยนเป็นการเมืองสมานฉันท์ และรวมตัวกันเพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชน วางแผน และร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ สอดคล้องตามหลัก “ประชารัฐ” โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตของชาวบ้านในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับตำบล ควบคู่กับการบริหารด้วย “หลักธรรมาภิบาล” และความเป็นเครือญาติ สร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีองค์กรเครือข่ายที่มีศักยภาพมากขึ้น จนเกิดการทำงานแบบบูรณาการเชิงลึก โดยยึด “ชุมชนเป็นศูนย์กลาง เปิดกว้างทางความคิด สร้างเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยเรียงภูมิปัญญา พัฒนาคุณธรรม” องค์การบริหารส่วนตำบลควนรูได้ค้นพบแนวคิดของการพัฒนาเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ๕ แนวทาง คือ สานพลังผู้นำ สืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างการ

เรียนรู้ สร้างการมีส่วนร่วม และเสริมสร้างเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้น กรมพัฒนาชุมชนและชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบล (ศอชต.) มีเครือข่ายที่ร่วมกระบวนองค์กรชุมชนเข้มแข็งจำนวน ๑๑ องค์กร มาร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถอดบทเรียน กำหนดทิศทางวางยุทธศาสตร์การพัฒนา และประเมินสภาพการพัฒนาโอกาสของชุมชนด้วยเทคนิค (SWOT Analysis) รวมถึงกำหนดจุดยืนทางยุทธศาสตร์ร่วมกันว่า "ควรเพิ่มขีดความสามารถทางการเกษตรทั้งพืชผัก ผลไม้ และปศุสัตว์ เพื่อใช้เป็นสินค้าเศรษฐกิจภายในจังหวัด ส่งไปจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศและนานาประเทศ"

วิสัยทัศน์ คือ ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง เปิดกว้างทางความคิด สร้างเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยเรียงภูมิปัญญา พัฒนาคุณธรรม

พันธกิจ

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมโดยใช้พื้นที่ชุมชนเป็นตัวตั้ง

๒. ส่งเสริมให้มีการจัดเวทีรับฟัง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทุกระดับ

๓. ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในตำบลควนรูยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

๔. ส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา

๕. พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้นำชุมชน ตลอดจนเยาวชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์

๑. สามารถเพิ่มขีดความสามารถการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลควนรู โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อความโปร่งใส

๒. สามารถสร้างสังคมให้ปกติสุข ก่อเกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจพัฒนาโดยยึดแนวทางปฏิบัติเดียวกัน

๓. ประชาชนในตำบลใช้วิถีพอเพียงในการดำรงชีวิต สร้างภูมิคุ้มกันและได้บริโภคอาหารปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดี

๔. สืบทอดประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาดั้งเดิมไม่ให้สูญหาย เพื่อคนรุ่นหลังร่วมกันส่งเสริมและอนุรักษ์ให้คงไว้เป็นอัตลักษณ์ของตำบลสืบไป

๕. สามารถสร้างค่านิยมในการใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างสันติสุข บนพื้นฐานของการมีคุณธรรม จริยธรรม และสร้างแบบอย่างที่ดีให้แก่คนรุ่นหลังและชุมชนในตำบลใกล้เคียง

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ องค์การบริหารส่วนตำบลควนรูได้เข้าร่วมเครือข่ายตำบลสุขภาวะภายใต้ "โครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ" จึงได้ทำการออกแบบกระบวนการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลควนรู โดยมีแหล่งเรียนรู้ ๘ ระบบ ๓๐ แหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย ระบบการบริหารจัดการตำบล ระบบการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน ระบบความมั่นคงทางอาหารและสัมมาชีพ ระบบการบริหารจัดการทุน ระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบสวัสดิการชุมชน ระบบการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชนและสตรี และระบบสุขภาพชุมชน

ขณะเดียวกันนายกองค์การบริหารส่วนตำบลควนรู (นายถั่น จุลนวล) ได้ตระหนักถึงความมั่นคงทางด้านอาหาร จึงสนับสนุนศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเสาธง โดยใช้โครงการธนาคารอาหารชุมชนเป็นแปลงสาธิตและแปลงตัวอย่างเพาะปลูก ที่ตั้งอยู่ที่บ้านหนองเสาธง หมู่ ๖ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และแนวคิดคลังอาหารในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ เพื่อมุ่งหวังให้สร้างสถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งอาหารของชุมชน และเป็นแหล่งที่ทุกคนในชุมชนจะนำต้นไม้ไปปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตไว้ใช้ในครัวเรือนได้ และหากมีเหลือจึงจะนำไปขายเพื่อสร้างรายได้ ผนวกกับช่วงเวลาดังกล่าวตรงกับโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๗๗ พรรษา ดังนั้น นายถั่น จุลนวล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควนรู ผู้ริเริ่ม

โครงการจึงจัดโครงการให้มีเลข ๗ คือ "**ธนาคารอาหารชุมชน ๗ ไร่ ๗ เรื่อง ๗ ร้อย และประโยชน์ ๗ อย่าง**" ซึ่งเป็นการเริ่มต้นจากการจัดหาที่ดินจำนวน ๗ ไร่ (จากการระดมเงินบริจาคจำนวน ๘๕๐,๐๐๐ บาท ในระยะเวลา ๑๓ ปี) เพื่อซื้อที่ดินในบ้านหนองเสาธง หมู่ ๖ โดยแยกเป็น ๗ กิจกรรม ได้แก่ การปลูกไผ่ การปลูกผักสวนครัว การปลูกสมุนไพร การทำปุ๋ยอินทรีย์ การเลี้ยงปลา การเลี้ยงไก่ไข่ และการเพาะชำกล้าไม้ โดยมีการสร้างอาคารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร อาคารอเนกประสงค์ รวมถึงมุมรับประทานอาหาร และนั่งพักผ่อน เพื่อเป็นสถานที่สำหรับรับแขกของชุมชนตามเป้าหมายสำคัญของโครงการ คือ เมื่อโครงการเดินหน้าเต็มรูปแบบแล้วจะมีรายได้ไม่ต่ำกว่าวันละ ๗๐๐ บาท เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาและได้รับประโยชน์ ๗ อย่าง จากกิจกรรมที่ดำเนินการ

ปัจจุบันชาวบ้านของชุมชนยังคงร่วมกันปลูกพืชสวนครัว ปลูกผักปลอดสารพิษ และดูแลผลผลิตเก็บเกี่ยวไปบริโภคในครัวเรือน เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายประจำวันจนเป็นที่ยอมรับ และมีหน่วยงานสนใจเดินทางเข้ามาศึกษาดูงานกันเป็นจำนวนมาก จึงส่งผลให้ชาวบ้านของชุมชนมีรายได้จากการเปิดพื้นที่ในการศึกษาดูงาน เช่น ค่าวิทยากร ค่าอาหาร และค่าที่พัก เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนบางส่วนมีการดัดแปลงพื้นที่บ้านเรือนเป็นโฮมสเตย์เพื่อให้บริการแก่ผู้มาเยือนอีกด้วย

การศึกษาดูงานเยี่ยมชมพื้นที่ดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเสาธง

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา ได้เยี่ยมชมพื้นที่ดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเสาธง ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทางเลือกใหม่ โดยสรุป ดังนี้

การนำศาสตร์พระราชาไปขยายผลแบ่งเป็น ๓ ระดับ ประกอบด้วย

๑) ระดับครัวเรือน ปัจจุบันมีครัวเรือนต้นแบบดังกล่าวในพื้นที่แล้วจำนวน ๕๐ ครัวเรือน (กำหนดเป้าหมายในอนาคตไว้จำนวน ๓๐๐ ครัวเรือน)

นางนุสร รุ่งพรหม ตัวอย่างครัวเรือนที่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นระบบ และได้รับการส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ผักสวนครัว เดิมมีอาชีพเป็นผู้ช่วยพยาบาล ต้องเดินทางไปทำงานที่โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เฉลี่ยวันละ ๓๐ กิโลเมตร มีรายได้เดือนละ ๘,๐๐๐ บาท ซึ่งไม่มีเวลาดูแลครอบครัว ผนวกกับหลงใหลในอาชีพเกษตรกร จึงตัดสินใจลาออกแล้วเดินทางไปศึกษาดูงานตามศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริและศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ และนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้พัฒนาและขยายผลในพื้นที่ของตนเอง ทั้งหมด ๒๖ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำสวนยางพารา ๑๐ ไร่ ทำนา ๑๑ ไร่ และปลูกผักสวนครัว/ที่อยู่อาศัย ๕ ไร่ ในลักษณะไร่นาสวนผสม ทฤษฎีใหม่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยปรับใช้พื้นที่ทำกิจกรรมการเกษตรอย่างหลากหลาย เช่น แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ สวนผสมผสาน ปลูกพืชพื้นเมืองเพื่ออนุรักษ์พันธุกรรมพืช ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงวัวพื้นเมือง

ประกอบกับช่วงที่ผ่านมานางนุสรได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการยังสมาร์ตฟาร์มเมอร์ ทำให้พบจุดเปลี่ยน เนื่องจากโครงการดังกล่าวทำให้นางนุสรได้ทราบความรู้เพิ่มเติมจากเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ภาคตะวันตกมาพูดถ่ายทอดให้แก่สมาชิก และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ได้อย่างหลากหลายจนสามารถเพิ่มรายได้หลักให้กับครอบครัวได้อย่างยั่งยืน เช่น

การเลี้ยงชันโรง ที่ผ่านมาเกษตรกรสวนผลไม้นิยมเลี้ยงผึ้งไว้ผสมเกสรให้กับผลไม้ เพื่อให้ผลไม้ที่ปลูกมีผลผลิตมากขึ้น ทำให้มีความต้องการผึ้งสูงและไม่เพียงพอ จึงนำชันโรงมาเลี้ยงเพื่อทำหน้าที่แทนผึ้ง กลับได้ผลดีเทียบเท่ากับผึ้ง แถมยังสามารถสร้างรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมเหมือนกับผึ้งทุกประการ โดยเริ่มจากการเตรียมอุปกรณ์ คือ กล่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดตั้งแต่ ๒๕ × ๓๐ นิ้ว จนถึง ๔๐ × ๖๐ เซนติเมตร สูงราว ๑๒ เซนติเมตร เจาะด้านหน้าเท่าหลอดกาแฟหรือฝาขวด เพื่อให้เป็นทางเข้าและออกสำหรับชันโรง แล้วนำกล่องไปวางไว้ในสวนผลไม้ ทั้งนี้ รายได้ทางตรงมาจากการขายน้ำหวานขวดละ ๑,๒๐๐ บาท และขายรังชันโรงรังละ ๑,๒๐๐-๑,๕๐๐ บาท ส่วนรายได้ทางอ้อม คือ สามารถนำไปให้เกษตรกรสวนผลไม้รายอื่นเช่าไปวางในสวนผลไม้ เพื่อให้ชันโรงผสมเกสรและเก็บค่าเช่าได้อีกทาง ซึ่งขณะนี้ชันโรงยังมีผู้เลี้ยงจำนวนน้อย แต่ความต้องการทางการตลาดชันโรงสูงขึ้น จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการหารายได้เสริมเป็นอย่างยิ่ง

น้ำส้มควันไม้ เป็นของเหลวสีน้ำตาลใส ได้มาจากการควบแน่นของควันที่เกิดระหว่างการเผาถ่าน ซึ่งจะเก็บในช่วงอุณหภูมิปล่องควันอยู่ระหว่าง ๘๐-๑๕๐ องศาเซลเซียส หลังจากนั้นนำมาตั้งทิ้งไว้ประมาณ ๓ เดือน เพื่อให้สารที่เป็นน้ำมันดินตกตะกอน เมื่อนำไปผ่านกระบวนการกรองจึงจะได้น้ำส้มควันไม้ที่มีคุณภาพ โดยมีคุณสมบัติเป็นสารประกอบที่มีฤทธิ์เป็นกรดและประกอบด้วยสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ที่มีประโยชน์มากมายหลายชนิด คุณภาพของน้ำส้มควันไม้จะขึ้นอยู่กับชนิดของไม้ที่นำมาเผาเป็นถ่านและกระบวนการเก็บน้ำส้มควันไม้ที่ถูกต้อง ดังนั้น น้ำส้มควันไม้จึงสามารถใช้ได้ทั้งการเป็นสารกำจัดศัตรูพืชในแปลงนา และกำจัดแมลงในครัวเรือนด้านเกษตร (ไม่เหมาะกับดินเปรี้ยว) ใช้กำจัดเชื้อราและไส้เดือนฝอยในดินช่วงเตรียมแปลงเพาะปลูก

เตาเผาถ่านอิวาเตะ เป็นเตาเผาถ่านที่มีต้นกำเนิดจากประเทศญี่ปุ่น สามารถผลิตถ่านให้มีคุณภาพมากขึ้น ด้วยการควบคุมอุณหภูมิภายในเตาเผาถ่านที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีปล่องควันเพียง ๑ ปล่อง และรูปทรงของเตาอิวาเตะเป็นเตาทรงหยดน้ำและมีความแตกต่างทางด้านความสูงน้อยกว่าเตาอิฐก่อของไทย จึงทำให้ควบคุมอุณหภูมิของเตาได้เป็นอย่างดี แต่ขณะเดียวกันศูนย์วิจัย-พลังงานจากไม้ จังหวัดสระบุรี ได้ทำการทดลองดัดแปลงวัสดุซึ่งสร้างด้วยอิฐมอญของไทย และเลือกใช้ดินเหนียวผสมทรายละเอียดแทนซีเมนต์ทนไฟ แล้วพบว่าวัสดุดังกล่าวสามารถนำมาใช้ทดแทนอิฐทนไฟและซีเมนต์ทนไฟได้อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังช่วยลดต้นทุนการสร้างเตาอิวาเตะได้อย่างมีคุณภาพอีกด้วย

๒) ระดับชุมชน

นายไพบูลย์ หนูราช ประธานกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโอน

โรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโอน ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา แห่งนี้เกิดขึ้นจากกลุ่มชาวบ้านรวมตัวกันระดมเงินบริจาคและได้รับเงินบริจาคสมทบเพิ่มเติมกับสถาบันการเงินในเขตพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรผลิตข้าวออกจำหน่ายในเชิงการค้า ด้วยการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่เริ่มกระบวนการผลิตจากการที่รับข้าวเปลือกมาจากเกษตรกรในพื้นที่ในราคาประมาณกิโลกรัมละ ๑๒ บาท จากนั้นก็นำไปกำจัดความชื้น เก็บเข้าโกดัง แล้วจึงเข้าสู่กระบวนการสีข้าว และบรรจุใส่ถุงส่งขายออกสู่ตลาด ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและไม่เดือดร้อน แม้ขณะนี้ราคาข้าวยังคงตกต่ำอยู่ก็ตาม

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ นายกฤษฎา บุญราช อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ได้ตระหนักถึงคุณภาพของสินค้าและศักยภาพของชุมชน จึงได้ให้การสนับสนุนเครื่องจักรที่ทันสมัย คือ เครื่องยิงสีจากต่างประเทศ เพื่อทำหน้าที่คัดแยกสิ่งสกปรก เช่น เมล็ดหิน ทราย ข้าวเปลือกที่ยังไม่กะเทาะเมล็ดข้าวที่มีแมลงกัดกินเป็นจุดดำ หรือเป็นข้าวลีบสีเขียว แม้กระทั่งข้าวเม็ดมะขามสีน้ำตาลเข้ม หรือข้าวกล้องที่หลุดจากการขัด ไม่ขาวมาก เครื่องตัวนี้ก็จะกำจัดให้เช่นกัน เพราะฉะนั้นข้าวที่ผ่านเครื่องจักรตัวนี้แล้วจะเป็นข้าวที่ขาวสะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีสิ่งเจือปน ทำให้ดูสวยน่ารับประทาน จึงส่งผลให้ข้าวของหมู่บ้านมีคุณภาพและราคาสูงขึ้น

จากนั้นกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโอนจึงได้ร่วมกันต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวสารและขยายตลาดให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง จนข้าวสารของชุมชนบ้านหนองโอนได้รับการยกระดับเป็นสินค้าโอท็อป ๕ ดาว แห่งแรกของจังหวัดสงขลา เนื่องจากผลิตภัณฑ์ข้าวของชุมชนผ่านกระบวนการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และเครื่องหมายฮาลาลที่คณะกรรมการฝ่ายกิจการฮาลาลของคณะกรรมการกลางอิสลามอนุมัติอย่างถูกต้องแล้ว ไม่ว่าจะเป็นพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี ข้าวสังข์หยด ข้าวทับทิมชุมแพ ข้าวเล็บนก และข้าวหอมใบเตย ทั้งนี้ โรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโอนมีเป้าหมายหลัก คือ ต้องการส่งเสริมให้เกษตรกรและชาวบ้านในชุมชนได้บริโภคข้าวที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งหากชาวบ้านนำข้าวไปสีที่โรงสีทั่วไป หรือนำไปขายที่อื่นจะมีต้นทุนที่สูงและอาจถูกกดราคารับซื้อข้าวเปลือกให้เหลือเพียง ๕-๖ บาทเท่านั้น จึงได้จัดตั้งโรงสีชุมชนขึ้นมาเพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายข้าวที่แน่นอน และมีข้าวสารที่มีคุณภาพไว้บริโภคเองในชุมชน

ปัจจุบันกลุ่มโรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโอน จะมีการจัดประชุมเพื่อตรวจสอบความต้องการทางการตลาดและวางแผนการผลิตข้าวเฉลี่ยปีละ ๘๔ ตัน บนพื้นที่ ๔,๕๐๐ ไร่ จากสมาชิก ๙๓ ครัวเรือน โดยแบ่งสมาชิกออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ **สมาชิกถาวร** เป็นเกษตรในพื้นที่ปลูกข้าวส่งโรงสีทางเดียว และ **สมาชิกสมทบ** เป็นเกษตรรอบพื้นที่ชุมชน ปลูกข้าวส่งโรงสีเป็นระยะตามข้อตกลง หรือความสมัครใจ ภายใต้เงื่อนไขเดียว คือ ต้องเลิกใช้สารเคมีในการปลูกข้าว โดยโรงสีจะรับซื้อข้าวเปลือกใน

ราคากิโลกรัมละ ๑๒ บาท แต่โรงสีทั่วไปจะรับซื้อในราคากิโลกรัมละ ๕-๖ บาทเท่านั้น แต่หากพบข้าวเปลือกต้องสงสัยว่าใช้สารเคมีจะส่งต่อไปยังบริษัท ห้องปฏิบัติการกลาง (ประเทศไทย) จำกัด สาขาสงขลา เพื่อดำเนินการทดสอบด้านสินค้าเกษตรและอาหารของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เพื่อสุ่มตรวจหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ตกค้างในผลิตภัณฑ์ข้าว แล้วจึงออกหนังสือรับรองคุณภาพให้กับเกษตรผู้ผลิตข้าวต่อไป

โรงสีข้าวชุมชนบ้านหนองโอน

๓) **ระดับสถานศึกษา**

นายแนว ศิริมุสิกะ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านโคกค่าย

สืบเนื่องจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยทรงเล็งเห็นว่าการพัฒนาจะนำไปสู่การเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กทั้งร่างกาย สติปัญญา และอารมณ์ได้อย่างเต็มศักยภาพ ทำให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ เป็นกำลังที่จะช่วยพัฒนาชุมชนของตนเองและประเทศชาติต่อไป จึงทรงเริ่มต้นการดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และขยายผลต่อไปยังโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ นั้น โรงเรียนชุมชนบ้านโคกค่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๒ กระทรวงศึกษาธิการ จัดเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ร่วมดำเนินการจัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามแนวพระราชดำริให้แก่นักเรียนในสังกัดเป็นรายเดือน ตามที่ได้รับอนุมัติเงินจากองค์การบริหารส่วนตำบลเฉลี่ยคนละ ๒๐ บาทต่อวัน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียน ครู และผู้ปกครอง ร่วมกันทำการเกษตรในโรงเรียนแล้วนำผลผลิตที่ได้มาประกอบเป็นอาหารกลางวัน ซึ่งนอกจากจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันแล้ว ยังทำให้นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาได้รับความรู้ด้านโภชนาการและด้านการเกษตรแผนใหม่ ที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต อีกทั้งยังสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพได้ต่อไปในอนาคตด้วย ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของโรงเรียนชุมชนบ้านโคกค่าย คือ (๑) เพื่อนำผลผลิตเข้าสู่โครงการอาหารกลางวันนักเรียน (๒) เพื่อเป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตร (๓) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียน/ชุมชน (๔) เพื่อมีรายได้เข้าสู่โครงการ และ (๕) เพื่อปรับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน

ประกอบกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้เป็นรูปธรรม เป็นนโยบายหนึ่งของรัฐบาล คือ การลดเวลาเรียนภาควิชาการลง แต่ต้องไม่กระทบเนื้อหาหลักที่เด็กควรเรียนรู้ ซึ่งหมายความว่า ครูต้องใช้ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ให้นักเรียนได้สาระที่ต้องรู้ครบถ้วนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากนโยบายการลดเวลาเรียนดังกล่าว จึงนำมาสู่การปฏิบัติโดยกำหนดให้โรงเรียนเรียนภาควิชาการ ถึงเวลา ๑๔.๐๐ นาฬิกา แต่เวลาที่โรงเรียนเลิกยังคงเหมือนเดิมตามกำหนดของแต่ละโรงเรียน ดังนั้น ช่วงระยะเวลาระหว่างหลังเลิกเรียนจนกว่านักเรียนจะกลับ โรงเรียนจึงจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ ให้นักเรียนปฏิบัติ และควรจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายเพื่อช่วยเพิ่มกระบวนการคิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง รวมทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เด็กได้ค้นหาศักยภาพและความชอบของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องนั่งเรียนประจำเพียงในห้องเท่านั้น

โรงเรียนชุมชนบ้านโคกค่ายจึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามแนวพระราชดำริอย่างจริงจัง โดยให้นักเรียนร่วมปฏิบัติ

กิจกรรมทางการเกษตรภายในโรงเรียน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลายและช่วยเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับนักเรียน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นหาศักยภาพและความชอบของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

กิจกรรมเลี้ยงไก่ไข่ เริ่มเลี้ยงรุ่นแรกเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ถึงปัจจุบันกำลังเลี้ยงเป็นรุ่นที่ ๔ มีไก่ไข่ที่ดูแลจำนวน ๒๐๐ ตัว สามารถให้ผลผลิตเป็นไข่เฉลี่ยวันละ ๑๕๕-๑๖๐ ฟอง ดังนั้น โรงเรียนจึงแบ่งจำหน่ายให้โครงการอาหารกลางวันสัปดาห์ละ ๓๐๐ ฟอง ส่วนที่เหลือจำหน่ายให้กับคณะครู ผู้ปกครอง และชุมชน

กิจกรรมเลี้ยงสุกรขุน เริ่มกิจกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๘ ขณะนี้กำลังพักคอก กำลังจะเลี้ยงรุ่นใหม่ ทั้งนี้ ผลผลิตส่วนหนึ่งเข้าสู่โครงการอาหารกลางวัน และส่วนที่เหลือจำหน่ายให้กับบุคคลภายนอก

กิจกรรมเลี้ยงกบ เริ่มกิจกรรมรุ่นแรก พ.ศ. ๒๕๕๘

รุ่นล่าสุดจับหมดบ่อเมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๐ ขณะนี้อยู่ระหว่างพักบ่อ

กิจกรรมเลี้ยงปลาดุก เริ่มเลี้ยงรุ่นแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐ รุ่นล่าสุดจับหมดบ่อเมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๐ ปัจจุบันกำลังพักบ่อ กำลังจะเลี้ยงรุ่นใหม่

กิจกรรมปลูกผักสวนครัว การปลูกผักดังกล่าวจะทำการปลูกหมุนเวียนตลอดทั้งปี ได้แก่ ผักกาดขาว ผักบุ้ง ผักกวางตุ้ง ผักคะน้า มะเขือ

กิจกรรมปลูกพืชเด็ดยอด ผักเด็ดยอดที่ปลูก ได้แก่ มะขาม ชะอม และมะม่วงหิมพานต์

กิจกรรมปลูกมะนาวในท่อ ปลูกลักษณะเป็นไม้ประดับที่สามารถกินได้ มีผลผลิตเข้าสู่โครงการอาหารกลางวัน และชุมชนตลอดทั้งปี

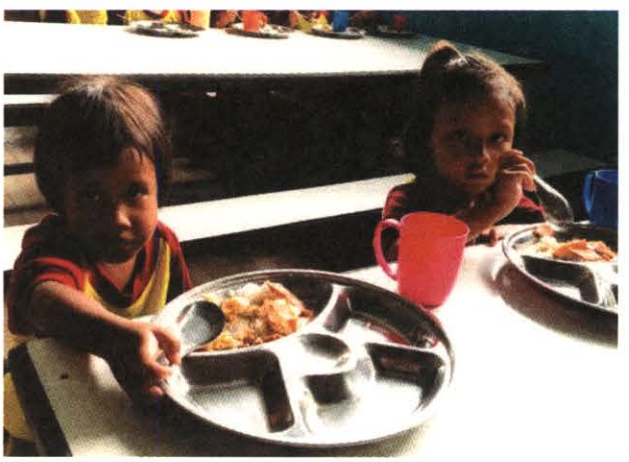

ผลการดำเนินงานที่ได้รับ ประกอบด้วย

๑. มีผลผลิตเข้าสู่โครงการอาหารกลางวันตามวัตถุประสงค์

๒. นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ได้จากผลผลิตของตนเอง

๓. นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตร

๔. ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานจากชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้

๕. มีรายได้เข้าสู่โครงการและสามารถนำไปดำเนินการอย่างยั่งยืน

๖. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมสวยงามและมีประโยชน์ใช้สอยได้

การจัดโรงอาหารโดยรวม ดังนี้

๑. มีโรงอาหารสำหรับปรุงอาหารและรับประทานอาหารสำหรับนักเรียนและบุคลากร

๒. มีโต๊ะรับประทานอาหารของนักเรียนที่เป็นที่ประจำของแต่ละคน

๓. มีโต๊ะอาหารสำหรับคณะครูและบุคลากร

๔. มีสถานที่ปรุงอาหาร

๕. มีที่วางอาหารสำหรับนักเรียนและคณะครู

ทั้งนี้ น้ำดื่มสะอาดในโรงเรียน มีโรงผลิตน้ำดื่มผ่านเครื่องกรองน้ำระบบ RO (REVERSE OSMOSIS) และฆ่าเชื้อโรคด้วยอินฟราเรด

จากนั้นประธานศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเสาธง ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการ และคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

- มีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- จุดมุ่งหมาย คือ ทำให้ทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ พึ่งพาตนเองได้ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
- วิธีการ คือ ทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง และมีต้นแบบที่ดี
- กระบวนการดำเนินการ ประกอบด้วย
  - ๑) สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย
  - ๒) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
  - ๓) ศึกษาดูงาน
  - ๔) อบรมสัมมนา
  - ๕) มีสถานที่ปฏิบัติการจริง
  - ๖) มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายกระจายทุกหมู่บ้าน

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไร เพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

๑) ควรนำเสนอข้อมูลศาสตร์พระราชาในภาพรวม เนื่องจากศูนย์เรียนรู้ฯ ได้นำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้จริงในการปฏิบัติงาน และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับว่ามีอะไรบ้าง ไม่ว่าจะในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒) ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซักถามปัญหาระหว่างกันอยู่เสมอ

๓) ควรลงพื้นที่ไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตำบลอย่างทั่วถึง

๔) ควรมีการสรุปผลที่ได้รับของผู้มาศึกษาดูงานและสิ่งที่จะนำไปใช้

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรมีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะในแต่ละพื้นที่ โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และกำหนดหลักสูตรด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล บุคคลสำคัญของชุมชนท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานที่สำคัญ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิต พร้อมทั้งนำศาสตร์พระราชามาบรรจุไว้ในหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทุกช่วงชั้นได้อย่างเหมาะสมและจริงจัง (เน้นลงพื้นที่ปฏิบัติจริงมากกว่าประจำอยู่ในห้องเรียน)

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรมีการปลูกฝังเรื่องศาสตร์พระราชาตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย และควรมีกระบวนการคัดเลือก อบรมและพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักศาสตร์พระราชาที่ดีและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดเทคนิคและประสบการณ์ให้กับผู้เรียนไปใช้ดำรงชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

- การสร้างแรงบันดาลใจ โดยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าใจถึงคุณค่าและคุณประโยชน์ในการนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในการดำรงชีวิตได้
- การสร้างความรู้ ควรมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- การเอาจริงเอาจัง ควรมีแนวนโยบายนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังตั้งแต่ในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคบางประการ เช่น เรื่องบุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจ และความมั่นใจว่าจะสามารถทำได้หรือไม่ ซึ่งก็มีแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ

๑. มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยมีการจัดประชุม อบรม สัมมนา และศึกษาดูงานในพื้นที่จริง

๒. มีการทดลองสาธิตอย่างจริงจังก่อนนำไปสู่กระบวนการขยายผลไปสู่ชุมชนโดยรอบ

๓. มีจัดอบรมเพื่อพัฒนาและยกระดับวิทยากรในพื้นที่ให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ และนำเทคนิคที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการสอนของตนเองได้จริงในอนาคต

ที่ผ่านมาต้องประสบกับปัญหาเรื่องงบประมาณมีไม่เพียงพอและมีความล่าช้าเนื่องด้วยระเบียบของราชการ ซึ่งก็มีแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ

๑. ระดมทุนกันเอง

๒. พยายามประสานหลาย ๆ หน่วยงาน

๓. ศูนย์เรียนรู้ฯ หารายได้เอง

ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์

เมื่อวันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ นาฬิกา

โดยนายคำนึง นวลมณีย์ ประธานศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ ได้ให้ข้อมูลว่า นายคำนึง นวลมณีย์ ประธานศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ ปัจจุบันอายุ ๕๓ ปี จบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อดีตเป็นช่างก่อสร้างและลูกจ้างประจำ ตำแหน่งนักการภารโรง โรงเรียนบ้านหว้าหลัง (หมู่ ๑๐ บ้านหว้าหลัง ตำบลนาหว้า อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ๙๐๑๓๐ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓) จึงมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาโครงการของโรงเรียนอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ แก๊สหุงต้ม และการเกษตร จนเป็นที่รู้จักและสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้ตัดสินใจลาออกจากงานตำแหน่งนักการภารโรงมาทำการเกษตรที่หลากหลายรูปแบบตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนประสบความสำเร็จ โดยหนึ่งในนั้นคือ การปลูกไผ่สารพัดชนิดในไร่นาสวนผสม และกลายเป็นพืชที่สร้างรายได้หมุนเวียนให้กับครอบครัวได้ตลอดทั้งปี โดยเริ่มจากปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานตามหลักการ "กินในสิ่งที่ปลูก ปลูกในสิ่งที่กิน" ซึ่งสามารถช่วยลดรายจ่าย อันเป็นหัวใจหลักที่ได้ทำตามศาสตร์พระราชา และในส่วนผลผลิตที่เหลือจะเก็บไปแบ่งขาย เพื่อสะสมเงิน สร้างเป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว ประกอบ

กับเดิมเป็นคนที่มีจิตใจรักในอาชีพการเกษตรและสนุกไปกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเริ่มขยายแปลงเกษตรเพาะปลูกกับสมาชิกในครอบครัวอย่างจริงจัง บนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมดจำนวน ๓๐ ไร่ จนประสบความสำเร็จตั้งแต่กระบวนการเพาะปลูก และการคิดค้นนวัตกรรมแปลกใหม่ในการนำประโยชน์จากพืชสารพัดชนิดที่ปลูกไว้มาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ จนสามารถสร้างรายได้ที่สูงและน่าสนใจเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความแตกต่างจากคนทั่วไป เนื่องจากที่ผ่านมานายคำนึงเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยกระตือรือร้น ชื่นชอบอาชีพการเกษตร จึงศึกษากระบวนการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติเองอย่างจริงจังมาโดยตลอด เพื่อสะสมแนวคิดแปลกใหม่จากการเดินทางไปศึกษาดูงานทั่วประเทศ จนปัจจุบันได้รับเกียรติไปเป็นวิทยากรบรรยายประจำให้กับพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จังหวัดปทุมธานี และชุมชนสันติอโศก เพื่อเผยแพร่ความรู้และเทคนิคใหม่บนเว็บไซต์ยูทูบ (YouTube) อยู่เสมอ เช่น

๑) วิธีการตอนกิ่งฟักทอง ๗ วันออกผล โดยทั่วไปแล้วฟักทองเป็นพืชที่นิยมขยายพันธุ์ด้วย "การเพาะเมล็ด" ซึ่งมีระยะเวลาในการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวประมาณ ๖๐ วัน และยังเป็นพืชที่มีการกลายพันธุ์สูง ทำให้ได้ผลผลิตด้อยคุณภาพกว่าต้นแม่พันธุ์ ดังนั้น "วิธีการตอนกิ่ง" จึงสามารถย่นระยะเวลาการปลูกให้ติดดอกออกผลได้ภายใน ๗ วัน และยังมีคุณสมบัติตรงตามแม่พันธุ์ทุกประการ รวมถึงยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ได้ดีอีกด้วย

๒) การปลูกผักไฮโดรพอนิกส์แบบใช้ดิน ถือเป็นรูปแบบการปลูกผักบนแคร่ที่ประสบความสำเร็จ จากปกติทั่วไปที่ปักในฟองน้ำ หรือปลูกในรางน้ำ จะมีวิธีการดูแลที่ค่อนข้างซับซ้อนและยุ่งยาก แต่การปลูกผักไฮโดรพอนิกส์แบบใช้ดินแทน ทำได้ง่ายและสะดวกกว่า รวมทั้งให้ผลผลิตที่ได้คุณภาพ และเป็นธรรมชาติมากกว่า เนื่องจากได้รับแร่ธาตุจากดินโดยตรง

๓) การเจาะน้ำจากต้นไผ่ สืบเนื่องจากนายคำนึงได้รับแรงบันดาลใจจากคนภาคกลางท่านหนึ่งปลูกไผ่บนพื้นที่จำนวน ๑๐ ไร่ สามารถสร้างรายได้ถึงหลักล้านบาทต่อปี จึงตัดสินใจทดลองปลูกไผ่ในพื้นที่ของตนแทนการปลูกยางพารา หลังจากนั้นภายในระยะเวลา ๖ เดือน นายคำนึงสามารถเพาะกิ่งไผ่ขายได้ในราคากิ่งละ ๑,๐๐๐ บาท (ในขณะนั้นยางพาราขายได้เพียงราคากิโลกรัมละ ๒๐๐ บาท) หลังจากนั้นประมาณ ๔ ปี ด้วยความบังเอิญไปตัดกิ่งไผ่ทิ้งตอนกลางคืน แล้วพบว่ามีน้ำไหลออกมาจากต้นไผ่

จึงตัดขวดนำมาลองดื่ม ประกอบกับรสชาติอร่อย หอม ดื่มแล้วรู้สึกมีกำลัง จึงแอบดื่มมาตลอดเป็นระยะเวลากว่า ๒ ปี โดยไม่กล้าบอกใคร แต่กลับรู้สึกสุขภาพดีขึ้น นิ่วหลุดออกมาเป็นเม็ด

วิธีการเจาะน้ำจากต้นไผ่ สามารถเจาะน้ำจากต้นไผ่ได้กับทุกสายพันธุ์ที่มีอายุตั้งแต่ ๓ ปีขึ้นไป ควรเจาะไผ่ด้วยสว่าน ๑ กอต่อ ๑ รู ในช่วงระยะเวลา ๐๓.๐๐ นาฬิกา เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ต้นไผ่จะดูดน้ำขึ้นมากักเก็บไว้ในลำต้นมากที่สุด แล้วนำสายยางมาต่อเข้าแทนรูสว่าน พร้อมกับสวมถุงพลาสติกและมัดเชือกให้แน่น ทั้งนี้หากเจาะไผ่ ๑ กอต่อ ๓ รู ก็จะได้ปริมาณน้ำที่ไหลออกมาเท่ากับการเจาะไผ่ ๑ กอต่อ ๑ รู เช่นเดิม เพราะรากของไผ่ทุกต้นในกอจะเชื่อมต่อกันทั้งหมด ข้อระวังที่สุด คือ ต้นไผ่ ๑ ต้น เจาะน้ำซ้ำได้เพียงข้อละ ๔ รูเท่านั้น

ส่วนการเก็บน้ำไผ่ ควรเก็บในช่วงเช้าระหว่างเวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกา จึงจะได้น้ำไผ่ที่บริสุทธิ์ ทั้งนี้ ปริมาณน้ำไผ่ ๑ กอต่อ ๑ รู จะได้น้ำประมาณ ๑-๕ ลิตร ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของกอไผ่และสภาพอากาศ ยิ่งอากาศชื้นฝนตกมากไผ่จะคายน้ำออกมาปริมาณมากขึ้น จากนั้นจะนำมากรองด้วยผ้าขาว ๒ ชั้น ก่อนบรรจุลงขวดขนาด ๒๒๐ ซีซี และใส่ลังแช่เย็นไว้ เพื่อส่งให้ลูกค้าขวดละ ๑๐ บาท หรือลิตรละ ๕๐-๖๐ บาท และหากไม่นำน้ำดังกล่าวแช่เย็นจะบูดภายใน ๖ ชั่วโมง แต่ขณะนี้สวนของคุณคำนึงสามารถทำน้ำไผ่ได้เพียงวันละ ๒๐-๓๐ ลิตรเท่านั้น ซึ่งขณะนี้ปัจจุบันต่างประเทศให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์มารับซื้อไปขายขวดละ ๕๐๐ บาท โดยไม่ต้องบรรจุขวด

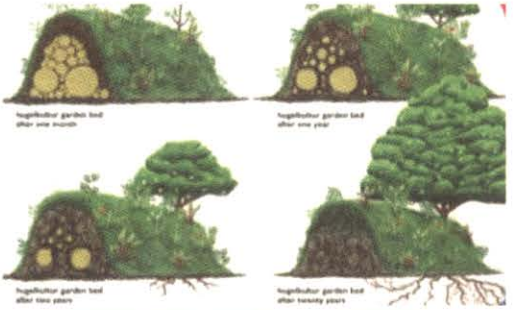

๔) เพอร์มาคัลเชอร์ (Permaculture) เป็นแนวคิดและวิธีทำการเกษตรที่เน้นเรื่องความยั่งยืนในการดำรงชีวิตและสิ่งแวดล้อม หรือการทำเกษตรเพื่อสุขภาพ โดยนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไปมาใช้ผลิตอาหาร ซึ่งครอบคลุมถึงระบบการออกแบบพื้นที่ทำเกษตรให้มีความสวยงาม โดยไม่ก่อให้เกิดมลพิษด้วยการใช้ก้อนหิน ท่อนซุงหรือพวกกิ่งไม้ เศษอาหาร เศษใบไม้ใบหญ้าต่าง ๆ และฟางมากองเป็นฐานและก่อเป็นแปลงผักให้สูงขึ้นขนาด ๑๕๐ × ๒๐๐ เมตร หรือขนาด ๓๐๐ × ๕๐๐ เมตร แล้วนำปุ๋ยหมักมาคลุมหน้าดินประมาณ ๔ นิ้ว เพื่อใช้ในการปลูกผัก (๑ ครั้ง สามารถใช้งานได้ประมาณ ๑๕-๒๐ ปี โดยไม่ต้องใส่ปุ๋ย) ซึ่งประโยชน์ของการปลูกผักดังกล่าวคือ พืชผักจะได้รับสารอาหารจากกิ่งไม้เศษไม้ที่กองไว้ด้านล่าง เป็นการช่วยให้อาหารและความชื้นตามธรรมชาติ โดยที่เราไม่ต้องรดน้ำหรือใช้ปริมาณน้ำน้อยมากในการรด เนื่องด้วยวิธีการปลูกผักดังกล่าวเป็นการช่วยลดปริมาณการใช้น้ำในการเพาะปลูกเป็นอย่างมาก ต่างประเทศจึงนิยมออกแบบและนำไปประยุกต์ใช้ในครัวเรือนและชุมชนกันอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งจะจำแนกวิธีการทำเพอร์มาคัลเชอร์ได้ตามสภาพพื้นดิน และความต้องการของผู้ปลูกโดยรวมได้ ดังนี้

(๔.๑) กรณีหน้าดินตื้นหรือขุดดินยาก สามารถนำท่อนไม้มากองสุมกันจนสูง แล้วนำดินที่หามาได้จากพื้นที่อื่นมาโรยทับหนาประมาณ ๒-๔ นิ้ว ก่อนคลุมหน้าดินด้วยเศษใบไม้ใบหญ้าต่าง ๆ หรือฟาง เป็นต้น

(๔.๒) กรณีขุดหน้าดินได้ ควรขุดดินลึก ๓๐ เซนติเมตร ถึง ๑ เมตร เป็นร่องสี่เหลี่ยมขนาด ๑๕๐ × ๒๐๐ เมตร หรือขนาด ๓๐๐ × ๕๐๐ เมตร แล้วนำก้อนหิน ท่อนไม้หรือพวกกิ่งไม้ และเศษอาหารมาใส่รวมกันในร่องที่ขุด จากนั้นจึงโรยดินที่ขุดทับกองไม้อีกครั้ง ตลอดจนอาจเลือกปลูกต้นไม้ใหญ่ห่างออกไปในระยะ ๑ เมตร เพื่อให้ร่มเงาแก่พืชผักในระยะยาว

(๔.๓) กรณีไม่ต้องรดน้ำ สามารถขุดหลุมหรือขุดร่องข้างกองเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่ฝนตก และนำดินที่ขุดมาเพิ่มบนกองหรือแปลงปลูกผักสูงขึ้น (หากความสูงเพิ่มขึ้น คุณสมบัติในการดูดซับความชื้นจะยิ่งเพิ่มขึ้นตามลำดับ)

๔) การปลูกพืชในล้อยางแบบไม่ต้องรดน้ำ เป็นการนำยางล้อรถยนต์เก่ามาทำเป็นกระถางปลูกพืชผักสวนครัว โดยตัดขอบยางบางส่วนเกินออกเพื่อเปิดช่องให้กว้างขึ้น จากนั้นนำมาซ้อนกัน ๒ ชั้น ชั้นแรกใช้สำหรับกักเก็บน้ำ และวางไม้ไผ่รองจำนวนประมาณ ๔ ชิ้น แล้วจึงนำถุงปุ๋ยวางคลุม เจาะรู โรยด้วยกาบมะพร้าวฉีก และเศษใบไม้มาใช้เป็นวัสดุในการปลูกตามความเหมาะสมของบริบท เช่น ใบไม้ไผ่ ฝาง ฯลฯ ก่อนใส่ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก เพื่อช่วยเร่งพืชผักผลไม้ให้ผลิดอกออกผลภายในระยะเวลาเพียง ๖ เดือน ซึ่งส่งผลให้มีพระสงฆ์จากสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและสาธารณรัฐกัมพูชาเกิดความสนใจเป็นอย่างมาก จึงตั้งชื่อรูปแบบการปลูกพืชในล้อยางดังกล่าวว่า "มหัศจรรย์ล้อยาง"

ประกอบกับที่ผ่านมาทางศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์เคยได้รับสนับสนุนงบประมาณจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี อดีตอาจารย์ประจำของคณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ให้ไปจัดนิทรรศการภายใต้หัวข้อ "เศรษฐกิจพอเพียง/ศาสตร์พระราชา" และจัดแสดงการปลูกผักในล้อยาง ในงานเกษตรภาคใต้ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อเปิดโอกาสให้นำต้นไม้ที่เพาะไว้ไปขายในงานดังกล่าวได้มาเป็นระยะเวลาตลอด ๔ ปี ดังนั้น นายคำนึงจึงปรับแนวคิดและสร้างนวัตกรรมใหม่ในพื้นที่เกษตรของตนให้มีความเป็นระเบียบสวยงาม และเปิดศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ เพื่อใช้ถ่ายทอดทักษะองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้สนใจทุกช่วงวัย จึงนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น ศูนย์เรียนรู้ฯ มีกระบวนการสอนที่ผสมผสานระหว่าง "ทักษะที่สนุกและองค์ความรู้ที่เข้าใจง่าย" เพื่อประโยชน์สูงสุด คือ "ความพอเพียง" เช่น ให้เด็กเรียนรู้วิธีการเก็บผลผลิตรับประทานเองได้ แข่งขันกันเก็บผลผลิต และร่วมออกแบบ/ขั้นตอนการปลูกต้นไม้ เพื่อสอดแทรกความรู้ ความเข้าใจให้แก่เด็กและเยาวชนด้วยความสนุก จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในครอบครัวและโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ นายคำนึงยังเป็นวิทยากรในหลักสูตรของหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ อีกมากมาย สามารถติดตามข้อมูลต่าง ๆ ได้ทางอินเทอร์เน็ต ตัวอย่างหลักสูตรที่ได้เป็นวิทยากรอบรม คือ "คนกล้าคืนถิ่น" หลักสูตร ๔ คืน ๕ วัน ของนายเกริก มีมุ่งกิจ (บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น "เทพแห่งเกษตรกร") และร่วมก่อตั้งโครงการ "คนกล้าคืนถิ่น" ที่ชวนกลับบ้านพัฒนาท้องถิ่น การมีเครือข่ายที่มีอุดมการณ์เดียวกัน การสร้างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรหนุกหนาน และกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย โดยยึดแนวคิดในการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน คือ "**การเป็นปราชญ์ไม่ยาก แต่จะรักษาความเป็นปราชญ์ที่มีคุณธรรมได้ตลอดไปทำได้ยากกว่า**"

การศึกษาดูงานเยี่ยมชมพื้นที่เกษตรผสมผสานและพื้นที่ศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา ได้เยี่ยมชมพื้นที่เกษตรผสมผสานและพื้นที่ศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและศึกษาหาความรู้ทางการเกษตรที่หลากหลายรูปแบบตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยสรุป ดังนี้

ที่ผ่านมานายคำนึง นวลมณีย์ มีแนวคิดเริ่มจากการปลูกผักคอนโดและปลูกผักในล้อยางรถยนต์แบบไร้สารพิษเพื่อสุขภาพและพึ่งตนเองได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ จนได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนของอำเภอจะนะ ในการปลูกผักคอนโดและผักปลอดสารพิษที่ประสบความสำเร็จ จึงพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกร สถาบันการศึกษาและชาวต่างประเทศที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน เช่น ประเทศเกาหลี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และสหพันธรัฐรัสเซีย เพื่อจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต

นอกจากนี้ ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ปรับพื้นที่ใช้รวบรวมสายพันธุ์ไม้พื้นบ้านและปลูกไผ่สารพัดชนิดในไร่นาสวนผสม เพื่อประหยัดพื้นที่ แล้วยังแบ่งพื้นที่เพื่อใช้ขยายพันธุ์พืชที่หายาก หรือนำเข้าจากต่างประเทศมาเป็นจำนวนมาก เช่น ฟักทองสปาเกตตี หม่อนดำออสตุรกี สละอินโด เสาวรสบรูไน ฟักทองซูกินี ฟักทองบัตเตอร์นัต เฉาก๊วยเวียดนาม หญ้าหวาน เมนทอล ชบาเมเปิล มะนาวคาเวียร์แดงออสเตรเลีย หน่อไม้หวาน และหน่อไม้ปักกิ่ง โดยไม่ใช้สารเคมี เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและสร้างความแตกต่างในแต่ละระบบการผลิตจนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและหน่วยงานที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น

วิธีการปลูกหม่อนดำออสตุรกี ใช้วิธีการปลูกแบบเพอร์มาคัลเชอร์ขุดหน้าดินลึก ๑ เมตร และแบ่งกลุ่ม มีการจัดกิ่งให้โน้มเข้าหากัน โดยใช้ลวด ๓ เส้น เพื่อง่ายต่อการดูแล เก็บเกี่ยวผลผลิตและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม วิธีการไม่ยาก แบ่งพื้นที่เป็น ๙ แถว ๓ กลุ่ม ปลูกลงดินแต่ละกลุ่มห่างกันเป็นเวลา ๑๕ วัน คอยตัดแต่งกิ่งและยอด เอาใบออก เพื่อให้รับแสงแดดอย่างทั่วถึง แล้วนับตั้งแต่วันตัดแต่งกิ่ง ๔๕ วัน จะเริ่มเก็บผลผลิตได้ตลอดทั้งปี

ทั้งนี้ ศูนย์เรียนรู้ฯ เดิมสั่งซื้อพันธุ์หม่อนดังกล่าวจากต่างประเทศในราคาต้นละ ๕๐๐ บาท แต่ปัจจุบันสามารถขยายเพาะชำกิ่งขายเอง จำนวนกว่า ๔๐๐ ต้น ในราคาต้นละ ๒๕๐-๓๕๐ บาท เนื่องจากศัตรูพืชน้อย ป้องกันและกำจัดโรคแมลงโดยไม่ใช้สารเคมี เพียงแค่ปรับวิธีคิดใหม่ ขยันมากขึ้น ถึงเวลาตัดแต่งกิ่งเรียบร้อยเสร็จจะจัดเก็บไปทำปุ๋ยทันที โดยไม่กองทิ้งไว้ในแปลง เพราะหัวใจหลักของการป้องกันโรคแมลง คือ ความสะอาดและตัดหญ้าให้เตียน เพื่อไม่ให้แมลงหวี่ขาวมารุม

วิธีการปลูกเสาวรส เสาวรสเป็นไม้เลื้อย สามารถอยู่ได้ ๓-๕ ปี ควรวางแนวปลูกให้ต้นได้รับแสงเต็มที่ เพราะเสาวรสต้องการแสงแดดถึงวันละ ๖-๘ ชม. และควรเตรียมดินด้วยพืชสด เช่น ถั่วเขียว ข้าวโพด ปอเทือง จะทำให้ดินร่วนซุยและเก็บกักน้ำในฤดูแล้งได้ดี ดังนั้น

ระยะการปลูกจึงไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ปลูก ความอุดมสมบูรณ์ การระบายน้ำ และพันธุ์ที่ใช้ปลูก เช่น ๒ × ๓ เมตร ๓ × ๕ เมตร เมื่อเลือกระยะปลูกได้แล้วทำการขุดหลุมและเตรียมดินกว้างและลึกประมาณ ๑ เมตร รองก้นหลุมด้วยเศษไม้ กากมะพร้าว ฟางหรือเศษพืช แล้วไถกลบดินให้สูงกว่าปากหลุมเล็กน้อย เพื่อป้องกันดินยุบเป็นแอ่งซึ่งทำให้น้ำขัง ต้นจะเกิดโรคและเน่าตาย ซึ่งปัจจุบันสามารถเพาะชำกิ่งขายได้ในราคาต้นละ ๕๐ บาท

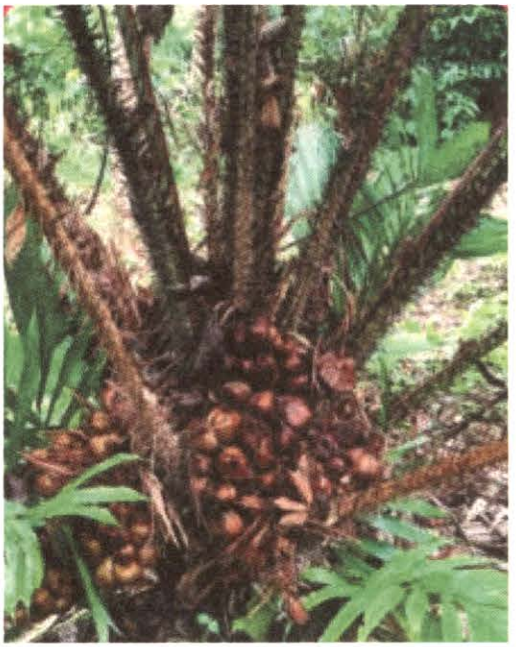

วิธีการปลูกสวนคูณสาม ปัจจุบันสวนคูณสามของศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นการประยุกต์รวมพืชทั้ง ๓ ชนิด มาปลูกรวมกันไว้ในแปลงเดียว โดยไม่จำเป็นต้องแบ่งพื้นที่ไปใช้ในการปลูกยางพารา ๑ แปลง สละอินโด ๑ แปลง และผักเหลียง ๑ แปลง แต่ปรับกระบวนการคิดและแบ่งพื้นที่ในการปลูกพืชไว้ ดังนี้ ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ฯ ดำเนินการปลูกยางพารามีอายุ ๑๒ ปี ปลูกสละอินโดมีอายุ ๙ ปี และผักเหลียงเป็นพืชร่วมยาง โดยกำหนดระยะพื้นที่สำหรับการปลูกยางพารา คือ ๓ × ๗.๓ เมตร และปลูกสละอินโดสลับระหว่างแนวการปลูกยางพารา เพื่อให้ต้นสละอินโดแต่ละกอมีระยะห่างกันประมาณ ๒.๕ เมตร และปลูกผักเหลียงคั่นระหว่างยางพาราและสละอินโดในระยะ ๑.๗ เมตร เพื่อให้สามารถเก็บผลผลิตได้ตลอดทั้งปี อันเป็นการประหยัดพื้นที่และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกด้วย

ช่วงเวลาในการปลูกพืชร่วมยางจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของยางพาราและพืชร่วมยาง ทั้งนี้ หากมีการปลูกสละอินโดช้ากว่ายางพารามากอาจส่งผลให้สละอินโดโตช้า แต่หากมีการปลูกสละอินโดเร็วเกินอาจส่งผลให้ใบสละอินโดมีจำนวนหนาแน่นมากเกิน ดังนั้น จึงควรปลูกสละอินโดและผักเหลียงในขณะที่ต้นยางพารามีอายุประมาณ ๓ ปี แต่หากต้องการปลูกไผ่เป็นพืชร่วมยางควรปลูกในขณะที่ต้นยางพารามีอายุประมาณ ๕ ปี นอกจากนี้ หากสวนใดต้องการปลูกไม้ตะเคียน ไม้จำปา และไม้พะยอมควรปลูกพร้อมยาง เพราะการปลูกพืชร่วมยางนั้นจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่ดี และปรับพัฒนาดินให้มีคุณภาพก่อนตัดสินใจปลูกพืชร่วม

สภาพดินในสวนยางพาราแบบวนเกษตรแปลงนี้จะเห็นได้ชัดถึงความชุ่มชื้น เพราะต้นสละอินโดช่วยเก็บน้ำได้ดี อีกทั้งใบสละยังช่วยชะลอความแรงของฝนที่ตกกระทบดิน ทำให้หน้าดินไม่แน่น ส่วนรากสละช่วยทำให้ดินโปร่งระบายอากาศได้ดี ซึ่งสังเกตได้จากมูลไส้เดือนบริเวณโคนต้นสละที่มีจำนวนมาก จึงแตกต่างจากสวนที่ปลูกยางพาราเพียงชนิดเดียว

จากนั้นประธานศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ปรัชญา พยายามทำทุกอย่างด้วยตนเอง จึงเหมือนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดกระบวนพัฒนาแนวความคิดจนกลายเป็นนวัตกรรมใหม่ และขยายผลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างครบวงจร

วิธีการ โดยเริ่มปลูกผักสวนครัวเพื่อบริโภคในครัวเรือนตามหลักการ "**กินในสิ่งที่ปลูก ปลูกในสิ่งที่กิน" เพื่อช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ** และขายผลผลิตที่เหลือเพื่อรวบรวมและสะสมรายได้จากการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่เวลา ๐๒.๐๐-๒๐.๐๐ นาฬิกาของทุกวัน

กระบวนการดำเนินงาน มีสมาชิกในครอบครัวร่วมกันดูแลทุกขั้นตอนในกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การเพาะปลูก การบรรยายให้คนเดินทางมาศึกษาดูงาน การคิดค้นนวัตกรรมที่แปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากคนอื่น เพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นเกิดความสนใจ มีกระบวนการเรียนรู้และสามารถนำแนวคิดที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้จริงอย่างยั่งยืน

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ควรใช้รูปแบบการบรรยายหรือนำเสนอรูปภาพของกิจกรรมที่ปฏิบัติ และได้ผลจริงตามแนวทางของศาสตร์พระราชาแทนการบรรยายหรือนำเสนอด้วยข้อความ ทั้งนี้ หากมีการอธิบายสอดแทรกเกร็ดความรู้หรือเทคนิควิธีการในแต่ละรูปภาพ หรือแต่ละกิจกรรมด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย มุ่งหวังให้ผู้ฟัง "กระทำตามได้ทันทีที่เห็นภาพ" เช่นเดียวกับวิทยากร

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรจัดกระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กไทยเป็นคนช่างสังเกต กล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออกซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ไม่ประมาท มีเหตุผล และมีความรับผิดชอบ โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัว อาจเชิญบุคคลของวัดหรือมัสยิด หรือผู้สนใจที่มีทักษะ/ประสบการณ์มาร่วมให้ความรู้กับเด็กเป็นพิเศษ เพื่อสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม

นอกจากนี้ อาจจัดกิจกรรมสอดแทรกความรู้ ความสนุก และได้ประโยชน์ในลักษณะ "ประหยัดสุด" แก่เด็ก เช่น ให้เด็กเก็บผลผลิตกินเองได้ แข่งขันกันเก็บผลผลิต และร่วมทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ เพื่อเพิ่มทักษะองค์ความรู้ให้เด็กและเยาวชนไทยไปประยุกต์ใช้ได้เองทั้งในโรงเรียนและครอบครัว

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

- การสร้างแรงบันดาลใจ ควรทำเพื่อให้เกิดการระเบิดจากข้างใน ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือปฏิบัติในสถานที่จริง เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่เด็กและเยาวชนไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้อย่างยั่งยืน
- การสร้างความรู้ ควรพัฒนาผ่านการจัดฝึกอบรม เช่น การฝึกอบรมระยะสั้น ๓-๗ วัน เพื่อให้เด็กไทยเกิดกระบวนการคิดแบบบูรณาการ และสามารถขยายผลองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนได้อย่างเป็นระบบ
- การเอาจริงเอาจัง เป็นพื้นฐานส่งผลให้การประกอบอาชีพเกษตรกรประสบความสำเร็จ จึงควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความมุ่งมั่น มีจุดมุ่งหมายในชีวิต และรักในอาชีพเกษตรกรตั้งแต่เยาว์วัย

๔. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ปัญหาที่ประสบคือ ด้านแรงงาน และภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม

ภาพ : โดย ๑) คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๒) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๓) ภาพประกอบการเรียนการสอน (PowerPoint)
ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเสาธง
และศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์
๔) ภาพประกอบการเดินทางไปศึกษาดูงานจากสื่อออนไลน์ (Internet)

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ "กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (ครั้งที่ ๓) ระหว่างวันอังคารที่ ๑๗ - วันพุธที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดสกลนคร และจังหวัดขอนแก่น

ของ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมาธิการ ๓
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สารบัญ

หน้า

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ
"กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (ครั้งที่ ๓)
เมื่อวันอังคารที่ ๑๗ - วันพุธที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดสกลนคร และจังหวัดขอนแก่น
โดยมีการประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมทั้งเดินทางไปศึกษาดูงาน ดังนี้

วันอังคารที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑

๑. **การประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ "แนวทางการน้อมนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติ"** โดยเชิญนักวิชาการและเกษตรกรที่มีประสบการณ์เข้าร่วมประชุม ณ อาคารเทิดพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ดังนี้

- **นายโรจน์วัฒน์ อินทร์ทุ่ง** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๑๔๒
- **นายปัญญา ประชาชิต** หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ อ่างเก็บน้ำห้วยเคล้ม ๑๕๓
- **นางหทัยทิพย์ จารุสาร** หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริ ประจำอำเภอกุสุมาลย์ ๑๕๕
- **นายวงศ์สถิต โมราราษฎร์** หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริ อำเภออากาศอำนวย ๑๕๗
- **นางสาวกานต์รวี บัวบุญ** เจ้าของบ้านสวนภูระวี (แหล่งเรียนรู้ตามโครงการยุวเกษตรยุคใหม่) ๑๖๐

๒. **ศึกษาดูงานเกี่ยวกับโครงการตามพระราชดำริ เช่น การประมง ปศุสัตว์ ข้าว และเกษตรผสมผสาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ**
โดย**นายโรจน์วัฒน์ อินทร์ทุ่ง** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๑๖๑

๓. **ศึกษาดูงานเครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้ สหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้าง**
โดย**นายเล็ก กุดวงค์แก้ว** ประธานเครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้ สหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้าง และคณะ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๑๖๕

วันพุธที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑

๑. **ศึกษาดูงานสวนสลัดจันทร์ดาว**
โดย**นายมนตรี ทะนารี** เจ้าของสวนสลัดจันทร์ดาว และคณะ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๑๖๙

๒. **ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย**
โดย**นายถาวร สรรสมบัติ** ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย ในฐานะอดีตผู้ใหญ่บ้านคำปลาหลาย และคณะ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๑๗๓

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ
“กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” (ครั้งที่ ๓)
ของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
เมื่อวันอังคารที่ ๑๗ - วันพุธที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑
ณ จังหวัดสกลนคร และจังหวัดขอนแก่น

.....

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ นำโดย **นายตวง อันทะไชย** ประธานคณะกรรมาธิการ **พลเอก องอาจ พงษ์ศักดิ์** รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง **พลเอก อุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์** กรรมาธิการ **พลอากาศเอก จิรวัฒน์ มูลศาสตร์** กรรมาธิการ และ**พลอากาศเอก ชูชาติ บุญชัย** กรรมาธิการ และผู้แทนจากคณะกรรมาธิการการเกษตร และสหกรณ์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ คือ **พลเรือเอก พัลลภ ตมิศานนท์** พร้อมด้วยที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมาธิการ ที่ปรึกษา นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้เดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับ **“กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” (ครั้งที่ ๓) ในวันอังคารที่ ๑๗ - วันพุธที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดสกลนคร และจังหวัดขอนแก่น**

การประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เมื่อวันอังคารที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๑๐ - ๑๑.๐๐ นาฬิกา ณ อาคารเทิดพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์-พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้ประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมถึงนำข้อมูลที่ได้รับมาประกอบการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยมี**นายวิทยา จันทร์ฉลอง** ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร และ **นายโรจน์วัฒน์ อินทร์ทุ่ง** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริกล่าวต้อนรับ รวมทั้งมีนักวิชาการและเกษตรกรที่มีประสบการณ์ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อาทิ **พลตรี สุขพัฒน์สณฑ์ สุขสร้อย** ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๒๙ **พันเอก ธเนตร จุลโนนยาง** รองผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๒๙ **นายสุรเทพ กิจกล้า** เกษตรและสหกรณ์จังหวัดสกลนคร **ศาสตราจารย์สัมพันธ์ ฤทธิเดช** อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม **นายวุฒิพล ฉัตรจรัสกูล** รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม **นายปัญญา ประชาชิต** หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยเคลิ้ม **นางหทัยทิพย์ จารุสาร** หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริประจำอำเภอกุสุมาลย์ **นายวงศ์สถิต โมราราษฎร์** หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริอำเภออากาศอำนวย **นางสาวกานต์รวี บัวบุญ** เจ้าของบ้านสวนภูระวี (แหล่งเรียนรู้ตามโครงการยุวเกษตรยุคใหม่) และ**นายกลิ่น สระทองเนียม** ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินรายการในการประชุม สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

โดยนายโรจน์วัฒน์ อินทร์ทุ่ง ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ให้ข้อมูลว่า

ที่ผ่านมาในอดีต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเป็นพื้นที่ราบสูง ประชากรส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก หากแต่ลักษณะพื้นที่มีสภาพเป็นดินลูกรังและดินร่วนปนทรายไม่อุ้มน้ำขาดความชุ่มชื้น รวมทั้งบางพื้นที่มีปัญหาดินเค็ม จึงทำให้ยากต่อการเพาะปลูก ตลอดจนมีการบุกรุกป่าจนทำให้แหล่งต้นน้ำลำธารถูกทำลายยิ่งก่อให้เกิดวงจรแห่งความแห้งแล้งเสื่อมโทรม หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงทราบถึงปัญหา จึงมีพระราชดำริให้เตรียมแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยทรงเลือกพื้นที่บริเวณบ้านนานกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครเป็นพื้นที่ต้นแบบของภูมิภาค เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมและลักษณะปัญหาคล้ายคลึงกับปัญหาส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยถึงต้นเหตุของปัญหาในบริเวณพื้นที่บ้านนานกเค้า แล้วพบว่า “เดิมเป็นป่าโปร่ง คนบุกเข้าไปตัดต้นไม้เพื่อใช้เป็นฟืนและใช้พื้นที่ส่วนใหญ่สำหรับการทำเกษตรกรรม ป่าไม้ที่คงเหลืออยู่จึงถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก จึงส่งผลให้เกิดการชะล้างหน้าดินบางลงและเกลือที่อยู่ใต้ดินจะขึ้นมาเป็นหย่อม ๆ”

จากนั้น เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนครขึ้นในบริเวณดังกล่าว เพื่อเป็นต้นแบบจำลองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการพัฒนาด้านป่าไม้ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร ด้วยการศึกษา ทดลอง วิจัย ค้นหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตท้องถิ่น เพื่อสร้างผลสำเร็จและองค์ความรู้ต้นแบบให้กับราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถนำไปพัฒนาพื้นที่ทำกินของตนเองได้

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร จึงเป็นสถานที่ทำการศึกษาทดลองแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว (One Stop Service For The Farmers) เพื่อขยายผลสู่เกษตรกร ทั้งการพัฒนาที่ดิน การพัฒนาแหล่งน้ำ ฟื้นฟูสภาพป่า การวางแผนปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกร พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจสามารถเข้าชม ศึกษา ค้นคว้า ฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำไปปฏิบัติและเกิดการพัฒนาอาชีพในพื้นที่ทำกินของตนเอง ส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้น และมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นตามลำดับ

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ยังมีพระราชดำริให้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำตาดไฮใหญ่ เพื่อกระจายน้ำตามท่อส่งลงไปยังพื้นที่ป่าและใช้เป็นแหล่งน้ำหลักสำหรับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ซึ่งมีอาณาบริเวณทั้งหมดกว่า ๑๓,๓๐๐ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่พัฒนาด้านเกษตรกรรม ๒,๓๐๐ ไร่ และพื้นที่พัฒนาป่าไม้ ๑๑,๐๐๐ ไร่ ที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าภูล้อมข้าว ป่าภูเพชร ป่าดงชมพูพาน และป่าดงกระเฌอ นับเป็นเวลามากกว่า ๓ ทศวรรษที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้ทำการศึกษา ทดลอง วิจัยงานในด้านต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างต้นแบบการพัฒนาที่มีความสมบูรณ์และยั่งยืน โดยมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจำนวนมากร่วมกันบริหารจัดการงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้อย่างบูรณาการและเป็นเอกภาพสืบไป ภายใต้แนวคิด คือ **สร้างน้ำ เพิ่มป่า เพื่อพัฒนาชีวิตแบบพอเพียง** เพื่อประโยชน์สุขของราษฎรเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น

งานศึกษาและพัฒนาป่าไม้ ได้เริ่มจากการสร้างฝายพ่อ ซึ่งมีภาพความทรงจำครั้งเมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรความก้าวหน้าในการพัฒนาป่าไม้ และทรงป้องกันป่าด้วยการ **"ปลูกต้นไม้ในใจคน"** เพื่อให้ราษฎรเข้าใจในคุณค่าของป่า และช่วยกันดูแลแทนการบุกรุก ควบคู่ไปกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าตามแนวพระราชดำริมากขึ้น เช่น โครงการปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง และโครงการปลูกป่าสาธิต ต่อมาได้มีพระราชดำริให้สร้างฝายชะลอน้ำเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก เพื่อช่วยชะลอน้ำไว้เป็นช่วงแบบขั้นบันได เพื่อป้องกันปัญหาการชะล้าง การพังทลายของดิน และการสูญเสียหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการกระจายสายน้ำเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้แก่พื้นที่โดยรอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้อย่างมีคุณภาพตลอดทั้งปี

"ป่า" ถือเป็นต้นกำเนิดของ "น้ำ" (ไม่มีป่า ไม่มีน้ำ ไม่มีชีวิต) ผืนป่าที่กลับมาอุดมสมบูรณ์จึงเป็นดั่งสายธารแห่งชีวิต เป็นความสำเร็จของงานศึกษาและพัฒนาด้านป่าไม้ เช่นเดียวกับการศึกษา ทดลอง วิจัย ตามแนวพระราชดำริอีกกว่า ๓๒๐ เรื่อง ที่มุ่งเน้นการใช้หลักวิชาผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้นำผลสำเร็จที่โดดเด่น มาจัดทำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมทั้งหมด จำนวน ๒๖ หลักสูตร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีภารกิจหลัก คือ (๑) การฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (๒) การแก้ปัญหาความยากจน และสร้างความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกร

งานศึกษาและพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน ได้จัดหลักสูตรป้องกันปัญหาเกี่ยวกับดิน และแก้ไขความเสื่อมโทรมของดิน เพื่อเพิ่มผลผลิต โดยส่งเสริมการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด เพื่อเพิ่มอินทรียวัตถุในดิน เช่น ในพื้นที่ดอนควรปลูกปอเทือง พืชตระกูลถั่ว และในพื้นที่ลุ่ม หรือพื้นที่ดินเค็มควรปลูกโสนอัฟริกัน เพื่อช่วยในการปรับปรุงดินเค็มในสภาพน้ำขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอนการปลูกหญ้าแฝก เพื่อรักษาหน้าดินและเก็บความชุ่มชื้นของดินในการทำกิจกรรมเกษตร และสอนการผลิตน้ำหมักชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี รวมทั้งแนะนำปุ๋ยสั่งตัด เพื่อให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยทุกชนิดในปริมาณที่เหมาะสม นอกจากนั้น งานศึกษาและพัฒนาปรับปรุงบำรุงดินได้เพิ่มหลักสูตรการผลิตข้าวอินทรีย์ในแหล่งดินเสื่อมโทรม เพื่อสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเริ่มจากนาข้าว

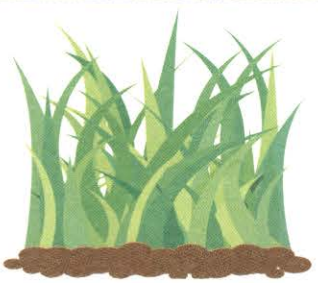

งานศึกษาและพัฒนาด้านข้าว ได้จัดหลักสูตรการผลิตข้าวครบวงจร โดยส่งเสริมการปลูกข้าวพันธุ์ดี เพื่อสร้างกระบวนการผลิตข้าวที่มีมาตรฐาน สามารถจำหน่ายได้ราคาดี และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพไว้อย่างหลากหลาย ภายใต้การดำเนินงานของสหกรณ์ในรูปแบบของกลุ่มนิติบุคคล ถือเป็นกระบวนการดำเนินงานแบบกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ จึงก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีภายในชุมชน

งานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรม มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพหลัก ๖ ประเภท ดังนี้

๑. กิจกรรมพืชสวน ได้ทำการรวบรวมผลทดสอบพืชสวนที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และคัดพันธุ์เพื่อกระจายลงพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เหมาะสมและตรงกับความต้องการของพื้นที่เป็นสำคัญ เช่น สนับสนุนให้ชุมชนปลูกลิ้นจี่ นพ. ๑ และปลูกมะนาวนอกฤดูในวงบ่อซีเมนต์ เพื่อมุ่งสร้างผลผลิตในช่วงที่มะนาวขาดตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. กิจกรรมพืชไร่ ได้ทำการศึกษาพืชไร่เศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อที่จะหาสายพันธุ์และวิธีการปฏิบัติรักษาที่เหมาะสมและถูกต้องสำหรับการแนะนำให้เกษตรกร เช่น การปลูกกระเจี๊ยบแดงพันธุ์ซูดาน ที่ให้ดอกสีแดงสด ดอกใหญ่ น้ำหนักมาก ปลูกง่าย ได้ผลผลิตสูง รวมทั้งการปลูกถั่วลิสงเพื่อการค้า แนะนำพันธุ์ขอนแก่น ๖ โดยปลูกเป็นพืชหลังฤดูการทำนา

๓. กิจกรรมยางพารา ได้ส่งเสริมการผลิตยางพาราแบบครบวงจร อีกทั้งยังสาธิตการปลูกพืชสมุนไพรร่วมกับต้นยาง เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกรในชุมชน

๔. กิจกรรมเพาะเห็ด ได้ทำการศึกษาและให้ความรู้การเพาะเห็ดเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเห็ดนางฟ้าที่ออกผลผลิตตลอดทั้งปี และเห็ดพื้นเมือง ได้แก่ เห็ดขอนขาว ซึ่งราษฎรในท้องถิ่นนิยมบริโภคกันเป็นจำนวนมาก

๕. กิจกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ได้ดำเนินการศึกษาและพัฒนารูปแบบของการถนอมอาหารและแปรรูปอาหารจากผลิตผลทางการเกษตรให้มีอายุยืนและคุณภาพดี โดยนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูป เช่น การศึกษาการทำวุ้นเส้นจากถั่วเขียวและถั่วพุ่ม นอกจากนี้ ยังได้ทำการศึกษาการแปรรูปและการถนอมอาหารจากผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ เช่น ไวน์กระเจี๊ยบ หน่อไม้บรรจุขวด กาแฟตากแห้ง น้ำเสาวรส มะละกอแก้ว ถั่วเคลือบ เห็ดตากแห้ง และถั่วทอด เพื่อส่งเสริมการนำพืชผลมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่เก็บรักษาได้นาน

๖. กิจกรรมเกษตรผสมผสาน จัดหลักสูตรการทำฟาร์มจิ้งหรีด เพื่อสร้างรายได้ควบคู่กับการสร้างประโยชน์แบบผสมผสาน โดยใช้มูลของจิ้งหรีดเป็นปุ๋ยในแปลงเกษตร เช่นเดียวกับหลักสูตรการเลี้ยงสัตว์ปีก เพื่อควบคุมศัตรูพืชสวนผลไม้ โดยไม่ต้องใช้สารเคมี อีกทั้งยังได้ปุ๋ยจากมูลของไก่และห่าน เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายสัตว์ปีกควบคู่กับผลไม้

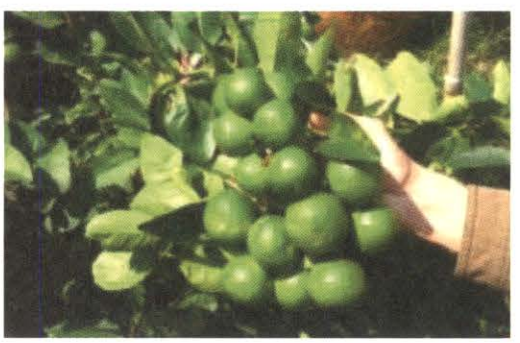

งานส่งเสริมและพัฒนาด้านสาธารณสุข มีการสนับสนุนให้ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้สมุนไพรอนุรักษ์เกี่ยวกับสรรพคุณ และวิธีปลูกตลอดจนการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สินค้า

งานศึกษาและพัฒนาหม่อนไหม เป็นการส่งเสริมการปลูกหม่อนพันธุ์สกลนคร ที่ปลูกง่าย ทนแล้ง และต้านทานโรครากเน่า ลักษณะเด่นของหม่อนพันธุ์สกลนคร คือ ใบใหญ่หนา เหมาะกับสภาพพื้นที่ของภาคอีสาน โดยเฉพาะภาคอีสานตอนบน เช่นเดียวกับการส่งเสริมไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน พันธุ์นางตุ่ย ซึ่งเลี้ยงง่าย โตไว ให้ผลผลิตดี จึงมีหลักสูตรให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตเส้นไหมอย่างครบวงจร นอกจากนั้น งานศึกษาและพัฒนาหม่อนไหมยังได้เสริมหลักสูตรการปลูกหม่อนผลสด โดยจัดแปลงสาธิตการเรียนรู้การปลูกหม่อนไหมเป็นสำคัญ

งานส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัว ปัจจุบันมีการจัดหลักสูตรการผลิตผ้าย้อมคราม เพื่อสร้างอาชีพและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตั้งแต่กระบวนการหมุนฝ้าย ซึ่งมีผลต่อการย้อมสี ดังนั้น ผู้ที่มีความชำนาญจะใช้เทคนิคหมุน ๕๐ รอบ หรือหมุนซ้ำ ๑๐๐ รอบ เพื่อให้ได้ผ้าย้อมครามที่มีคุณภาพ ผนวกกับกับปัจจุบันผ้าย้อมครามได้รับการออกแบบที่ดี ก่อเกิดรูปลักษณ์ใหม่ จึงสามารถช่วยส่งเสริมและพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมครามได้อย่างมีคุณภาพและมีความหลากหลาย ทั้งการทอผ้าเป็นผืน และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อาทิ กระเป๋า กล่องกระดาษชำระ ฯลฯ

งานศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์ ได้จัดหลักสูตรการพัฒนาสัตว์ **"๓ ดำมหัศจรรย์"** คือ ผลสำเร็จของการพัฒนาสัตว์สายพันธุ์ดีที่เหมาะกับสภาพพื้นที่ เลี้ยงง่าย ต้านทานโรค และจำหน่ายได้ราคาดี ประกอบด้วย

๑. การเลี้ยงโคเนื้อภูพานหรือโคพันธุ์วากิว สายพันธุ์ทาจิมะ จากประเทศญี่ปุ่น เดิมจัดเป็นโคที่มีศักยภาพสูงมากแล้ว แต่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ยังคงพัฒนาสายพันธุ์โคดังกล่าวให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ จนกลายเป็น "โคเนื้อภูพาน" ที่มีเนื้อ รสชาติ และคุณภาพเทียบเท่ากับเนื้อโคที่นำเข้าจากต่างประเทศ แต่กลับใช้ปัจจัยการผลิตน้อยกว่ามาก

๒. การเลี้ยงสุกรภูพานได้รับการพัฒนาให้มีเนื้อสันใน และเนื้อสันนอกปริมาณมากขึ้น

๓. การเลี้ยงไก่ดำภูพาน ปัจจุบันได้รับการพัฒนาและเป็นที่นิยมเลี้ยงกันมากทั้ง ๓ สายพันธุ์ คือ ไก่ดำภูพาน ๑ (สีดำ) ไก่ดำภูพาน ๒ (สีขาว) และไก่ดำภูพาน ๓ (สีเหลืองทอง) ซึ่งไก่ดำภูพานทั้ง ๓ สายพันธุ์ ยังคงคุณสมบัติของไก่ดำภูพาน คือ ไก่จะมีหนัง เนื้อ และกระดูกสีดำทุกประการ

ไก่ดำภูพาน ๑ (สีดำ)

ไก่ดำภูพาน ๒ (สีขาว)

ไก่ดำภูพาน ๓ (สีเหลืองทอง)

นอกจากนี้ ยังได้จัดหลักสูตรการเลี้ยงกวางรูซา เพื่อการผลิตเขากวางอ่อน ใช้สำหรับเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพ เนื่องจากกวางที่สามารถนำมาตัดเขาได้ต้องเป็น "กวางเพศผู้" และจะเริ่มตัดเขาได้ตั้งแต่ช่วงอายุระหว่าง ๒ - ๑๒ ปี เท่านั้น ที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จะนำเขากวางที่ได้รับไปแปรรูปเป็นอาหารเสริมบำรุงสุขภาพ หรือช่วยปรับสมดุลของร่างกาย เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับเกษตรกรต่อไปได้ในระยะยาว

งานศึกษาและพัฒนาด้านประมง ประกอบด้วย

๑. การเลี้ยงปลาดุกในบ่อซีเมนต์ ที่ขนาด ๑๒๐ × ๕๐ เซนติเมตร

๒. การเลี้ยงปลานิลแดงร่วมกับเป็ดบาร์บารีลูกผสมในบ่อครัวเรือน เป็นการเลี้ยงปลานิลแดงให้กินแพลงก์ตอนที่เกิดจากมูลของเป็ด ที่ถ่ายตกไปในน้ำ ดังนั้น การเลี้ยงปลานิลแดงดังกล่าวภายในระยะเวลา ๑ ปี จะสามารถเฉลี่ยการจำหน่ายปลานิลแดงได้ ๑ รุ่น ต่อเป็ดบาร์บารี ๒ รุ่น

๓. การเพาะเลี้ยงกบครบวงจร จะได้ผลดีที่สุดคือ การเลี้ยงกบในกระชัง เพราะมีน้ำไหลผ่านอยู่เสมอ ดังนั้น วิธีการเพาะเลี้ยงกบดังกล่าวของการศึกษาและพัฒนาด้านประมงจึงเป็นหลักสูตรหลักที่มีประสิทธิภาพ ตรงความต้องการของตลาด รายได้ดี จนสามารถสร้างเป็นอาชีพหลักให้แก่ชุมชนในพื้นที่ได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

งานพลังงานทดแทน ที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้ร่วมกับวิทยาลัยเทคนิคสกลนครจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับระบบสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาการใช้น้ำในพื้นที่ทุรกันดารได้ เนื่องจากบางพื้นที่ห่างไกลส่งผลให้ระบบไฟฟ้าไม่สามารถเข้าถึงได้

งานขยายผลศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เช่น มีการลงพื้นที่ให้ความรู้แก่เกษตรกรบนพื้นที่ทำกินบ้านนางอย นับเป็นหนึ่งในพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้เข้าไปส่งเสริมให้เกษตรกรน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ไปสร้างรากฐานการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืน โดยมีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำ ให้คำปรึกษาและดูแลติดตามความเป็นอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จากตัวอย่างความสำเร็จได้ต่อยอดไปสู่การสร้างศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้เกษตรกรต้นแบบได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริ และเผยแพร่องค์ความรู้การพัฒนาอาชีพด้านต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนให้เข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ทำกิน ก่อเกิดเป็นเครือข่ายขยายผลความสำเร็จที่มีประสิทธิภาพเป็นวงกว้าง

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นา คือ ที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการดำเนินการทฤษฎีใหม่ได้พระราชทานขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

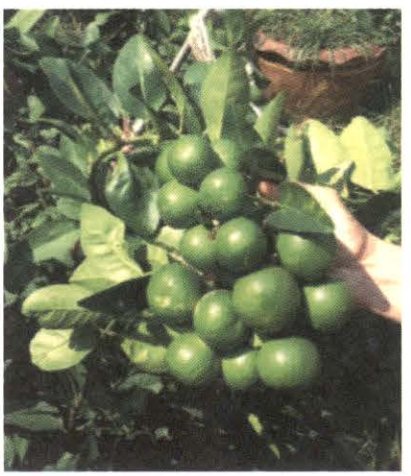

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ สถานะพื้นฐานของเกษตรกร คือ มีพื้นที่น้อย ค่อนข้างยากจน อยู่ในเขตเกษตรน้ำฝนเป็นหลัก โดยในขั้นที่ ๑ นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพด้านอาหาร ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิต และความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น ภายใต้การจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วน ตามอัตราส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่งประมาณร้อยละ ๓๐ ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝน และใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่าง ๆ (สามารถเลี้ยงปลา และปลูกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด ฯลฯ) พื้นที่ส่วนที่สองประมาณร้อยละ ๓๐ ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี ลดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่สามประมาณร้อยละ ๓๐ ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคจึงนำไปจำหน่าย และพื้นที่ส่วนที่สี่ประมาณร้อยละ ๑๐ ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์และโรงเรือนอื่น ๆ (กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัว เป็นต้น)

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒ เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว จึงต้องเริ่มขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือสหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการในด้าน (๑) การผลิต เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำ และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก (๒) การตลาด เมื่อมีผลผลิตแล้วจะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหายุ้งรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดี และลดค่าใช้จ่ายลงด้วย (๓) ความเป็นอยู่ ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง (๔) สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลรักษาผู้ป่วย หรือมีกองทุนไว้ให้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ (๕) การศึกษา มีโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง (๖) สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ เมื่อชุมชนมีการผลิต การจัดการผลิต การจัดการตลาด การจัดการเรื่องความเป็นอยู่ การจัดสวัสดิภาพ การสนับสนุนการศึกษา และการพัฒนาสังคมที่เหมาะสมแล้ว จะต้องมุ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีการพัฒนาก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ เช่น การติดต่อประสานงานเพื่อหาเงินทุนจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ มาสนับสนุน อาจจะจากธนาคารหรือบริษัทร้านค้าเอกชนมาช่วยลงทุนและพัฒนาให้เข้มแข็ง โดยทั้งสองฝ่ายจะต้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน เช่น

- เกษตรกรขายข้าวได้ราคาดีขึ้น
- ธนาคารหรือบริษัทเอกชนซื้อข้าวบริโภคในราคาที่ต่ำลง
- เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภค - บริโภคในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อจำนวนมากจะได้มาในราคาขายส่ง

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้หยั่งรากลึกลงบนแผ่นดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน ก่อเกิดผลสำเร็จแห่งการพัฒนา ซึ่งได้สาธิตให้ราษฎรเข้ามาศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ พร้อมกันในพื้นที่แห่งเดียว เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นรากฐานความรู้ที่จะช่วยพลิกฟื้นแผ่นดินที่แห้งแล้งกันดารให้กลายเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ สมดังพระราชปณิธานที่ว่า **"ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แห่งนี้เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต"** หรือแม่แบบในการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อสร้างความเจริญที่ยั่งยืนสืบไป

จากนั้น ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ศาสตร์พระราชา คือ องค์ความรู้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่ทรงช่วยเหลือปวงชนชาวไทย เป็นการวางแนวทาง แนวคิด ทฤษฎี หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการขั้นตอนการทรงงาน และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีมากกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชน เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ ศูนย์ โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ ฝายชะลอความชุ่มชื้น การทำฝนเทียมหรือฝนหลวง โครงการแก้มลิง แก้น้ำท่วมน้ำแล้ง การแก้ไขปัญหาน้ำเสีย กังหันน้ำชัยพัฒนา - เติมออกซิเจน โครงการปลูกหญ้าแฝก หลักเกษตรทฤษฎีใหม่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก้วิกฤตต้มยำกุ้งหรือฟองสบู่แตก จะเห็นได้ว่าศาสตร์ของพระราชามีความหลากหลายครอบคลุมการแก้ไขปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลจนถึงระดับมหภาค หรือระดับประเทศ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งในภาคเกษตรกรรม ธุรกิจ การจัดการทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม และสถานศึกษา จนประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ในปัจจุบัน

"หลักการทรงงาน" เป็นแนวคิดที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตการทำงาน โดยดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัวและสามารถปฏิบัติได้จริง

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับจังหวัด ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

"ความพอเพียง" หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้เสด็จทอดพระเนตรสภาพพื้นที่และทรงคัดเลือกพื้นที่จัดตั้ง "ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ" ด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๕ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษา ทดลอง วิจัยตามแนวทางศาสตร์พระราชาที่เหมาะสมกับภูมิภาคและภูมิสังคม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงถือกำเนิดขึ้นเพื่อเป็นแบบจำลองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาและศึกษาวิธีการพัฒนาของภูมิภาคนี้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาปรับปรุงดิน และการพัฒนาเกษตรกรด้านต่าง ๆ การสาธิตแสดงตัวอย่างแบบความสำเร็จในลักษณะ "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" ดำเนินการฝึกอบรมอาชีพ ขยายผลการพัฒนาสู่ประชาชน โดยมุ่งยกระดับความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตของเกษตรกรและประชาชนให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

การสร้างความเข้าใจระหว่างบุคลากรในหน่วยงานและการขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานโดยใช้ "แผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)" เป็นเครื่องมือในการนำไปสู่การปฏิบัติที่จะผลักดันหรือขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งหมดให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดสกลนคร เป็นโครงการที่ดำเนินงานสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ-ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาพื้นฐานของเกษตรกร โดยดำเนินงานด้านการศึกษา ทดลองและวิจัย โดยใช้ฐานความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชา ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้เกิดผลสำเร็จจากการศึกษาทดลองที่มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคม ซึ่งเป็นตัวอย่างการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพที่ยั่งยืนตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถขยายผลไปสู่ราษฎรได้เป็นอย่างดี "เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้" ให้กับเกษตรกร

ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงได้ดำเนินการศึกษาทดลอง วิจัยและสาธิตอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบันเป็นระยะเวลากว่า ๓๕ ปี มีผลการศึกษาทดลองวิจัยกว่า ๓๒๐ เรื่อง มีผลสำเร็จจากการศึกษา ทดลองวิจัยที่มีความโดดเด่นซึ่งนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมได้ ๒๖ หลักสูตร ซึ่งในแต่ละหลักสูตรจะเป็นการแก้ไขปัญหาของการเกษตรในแต่ละด้าน สามารถนำไปขยายผลเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของเกษตรกรได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงส่วนหนึ่งของการพัฒนาจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้มีการสั่งสมองค์ความรู้และทฤษฎีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ในลักษณะ "สร้างน้ำ เพิ่มป่า พัฒนาชีวิตที่พอเพียง"

ด้านการขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้มาศึกษาอบรม ดูงาน เป็นยุทธศาสตร์ในเชิงรุกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ที่มุ่งเน้นเผยแพร่ผลสำเร็จสู่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงมีการพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน การเพิ่มเครือข่ายการขยายผลทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และฝึกอบรมตามแนวพระราชดำริ โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการนำแนวพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพการสร้างงาน สร้างรายได้มาสนับสนุนภารกิจอย่างเป็นรูปธรรม การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะผ่านตามสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

"การระเบิดจากข้างใน" หนึ่งในหลักการทรงงานตามแนวศาสตร์พระราชา หมายความว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นต้องเกิดจากความคิด ความรู้ ความต้องการภายใน เป็นแรงผลักดันด้วยตัวเอง ไม่ใช่เกิดจากคนอื่นมากระตุ้นให้ทำ หรือส่งเสริมให้ทำ ต้องมุ่งพัฒนา เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ "คนและครอบครัวในชุมชน" ที่เข้าไปพัฒนา ให้มีสภาพความพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวจึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล้มเหลวได้

การเรียนรู้ที่ยั่งยืนเป็นการเกิดคุณลักษณะและสมรรถนะตามศาสตร์พระราชา คือ การเรียนรู้จากผู้ที่ประสบความสำเร็จจริงจากการนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้มีพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่ประสบความสำเร็จ จึงสามารถส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นศูนย์เรียนรู้ฯ เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาดูงานในพื้นที่จริง และถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างเกษตรกรได้ประกอบด้วย

๑. ศูนย์เรียนรู้ฯ ๓๒ ศูนย์และเครือข่ายหมู่บ้านรอบศูนย์ ๒๒ หมู่บ้าน

๒. หมู่บ้านขยายผล ๕ หมู่บ้าน

๓. ศูนย์สาขา ๔ ศูนย์

๓.๑ โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดมุกดาหาร พื้นที่โครงการฯ ทั้งหมด ๑๘๔,๐๐๐ ไร่

๓.๒ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยังตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่โครงการฯ ทั้งหมด ๑๖,๖๐๐ ไร่

๓.๓ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร - นครพนม พื้นที่ชลประทาน ๖๒,๙๕๓ ไร่

๓.๔ ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่โครงการฯ ประมาณ ๕๔๐ ไร่

๔. แปลงเกษตรกรต้นแบบ และเครือข่าย ๓๖ แห่ง ใน ๑๘ อำเภอของจังหวัดสกลนคร

๕. หมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติและหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบจังหวัดสกลนคร ๑ หมู่บ้านและเครือข่าย

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

การปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อให้เป็นที่สนใจแก่เด็กและเยาวชนในการเข้ามาศึกษาดูงานตามแนวพระราชดำริ ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้พิจารณาส่วนหนึ่งของแผนการจัดฝึกอบรมที่เน้นเป็นการจัดอบรมเด็กและเยาวชน มีสถิติของเด็กและเยาวชนในการเข้ามาศึกษาดูงานจำนวน ๔๕,๗๒๓ รายใน พ.ศ. ๒๕๕๙ และจำนวน ๔๙,๑๘๙ รายใน พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยมีกิจกรรมหลัก ดังนี้

- เส้นทางศึกษาธรรมชาติที่มีความยาวกว่า ๓.๕ กิโลเมตร เพื่อให้เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่แฝงไปด้วยองค์ความรู้จากศาสตร์พระราชาในด้านต่าง ๆ
- สวนสัตว์เปิดภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ
- การจัดเข้าค่ายยุวชน RDPB Camp เพื่อเรียนรู้ตามแนวศาสตร์พระราชาและลงมือปฏิบัติ เช่น การร่วมก่อสร้างแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ และการเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่จริง
- การส่งเสริมปลูกป่า
- โครงการฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การจัดนิทรรศการตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น งานอุ่นไอรักคลายความหนาว
- การจัดนิทรรศการ “เย็นศิระ เพราะพระบริบาล” ร่วมพิธีรำลึกพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙
- การจัดนิทรรศการโครงการ “แปดล้านเก้ากล้าหาญหญ้าแฝกน้อมเกล้าถวายพ่อแห่งแผ่นดิน”
- การจัดนิทรรศการ “ดวงใจราษฎร์ ปราชญ์แห่งน้ำ”
- การจัดนิทรรศการ “สืบสาน ต่อยอด พัฒนา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจในศาสตร์พระราชาของเด็กและเยาวชน”

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ปัญหาด้านงบประมาณ

เนื่องจากต้องดำเนินงานเกี่ยวข้องกับ ๑๖ หน่วยงาน ๕ กระทรวง ระเบียบในการปฏิบัติมีลักษณะที่แตกต่างกันบ้าง ทั้งในด้านการขอตั้งงบประมาณ การบริหารงานด้านพัสดุ ทำให้เกิดความล่าช้าในการได้รับการจัดสรรงบประมาณประจำปี ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถหยุดเพื่อรอเงินงบประมาณได้

แนวทางแก้ไข

มีการกำหนดแบบฟอร์มและวิธีการจัดทำงบประมาณ ชี้แจงประชุมให้หน่วยงานร่วมรับทราบกำหนดปฏิทินในการดำเนินงานด้านงบประมาณล่วงหน้า เพื่อให้สามารถของบประมาณได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การบริหารงานกรณียังไม่ได้รับจัดสรรงบประมาณ จะสามารถยืมเงินกองทุนพระราชทานในหมวดงบบุคลากรมาใช้ก่อนได้ เพื่อไม่ให้การดำเนินงานสะดุดขาดความต่อเนื่อง และใช้คืนเงินยืมกองทุนพระราชทานเมื่อได้รับจัดสรรเงินงบประมาณ

ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารงาน (อำนวยการ)

โครงสร้างการบริหารงานไม่เอื้อต่อการเติบโตในสายงานอาชีพ ทำให้ต้องโยกย้ายสับเปลี่ยนบุคลากรในระดับอำนวยการ (ฝ่าย/งาน) เพื่อให้ครบคุณลักษณะที่จะสามารถเติบโตในเส้นทางอาชีพได้ การปฏิบัติงานภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จะต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจและสั่งสมประสบการณ์ในทุกมิติของการพัฒนาตามแนวทางศาสตร์พระราชา

แนวทางแก้ไข

ปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการกำหนดตำแหน่งการบริหารงานให้เกิดความยืดหยุ่นในการพิจารณาสรรหาบุคคลเข้ามาบริหารงาน การสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมความก้าวหน้าในเส้นทางสายอาชีพให้มีความเหมาะสม

ปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงของภูมิสังคมและตัวเกษตรกร

เกษตรกรส่วนมากอยู่ในวัยผู้สูงอายุ ทำให้ยากและลำบากในการเข้ามาอบรมเพื่อเพิ่มแนวทางในการประกอบอาชีพเกษตรกรรุ่นใหม่ ลูกหลานไม่สนใจสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม ปัญหาพื้นฐานของเกษตรกร เรื่องความยากจน ข้อจำกัดในการเข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกษตรกรบางพื้นที่ยึดติดกับการทำเกษตรกรแบบดั้งเดิม ขาดการยอมรับเทคโนโลยีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

โครงสร้างการผลิตภาคเกษตรมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่เกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัยเพิ่มขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรม บริการและการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักประสบปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วมพื้นที่การเกษตรและความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาวะด้านสังคมในมิติต่าง ๆ

(๑) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศใน พ.ศ. ๒๕๖๐ ส่งผลต่อคุณภาพการผลิตลดลง ขาดกำลังแรงงาน โดยเฉพาะในภาคเกษตร รวมทั้งส่งผลต่อการจัดบริการสังคมต่าง ๆ

(๒) สภาพสังคมชนบทมีแนวโน้มเป็นสังคมเมือง สังคมเกษตรเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มขึ้น เนื่องจากจำนวนประชากรในเขตเมืองที่เพิ่มขึ้น มีการขยายเขตเมืองอันมีผลมาจากการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมและครอบครัว โดยลักษณะสังคมเครือญาติเปลี่ยนเป็นสังคมปัจเจกเพิ่มขึ้น ครอบครัวขยายเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง บางครอบครัวปรับตัวไม่ทันและเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา

(๓) วิถีชีวิตประชาชนในพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การดำเนินชีวิตสมัยใหม่มากขึ้น โดยมีลักษณะเร่งรีบ มุ่งวัตถุนิยม แข่งขันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคและเป็นสังคมของการสื่อสารมากขึ้น และก่อให้เกิดปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม

(๔) การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและลดลงจากการใช้โดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดและการบุกรุกพื้นที่ การแย่งชิงการใช้ทรัพยากร รวมทั้งการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เช่น ความต้องการใช้น้ำ โดยเฉพาะในด้านการเกษตรและอุปโภค - บริโภคเพิ่มขึ้น ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศส่งผลให้น้ำธรรมชาติลดลง และมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่เพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ ทรัพยากรดินที่มีการใช้ต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน แต่ขาดการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน ส่งผลให้ดินเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้น หลังพื้นที่ดินเสื่อมโทรมขั้นวิกฤต รวมทั้งยังมีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน สำหรับทรัพยากรป่าไม้ยังมีปัญหาการบุกรุกทำลาย เนื่องจากการกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ยังไม่ชัดเจน ทำให้เกิดความขัดแย้งกับราษฎรที่เข้ามาครอบครองใช้ประโยชน์

(๕) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากสถานการณ์ภัยแล้ง และฝนตกชุกเกิดอุทกภัย ซึ่งมีแนวโน้มการเกิดขึ้นบ่อยครั้งและมีความรุนแรงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อพื้นที่การเกษตรและการผลิตภาคเกษตรในพื้นที่

แนวทางแก้ไข

การพัฒนาตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง ตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ ดังนั้น ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจ จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ในอนาคต

ในการกำหนดแนวทางพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน คือ การเพิ่มศักยภาพทุนมนุษย์ ที่กำลังจะกลายเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต ดังนั้น กลุ่มเยาวชนที่จะกลายเป็นผู้ขับเคลื่อนประเทศไทยในภายภาคหน้า ควรกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนประเทศให้สอดคล้องกับ "สภาพสังคมโลก" และ "สภาพภูมิสังคม" อย่างเหมาะสม การให้ความรู้ด้านศาสตร์พระราชาจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งสำหรับเยาวชนรุ่นใหม่ในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

การพัฒนาเกษตรกรชุมชนรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ โดยยึดหลัก ๓ ดี ในการคัดเลือกเกษตรกร เพื่อส่งเสริมพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ คือ

"คนดี" คือ คนที่มีความขยันหมั่นเพียร ฉลาด ใจสู้ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม

"ปัจจัยพันธุ์ดี" เป็นการมอบปัจจัยพืชและสัตว์พันธุ์ดี เหมาะสมกับภูมิประเทศ ภูมิสังคม เพื่อนำไปเลี้ยงและขยายพันธุ์

"องค์ความรู้ที่ดี" เป็นการอบรมองค์ความรู้ที่ประสบความสำเร็จจาก ๒๖ หลักสูตร ให้แก่เกษตรกรนำไปปฏิบัติอย่างถูกวิธี

ด้านการขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นยุทธศาสตร์ในเชิงรุกที่มุ่งเน้นเผยแพร่ผลสำเร็จสู่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน มีการเพิ่มเครือข่ายการขยายผลทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และฝึกอบรมตามแนวพระราชดำริ โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการนำแนวพระราชดำริด้านการส่งเสริมการสร้างงาน สร้างรายได้มาสนับสนุนภารกิจอย่างเป็นรูปธรรม การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของศูนย์-ศึกษาพัฒนาภูพานฯ มุ่งเน้นเผยแพร่ผลสำเร็จสู่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยยกระดับการพัฒนาสาธิตและถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ พร้อมขยายผลสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรอย่างยั่งยืน

เป้าหมายการขยายผลและพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเกษตรชุมชนรอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ "ทฤษฎีใหม่" ๓ ขั้น คือ

ขั้นที่หนึ่ง มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้ บนพื้นฐานของความประหยัด ขจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่สอง รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา และการพัฒนาสังคม

ขั้นที่สาม สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ทั้งในด้านการลงทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล โดยมีหลักการสำคัญ คือ

๑. ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญาของ "เศรษฐกิจพอเพียง"

๒. ช่วงฤดูแล้งมีน้ำน้อย สามารถนำน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน

๓. ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาล มีน้ำดีตลอดปี เกษตรทฤษฎีใหม่นี้จะสามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้

๔. ในกรณีที่เกิดอุทกภัย สามารถฟื้นตัวและช่วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

ก่อให้เกิดการพัฒนาจากขั้นที่หนึ่ง ไปสู่ขั้นที่สองและขั้นที่สามอย่างค่อยเป็นค่อยไป จะทำให้การทำเกษตรดังกล่าวประสบผลสำเร็จและก้าวไปอย่างมั่นคงไม่ล้มเลิกกลางคัน มีการขยายผลที่เหมาะสมในทุก ๆ ด้าน ไม่ขยายผลรวดเร็วเกินไป

นายปัญญา ประชาชิต หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยเคลิ้ม ได้ให้ข้อมูลว่า

นายปัญญา ประชาชิต หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยเคลิ้ม จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปัจจุบันอายุ ๖๖ ปี อดีตข้าราชการตำรวจ ได้ตัดสินใจลาออกจากงานและหันมาประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ อาศัยอยู่ที่บ้านนาขาม หมู่ ๓ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ต่อมาได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอ่างเก็บน้ำห้วยเคลิ้ม และได้รับการสนับสนุนด้านความรู้ทางการเกษตรและปัจจัยการผลิตจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ แล้วนำมาปรับใช้ดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง บนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด ๑๕ ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ส่วน คือ (๑) ทำกิจกรรมด้านพืช เช่น การปลูกข้าว ๘ ไร่ การปลูกไผ่กิมซุง การปลูกไผ่เลี้ยง และการปลูกไผ่หวาน (๒) ทำกิจกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ การเลี้ยงสุกรและการเลี้ยงกบ และ (๓) ทำกิจกรรมด้านประมง โดยการเตรียมสระทฤษฎีใหม่และบ่อประมงอย่างละ ๑ บ่อ จึงสามารถสร้างรายได้รวมเฉลี่ยปีละ ๒๙๐,๐๐๐ บาท โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารแก่ชุมชน **"ลงทุนน้อยได้ผลผลิตมาก"** ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ว่า "ทำอย่างไรให้คนกินอาหารอย่างเพียงพอ ทำอย่างไรให้คนกินอาหารที่หลากหลาย ทำอย่างไรให้คนกินอาหารอย่างปลอดภัย และทำอย่างไรคนจะเข้าถึงสิทธิแห่งความมั่นคงทางอาหารได้อย่างครอบคลุม เพราะ**อาหารไม่ใช่เพียงแค่ปัจจัยในการดำรงชีพแต่อาหารคือความมั่นคงของชีวิตมนุษย์ทุกคน**

นอกจากนี้ ปัจจุบันนายปัญญา ประชาชิต ยังชอบเดินทางไปศึกษาดูงานกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาในพื้นที่การทำเกษตรของตนเองจนเจริญก้าวหน้า จนกลายเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยเคลิ้ม ที่ใช้เป็นศูนย์กลางที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้จากประสบการณ์จริงให้แก่เกษตรกรในชุมชนและเกษตรกรทั่วไปที่มีความสนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพครบวงจร เนื่องจากภายในพื้นที่การเกษตรของศูนย์เรียนรู้ฯ มีกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการปลูกข้าวนาปี การปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น การปลูกพืชไร่ การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงโคขุน และไก่ดำ การขุดสระเพื่อทำประมง เลี้ยงปลาดุก ปลานิล และปลาตะเพียน ทั้งนี้ หากประสงค์ให้ประกอบอาชีพด้านการเกษตรประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยหลักการดำเนินงานสำคัญ คือ **"ต้องมีความชอบ**

ต้องทำเป็น และต้องทำได้" เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถไม่เท่ากัน จึงควรมีการเดินทางไปศึกษาดูงานกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่จากประสบการณ์จริงอยู่เสมอ

จากนั้น หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอ่างเก็บน้ำห้วยเคลิ้ม ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ปรัชญา "อาหาร คือ การดำรงอยู่ของชีวิต ชีวิตมีความเป็นอยู่อย่างมั่นคง ทุกอย่างสามารถสร้างสรรค์ได้"

๑.๑ จุดมุ่งหมาย ผลิตอาหารที่มีคุณภาพทางโภชนาการ สะอาด ปลอดภัยจากสารพิษให้ได้มากที่สุด ในเชิงปริมาณอย่างน้อยต้องพอเพียงต่อการบริโภคในครัวเรือน แล้วจึงจำหน่ายไปยังผู้อื่น

๑.๒ วิธีการและกระบวนการดำเนินการ ใช้วิธีการทำเกษตรแบบผสมผสาน อาศัยหลักการพึ่งพาระหว่างสัตว์และพืช โดยสร้างแปลงพืชอาหารสัตว์เลี้ยงของโคเป็นหลัก ใช้มูลสัตว์เป็นหลักในการปลูกพืช เสริมด้วยปุ๋ยเคมีบางครั้งเท่าที่จำเป็น

๑.๓ การปลูกพืช เน้นการทำนาเพื่อมีข้าวบริโภคอย่างพอเพียง ไม้ผลปลูกให้พอมีบริโภคตามฤดูกาล พืชผักต่าง ๆ มีทุกอย่างที่ใช้บริโภคในครัวเรือน

๑.๔ ในบ่อเลี้ยงปลาธรรมชาติทุกชนิด เน้นปลานิล เพราะเลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ได้เอง

๑.๕ ไก่พื้นเมือง ปล่อยเลี้ยงแบบธรรมชาติ ให้อาหารและทำวัคซีนตามระยะเวลาที่เหมาะสม

ทั้งนี้ การดำเนินงานที่ศูนย์เรียนรู้ฯ ทำทุกกิจกรรม พยายามหลีกเลี่ยงเคมีทางการเกษตร แต่หากจำเป็นต้องใช้สารเคมี ควรระมัดระวังตามคำแนะนำ

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

มีกระบวนการแนะนำวิธีการปฏิบัติเบื้องต้นให้กับผู้เข้ามาศึกษาดูงาน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เข้าใจง่าย ก่อนจะทดลองลงมือปฏิบัติจริง

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ปัจจุบันเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ถือว่าเป็นเรื่องยาก เพราะการเรียนการสอนในหลักสูตรปัจจุบันเปลี่ยนแปลงแนวคิดของเด็กไปสู่สังคมอุตสาหกรรมยุคใหม่ไกลเกินกว่าจะย้อนให้เด็กกลับมาสนใจทำเรื่องการเกษตร ดังนั้น ผู้นำประเทศโดยเฉพาะด้านการศึกษาควรคำนึงถึงความสำคัญของอาหาร มิใช่พลังงานทดแทน หุ่นยนต์แทนมนุษย์ และค้นคว้าอวกาศ

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรมีการจัดอบรมหรือสรรหาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจพิเศษในแขนงต่าง ๆ อาทิ การปลูกข้าว การปลูกพืชสวน พืชไร่ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวิชาการ รวมทั้งจัดหาพื้นที่ปฏิบัติจริงให้เด็กและเยาวชนได้ลงมือปฏิบัติตามความชอบ ความถนัดของผู้เรียนเอง เพื่อเน้นสร้างแรงบันดาลใจจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ พร้อมอธิบายความสำคัญของการผลิตอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตของประชากรในประเทศ เพราะหากในอนาคตขาดแคลนคนประกอบอาชีพด้านการเกษตรจะเกิดวิกฤตทางด้านอาหาร

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

อุปสรรคในด้านการดำเนินงาน คือ รัฐกำหนดให้ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น แต่ราคาผลผลิตกลับตกต่ำ ส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพด้านการเกษตรต้องประสบกับความเสี่ยงสูง ทำให้ไม่คุ้มทุนและเลิกล้มความตั้งใจที่จะทำการเกษตรไปโดยปริยาย

การแก้ไข ลดปริมาณการผลิตให้พอเพียงแก่การบริโภคในครัวเรือน ถ้าผลิตมากเกินความต้องการอาจถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาได้

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการจัดการไร่นาสวนผสมให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ เช่น แปลงปลูกข้าว หญ้าเลี้ยงสัตว์ บ่อเก็บน้ำ ทำประมง และปลูกไม้ผลสำหรับบริโภคตามฤดูกาล ยึดหลักไม่ซื้อและไม่ขาย บริหารจัดการชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่หวังความร่ำรวย มีความสุขในครอบครัว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และหยิบยื่นให้ผู้อื่นบ้างในบางโอกาสที่มีผลผลิตมาก

นางหทัยทิพย์ จารุสาร หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริประจำอำเภอกุสุมาลย์ ได้ให้ข้อมูลว่า

นางหทัยทิพย์ จารุสาร หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริประจำอำเภอกุสุมาลย์ จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี อดีตเป็นแม่บ้าน สามีรับราชการเป็นทหาร ย้ายครอบครัวมาอาศัยอยู่ที่บ้านกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อดูแลแม่ที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานต้องการการดูแลเป็นพิเศษ จึงหันกลับมาประกอบอาชีพเกษตรผสมผสานบนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด ๕๐ ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ส่วน คือ (๑) ทำกิจกรรมด้านพืช เช่น การปลูกข้าว การเพาะเห็ดนางฟ้า เห็ดขอนขาว การปลูกมะนาวในบ่อซีเมนต์ เห็ดบด การปลูกส้มโอ การปลูกมะม่วงแก้ว การปลูกเพกา การปลูกกาแฟ การปลูกอินทผลัม และการปลูกไผ่กิมซุง ฝรั่ง มะละกอ (๒) ทำกิจกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ การเลี้ยงเป็ดและการเลี้ยงไก่ และ (๓) ทำกิจกรรมด้านประมง เช่น การเลี้ยงปลาเช่งยักษ์ ล้วนเป็นกิจกรรมที่ทดลองปลูกเองแบบลองผิดลองถูกก่อน เพราะที่สุดแล้วจากการศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์เป็นเพียงทฤษฎี แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ **การลงมือปฏิบัติ เพื่อให้รู้ข้อผิดพลาดด้วยตนเอง** แต่เนื่องจากนางหทัยทิพย์ จารุสาร ป่วยเป็นโรคลิ้นหัวใจรั่ว จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกใหม่ เพื่อลดปริมาณการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช นางหทัยทิพย์ จารุสาร จึงได้รับการสนับสนุนและคำแนะนำเป็นอย่างดีจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงสามารถหยุดใช้สารเคมีในพื้นที่การเกษตรแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี ส่งผลให้เนื้อเยื่อลิ้นหัวใจของนางหทัยทิพย์ จารุสาร กลับมาทำงานปกติมากขึ้น ในขณะเดียวกันที่ผ่านมานางหทัยทิพย์ จารุสาร ได้ผ่านการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนเกษตรกรระดับหมู่บ้าน (อกม.) มาเข้ารับการฝึกอบรมที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ของศูนย์เรียนรู้ฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ปลูกข้าวของตนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยไม่ใช้ปุ๋ยเคมีอีกต่อไป จากนั้นจึงเริ่มศึกษาการทำน้ำหมักจากหน่อกล้วย ผลไม้ หรือจากเศษอาหาร เพื่อใช้ในแปลงผัก และสวนมะนาว มะละกอ เป็นต้น เพื่อลดต้นทุนการผลิต ส่วนการปลูกไม้ยืนต้นจะเน้นปลูกให้ร่มเงา และนำใบไม้มาใช้ทำปุ๋ย รวมทั้งตัดแต่งกิ่งไม้ไม้ใหญ่เพื่อใช้ทำฟืนและคัดแยกไม้บางชนิดไปใช้ทำโรงเรือนเพาะชำขนาดย่อมด้วย ดังนั้น การทำการเกษตรของครอบครัวจึงเป็น **"การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่พึ่งพาตนเอง ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก"** แล้วแบ่งปันองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้ที่สนใจประกอบอาชีพด้านการเกษตรแบบครบวงจร โดยศูนย์เรียนรู้ฯ จะมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการผสมเทียม ตั้งแต่กระบวนการรีดน้ำเชื้อจากสัตว์พ่อพันธุ์ แล้วนำไปฉีดเข้าในอวัยวะของสัตว์ตัวเมีย เป็นต้น จึงส่งผลให้ปัจจุบันสามารถสร้างรายได้รวมเฉลี่ยปีละ ๘๐๐,๐๐๐ บาท

จากนั้น หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริประจำอำเภอกุสุมาลย์ ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการดำเนินชีวิตของครอบครัว โดยการปรับเปลี่ยนความคิดและวิธีการปฏิบัติให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงและมีคุณธรรม กำหนดเป้าหมายเพื่อเรียนรู้ก่อนลงมือปฏิบัติ พร้อมศึกษาผลที่ได้รับควบคู่กันไปกับการทดลอง และหากประสบความสำเร็จแล้วจึงจะดำเนินการขยายผลเพิ่มขึ้นต่อไป

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ครอบครัวประสบความสำเร็จจากการลองผิดลองถูกในกิจกรรมหลักและกิจกรรมรอง เช่น กิจกรรมการเพาะเห็ด การปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น การเลี้ยงสัตว์ และการประมง เพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานนำความรู้ที่ปรับไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรมีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะในแต่ละพื้นที่ โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และกำหนดหลักสูตรด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น ทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล บุคคลสำคัญของชุมชนท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานที่สำคัญ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีการดำรงชีวิต

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรมีการปลูกฝังเรื่องศาสตร์พระราชาให้กับเด็กและเยาวชน ตั้งแต่สถาบันครอบครัว และสถานศึกษา ดังนั้น ผู้ปกครองและครูผู้สอนควรมีทักษะความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักศาสตร์พระราชาที่ดี เพื่อให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์และแรงบันดาลใจให้กับเด็กและเยาวชนนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

อุปสรรคที่มี คือ

- น้ำไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ทำให้การเพาะปลูกได้รับความเสียหายทุกปี
- ระบบการส่งน้ำ ควรมีการปรับปรุงพัฒนาอีกมากในเนื้อที่จำนวน ๓๐ ไร่ เพราะสภาพพื้นที่เป็นหินลูกรัง ไม่อุ้มน้ำ

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

ควรนำพื้นที่เป็นตัวตั้ง ศึกษาเพิ่มเติม ลองปฏิบัติจริงได้ผล ขยายต่อ และสามารถถ่ายทอดความรู้เป็นประสบการณ์ให้แก่ผู้สนใจ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต และขยายผลไปสู่ชุมชนต่อไปได้

นายวงศ์สถิต โมราราษฎร์ หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริอำเภออากาศอำนวย ได้ให้ข้อมูลว่า

นายวงศ์สถิต โมราราษฎร์ หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริอำเภออากาศอำนวย จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัจจุบันอายุ ๕๘ ปี อาศัยอยู่ที่บ้านเซือม ตำบลโพนแพง อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร เดิมประกอบอาชีพรับราชการครู ๑๔ ปี ก่อนจะตัดสินใจลาออกจากข้าราชการครูไปประกอบธุรกิจเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เพื่อเปลี่ยนอาชีพไปทำธุรกิจค้าขาย แต่ต้องประสบกับความล้มเหลวจนมีสถานะล้มละลาย จนต้องไปใช้ชีวิตอยู่ข้างถนน ไร้บ้าน ขาดรายได้ ขาดอาหารหรือ ๒ วันได้ทานอาหารเพียง ๑ ครั้ง มาตลอดระยะเวลา ๔ ปี

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ นายวงศ์สถิต โมราราษฎร์ ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ว่า **"พอมีพอกิน คือ การทำให้ได้กินเองก่อน เมื่อกินเหลือจึงแบ่งขายให้เพื่อนบ้าน และปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น และเงินส่วนหนึ่งที่เก็บหาได้ควรเก็บใช้แยกเป็น ๓ ส่วน คือ (๑) ใช้ในชีวิตประจำวัน (๒) ใช้ในขณะที่เจ็บป่วย และ (๓) ใช้ต่อยอดขยายงาน"** มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ซึ่งก่อเกิดเป็นแรงบันดาลใจให้กลับมาฟื้นฟูสวนผลไม้ที่เคยปล่อยรกร้างให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง โดยแบ่งจัดสรรพื้นที่ทำไร่นาสวนผสม ปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ๔๓ ไร่ (ที่ดินดังกล่าวถูกยึดแต่ยังสามารถใช้ประโยชน์ได้) ให้เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจากการบริโภคภายในครัวเรือนจะจัดจำหน่ายเสริม เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว พร้อมทั้งมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อลดความเสี่ยงและติดตามการรายงานผลค่าใช้จ่ายของครอบครัวอยู่เสมอ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับใช้ในการวางแผน การผลิตที่มีประสิทธิภาพได้ในระยะยาว เช่น การเตรียมแบ่งแปลงปลูกพืชผักสวนครัว เพาะเห็ดนางฟ้า ปลูกข้าวอินทรีย์ และผลไม้ตามฤดูกาลเพิ่มเพื่อทดแทนต้นที่ตายไป อาทิ มะละกอพันธุ์กลางดง สละอินโด ฝรั่ง ละมุด ทุเรียนน้ำ อินทผลัม ส้มจีน ตลอดจนการปลูกพันธุ์พืชสมุนไพรแซมแปลงไม้ผลเพื่อแปรรูป ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มต่าง ๆ เช่น มะนาวโห่ ชาเชียงดา ชาถั่วดาวอินคา ชาอินโด และผลิตภัณฑ์ไข่เค็ม

ขณะเดียวกันใน พ.ศ. ๒๕๕๔ นายวงศ์สถิต โมราราษฎร์ ได้เริ่มเลี้ยงสัตว์ โดยเริ่มจากการเลี้ยงสุกร ซึ่งเพื่อนเป็นผู้ให้แม่พันธุ์สุกร จำนวน ๒ ตัว และตกลงราคากันไว้ว่า เมื่อมีเงินจะนำมาจ่าย หลังจากนั้นจึงทยอยลงทุนเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นอีกหลายชนิด ด้วยเงินเพียงหลักร้อย ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงเป็ดไข่ การเลี้ยงไก่ดำภูพาน การเลี้ยงไก่งวง การเลี้ยงนกกระทา การเพาะพันธุ์ไก่เนื้อ ๓ สายพันธุ์ การเลี้ยงปลาดุก การเลี้ยงปลากินพืช และการเลี้ยงกบ ทั้งนี้ กิจกรรมที่สามารถสร้างเป็นรายได้หลัก คือ การจำหน่ายน้ำเชื้ออสุจิสุกร พ่อแม่พันธุ์สุกร ลูกสุกร ไม้ผลตามฤดูกาล (ส้มโอ) ปลา ไข่เป็ด พันธุ์ไก่งวง ไก่ดำภูพาน ไก่เนื้อพันธุ์ ๓ สายพันธุ์ ตามลำดับ จึงมีรายได้ประมาณเฉลี่ยปีละ ๑,๐๐๐,๐๐๐ - ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ส่งผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้ความรู้และพัฒนาพื้นที่การเกษตรกรรมของนายวงศ์สถิต โมราราษฎร์ และจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ ของชุมชน ส่งผลให้ปัจจุบันมีผู้สนใจจำนวนมากเข้ามาศึกษาดูงาน เนื่องจากศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริอำเภออากาศอำนวยมีการดำเนินกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องและหลากหลาย ผู้เข้ามาศึกษาดูงานจึงสามารถเก็บเกี่ยวความรู้และผลผลิตได้ตลอดทั้งปี ก่อเกิดเป็นความภาคภูมิใจว่า **"ความรู้ประสบการณ์ที่เกิดจากการทำกิจกรรม การลองผิดลองถูก ถือเป็นภูมิปัญญาที่สามารถถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานและยังเป็นวิทยาทานให้แก่คนในชุมชนและบุคคลทั่วไป"**

จากนั้น หัวหน้าศูนย์เรียนรู้เกษตรกรต้นแบบตามแนวพระราชดำริอำเภออากาศอำนวย ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ศาสตร์พระราชาในเรื่องการพัฒนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรผู้เกี่ยวข้องในองค์กรของศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภออากาศอำนวยทุกคนได้ทราบถึงความหมายของคำว่า ศาสตร์พระราชาในเรื่องการพัฒนาทางการเกษตรกรรมนั้น ต้องเข้าถึงและเข้าใจเกษตรกร ดังนั้น ศูนย์การเรียนรู้ฯ จึงมีวิธีการปฏิบัติ คือ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรใน ๓ ลักษณะ คือ

๑.๑ ข้อมูลศักยภาพของเกษตรกร ตั้งแต่ความสามารถ และสภาพพื้นที่ของเกษตรกรที่ดำเนินกิจกรรมอยู่ในขณะนั้น เช่น ข้อมูลพืช สัตว์ การประมง โดยเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคลหรือรายครอบครัว

๑.๒ ข้อมูลสภาพปัญหาของเกษตรกรที่กำลังประสบอยู่ เช่น แหล่งน้ำ ไฟฟ้า สภาพดิน คุณสมบัติของดิน ชนิดของดิน และสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่

๑.๓ ข้อมูลความต้องการของเกษตรกรในการพัฒนาตนเองไปสู่อนาคต หรือเป้าหมายของเกษตรกร โดยเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคลหรือรายครอบครัว

เมื่อรวบรวมข้อมูลดังกล่าวแล้วจะนำมาเป็นกรณีศึกษา เพื่อช่วยกำหนดกรอบการพัฒนา โดยการระดมความคิดระหว่างศูนย์การเรียนรู้ฯ และเกษตรกร เพื่อขยายเครือข่ายไปสู่เกษตรกรรายอื่น

สรุป ศูนย์การเรียนรู้ฯ ใช้วิธีและกระบวนการนำหลักศาสตร์พระราชาไปใช้ในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมกับภูมิสังคม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

วิธีการและกระบวนการเตรียมกิจกรรมเพื่อรองรับผู้มาศึกษาดูงานของศูนย์การเรียนรู้ฯ นั้น จะมีการศึกษาฐานการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอพียง โดยเน้นการปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง แบ่งเป็น ๓ ฐาน ดังนี้

ฐานที่ ๑ ได้แก่

- ปลูกตัวอย่างพืชกินได้ทุกชนิด รวมถึงสมุนไพร
- ปลูกตัวอย่างไม้โตเร็วหรือไม้ใช้สอย
- ปลูกตัวอย่างไม้เศรษฐกิจหรือไม้ยืนต้น

ไม้ป่า ทั้งนี้ ในพืช ๓ อย่าง ประกอบด้วยไม้ ๕ ระดับ ๗ ประเภท ได้แก่

๑. ไม้สูง คือ ไม้เศรษฐกิจ ไม้ยืนต้น ไม้ป่า

๒. ไม้กลาง คือ ไม้ผลที่มีขนาดกลาง เช่น มะม่วง ส้มโอ ลิ้นจี่ ฯลฯ

๓. ไม้ต่ำ คือ ไม้ผลขนาดต่ำลงมา เช่น ละมุด ฝรั่ง น้อยหน่า ฯลฯ

๔. ไม้เตี้ย คือ จำพวกพืชผักสวนครัว เช่น พริก มะเขือ โหระพา กะเพรา ฯลฯ

๕. ไม้เรี่ยดิน คือ จำพวกพืชที่อยู่ระดับดิน เช่น สะระแหน่ หอม กระเทียม ฯลฯ

๖. พืชหัว จำพวกเผือก มันเทศ มันแกว มันสำปะหลัง ฯลฯ

๗. ไม้น้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด ฯลฯ

ฐานที่ ๒ ซุปเปอร์มาร์เก็ตชาวนา มีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่มาศึกษาดูงานได้ทราบถึงภูมิปัญญาของชาวนาที่สืบทอดกันมามิให้เลือนหายไป เพื่อปลูกฝังให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และทราบถึงภูมิปัญญาของชาวนา ดังนั้น ทางศูนย์การเรียนรู้ฯ จึงได้สร้างซุปเปอร์มาเก็ตชาวนาขึ้นเป็นเนินดิน เพื่อปลูกพืชผักให้ชาวนามีกินตลอดฤดูกาลทำนา โดยมีการวางแผนปลูกปะปนกันอยู่บนเนิน ซึ่งแบ่งออก ดังนี้

๑. ไม้ยืนต้น เป็นไม้ที่จำเป็นต้องใช้ดอก ใบ ผล ไว้บริโภคตลอดฤดูกาลทำนา เช่น สะเดา มะขาม มะเฟือง มะยม มะรุม ฯลฯ

๒. ไม้เถาเลื้อย เช่น บวบ ฟักทอง ตำลึง ถั่วพู ถั่วฝักยาว ฯลฯ

๓. พืชหัว เช่น มันเทศ มันแกว มันสำปะหลัง ฯลฯ

๔. พืชไร่ เช่น ข้าวโพด แตงไทย แตงกวา ฯลฯ

๕. พืชผักสวนครัว เช่น พริก มะเขือ ขิง ข่า ตะไคร้ มะละกอ หอม ฯลฯ

๖. พืชสมุนไพร เช่น ขมิ้น ไพร กระชาย ว่าน ฯลฯ

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรสร้างฐานการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรผสมผสานให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน ดังนั้น ศูนย์การเรียนรู้ฯ จึงได้มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้แก่ผู้ที่สนใจ คือ ให้ความรู้ศาสตร์พระราชาในเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และที่มาของคำว่า "พอเพียง" ตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เรื่อง "พอมี พอกิน" ใน พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่า "เราต้องทำในสิ่งที่ทำเป็น ทำในสิ่งที่ทำได้ ทำในสิ่งที่ไม่ต้องไปเรียน สำรวจตัวเองว่าเราถนัดเรื่องไหน แล้วทำให้เป็นผลผลิตขึ้นมา ทดลองกิน ทดลองใช้ก่อน แล้วค่อยแบ่งให้เพื่อนบ้านได้กินได้ใช้ ถ้าผลผลิตดีเราก็ทำเป็นสินค้านำไปขาย ได้เงินจากการขายแล้วแบ่งเงินไว้เป็น ๓ กอง ประกอบด้วย

กองที่ ๑ เก็บไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน

กองที่ ๒ เก็บไว้ใช้ยามป่วยไข้ ไม่สบาย

กองที่ ๓ เก็บไว้ใช้เป็นทุนขยายงาน หรือขยายกิจการ

สรุป • เศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน คือ ทำให้พอกิน พอใช้ พออยู่ พอร่มเย็น

• เศรษฐกิจพอเพียงขั้นก้าวหน้า คือ เมื่อเหลือกิน เหลือใช้แล้ว แบ่งปันเพื่อนบ้านให้ได้กินได้ใช้ด้วย (แบ่งทำบุญ ทำทาน) ส่วนที่เหลือแบ่งเก็บไว้ใช้ยามที่ขาดแคลน หรือนำไปขายเป็นรายได้เข้าสู่ครอบครัว

• เศรษฐกิจพอเพียงขั้นก้าวไกล คือ การติดต่อค้าขาย การรวมกลุ่ม และการติดต่อทำธุรกิจกับกลุ่มอื่น เพื่อร่วมกันผลิต ค้าขาย และระดมทุนสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

• เศรษฐกิจทฤษฎีใหม่ คือ การขยายผลต่อยอดจากเศรษฐกิจพอเพียง คือ เมื่อขายได้แล้วแบ่งเงินไว้ใช้ในส่วนของขยายงาน เพื่อพัฒนาต่อยอดให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

๔.๑ สถานศึกษาควรนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ไว้ในกระบวนการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษามากขึ้น เช่น ห้องสมุดควรจัดให้มีห้องนิทรรศการเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา โดยนำเอาศาสตร์พระราชาทุกแขนงมาจัดเป็นหมวดหมู่ไว้แบบถาวร เพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ถึงพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และนำเอาศาสตร์พระราชาไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้

๔.๒ ศูนย์ราชการทุกแห่งควรจัดให้มีห้องนิทรรศการศาสตร์พระราชาแบบถาวร เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มาติดต่อราชการ เข้าไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้

๔.๓ รัฐบาลควรกำหนดเป็นระเบียบเพื่อนำไปสู่นโยบายการปฏิบัติ

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

• ขาดทุนในการดำเนินงาน

• ไม่กู้หนี้ยืมเงินมาลงทุน เพราะปัญหาและอุปสรรคมีอยู่ตลอดเวลา แต่สามารถแก้ไขปัญหาได้ คือ การมีสติและคิดให้รอบคอบอยู่เสมอ จะทำให้เราสามารถก้าวผ่านในทุกปัญหาได้

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชการที่ ๙ ที่นำมาประยุกต์ใช้มีอยู่หลายประการ อาทิ

- การห่มผ้าให้ดิน ได้นำมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการทำสวนผลไม้ ทำนา คือ ใช้วิธีคลุมดิน ไม่ไถดินโดยไม่จำเป็น ไม่ขุดพรวนดิน ไม่ฉีดยาฆ่าหญ้า ไม่เผาหญ้าเผาฟาง ลดการใช้ปุ๋ยเคมี และทำปุ๋ยชีวภาพไว้ใช้เอง ส่งผลให้ปัจจุบันทางศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้มีการขยายผลสู่ชุมชนและเครือข่าย ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบทั้งหมด จำนวน ๓๙ ครัวเรือน
- การเลี้ยงปลาแบบหนาแน่น คือ ให้ปลากินแล้วนอน ไม่ต้องว่ายน้ำไปไหน โดยการขุดบ่อลึก ๓๐ เซนติเมตร และก่ออิฐบล็อกขึ้นมา ๔ ก้อน สูง ๘๐ เซนติเมตร ปรับพื้นบ่อเป็นพื้นดิน แล้วนำมูลกระบือสดมาผสมกับดินและน้ำในบ่อ ปล่อยน้ำใสให้เต็ม (ปริมาณน้ำ ๑ ลิตร เลี้ยงปลาได้ ๓ - ๕ ตัว แต่หากบ่อกว้าง ๑ เมตร ยาว ๑ เมตร และลึก ๑ เมตร จะสามารถเลี้ยงปลาดุกได้ ๓,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ ตัว)

นางสาวกานต์รวี บัวบุญ เจ้าของบ้านสวนภูระวี (แหล่งเรียนรู้ตามโครงการยุวเกษตรยุคใหม่) ได้ให้ข้อมูลว่า

นางสาวกานต์รวี บัวบุญ เกษตรรุ่นใหม่ อาศัยอยู่ที่บ้านหนองเสือ หมู่ที่ ๗ ตำบลหนองทุ่ม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม อดีตพยาบาลวิชาชีพ ได้รับแรงบันดาลใจ ที่ต้องการทุ่มเทเวลามาดูแลแม่ ซึ่งป่วยด้วยโรคมะเร็งเต้านม ให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี และได้รับประทานอาหารอย่างปลอดภัย ประกอบกับที่บ้านมีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่แล้ว ส่งผลให้นางสาวกานต์รวี บัวบุญ ตัดสินใจลาออกจากงานมาดูแลแม่ และกลับมาพัฒนาพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง ด้วยเงินลงทุนเพียง ๖,๐๐๐ บาท เพื่อความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร โดยยึดแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) กับสำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม ทำให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ด้านการเกษตรกับสมาชิก เนื่องจากพื้นฐานเดิมตนเองเป็นพยาบาล ไม่มีความรู้ด้านการเกษตร จึงต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนกับสมาชิก สร้างเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาด พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้และพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรบนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด จำนวน ๒๒ ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่หลักไปใช้สำหรับปลูกข้าวอินทรีย์ ปลูกพืชผักสวนครัว ผลไม้ตามฤดูกาล และเลี้ยงปลา และในส่วนที่เหลือจะใช้ไปกับการพัฒนาด้านปศุสัตว์ ตั้งแต่การเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงโคเนื้อ และเลี้ยงสุกร จนประสบความสำเร็จ แต่ด้วยต้นทุนที่มีจำกัด จึงได้คิดค้นแนวคิดการทำเกษตรอินทรีย์ใหม่ โดยเน้นที่การเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่แบบธรรมชาติตามพฤติกรรมของสัตว์ เช่น สภาพแวดล้อมในการเลี้ยง ดังนั้น หากเป็ดได้เล่นน้ำ ไซ้ขน ไก่ได้กระพือปีก ฟังเพลง จะทำให้เป็ดและไก่อารมณ์ดี ออกไข่ได้อย่างมีคุณภาพเฉลี่ยร้อยละ ๙๘ ถึงร้อยละ ๑๐๐

ส่วนอาหารที่ให้เป็นสูตรที่คิดค้นขึ้นเอง เพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยมีส่วนผสมของหญ้าเนเปียร์สับ รำหยาบ และข้าวเปลือกที่ปลูกไว้เอง ผสมกับน้ำหมักหัวปลาในอัตราส่วน ๒ : ๒ : ๒

ทั้งนี้ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการทุ่มเท การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองและการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มสมาชิกของเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยยึดหลักของความพอเพียง นอกจากจะทำให้แม่ที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งเต้านมมีอาการดีขึ้น จนผลการตรวจสุขภาพล่าสุดอยู่ในระดับปกติแล้ว นางสาวกานต์รวี บัวบุญ ยังได้ผลิตอาหารที่ปลอดภัย นอกจากนี้ ไข่เป็ดและไข่ไก่ผลผลิตจากฟาร์มอารมณ์ดี จัดจำหน่าย ภายใต้ชื่อ บ้านสวนภูระวี มีลูกค้าที่รักสุขภาพมาสั่งจองโดยจำหน่ายไข่สดและไข่เค็มเป็นหลัก

จากนั้น เจ้าของบ้านสวนภูระวี (แหล่งเรียนรู้ตามโครงการยุวเกษตรยุคใหม่) ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ใช้หลักการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษา เยี่ยมชมสวน เพื่อดูเป็นแบบอย่าง แล้วนำไปปรับในพื้นที่ของตนเอง ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสม

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ใช้วิธีการนำศาสตร์พระราชาไปถ่ายทอดในชุมชน เพื่อให้ผู้ที่สนใจนำประสบการณ์จริงไปใช้ในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องตามความถนัด ความต้องการหรือความสนใจของชุมชน จนก่อเกิดประโยชน์สูงสุดกับตนเองได้อย่างยั่งยืน

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรสร้างกระบวนการเชื่อมโยงพันธมิตรกับภาคีเครือข่ายของเกษตรกร เพื่อให้การประกอบสัมมาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อเกิดเป็นการทำเกษตรระบบพี่เลี้ยง หรือเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อคอยสนับสนุนและเกื้อกูลกันสืบไป

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ระดับอนุบาล โดยกำหนดให้มีการเดินทางไปศึกษาดูงานและเยี่ยมชมในพื้นที่จริงของกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเกิดความรู้เชิงประจักษ์ในสถานที่จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่เยาว์วัย

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ปัญหาที่พบคือ การจัดการผลผลิตทางการเกษตร ต้นทุนการจัดการเก็บเกี่ยว การขนส่ง และการเก็บรักษาราคาค่อนข้างสูง รวมถึงขาดสภาพคล่องในการประกอบการสัมมาชีพหมุนเวียน

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

ควรเชิญภาคีเครือข่ายในชุมชนและรอบเขตพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยให้ความสำคัญกับการค้ามากกว่าการผลิต เพราะการตลาดจะส่งผลต่อกระบวนการผลิตโดยตรงเสมอ ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรจึงควรร่วมกันขายเพื่อกระจายผลิตภัณฑ์

ศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร
(เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ นาฬิกา)

นายโรจน์วัฒน์ อินทร์ทุ่ง ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะ ได้ให้ข้อมูลกับคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา เยี่ยมชมพื้นที่เกษตรร่วนปนทรายและพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและศึกษาหาความรู้ทางการเกษตรและการปรับปรุงดินร่วนปนทราย โดยสรุปดังนี้

ที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริถือกำเนิดขึ้น เพื่อเป็นแบบจำลองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นพื้นที่ส่วนย่อที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหา และศึกษาวิธีการพัฒนาของภูมิภาคนี้ได้อย่างเหมาะสม บนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด ๑๑,๓๐๐ ไร่ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ (๑) พื้นที่สาธิตเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม จำนวน ๒,๓๐๐ ไร่ และ (๒) พื้นที่พัฒนาป่าไม้ จำนวน ๑,๑๐๐ ไร่ และพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ๒๒ หมู่บ้าน จำนวน ๑๑,๐๐๐ ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นสถานศึกษา ทดลอง ด้านการพัฒนา

ทุกรูปแบบ และถ่ายทอดเทคโนโลยีแผนใหม่ให้แก่เกษตรกร ส่งเสริมให้มีการบำรุงรักษาและพัฒนาป่าไม้ในเขตปริมณฑลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ด้วยระบบชลประทาน ส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจและนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นสินค้าเกษตรกรรม และส่งเสริมการพัฒนาอาชีพทางการเกษตรต่าง ๆ เช่น กสิกรรม การประมง การปศุสัตว์

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงเป็นทั้งตัวอย่างและต้นแบบสำหรับเกษตรกร และผู้สนใจที่สามารถแวะเวียนมาศึกษา เพื่อปรับใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน จึงจำแนกพื้นที่แปลงสาธิตที่สำคัญ อาทิ

งานศึกษาและการพัฒนาเกษตรกรรม

- สาธิตระบบการปลูกพืชไร่ โดยมีพืชร่วม เช่น ปลูกถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน ๙ ข้าวโพดหวาน พันธุ์ซูเปอร์สวีต และข้าวโพดเทียนพันธุ์สุโขทัย ๑
- สาธิตการปลูกผักพื้นบ้าน การปลูกพืชปลอดภัยจากสารพิษ โดยดำเนินการสาธิตการปลูกผักที่ปลอดสารพิษ โดยใช้เทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกษตรกรได้รู้ถึงวิธีการปลูกผักแบบปลอดสารพิษ และการลดต้นทุนการสาธิตระบบการปลูกไม้ผลผสมผสาน เพื่อให้เกษตรกรได้ศึกษาในเรื่องของระบบการปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน เป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้ ได้ดำเนินการสาธิตระบบการปลูกพืชในพื้นที่นาข้าว สาธิตระบบการปลูกพืชโดยมีข้าวเป็นพืชหลักในระบบเกษตรผสมผสาน เพื่อเป็นการสาธิตและเป็นการส่งเสริมสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ เพื่อให้เกษตรกรได้นำไปปฏิบัติ
- สาธิตระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อควบคุมวัชพืชในสวนผลไม้ และการเลี้ยงสัตว์ในระบบเกษตรผสมผสานที่สามารถลดต้นทุนและมีรายได้เพิ่มขึ้น เช่น ไก่พื้นบ้าน เป็ด ห่าน และสุกร
- สาธิตการทำฟาร์มจิ้งหรีด ปัจจุบันจิ้งหรีดถือเป็นแมลงเศรษฐกิจ เนื่องจากมีผู้นิยมบริโภคจำนวนมาก จึงเป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่แมลงตามธรรมชาติขาดแคลน จิ้งหรีดจะมีราคาสูงประมาณ ๑๘๐ - ๒๐๐ บาทต่อกิโลกรัม การเลี้ยงทำได้ง่าย หลายแบบ เช่น เลี้ยงในท่อซีเมนต์และกล่องฟิวเจอร์บอร์ด อาหารที่เลี้ยงจะใช้อาหารไก่เล็กสำเร็จรูปแต่มีราคาแพง จึงเลือกใช้พืชผักต่าง ๆ ควบคู่กับอาหารไก่ เพื่อลดต้นทุนด้านอาหารและบริโภคในครัวเรือน นอกจากนี้ การเลี้ยงจิ้งหรีดยังสร้างผลพลอยได้ที่มีคุณภาพสูง คือ “มูลจิ้งหรีด” จัดเป็นมูลที่ให้สารอาหารประเภทโปรตีนสูง จึงสามารถนำมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการทำปุ๋ยหมัก และทำเป็นอาหารสำหรับปลาดุก

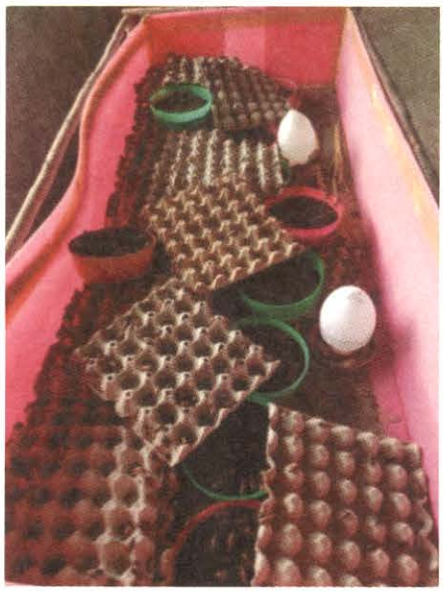

งานศึกษาและพัฒนาด้านข้าว

• การผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ สืบเนื่องจากที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานพระราชดำริว่า ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ ๑๐๕ เป็นที่ต้องการของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนมาก ควรมีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร และกระจายพันธุ์ให้เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลิตข้าวหอมมะลิได้ดี แต่สำหรับในพื้นที่ภาคกลางมีการปลูกข้าวหอมพันธุ์ปทุมธานี แต่กลับขายไม่ได้ ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงได้มีการจัดตั้ง **กลุ่มสหกรณ์ผลิตข้าวครบวงจรศูนย์ศึกษาและพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำกัด** ขึ้น เพื่อให้คำแนะนำและส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีในแปลงเกษตร โดยให้เกษตรกรในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงได้ร่วมกันทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี อีกทั้งได้มีการสนับสนุนกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวที่ไม่ผ่านมาตรฐานจากกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ และการนำเอาข้าวสีที่มีโภชนาการสูงมาแปรรูปเป็นข้าวฮางเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยกำหนดให้เกษตรกรทุกคนที่เป็นสมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและมีข้อบังคับที่ชัดเจน

• การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ที่ได้รับความนิยม ได้แก่ พันธุ์ข้าวสกลนคร พันธุ์ข้าว กข ๖ พันธุ์ข้าว กข ๑๒ พันธุ์ข้าว กข ๑๓ และพันธุ์ข้าวพื้นเมืองอื่น ๆ ซึ่งก่อนที่จะวางจำหน่ายที่สหกรณ์ผลิตข้าวครบวงจรฯ จะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพให้ตรงตามมาตรฐานของเมล็ดพันธุ์ก่อนเสมอ อีกทั้งปุ๋ยสั่งตัดเป็นการศึกษาหาวิธีการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ และการปลูกพืชหมุนเวียน ร่วมกับวิธีการใช้ปุ๋ยสั่งตัดส่งเสริมให้เกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรอาจเห็นว่าการใช้ปุ๋ยสั่งตัดมีวิธีการยุ่งยาก ต้องตรวจวิเคราะห์ดินทุกปี เกษตรกรจึงไม่นิยมทำ ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงพยายามหาวิธีส่งเสริมที่เหมาะสมกับเกษตรกรต่อไป

งานศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์

ตามที่กรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานหลักที่มีส่วนสำคัญกับงานศึกษาและทดลองการเลี้ยงสัตว์ การผลิตอาหารสัตว์ การจัดการด้านการเลี้ยงสัตว์ และวิธีแก้ปัญหา ทั้งนี้ ผลการศึกษาวิจัยที่มีความโดดเด่นในงานรับผิดชอบของกรมปศุสัตว์ ศูนย์การศึกษาการพัฒนาภูพานฯ แห่งนี้คือ **"ดินแดนแห่ง ๓ ดำมหัศจรรย์"** ได้แก่ วัวเนื้อทาจิมะภูพาน ไก่ดำภูพาน และสุกรดำภูพาน ซึ่งปัจจุบันสัตว์ทั้ง ๓ ชนิด จัดเป็นสัตว์เศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ พร้อมทั้งขยายผลสร้างเครือข่าย เพื่อให้เกษตรกรทั่วประเทศสามารถนำไปเลี้ยงประกอบอาชีพกันได้อย่างแพร่หลาย โดยมีนายสัตวแพทย์วิศุทธิ์ เอื้อกิ่งเพชร หัวหน้างานศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร เป็นหนึ่งในผู้ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาพันธุ์และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ๓ ดำมหัศจรรย์ ล้วนเกิดขึ้นจากความตั้งใจของทีมงานปศุสัตว์ เพื่อสนองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่ตรัสไว้

ชัดเจนว่า "ที่ศูนย์แห่งนี้จะต้องเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต มีความเคลื่อนไหว และมีความน่าสนใจ ตลอดจนจะต้องเป็นศูนย์ที่ให้บริการได้อย่างครบวงจร" และจะต้องตอบโจทย์ชาวบ้านว่า "ต้องการให้แก้ไขปรับปรุงและพัฒนาจนประสบความสำเร็จ" โดยยึดหลักการสำคัญในการดำเนินงานตามพระราชดำริในการดำเนินงานด้านปศุสัตว์ว่าพัฒนาพันธุ์สัตว์ให้ชาวบ้านจะต้องผ่านเกณฑ์ ๕ ข้อ ดังนี้

๑. ควรเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย

๒. ควรใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ

๓. ควรใช้อาหารสัตว์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น

๔. สัตว์ที่มีการพัฒนาขึ้นมาต้องมีความทนทานต่อโรคระบาด รวมถึงสภาพพื้นที่เลี้ยงด้วย

๕. สัตว์ที่พัฒนาขึ้นต้องนำมาบริโภคได้ เพราะต้องการให้เป็นแหล่งโปรตีนของชาวบ้าน อีกทั้งเมื่อทำเป็นอาชีพขายแล้วต้องไม่ขาดทุน

ต่อประเด็นดังกล่าว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงได้พัฒนาการเลี้ยงสัตว์ ๓ ดำมหัศจรรย์ไว้ ดังนี้

ไก่ดำภูพาน ได้รับการพัฒนามาจากการรวบรวมไก่ดำที่มีการเลี้ยงในจังหวัดสกลนคร มาทำการผสมพันธุ์และคัดเลือกเอาลักษณะที่ตรงตามความต้องการของตลาด มีความต้านทานโรคระบาด ทนทานต่อสภาพแวดล้อม และสามารถเลี้ยงภายใต้ระบบการจัดการแบบเดิมของชาวบ้านได้ จึงใช้เงินลงทุนน้อย แต่หากเลี้ยงไก่ดำภูพานจนมีอายุครบ ๔ เดือน จะสามารถจำหน่ายได้ในราคาประมาณตัวละ ๒๕๐ บาท และเมื่อเปรียบเทียบกับราคาไก่เนื้อทั่วไปจะสามารถจำหน่ายได้เพียงตัวละ ๗๐ - ๙๐ บาทเท่านั้น

สุกรดำภูพาน เป็นการพัฒนาสายพันธุ์ที่รวบรวมลักษณะที่ดี จากสุกรพันธุ์เหมยซานและสุกรอีก ๓ สายพันธุ์ ได้แก่ สุกรพันธุ์พื้นเมือง (หมูกี้) สุกรพันธุ์ดูร็อกเจอร์ซี และสุกรพันธุ์แลนด์เรซ โดยมีคุณลักษณะประจำพันธุ์ คือ ให้ลูกดกเฉลี่ยครอกละ ๑๔ - ๑๖ ตัว เลี้ยงลูกเก่ง ทนทานต่อโรคระบาด และปรับตัวเข้ากับสภาพภูมิอากาศร้อนชื้นได้ดี กินอาหารคุณภาพต่ำได้ ใบหูขนาดเล็ก ผิวหนังไม่เหี่ยวย่น โตเร็ว เนื้อแดงมาก ไขมันน้อย ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงมีการพัฒนาสายพันธุ์โดยใช้พันธุ์พื้นเมืองของเกษตรกรกับพันธุ์ทางยุโรปผสมเข้าไปด้วย จึงได้ผลออกมาเป็นสุกรดำภูพาน ซึ่งมีลักษณะสีดำ ให้ลูกดก ดั่งเช่นพันธุ์เดิม มีใบหน้าคล้ายสุกรพื้นเมือง มีเนื้อสีแดงเหมือนสุกรดูร็อกเจอร์ซี ที่สำคัญสามารถเลี้ยงได้ง่าย ทนต่อสภาพพื้นที่ตามธรรมชาติทั่วไปได้เป็นอย่างดี จึงส่งผลให้ปัจจุบันการเลี้ยงสุกรดำภูพานได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ไม่เพียงแต่ในพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น แต่ยังเป็นที่นิยมเลี้ยงกันมากในพื้นที่ของภาคเหนือและภาคใต้อีกด้วย

โคเนื้อทาจิมะภูพาน เป็นโคเนื้อที่ได้รับการพัฒนามาจากกลุ่มสายพันธุ์หลักของโควากิว ที่มีการเลี้ยงกันในประเทศญี่ปุ่น และถือได้ว่าเป็นสายพันธุ์ที่มีศักยภาพในการผลิตเนื้อโคขุนที่ดีที่สุด ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงได้พัฒนาเน้นการใช้โคแม่พันธุ์ที่เกษตรกรมีอยู่แล้วมาผสมพันธุ์กับน้ำเชื้อโคเนื้อทาจิมะภูพาน แล้วทำการขุนลูกโค เพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร โดยใช้ระยะเวลาในการขุนเฉลี่ย ๔๔๗ วัน เกษตรกรจะมีรายได้จากการเลี้ยงเฉลี่ยประมาณตัวละ ๑๕,๐๐๐ บาท

กระต่ายดำภูพาน ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงสายพันธุ์ระหว่างกระต่ายป่าและกระต่ายบ้าน รวมถึงกระต่ายเนื้อจากต่างประเทศ ซึ่งแม้จะอยู่ระหว่างการพัฒนา แต่ขณะนี้ได้ต้นแบบกระต่ายดำภูพานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อย่างไรก็ตาม จุดประสงค์หลักของการพัฒนาสายพันธุ์กระต่ายดำภูพานเป็นไปเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและเป็นสัตว์เศรษฐกิจ ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงพยายามพัฒนาสายพันธุ์ดำภูพานให้แตกต่างไปจากกระต่ายเลี้ยงสวยงาม เนื่องจากเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย ให้อาหารเพียงหญ้าและน้ำเท่านั้น จะสามารถขยายพันธุ์ได้เฉลี่ยปีละ ๖ ครอก ครอกละ ๕ - ๖ ตัว ทั้งนี้ ปัจจุบันกระต่ายดำภูพาน ๑ ตัว จะสามารถผลิตลูกได้ถึงปีละไม่ต่ำกว่า ๓๐ ตัว และขายได้ในราคาตัวละ ๒๐๐ - ๓๐๐ บาท จึงนับได้ว่า **"กระต่ายดำภูพานเป็นสัตว์ดำอีก ๑ สายพันธุ์มหัศจรรย์"** ที่ตอบโจทย์ชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

ศึกษาดูงานเครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้ สหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้าง เมื่อวันอังคารที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา

โดยนายเล็ก กุดวงค์แก้ว ประธานเครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้ สหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้าง และคณะ ได้ให้ข้อมูลว่า เครือข่ายอินแปงเป็นกลุ่มประชากรบ้านสร้างค้ออพยพมาอยู่รวมกันหลายเผ่า เช่น กะเลิง บรู แสก ภูไท ย้อ โซ่ และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เดิมตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านงิ้วโป่ง ต่อมากิ่งอำเภอภูพานยกฐานะเป็นอำเภอภูพาน ได้เริ่มต้นพัฒนาจากฐานวัฒนธรรมชุมชน และเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านโนนหัวช้าง ตำบลสร้างค้อ อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร ที่ตั้งอยู่บนพื้นที่แถบเทือกเขาภูพาน มีสภาพพื้นที่และภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นหมากเม่า จึงมีต้นหมากเม่าที่ปลูกในพื้นที่หมู่บ้านจำนวนมาก และมีโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์หมากเม่าอยู่ในพื้นที่ถึง ๔ โรงงาน และหนึ่งในนั้นคือ สหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้างที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดสกลนครในการจัดตั้งโรงงานแปรรูปน้ำผลไม้และไวน์ เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำผลไม้และไวน์สำหรับชุมชน ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับวัดโนนอุดมนิยมธรรม บ้านโนนหัวช้าง จึงมีการฝึกอบรมการนวดแผนไทยให้กับสมาชิกในหมู่บ้านเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ เครือข่ายอินแปงได้มีการวางแผนพัฒนาชุมชนอำเภอภูพานในหมู่บ้านโนนหัวช้างให้เป็นหมู่บ้านแห่งการเรียนรู้ ภายใต้แนวคิดของหมู่บ้าน คือ **ภูพานคือชีวิต มวลมิตรคือพลัง พึ่งตัวเองคือความหวัง อินแปงยืนหยัดเพื่อชุมชน** ดังนั้น เครือข่ายอินแปงจึงมีการพัฒนาหมู่บ้านโนนหัวช้างอย่างต่อเนื่องให้เป็นหมู่บ้าน

ต้นแบบตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ เพื่อมุ่งพัฒนาการแปรรูปทรัพยากรในท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่น โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริมศักยภาพการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และคุณภาพผลิตภัณฑ์ ทั้งด้านอาหาร เครื่องดื่ม และยา ก่อเกิดเป็น**ศูนย์เรียนรู้ที่ยั่งยืนในชุมชน** เพื่อสนับสนุนให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างคุณภาพชีวิตของหน่วยงานในท้องถิ่นที่สอดรับความต้องการของประชากรในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันเครือข่ายอินแปงมีภารกิจหลัก ๘ ประการ คือ (๑) การยกป่าภูพานมาไว้ในสวนของครอบครัว (๒) การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในท้องถิ่น (๓) การสร้างผู้นำและผู้สืบทอดวิถีเกษตร (๔) สถาบันการเงินและสวัสดิการชุมชน (๕) การดูแลป่าชุมชนและป่าเทือกเขาภูพาน (๖) การสร้างสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (๗) การใช้พลังงานทางเลือก และ (๘) การอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและสัตว์ท้องถิ่น

ทั้งนี้ การที่หมู่บ้านโนนหัวช้างมีสหกรณ์โนนหัวช้าง เป็นศูนย์เรียนรู้แบบบูรณาการจากงบประมาณพัฒนาจังหวัดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๘ จึงส่งผลให้ประชากรในหมู่บ้านมีความรู้และประสบการณ์ พร้อมที่จะถ่ายทอดและขยายเครือข่ายหมู่บ้านโนนหัวช้างไปสู่หมู่บ้านใกล้เคียงในพื้นที่อำเภอภูพาน ผนวกกับอำเภอภูพานมีความพร้อมทั้งในสภาพภูมิประเทศและสภาพทางสังคมต่อการเจริญเติบโตของต้นหมากเม่า มะแงว (ลิ้นจี่ป่า) ตรีผลา มะขามป้อม ตะคร้อ และสมอไทย จึงเน้นจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม เพื่อรวบรวมข้อมูลตามบริบทของพื้นที่ชุมชน มาร่วมวิเคราะห์แนวทางในการนำเทคโนโลยีมาช่วยพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน พร้อมทั้งยังเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชากรในชุมชน ให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการผลิตและพัฒนาชุมชน จนก่อเกิดเป็นการสร้างกลุ่มอาชีพเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นปลูกฝังจิตสำนึกในการสร้างอาชีพให้กับกลุ่มประชากรวัยรุ่นและวัยเด็ก “**ให้มีความสุข รักบ้านเกิด**” จึงจะสามารถแก้ไขปัญหา “**การทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดในอนาคต**” ได้อย่างยั่งยืน

การศึกษาดูงานเยี่ยมชมพื้นที่ดำเนินงานของเครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้ สหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้าง

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา ได้เยี่ยมชมพื้นที่ดำเนินงานของเครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้ สหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้าง ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรและการแปรรูปน้ำผลไม้ โดยสรุปดังนี้

ที่ผ่านมากิจกรรมในหมู่บ้านหมากเม่า มีเครือข่ายสหกรณ์หมากเม่าอำเภอภูพาน ตำบลสร้างค้อ จังหวัดสกลนคร เป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน โดยมีศูนย์เรียนรู้ของสหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้างเป็นต้นแบบ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณโครงการจากผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ เพื่อใช้เป็นแหล่งถ่ายทอดเทคโนโลยีในเรื่องของการผลิตน้ำผลไม้ต่าง ๆ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากหมากเม่าหลวงสกลนคร ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนครได้ช่วยคิดค้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนสามารถพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการรายใหม่ขึ้นได้หลายกลุ่ม เช่น วิสาหกิจชุมชนแปรรูปน้ำผลไม้ช้างพลังสอง (โนนหัวช้าง) หรือห้างหุ้นส่วนจำกัดน้ำผลไม้ภูพานช้างพลังสอง

นางประรส วิศรียา ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดน้ำผลไม้ภูพานช้างพลังสอง เดิมได้ก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนแปรรูปน้ำผลไม้ช้างพลังสอง (โนนหัวช้าง) ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนบ้านโนนหัวช้าง อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร มาแปรรูปเป็นเครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพจากผลไม้ท้องถิ่น ได้แก่ น้ำหมากเม่า น้ำสมอไทย และน้ำมะขามป้อม ต่อมาทางมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร เป็นหน่วยงานหลักที่เข้ามาช่วยสนับสนุนทางด้านวิชาการ ตั้งแต่กระบวนการผลิตหมากเม่าในรูปแบบต่าง ๆ เช่น น้ำผลไม้และไวน์จากหมากเม่า หมากเม่าอบแห้ง คุกกี้หมากเม่า เอนไซม์หมากเม่าพร้อมดื่ม ลิเคียวหมากเม่า (เหล้าหวาน) และน้ำส้มหมักจากหมากเม่าอย่างต่อเนื่อง ก่อเกิดปริมาณความต้องการของตลาดผลิตภัณฑ์หมากเม่าที่มากขึ้น จึงส่งผลให้ผลิตภัณฑ์แปรรูปของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปน้ำผลไม้ช้างพลังสอง (โนนหัวช้าง) เริ่มเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคมากขึ้น จนมีการขยายกำลังการผลิตและจดทะเบียนนิติบุคคลเป็น “ห้างหุ้นส่วนจำกัดน้ำผลไม้ภูพานช้างพลังสอง” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยมุ่งเน้นจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังซื้อและรักสุขภาพเป็นหลัก ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค ได้แก่ น้ำหมากเม่าเข้มข้นที่อุดมด้วยสารออกฤทธิ์ชีวภาพทั้งวิตามินซี และสารแอนโทไซยานิน ดังนั้น การพัฒนาเครือข่ายการผลิตให้ครอบคลุมเครือข่ายการผลิตจะทำให้สามารถยกระดับการพัฒนาธุรกิจหมากเม่าได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้น และจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย

ผนวกกับที่ผ่านมาห้างหุ้นส่วนจำกัดน้ำผลไม้ภูพานช้างพลังสองได้สร้างนวัตกรรมและยกระดับการพัฒนาธุรกิจหมากเม่า โดยมุ่งเน้นการนำผลผลิตทางการเกษตร

ภายในชุมชนเข้าสู่กระบวนการผลิตเครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ภายใต้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะผลหมากเม่าอินทรีย์ เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำหมากเม่าแท้ปลอดสาร ทำให้สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ในราคาที่สูงขึ้น มีอำนาจต่อรอง และสามารถกระจายสินค้าสู่กลุ่มผู้บริโภคที่ใส่ใจคุณภาพ อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนจากผลกำไรที่สมาชิกในกลุ่มได้รับมากขึ้น จึงสามารถสร้างความตื่นตัวในการรักษาสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และไม่รับซื้อผลหมากเม่าที่มีการปนเปื้อนสารต่าง ๆ จึงส่งผลให้เกษตรกร ผู้ปลูกหมากเม่าและผู้ที่มีส่วนร่วมในเขตพื้นที่หันมาให้ความสำคัญกับการปลูกหมากเม่าอินทรีย์อย่างจริงจังมากขึ้น จึงส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้ปลูก ผู้แปรรูป และผู้บริโภค นอกจากนี้ ห้างหุ้นส่วนจำกัดน้ำผลไม้ภูพานช้างพลังสองได้นำน้ำผลไม้หลากหลายชนิดมาผสมและปรุงแต่งรสชาติใหม่ โดยไม่เติมน้ำตาลและสารปรุงแต่งรสชนิดอื่น เพื่อเพิ่มคุณค่าทางอาหารและความแตกต่างจากคู่แข่งรายอื่นด้วย

จากนั้น ประธานเครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้ สหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้าง และคณะ ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีการวางแผนพัฒนาชุมชนอำเภอภูพานในหมู่บ้านโนนหัวช้างให้เป็นหมู่บ้านแห่งการเรียนรู้ผ่านการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปทรัพยากรในท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่น

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ควรนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้จริงในการปฏิบัติงาน และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ว่ามีอะไรบ้าง ไม่ว่าจะในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรมีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะในแต่ละพื้นที่โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และกำหนดหลักสูตรด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน เช่น วัฒนธรรมชุมชน

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรมีการปลูกฝังเรื่องศาสตร์พระราชาตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย และควรมีกระบวนการคัดเลือก อบรมและพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักศาสตร์พระราชาที่ดีและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดเทคนิคและประสบการณ์ให้กับผู้เรียนไปใช้ดำรงชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การปลูกฝังจิตสำนึกในการสร้างอาชีพให้กับกลุ่มประชากรวัยรุ่นและวัยเด็ก “ให้มีความสุข รักบ้านเกิด”

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานของสหกรณ์ฯ ที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคบางประการ เช่น เรื่องบุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจ และความมั่นใจว่าจะสามารถทำได้หรือไม่ ซึ่งก็มีแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ การอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของประชากรในชุมชน ให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการผลิตและพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

มีการส่งเสริมให้ประชากรในหมู่บ้านมีความรู้และประสบการณ์ พร้อมที่จะถ่ายทอดและขยายเครือข่ายหมู่บ้านโนนหัวช้างไปสู่หมู่บ้านใกล้เคียงในพื้นที่อำเภอภูพาน โดยชี้แนะให้เข้าใจว่า อำเภอภูพานมีความพร้อมทั้งในสภาพภูมิประเทศและสภาพทางสังคมต่อการเจริญเติบโตของต้นหมากเม่า มะแงว (ลิ้นจี่ป่า) ตรีผลา มะขามป้อม ตะคร้อ และสมอไทย จึงสามารถสร้างอาชีพ ก่อเกิดรายได้แก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศึกษาดูงานสวนสลัดจันทร์ดาว เมื่อวันพุธที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๐.๓๐ นาฬิกา

นายมนตรี ทะนารี เจ้าของสวนสลัดจันทร์ดาว และคณะ ได้ให้ข้อมูลว่า

นายมนตรี ทะนารี เจ้าของสวนสลัดจันทร์ดาว ปัจจุบันอายุ ๓๖ ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เกษตรศาสตร์) จากภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อาศัยอยู่เลขที่ ๔๙ หมู่ ๒ บ้านท่อน ตำบลโนนท่อน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อดีตพนักงานบริษัทเอกชน (บริษัท ซาคาตะสยามซีด จำกัด) ซึ่งดำเนินธุรกิจด้านเมล็ดพันธุ์ส่งออก ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ตรวจสอบความบริสุทธิ์ของสายพันธุ์พืช เป็นระยะเวลากว่า ๑๑ ปี และเข้ารับราชการของกรมส่งเสริมการเกษตร ตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ เป็นระยะเวลาประมาณ ๕ เดือน กลับมีความคิดนอกกรอบ ทดลองปลูกผักสลัดที่กำลังได้รับความนิยมในกลุ่มผู้บริโภคอย่างจริงจัง จึงได้ตัดสินใจลาออกจากงานราชการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๗ หันมาประกอบอาชีพทำสวนผักปลอดสารพิษบนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด จำนวน ๗ ไร่ จนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

- ควรประยุกต์กระบวนการผลิตโดยนำเอาความรู้จากการศึกษาในคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิยาลัยขอนแก่นและประสบการณ์จากการทำงานในบริษัทเมล็ดพันธุ์มาใช้ในการวางแผนการผลิต การดูแลรักษา และเทคนิคการปลูกพืชในแปลง การจัดการโรคและแมลง การตรวจสอบคุณภาพการผลิตโดยเน้นการผลิตแบบปลอดสารพิษ
- ควรทดลองทำเกษตรแบบนอกกรอบ โดยการปลูกผักสลัดและพืชผักเมืองหนาวที่กำลังได้รับความนิยมในกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพ
- ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อได้ในราคาถูก เนื่องจากปลูกเองขายเองไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง
- ควรวางแผนการปลูกที่ดี โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกสายพันธุ์ที่ดี วางแผนการปลูกพืชให้ตรงตามฤดูกาล การจัดการเรื่องดิน และน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการผลิต

- ควรดูแลรักษาคุณภาพพืชผักให้ตรงตามมาตรฐานในระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP พืช)
- ควรใช้ต้นทุนการผลิตที่ประหยัด แต่มีคุณภาพ เพื่อลดปัญหาค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น หรือการทำเกษตรแบบพอเพียง ตามกำลังแรงงานของครัวเรือน
- ควรขยายช่องทางการจัดจำหน่าย เมื่อมีการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก

เนื่องจากที่ผ่านมานายมนตรี ทะนารี ได้ตรวจสอบราคาของผักสลัดและพืชผักเมืองหนาวในจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่แล้วพบว่า พ่อค้าคนกลางจะรับซื้อผักสลัดและพืชผักเมืองหนาวมาจากภาคเหนือและโครงการหลวง เพื่อมาขายในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จึงส่งผลให้ผัก

ดังกล่าวมีราคาค่อนข้างสูง และเมื่อเปรียบเทียบผักสลัดบางชนิดจะขายในราคากิโลกรัมละ ๗๐ - ๘๐ บาท สลัดแก้วกิโลกรัมละ ๔๐ - ๕๐ บาท และมะเขือเทศราชินีกิโลกรัมละ ๖๐ - ๘๐ บาท ด้วยเหตุนี้ นายมนตรี ทะนารี จึงตัดสินใจลาออกจากงานประจำแล้วมาปลูกผักสลัดเมืองหนาวอย่างจริงจัง ซึ่งถือเป็นการพยายามทดลองปลูกผักสลัดเมืองหนาวกว่า ๒ ปี จนประสบความสำเร็จ อาทิ เรดโอ๊ก กรีนโอ๊ก บัตเตอร์เฮด สลัดแก้ว บรอกโคลี ผักโขมจีน มะเขือเทศราชินีเหลืองแดง กระเจี๊ยบอเมริกา ผักกวางตุ้งไต้หวัน ผักกวางตุ้งฮ่องเต้ ข้าวโพด แตงกวาและต้นหอมญี่ปุ่น รวมถึงพืชผักชนิดอื่นอีกกว่า ๓๐ ชนิด เช่น ถั่วฝักยาว มะนาว ผักกาดเขียว ที่ไม่ซ้ำกับเกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อสร้างความแตกต่างให้พืชผักของตัวเอง และเพิ่มทางเลือกให้แก่ลูกค้า เลือกซื้อได้ในราคาถูก โดยเริ่มจากการเปิดแผงขายผักเองที่ตลาดบ้านคำไฮ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จนได้รับความนิยมจากลูกค้าที่ชื่นชอบการรับประทานผักเพื่อสุขภาพเป็นอย่างมาก สามารถสร้างรายได้ถึงวันละ ๒,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ บาท จึงต่อยอดทำการตลาด เป็นชุดผักสลัดผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ โดยใช้ชื่อว่า “สวนสลัดจันทร์ดาว” เพื่อสร้างมูลค่าให้แก่พืชผักของสวน นอกจากนี้ ยังได้ติดต่อกับสำนักงานเกษตรจังหวัดให้ประเมินคุณภาพผักที่ปลูกในสวนสลัดจันทร์ดาว เพื่อขอเป็นแหล่งผลิตผักสลัดตามมาตรฐานรับรองแหล่งผลิตพืช หรือ GAP เป็นเครื่องการันตีว่าผักจากสวนสลัดจันทร์ดาวสด สะอาด และปลอดภัยจากสารเคมี และปัจจุบันผักจากสวนสลัดจันทร์ดาวผ่านการตรวจสอบคุณภาพและได้รับการยอมรับให้จัดจำหน่ายภายในห้างสรรพสินค้า เช่น ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลพลาซา สาขาขอนแก่นและสาขาอุดรธานี และห้างสรรพสินค้าโรบินสัน สาขาร้อยเอ็ดและสาขามุกดาหาร

การศึกษาดูงานเยี่ยมชมพื้นที่ดำเนินงานของสวนสลัดจันทร์ดาว

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬาได้เยี่ยมชมพื้นที่ดำเนินงานของสวนสลัดจันทร์ดาว ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสาน โดยสรุปดังนี้

ที่ผ่านมาสวนสลัดจันทร์ดาวเลือกใช้แหล่งน้ำจากบ่อเพื่อการเกษตรเป็นหลัก และเสริมด้วยน้ำประปา โดยจัดทำระบบการรดน้ำด้วยสายยาง แบ่งปลูกผักในโรงเรือนที่เป็นตาข่ายพลาสติก เพื่อให้ผลผลิตพืชผักออกสู่ตลาดได้อย่างเพียงพอในทุกวัน ดังนั้น นายมนตรี ทะนารี จึงต้องมีกระบวนการวางแผนการผลิตที่เหมาะสมกับฤดูกาลอยู่เสมอ เนื่องจากสวนสลัดจันทร์ดาวมีการบริหารจัดการแบบครอบครัว ที่คอยช่วยกันดูแล ใส่ปุ๋ย พรวนดิน ส่วนวิธีการเพาะปลูกต้องดูแลเอาใจใส่ตั้งแต่การเริ่มต้นเพาะเมล็ดลงในกระบะเพาะ เพื่ออนุบาลต้นอ่อนให้แข็งแรงประมาณ ๑๕ - ๒๐ วัน จึงนำต้นกล้าไปลงแปลงดินที่เตรียมไว้ ดังนั้น สวนสลัดจันทร์ดาวจึงนิยมเลือกปลูกพืชผักที่มีอายุสั้นและเจริญเติบโตเร็ว เช่น แตงกวาญี่ปุ่น มะเขือเทศเชอรี และสลัดใบ เพื่อแบ่งเก็บขายในทุกสัปดาห์ และมีการปลูกพืชหมุนเวียนแซมระหว่างแปลงปลูกพืชผัก เช่น ดอกดาวเรือง พริกขี้หนู และมะเขือเทศสีดา ล้วนเป็นพืชผักที่ปลอดภัย ราคาสูง และเป็นที่ต้องการของตลาด

ต่อประเด็นดังกล่าว การวางแผนการผลิตถือมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้พืชผักมีการหมุนเวียนออกสู่ตลาดได้อย่างสม่ำเสมอ เช่น แตงกวาญี่ปุ่นและมะเขือเทศเชอรีจะทยอยเก็บเกี่ยวในระยะเวลา ๓๐ - ๖๐ วัน และสลัดใบจะเก็บเกี่ยวได้เพียงครั้งเดียว นอกจากนี้ การดูแลเรื่องโรคแมลงนั้น ควรเลือกใช้สารชีวภาพสกัดสำเร็จ ซึ่งหาซื้อได้ตามร้านขายสินค้าทางการเกษตร โดยกำหนดการฉีด

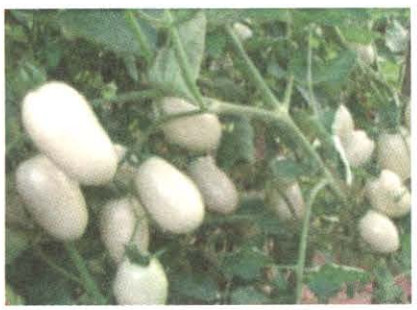

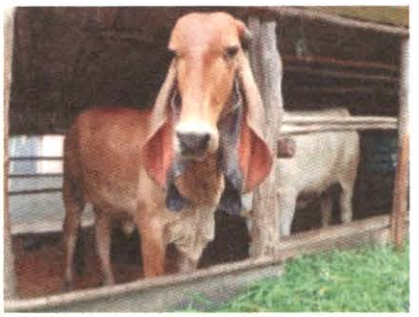

สารสกัดให้ผักสลัดเพียง ๑ - ๒ ครั้ง เท่านั้น แต่ควรหมั่นตรวจสอบหาโรคแมลงพร้อมทำลาย เพื่อป้องกันและถนอมผักปลอดสารพิษให้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานกำหนดไว้ ดังนั้น การวางแผนในการปลูกผักจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรเลือกปลูกพืชซ้ำเพียงชนิดเดียว เพราะจะทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ แต่ควรเลือกใช้วิธีการปลูกพืชผักหลากหลายชนิดเพื่อหมุนเวียนและพักหน้าดิน บำรุงรักษาดิน ให้พร้อมเพาะปลูกผักชุดใหม่อยู่เสมอ

จากนั้น เจ้าของสวนสลัดจันทร์ดาว ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ปรัชญา คือ การประกอบอาชีพทำสวนผักปลอดสารพิษบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครอบครัวเกิดความมั่นคง แข็งแรงและยั่งยืนในปัจจุบันและอนาคต อีกทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์จากศูนย์การเรียนรู้ฯ ไปสู่ชุมชนรอบข้างและผู้ที่สนใจที่จะประกอบอาชีพด้านการเกษตร ดังนั้น จึงได้น้อมนำแนวพระราชดำริมาใช้เป็นหลักในการขับเคลื่อน โดยมองไปถึงการเติบโตแบบมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งมีหลักการ ดังนี้

- การใช้หลักวิชาการทางด้านการเกษตรที่เรียนมา ใช้เป็นพื้นฐานในการวางแผน จัดการ บริหารการผลิตพืชผักภายในสวน
- การใช้วิธีการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต
- ขนาดพื้นที่การผลิตต้องเหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการพื้นที่
- มีความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพ โดยยึดผู้บริโภคต้องได้รับความพึงพอใจและประโยชน์สูงสุด
- เน้นการกระจายความเสี่ยงด้วยการผลิตผักที่หลากหลายตามฤดูกาล เพื่อง่ายต่อการผลิตพืชผักที่ปลอดภัยและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงสุด
- เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำ โดยไม่ก่อหนี้จนเกินขีดความสามารถในการจัดการ ต่อประเด็นดังกล่าวข้างต้น สวนสลัดจันทร์ดาวได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติ คือ อย่ามองที่ตัวเงินเป็นหลัก ทำแต่พอประมาณ อย่าให้เป็นภาระมาก โดยวางแผนการผลิตที่ชัดเจนว่าจะผลิตอะไรบ้างในพื้นที่จำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไร เพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

- เข้าใจ สอนให้ผู้ที่มาดูงานได้เรียนรู้เข้าใจในแนวคิด วิธีการทำงาน โดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากการศึกษา วิจัยและทดลอง จนได้ข้อสรุปที่ชัดเจนของสวน พร้อมแนะนำผู้มาดูงานใช้วิธีการและแนวคิดประยุกต์ใช้กับพื้นที่ของตนเอง
- เข้าถึง รู้จักกลุ่มเป้าหมายที่มาศึกษาดูงานเพื่อที่จะได้ใช้รูปแบบและวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น
- พัฒนา แนะนำผู้มาศึกษาดูงานให้เริ่มปฏิบัติแบบพึ่งพาตนเองก่อน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง พร้อมเผยแพร่ประสบการณ์และองค์ความรู้ที่ได้รับไปยังบุคคลที่สนใจต่อไปได้

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรสร้างความเข้าใจกับทีมงานและคนรอบข้างก่อน ดำเนินการขยายผล เนื่องจากสวนมีการผลิตพืชผักตามฤดูกาลตลอดทั้งปีแบบหมุนเวียน ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้จะแนะนำให้ลองปรับสภาพพื้นดินและเริ่มจากการปลูกทุกอย่างที่ชอบกิน ทั้งผลไม้ตามฤดูกาล ผักผลไม้พื้นบ้าน และผักสวนครัว เป็นต้น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้ปฏิบัติมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตนเองต่อไปได้

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

- การสร้างแรงบันดาลใจ ควรสร้างประสบการณ์และปลูกฝังศาสตร์พระราชาตั้งแต่เยาว์วัย อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน ก่อเกิดเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญที่สุดที่ทุกคนต้องยึดถือและนำมาปฏิบัติตามการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙
- การสร้างความรู้ เป็นการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทในการน้อมนำแนวพระราชดำริ พระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร ตลอดจนพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เพราะศาสตร์พระราชา คือ ศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง
- การเอาจริงเอาจัง ควรมีการจัดเดินทางไปศึกษางานในพื้นที่ที่เกษตรกรประสบความสำเร็จ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจนนำมาสู่การปฏิบัติงานที่จริงจังและรอบคอบ ก่อเกิดผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชนต่อไป

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ในปัจจุบัน ปัญหา คือ การตลาดในอนาคต หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค

แนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ การพยายามปรับเปลี่ยนแนวคิดด้านการเกษตรเกี่ยวกับการผลิตพืชผักให้ทันสมัยและมีคุณภาพที่ดี ปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันมากขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ รวมถึงการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อพัฒนาระบบการผลิตพืชผักโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น สุขภาพ แรงงาน และการระบาดของโรคแมลง

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

การเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทในการน้อมนำแนวพระราชดำริ พระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร ตลอดจนพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นไปตามหลักของพระองค์ที่ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมีความพร้อมก่อนขยายผลออกไปสู่สังคมภายนอก

ดังนั้น สวนสลัดจันทร์ดาวจึงมีการส่งเสริมองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจเข้ามาเยี่ยมชม เรียนรู้ และขอคำแนะนำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพด้านการเกษตร กับบุคคลที่เดินทางมาจากหลากหลายพื้นที่ อาชีพจึงจำเป็นต้องแนะนำให้กลุ่มคนเหล่านี้ค้นหาสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองตามความสนใจและความถนัด โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันด้วย

ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย

เมื่อวันพุธที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๔.๓๐ นาฬิกา

โดยนายถาวร สรรสมบัติ ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย ในฐานะอดีตผู้ใหญ่บ้านคำปลาหลาย และคณะ ได้ให้ข้อมูลว่า

หมู่บ้านบ้านคำปลาหลายเดิมเป็นหมู่บ้านที่มีลำห้วยทรายน้อยไหลผ่าน รวมทั้งห้วยทรายน้ำซับที่ไหลลงมาจากภูเขา น้ำที่ไหลออกมาจะมีลักษณะเป็นตะกอนสีเหลือง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "คำ" ประกอบกับมีปลาแหวกว่ายชุกชุมมากจึงเรียกว่า "คำปลาหลาย" ลำน้ำแห่งนี้จะไหลอ้อมหมู่บ้านก่อนที่จะไปรวมตัวกันที่ลำน้ำพอง ปัจจุบันหมู่บ้านคำปลาหลาย ตั้งอยู่หมู่ที่ ๙ ตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เดิมเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำการปลูกปอ ปลูกมัน จึงเป็นหมู่บ้านที่ทำการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติ ผู้คนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้อพยพมาจากบ้านขุนด่าน ซึ่งอยู่ที่อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และเคยได้รับขนานนามว่า หมู่บ้านโจร เนื่องจากมีการปล้นทรัพย์สินเป็นประจำ และชาวบ้านส่วนใหญ่ชอบเล่นการพนัน ทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน นอกจากนี้ ชุมชนยังเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสุขภาพ เนื่องจากมีการใช้สารเคมีในการประกอบอาชีพ จนกระทั่งกลุ่มชาวบ้านประมาณ ๑๐ หลังคาเรือน ได้รวมกลุ่มทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ปลอดสารเคมีจนเกิดผลดี ต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน และยังส่งผลดีต่อเกษตรกรอีกด้วย ประกอบกับในอดีตชุมชนได้รับผลกระทบและประสบปัญหาความยากจน รวมทั้งสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวย เนื่องจากภูมิประเทศเป็นภูเขา ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกและทำการเกษตรเป็นดินภูเขา ชาวบ้านจึงทำไร่ ทำนา และทำการเกษตรแบบดั้งเดิม คือ ปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีรายได้ครั้งเดียวใน ๑ ปี จากการทำนาและปลูกมันสำปะหลัง ป้อนเป็นวัตถุดิบสู่โรงงานทำให้ได้ผลผลิตน้อยและราคาตกต่ำ ก่อให้เกิดปัญหาความยากจน เป็นหนี้สิน เด็กขาดสารอาหาร จนหลายครัวเรือนต้องทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิด เข้าเมืองไปหางานทำ ส่งผลให้ชาวบ้านหลายครัวเรือนต้องทิ้งบุตรหลานไว้กับผู้สูงอายุ จึงส่งผลทำให้ผู้นำชุมชนเกิดความคิดในการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ เพื่อให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คนในชุมชนเริ่มพัฒนาเป็นขั้นตอนมาเรื่อย ๆ ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๙ ขั้น เพื่อพัฒนาให้เป็น **หมู่บ้านแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบมากที่สุด** ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ มีการวางแผนดี ต้องปรับแผนให้มีความเหมาะสมกับชุมชน

ขั้นที่ ๒ มีความขยันหมั่นเพียร เป็นกระบวนการเรียนรู้สู่ความสำเร็จ

ขั้นที่ ๓ หมั่นหาความรู้ การศึกษาเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้จริงในการปฏิบัติอยู่เสมอ เช่น ด้านเทคโนโลยีการผลิต

ขั้นที่ ๔ ชูคุณธรรม การมีคุณธรรมจะส่งเสริมจิตใจชาวบ้านในชุมชนบ้านคำปลาหลาย และช่วยลดปัญหาการลักขโมยได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ ๕ นำครอบครัว ผู้นำครอบครัวจะต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนของตนและพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ขั้นที่ ๖ ลดอบายมุข เป็นการสร้างโอกาสในการดำเนินชีวิตให้ปราศจากอบายมุข ทั้งเหล้า บุหรี่ และการพนันภายในหมู่บ้าน เพื่อขจัดเหตุของปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน

ขั้นที่ ๗ ควบคุมรายจ่าย เป็นการจดบันทึกรายรับ - รายจ่าย เป็นแบบรายวันหรือรายเดือน ตามแต่ความถนัดของแต่ละคน เพื่อลดรายจ่ายของตัวเองในแต่ละครัวเรือน

ขั้นที่ ๘ ได้เก็บออม การส่งเสริมกระบวนการออมเงินในครอบครัว และในชุมชน เพื่อให้ทุกครัวเรือนก้าวไปสู่การ "อยู่ดีมีสุข"

ขั้นที่ ๙ พร้อมร่วมใจ การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงจะสามารถพัฒนาชุมชนให้ก้าวไปสู่ความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนสืบไป

ผนวกกับที่ผ่านมานายถาวร สรรสมบัติ เป็นห่วงว่า ประชากรวัยแรงงานที่มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๔๐ ปี จะเป็นอย่างไรในวัยชรา คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ทำงานในเมือง ไม่มีเงินออม มีลูกน้อย และหวังพึ่งพาลูกไม่ได้ โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มคนดังกล่าวเกษียณพร้อมกัน จะกลายเป็นกลุ่มผู้สูงอายุจำนวนมหาศาล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประเทศได้ในระยะยาว และหากไม่มีการเตรียมความพร้อมอย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพแวดล้อม การออกจากงาน สุขภาพ และชุมชน แต่เป็นที่น่าภาคภูมิใจว่า ปัญหาดังกล่าวนี้จะไม่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านคำปลาหลาย อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ดังนั้น นายถาวร สรรสมบัติ ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย ได้สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่หลากหลาย และเหมาะกับสภาพความเป็นอยู่ ความพร้อม และความสามารถของคนในชุมชน จึงยกระดับการศึกษาสำหรับประชากรวัยแรงงาน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

๑) การจัดทำเวทีชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน เพื่อหารือร่วมกับภาคีเครือข่ายพันธมิตร ผู้นำชุมชน และตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมการเรียนรู้สู่เส้นทางเศรษฐกิจชุมชน

๒) การระดมความคิดทำแผนชุมชน เพื่อระดมความคิดในการจัดทำแผนชุมชนบ้านคำปลาหลาย ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน การค้นหาทุนทางธรรมชาติของชุมชน ความสามารถและความต้องการที่จะพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แล้วเห็นว่าหมู่บ้านไม่มีระบบน้ำทำการเกษตร อาศัยน้ำธรรมชาติ (น้ำฝน) ไม่มีน้ำทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ ได้ จึงมีการส่งเสริมอาชีพที่ไม่ใช้น้ำมาก เช่น การปลูกเห็ดขอนขาว การเลี้ยงปลาดุก และการเลี้ยงกบในบ่อซีเมนต์ เพื่อนำมาประกอบอาหารและลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน

จากการจัดเวทีชุมชนดังกล่าวเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหาของชาวบ้านคำปลาหลายแล้วพบว่า การทำเกษตรผสมผสานแบบที่มีการวางแผนควบคุมเพื่อลดค่าใช้จ่ายเป็นทางออก จนปัจจุบันชุมชนบ้านคำปลาหลายก้าวพ้นความยากจนและเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ร่ำรวยทรัพยากร ไม่ใช้เงินเป็นปัจจัยหลัก แต่มีการออมด้วยต้นไม้ ปัจจุบันชาวบ้านคำปลาหลายทุกหมู่บ้านจึงพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น โดยมีแหล่งอาหารของตนเอง เลี้ยงเป็ด ไก่ พืชสวนครัวที่หลากหลาย ไม่มีครอบครัวใดเป็นหนี้สถาบันการเงิน และทุกคนมีต้นไม้เป็นบำนาญชีวิต เพราะเป็นกฎกติกาในหมู่บ้านที่ต้อง**ปลูกต้นไม้อย่างน้อยปีละ ๑๐ ต้น ไม่สำคัญว่าจะปลูกอะไร แต่สำคัญว่าจะปลูกเมื่อไร**

ปัจจุบันใบไม้ที่ร่วงหล่นกลายเป็นปุ๋ยธรรมชาติ ฟื้นคืนความสมบูรณ์แก่หน้าดิน กิ่งก้านที่มาจากการตัดแต่งต้นไม้ยังสามารถนำมาเผาเป็นถ่านใช้ในครัวเรือนหรือขายเป็นรายได้เสริม นอกจากนี้ ต้นไม้ยังมีคุณค่าให้ความสุข ความร่มเย็น และมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นตามกาลเวลา และในขณะนี้ผ่านมาแล้วกว่า ๒๐ ปี ต้นไม้ที่ชุมชนบ้านคำปลาหลายจำนวนมากเติบโตสูงใหญ่ พอเพียงเลี้ยงคนในชุมชนและดึงดูดกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานกลับคืนถิ่นร่วมกันพลิกฟื้นผืนดินและพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันทั้งครอบครัว จึงมั่นใจได้เลยว่าในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า ต้นไม้เหล่านี้จะหยั่งรากลึก เป็นรูปแบบการออมที่สร้างสวัสดิการรองรับ ทำให้ปัญหาสังคมสูงวัยของชุมชนบ้านคำปลาหลายลดลงสืบไป **"การออมต้นไม้ จะดูแลเพียง ๒-๓ ปี หลังจากนั้นต้นไม้จะดูแลตนและครอบครัวได้อย่างยั่งยืน"**

จากนั้น ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ปรัชญา กระตุ้นให้ชาวบ้านลงมือปฏิบัติ นำให้คิด สาธิตให้ดู เรียนรู้ร่วมกัน รู้บทบาท รู้หน้าที่ รู้วิธีทำ จึงจะนำไปสู่การพัฒนาครอบครัวอย่างยั่งยืนและชุมชนเข้มแข็ง

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาและสามารถนำไปขยายผลได้

ควรนำขั้นตอนการพัฒนาชุมชนตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๙ ขั้น ไปปฏิบัติดังนี้ ขั้นที่ ๑ การวางแผนดี ขั้นที่ ๒ มีความขยัน ขั้นที่ ๓ หมั่นหาความรู้ ขั้นที่ ๔ ชูคุณธรรม ขั้นที่ ๕ นำครอบครัว ขั้นที่ ๖ ไม่มั่วสุม ขั้นที่ ๗ คุมรายจ่าย ขั้นที่ ๘ ได้เก็บออม และขั้นที่ ๙ พร้อมร่วมใจ จึงจะก่อเกิดแหล่งอาหาร ความรัก ความสามัคคี และการพึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

ควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข มาเป็นหลักการในการปฏิบัติ พร้อมศึกษาถึงข้อดีในสามห่วงให้ประจักษ์ และขยายผลสามห่วงออกมาให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติและถ่ายทอดให้แก่ผู้มาศึกษาดูงานเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการบรรยาย

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรสร้างต้นแบบเกษตรในชุมชนให้มีมากขึ้น เพื่อให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์จริงไปสู่เด็กและเยาวชนในแต่ละระดับได้อย่างเหมาะสม โดยสถานศึกษาควรจัดนำร่องให้ผู้เรียนมีโอกาสเดินทางไปศึกษาดูงานตามแนวพระราชดำริ และศูนย์เรียนรู้ฯ ชุมชนต่าง ๆ ในเขตพื้นที่มากขึ้น

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ปัญหาที่ประสบ คือ ขาดการสนับสนุนเงินทุนในการทำกิจกรรม จึงต้องใช้ทุนของตัวเองเป็นหลัก

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

- นำหลักทฤษฎีใหม่มาทำเป็นต้นแบบ แบ่งพื้นที่ ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ ให้เห็นเป็นประจักษ์
- ปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่างให้ชัดเจนจับต้องได้
- แปลงทฤษฎีใหม่มาเป็นโครงการ สวน ป่า นา หนอง ให้พึ่งตนเองได้ คนมีงานทำ มีรายได้ สิ่งแวดล้อมดี สังคมดี วัฒนธรรมดี และมีอยู่มีกินอย่างเพียงพอ

ภาพ : โดย ๑) ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๒) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
และสำนักงานจังหวัดสกลนคร
๓) ภาพประกอบการเรียนการสอน (PowerPoint)
ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
และสวนสลัดจันทร์ดาว
๔) ภาพประกอบเพิ่มเติมจากสื่อออนไลน์ (Internet)

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ “กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” (ครั้งที่ ๔)

ระหว่างวันอังคารที่ ๒๑ - วันพุธที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑

ณ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรี

ของ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมาธิการ ๓

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการ

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สารบัญ

หน้า

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ "กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (ครั้งที่ ๔) เมื่อวันอังคารที่ ๒๑ - วันพุธที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรี โดยมีการประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมทั้งเดินทางไปศึกษาดูงาน ดังนี้

วันอังคารที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑

๑. **การประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ "แนวทางการน้อมนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติ"** โดยเชิญนักวิชาการและเกษตรกรที่มีประสบการณ์เข้าร่วมประชุม ณ ห้องประชุมพอเพียง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

- นายอนุวัชร โพธินาม ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๑๘๑
- นายปัญญา สุขศิริ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน ๑๘๕
- นายอภิรมย์ ผาวันดี เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน ๑๘๖
- นางสาวปราณี สังอ่อนดี เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน ๑๘๗

๒. **ศึกษาดูงานเกี่ยวกับโครงการตามพระราชดำริ เช่น การส่งเสริมสหกรณ์ การประมง การพัฒนาชุมชน ปศุสัตว์ และสวนพฤกษศาสตร์ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ**
โดยนายอนุวัชร โพธินาม ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๑๘๘

๓. **ศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก**
โดยนายบำรุง ศรีใย ประธานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริบ้านอ่างตะแบก และคณะ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๑๙๑

วันพุธที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑

๑. **การประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ "แนวทางการน้อมนำศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติ"** โดยเชิญนักวิชาการและเกษตรกรที่มีประสบการณ์เข้าร่วมประชุม ณ อาคาร กปร. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

- นายประจวบ ลีรักษาเกียรติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๒๐๐
- นายวีระ ศรีคงรักษ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร ๒๐๗

หน้า

- นายดำรง เสนาะสรรพ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ ด้านการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม ๒๐๙
- นายฉลวย จันทแสง เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตผักและผลไม้ปลอดภัย ๒๑๑

๒. **ศึกษาดูงานเกี่ยวกับโครงการตามพระราชดำริ เช่น ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน และหน่วยสาธิตการเลี้ยงสัตว์ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** โดยนายประจวบ ลีรักษาเกียรติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะ เป็นผู้ให้ข้อมูล ๒๑๓

สรุปผลการเดินทางไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ
“กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” (ครั้งที่ ๔)
ของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
เมื่อวันอังคารที่ ๒๑ – วันพุธที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑
ณ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรี

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ นำโดย **นายตวง อันทะไชย** ประธานคณะกรรมาธิการ **พลเอก องอาจ พงษ์ศักดิ์** รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง และ**พลอากาศเอก ชูชาติ บุญชัย** กรรมาธิการ พร้อมด้วยที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ คณะกรรมาธิการ ที่ปรึกษา นักวิชาการและเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้เดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับ “**กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” (ครั้งที่ ๔) ในวันอังคารที่ ๒๑ - วันพุธที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรี**

การประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เมื่อวันอังคารที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๑.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมพอเพียง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์-พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้ประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์-พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมถึงนำข้อมูลที่ได้รับมาประกอบการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยมี**นายสุวิทย์ คำดี** ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา และ**นายอนุวัชร โพธินาม** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริกล่าวต้อนรับ รวมทั้งมีผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และเกษตรกรที่มีประสบการณ์ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อาทิ **นาวาเอก โยธิน อารีเอื้อ** รองเสนาธิการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด **พลตรี พณิชย์ ศิริพละ** รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดฉะเชิงเทรา **พันเอก สัญญา พงษ์ศรีดา** ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริและศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพภาคกลาง กองพลทหารราบที่ ๑๑ **นายปัญญา สุขศิริ** เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน **นายอภิรมย์ ผาวันดี** เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน **นางสาวปราณี สังอ่อนดี** เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน และ**นายกลิ่น สระทองเนียม** ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินรายการในการประชุม สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

โดยนายอนุวัชร โพธินาม ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ให้ข้อมูลว่า

ครั้งอดีตที่ผ่านมาพื้นที่ในบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม เคยเป็นพื้นที่ป่าดงดิบ มีเขาหินตามธรรมชาติจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วบริเวณ จึงได้รับการขนานนามว่า “เขาหินซ้อน” และเคยเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของภาคตะวันออก แต่เมื่อต่อมามีการสัมปทานป่าไม้และบุกรุกพื้นที่เพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำกินของราษฎร ทำให้มีการปลูกพืชไร่เชิงเดี่ยว ใช้ปุ๋ย และยาฆ่าแมลงอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้พื้นที่ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์แห่งนี้กลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรม แห้งแล้ง มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินสูง ซึ่งแม้แต่มันสำปะหลังที่ถือเป็นพืชทนแล้ง ยังไม่สามารถปลูกได้

จากนั้น เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๒ ในคราวเสด็จพระราชดำเนินมาเปิดศาลพระบวรราชานุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีราษฎรจำนวน ๗ ราย ได้ร่วมกันน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายที่ดินแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ จำนวน ๒๖๔ ไร่ เพื่อสร้างพระตำหนัก แต่ด้วยสายพระเนตรอันกว้างไกลและพระเมตตาที่มีต่อราษฎร ได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า หากไม่สร้างพระตำหนัก แต่จะสร้างเป็นสถานที่เพื่อใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับการเกษตรได้หรือไม่ ราษฎรยินดี จึงเริ่มสร้างศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำรินับจากนั้นเป็นต้นมา จากพื้นที่ที่มีราษฎรน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายในครั้งแรกจำนวน ๒๖๔ ไร่ แล้วหลังจากนั้นได้มีราษฎรน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายที่ดินเพิ่มอีกจำนวน ๔๙๗ ไร่ ผนวกกับที่ดินบริเวณสวนรุกขชาติและ

สวนพฤกษศาสตร์ และพระราชทานที่ดินส่วนพระองค์เพิ่มอีกจำนวน ๖๕๕ ไร่ รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมด ๑,๘๙๕ ไร่ จนเกิดเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำรินับแต่นั้นเป็นต้นมา ณ บริเวณหมู่ที่ ๒ บ้านเขาหินซ้อน ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งนับเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งแรกในจำนวน ๖ ศูนย์ทั่วประเทศ เนื่องจากสภาพปัญหาของพื้นที่เขาหินซ้อน คือ พื้นดินแห้งแล้ง ฝนตกเป็นระยะสั้น ๆ ดินไม่อุ้มน้ำ และไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ จึงมีพระราชดำรัสให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อกักเก็บน้ำจากลำน้ำโจนไว้ใช้ (ซึ่งหากนับรวมอ่างเก็บน้ำทั้งหมด ๙ แห่ง มีความจุรวม ๕.๘ ล้านลูกบาศก์เมตร) เพื่อให้การชลประทานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการสร้างคลองส่งน้ำ ฝายทดน้ำ และขุดสระน้ำประจำไร่นาให้แก่เกษตรกรอีกจำนวนกว่า ๑,๐๐๐ สระ ส่วนการอนุรักษ์ดินและน้ำดำเนินการควบคู่ไปกับการสร้างแหล่งน้ำและการปลูกป่า โดยเริ่มจาก**มาตรการวิธีกล** ได้แก่ การสร้างคันกั้นน้ำ ซึ่งแบ่งเป็นคันดินเบนน้ำ ทางระบายน้ำอาคารชะลอความเร็วของน้ำ และบ่อดักตะกอนดิน นอกจากนั้นยังมี**มาตรการวิธีพืช** ได้แก่ การปลูกพืชตามแนวระดับ ปลูกพืชคลุมดิน ปลูกพืชสลับเป็นแถบ เพื่อปรับปรุงดิน และมีการปลูกหญ้าแฝกรอบบริเวณพื้นที่ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน พร้อมกับเก็บกักความชุ่มชื้นไว้ในดินอีกด้วย

ขณะเดียวกันก็ทำการฟื้นฟูดินด้วยปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปลูกพืชตระกูลถั่ว เพื่อไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสด ทำให้พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ได้ทยอยพลิกฟื้นผืนดินที่แร้นแค้นเกือบ ๒,๐๐๐ ไร่ ให้กลับกลายมาเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง โดยมีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แหล่งน้ำ และดิน ทั้งยังมีการพัฒนาพันธุ์พืชเพื่อให้ต้นกล้ามีคุณภาพดีและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีการศึกษาด้านวิชาการเกษตรปศุสัตว์ และประมง รวมทั้งการบริหารจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ อีกด้วย นับได้ว่าศูนย์ศึกษาแห่งนี้ เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาแห่งแรกที่ดำเนินงานแบบครบวงจรในทุก ๆ ด้านอย่างแท้จริง จากการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ได้รวบรวมองค์ความรู้ทั้งสิ้น ๑๓ เรื่อง จากการศึกษา ทดลอง วิจัย เพื่อขยายผลสู่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป ได้แก่

(๑) เกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(๒) การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งเป็นพืชที่ไม่ต้องดูแลมาก ประหยัด เรียบง่าย ใช้งานได้จริง

(๓) การปลูกยางพาราในเขตพื้นที่ปลูกยางใหม่ โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ได้ทำการทดสอบการปลูกยางพาราในพื้นที่สภาพดินทราย จนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ออกถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรทั่วไป

(๔) การจักสานจากเส้นใยพืช จากการนำของที่มีอยู่ในชุมชน เช่น หญ้าแฝก มาทำเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีความสวยงามเป็นธรรมชาติ

(๕) การปลูกข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ในระบบการเกษตรแบบยั่งยืนตามสภาพไร่นา โดยขยายผลสู่เกษตรกรในเขตพื้นที่รอบศูนย์ เพื่อผลิตข้าวอย่างครบวงจร

(๖) การเพาะเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ได้ทำการทดสอบการเพาะเห็ดชนิดต่าง ๆ มากกว่า ๑๐ ปี จนประสบผลสำเร็จและถ่ายทอดสู่เกษตรกร

(๗) การปลูกและการแปรรูปสมุนไพรว่านสาวหลง ส่วนหนึ่งของสมุนไพรกว่า ๔๐๐ ชนิด ในสวนป่าสมุนไพรเขาหินซ้อน

(๘) การเลี้ยงเป็ดไข่พันธุ์ปากน้ำ เป็นอีกหนึ่งองค์ความรู้ที่สร้างอาหารประเภทโปรตีนและรายได้ให้แก่เกษตรกร

(๙) การเพาะเลี้ยงกบนา เป็นหนึ่งในงานวิจัยด้านการประมงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ที่สร้างอาชีพและทำกำไรให้แก่เกษตรกร

(๑๐) การใช้หมากดิบในการถ่ายพยาธิไก่พื้นเมือง ซึ่งเกษตรกรสามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น เป็นการช่วยลดต้นทุน อีกทั้งยังมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคอีกด้วย

(๑๑) การปลูกมะนาวนอกฤดูในวงบ่อซีเมนต์ ที่เหมาะสำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่จำกัด ทำเป็นอาชีพเสริมได้ดี โดยเฉพาะช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนเมษายน

(๑๒) การผลิตปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพและสารควบคุมแมลงศัตรูพืชจากเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในไร่นาของตนเอง

(๑๓) การเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง โดยการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ด้วยการใช้ท่อนพันธุ์มันสำปะหลังดีและเหมาะกับพื้นที่ ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีในอัตราที่เหมาะสม ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ผลงานจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งถือเป็นผลสำเร็จที่มีความโดดเด่นของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วย ๕ ของดี ได้แก่

(๑) ข้าว เป็นการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ ใช้ระบบเกษตรยั่งยืนที่ให้ผลผลิตปลอดภัยสำหรับการบริโภค และเหลือเพียงพอที่จะผลิตเป็นข้าวสารบรรจุถุง เพื่อจัดจำหน่ายเป็นรายได้เพิ่มให้แก่กลุ่มอาชีพปลูกข้าวของพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์

(๒) เห็ด ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้การเพาะเห็ดเศรษฐกิจแบบครบวงจรสู่เกษตรกร ทั้งด้านการผลิตและแปรรูป ภายใต้การลงทุนต่ำ ทำได้จริง และเป็นที่ยอมรับแก่เกษตรกร จนกลายเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรบางพื้นที่ และยังก่อให้เกิดธุรกิจอื่น ๆ ตามมาอีกจำนวนมาก อาทิ การจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ ธุรกิจบริการ และธุรกิจแปรรูป

(๓) เป็ด การเลี้ยงเป็ดไข่ปากน้ำ (เป็ดเนื้อกึ่งไข่) ที่มีลักษณะเด่น คือ เลี้ยงง่าย ต้านทานโรค มีความแข็งแรง เหมาะสำหรับเกษตรกรรายย่อยในชนบท และสำหรับการผสมพันธุ์เป็ดข้ามสายพันธุ์กบินทร์บุรีจะให้ลูกผสมที่ให้ผลผลิตสูง สามารถเลี้ยงโดยให้อาหารตามธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น ที่ผลิตเอง ซึ่งเป็นการลดต้นทุนได้เป็นอย่างดี และยังต่อยอดไปสู่การแปรรูปเป็นไข่เค็ม เพิ่มมูลค่าอีกทางหนึ่งด้วย

(๔) สมุนไพร การปลูกและแปรรูปสมุนไพรว่านสาวหลง ซึ่งจัดเป็นพืชหายาก ส่วนที่นำมาใช้ คือ ไหล มีสรรพคุณหลายประการ เช่น ต้มน้ำดื่ม ช่วยขับลมในลำไส้ ทุกส่วนนำมาต้ม อบ หรืออาบบำรุงผิวพรรณ ช่วยให้รู้สึกสดชื่น สามารถนำมาสกัดทำเป็นน้ำมันหอมระเหย และใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง เช่น สบู่ ครีมบำรุงผิว และคาดว่าในอนาคตจะมีการนำไปใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น

(๕) กบ การเลี้ยงกบนาในปัจจุบันเป็นที่สนใจของเกษตรกรทั่วไป เนื่องจากกบนาเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย ใช้น้ำน้อย และใช้พื้นที่ในการเลี้ยงไม่มาก จึงสามารถเลี้ยงได้ทั้งในบ่อซีเมนต์และกระชัง จนเป็นที่นิยมและจัดจำหน่ายมากในตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จนทำรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม

บัดนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้เดินมาสู่ความสำเร็จและกลายเป็นแม่แบบของการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ โดยทำหน้าที่**เสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตและเป็นศูนย์รวมการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service)** กล่าวคือ เป็นทั้งสวนสรรพวิทยาการและการพักผ่อนหย่อนใจไปในคราวเดียวกัน ถือเป็นต้นแบบ แนวทาง และตัวอย่างการพัฒนาให้แก่พื้นที่อื่น นำไปขยายผลการพัฒนาเพื่อความพออยู่พอกิน พึ่งพาตนเองได้ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ๔๓ หมู่บ้าน อีกทั้งจังหวัดอื่น ๆ โดยเน้น ๑๑ จังหวัดในพื้นที่ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดนครนายก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชัยนาท และกรุงเทพมหานคร ซึ่งจากพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงริเริ่มและชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ พร้อมด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทำให้โครงการดังกล่าวเกิดประโยชน์แก่ราษฎรในจังหวัดฉะเชิงเทราและเกษตรกรทั่วประเทศอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งหมดนี้ทำให้ประชาชนอยู่ดี กินดี เป็นการพลิกฟื้นผืนดิน พร้อมทั้งพลิกฟื้นชีวิตราษฎรในจังหวัดฉะเชิงเทราและประชาชนทั้งประเทศ ให้บังเกิดประโยชน์เป็นคุณูปการแก่พสกนิกรชาวไทยตราบถึงกาลปัจจุบัน

จากนั้น ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

การดำเนินการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ได้น้อมนำเอาศาสตร์พระราชาจากหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ มีพระราชดำรัสว่า "ระเบิดจากข้างใน" คือ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นต้องเกิดจากความคิด ความรู้ความต้องการภายใน เป็นแรงผลักดันด้วยตนเอง ไม่ใช่เกิดจากคนอื่นมากระตุ้นให้ทำ หรือส่งเสริมให้ทำ ดังนั้น จึงควรมีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอยู่เสมอ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบวัตถุประสงค์ เป้าหมายและวิธีการดำเนินงาน อันสามารถส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันบริหารจัดการการดำเนินงานภายในศูนย์ฯ อย่างเป็นระบบ เช่น กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมชลประทาน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ กรมพัฒนาชุมชน และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการนำศาสตร์พระราชามาถ่ายทอดให้แก่ประชาชนรอบพื้นที่ ด้วยการจัดแสดงในรูปแบบ "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" ดังพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ดังนั้น ที่ผ่านมาจึงมีคณะเดินทางเข้ามาศึกษาเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร ชาวต่างประเทศ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จะคอยให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาด้านที่ดินทำกิน ด้านวิชาการเกษตร ปศุสัตว์ และประมง เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ จนสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง รู้จักประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จในชีวิต ด้วยวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติอย่างไร

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ได้นำศาสตร์-พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดแสดงในรูปแบบการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ เว็บเพจ และเฟซบุ๊กของศูนย์ฯ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลให้แก่ผู้สนใจ โดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษา ให้สามารถนำข้อมูลหรือความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการเรียน อีกทั้งยังใช้เป็นสถานที่ฝึกงานให้แก่นักศึกษาในสถาบันต่าง ๆ สามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้งานจริงได้

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรมีการปลูกฝังความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาสู่วิถีชีวิตของเด็กไทยตั้งแต่ในระดับครอบครัว โดยเฉพาะผู้ปกครอง เพราะเป็นการฝึกนิสัยการทำงานที่ถูกต้องหรือการประกอบสัมมาอาชีพให้เด็กซึมซับ โดยเน้นหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังและสร้างความรู้ที่สอดแทรกศาสตร์พระราชาเข้าไปในหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษาทุกระดับอย่างจริงจัง

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

- ไม่มี

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

ควรสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ทั้งในด้านการลงทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล โดยมีหลักการสำคัญ คือ

(๑) เปิดโอกาสให้เกษตรกร และผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมแปลงสาธิตการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการเกษตร การพัฒนาและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและอุตสาหกรรมในครัวเรือน ในลักษณะแหล่งเรียนรู้และศูนย์บริการเบ็ดเสร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตให้เกิดการพึ่งตนเองได้

(๒) มีการฝึกอบรมให้เกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ บริเวณลุ่มน้ำโจนมีน้ำเพื่อการอุปโภค - บริโภคและเพื่อการเกษตร รวมทั้งระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

(๓) สามารถนำผลการศึกษา ทดลองวิจัยทางการเกษตรและการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ทางกายภาพและสังคมมาเผยแพร่ ขยายผลที่ยั่งยืน

(๔) รวบรวมและพัฒนาขยายพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ให้เกษตรกรและประชาชนผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้อยู่เสมอ

นายปัญญา สุขศิริ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน ได้ให้ข้อมูลว่า

นายปัญญา สุขศิริ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อดีตประกอบอาชีพทำนาและเป็นพนักงานประจำในโรงงานอุตสาหกรรม ต้องสัมผัสกับสารเคมีอยู่เป็นประจำ ก่อนตัดสินใจแต่งงานกับนางทรัพย์ถวิล สุขศิริ แล้วย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดชัยนาท และหันมาประกอบอาชีพเกษตรผสมผสานเมื่อปี ๒๕๔๗ อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๖๙/๓ หมู่ ๑๐ ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อมาได้มี

โอกาสเข้ารับการฝึกอบรม และได้รับการสนับสนุนด้านความรู้ทางการเกษตรและปัจจัยการผลิตจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ดำเนินงานในพื้นที่ของตนเองอยู่เสมอ จนได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายผลผลิตผักปลอดสารพิษของกลุ่ม ร่วมกับหน่วยงานอื่นของจังหวัดฉะเชิงเทรา จึงมีโอกาสได้พบกับผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ซึ่งในตอนนั้นได้แจ้งความประสงค์ว่าต้องการแหล่งน้ำในการเพาะปลูกพืชผัก แต่ติดตรงพื้นที่ของหมู่บ้านตนเองไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ แต่ในขณะนั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ กลับยังคงให้การสนับสนุนแหล่งน้ำขนาด ๒,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร บนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด ๒๕ ไร่ จึงแบ่งพื้นที่เพื่อเริ่มดำเนินการเกษตรออกเป็น ๔ ส่วน คือ (๑) ทำกิจกรรมด้านพืช เช่น การปลูกข้าว ๑ ไร่ มะนาว กะหล่ำปลี คะน้า กวางตุ้ง ผักบุ้ง มะเขือ แตงกวา ถั่วฝักยาว บรอกโคลี ผักกาดขาว กะหล่ำดอก ข่า ตะไคร้ กะเพรา โหระพา แกลดิโอลัส หงส์เหิน สร้อยทอง ดาวเงิน ปทุมมาพันธุ์ต่าง ๆ ส้มโอ มะม่วง ขนุน มะไฟ มะยงชิด มะพร้าว สาเก มังคุด ลำไย มะปรางหวาน น้อยหน่า ฯลฯ (๒) ทำกิจกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงเป็ด และการเลี้ยงไก่ และ (๓) ทำกิจกรรมด้านสมุนไพร เช่น เสลดพังพอน ขมิ้นไพร กระชาย ว่าน พร้อมทั้งจัดจำหน่ายและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย เช่น สบู่เหลว แชมพูสระผม น้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน และน้ำยาบ้วนปาก เพื่อเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้แก่ครอบครัว โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง “**ทำการเกษตรแบบพออยู่ พอกิน ไม่จ้างแรงงานเพิ่ม ใช้แรงงานครอบครัวเท่าที่มีอยู่ ไม่ทำอะไรเกินกำลัง ไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดแมลง**” จึงส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาดและมีกลุ่มผู้บริโภคสนใจเข้ามาติดต่อขอรับซื้อผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่สวนเป็นประจำจนหมดทุกวัน โดยไม่จำเป็นต้องนำผลผลิตไปจำหน่ายในเขตพื้นที่ห่างไกล จึงสามารถสร้างรายได้รวมเฉลี่ยปีละ ๙๐,๐๐๐ บาท โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารแก่ชุมชน “**ลงทุนน้อย ได้ผลผลิตมาก**” และหมั่นเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่จากประสบการณ์จริงอยู่เสมอ

นายอภิรมย์ ผาวันดี เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน ได้ให้ข้อมูลว่า

นายอภิรมย์ ผาวันดี เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน จบการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ (พาณิชยการ) ปัจจุบันอายุ ๓๗ ปี อดีตเคยรับจ้างทำการเกษตร ทำไร่ และทำสวน ระยะเวลาประมาณ ๑ ปี เป็นช่างเครื่องจักรกลภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ระยะเวลาประมาณ ๑ ปี และเป็นพนักงานประจำภายในโรงงานอุตสาหกรรมมาแล้ว ๔ แห่ง ภายในระยะเวลาประมาณ ๗ ปี เนื่องจากบริษัทต่าง ๆ ให้ค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น จึงมีการปรับเปลี่ยนงานตามลำดับ แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นายอภิรมย์ ผาวันดี ต้องประสบกับปัญหาสุขภาพทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว เพราะร่างกายต้องสัมผัสกับสารเคมีอยู่เป็นประจำ เมื่อปี ๒๕๕๒ จึงตัดสินใจลาออกจากงานประจำแล้วหันกลับมาประกอบอาชีพด้านเกษตรผสมผสานอย่างจริงจัง บนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด ๒๕ ไร่ โดยสืบค้นข้อมูลผ่านทางอินเทอร์เน็ต และจากการเดินทางไปศึกษาดูงานกับเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และแหล่งความรู้ในพื้นที่ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ โดยเริ่มจากการขุดบ่อเก็บน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูกพืชผัก และปลูกยูคาลิปตัส แต่ด้วยสภาพดินทราย แห้งแล้ง ไม่อุ้มน้ำ

จึงหันมาปลูกไผ่ตง จำนวน ๓ ไร่ บวบเหลี่ยม จำนวน ๔ ไร่ และปลูกมะเขือเปราะแซมสวนไผ่ตงอีก จำนวน ๒ ไร่ โดยไม่ใช้สารเคมี แต่กลับได้รับผลผลิตที่ไม่สมบูรณ์ จึงส่งผลให้ผลผลิตไม่สามารถนำไปขายได้ และขาดทุนเป็นจำนวนมาก ล้วนเป็นการทำกิจกรรมเกษตรแบบลองผิดลองถูกในระยะเวลากว่า ๔ ปี จากนั้นจึงเร่งดำเนินการปรับปรุงบำรุงดินโดยใส่ปุ๋ยหมักปุ๋ยพืชสด เพื่อเพิ่มอินทรียวัตถุในดิน เช่น ปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาหน้าดินและเก็บความชุ่มชื้นของดินในการทำกิจกรรมเกษตร พร้อมทั้งศึกษากระบวนการทำน้ำหมักหน่อกล้วย ผลไม้ หรือจากเศษอาหาร เพื่อใช้ในแปลงผัก และสวนผลไม้ เพื่อลดต้นทุนการผลิต แล้วทยอยยกร่องแบ่งพื้นที่ปลูกพืชออกเป็น ๓ ส่วน คือ (๑) ทำกิจกรรมด้านพืช เช่น การปลูกไผ่ตง กล้วยน้ำว้า ฝรั่ง มะนาว มัลเบอร์รี ข่า ตะไคร้ ฯลฯ (๒) ทำกิจกรรมด้านปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงกบ และ (๓) ทำกิจกรรมด้านประมง เช่น การเลี้ยงปลานิล ปลาดุกในบ่อดินและบ่อซีเมนต์ นอกจากนี้ยังมีการขยายพันธุ์พืชเพิ่มจากการชำกิ่งและแปรรูปผลผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตรและเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกด้วย แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่าบุตรทั้ง ๒ คน ป่วยเป็นโรคธาลัสซีเมีย และโรคหอบหืด ผนวกกับได้ศึกษาผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล แล้วพบว่าผักพื้นบ้านจำนวนกว่า ๒๓ ชนิด มีสารอาหารและคุณสมบัติต้านอนุมูลอิสระหรือสารชะลอความแก่ ที่ช่วยยับยั้งการทำลายเซลล์ของร่างกาย ทำให้ดูอ่อนกว่าวัย สุขภาพแข็งแรงมากกว่าทานผักธรรมดาถึง ๔๓ เท่า อีกทั้งยังมีฤทธิ์ต้านการอักเสบ ช่วยลดความเสี่ยงของมะเร็งบางชนิด โรคหัวใจ และต้อกระจกได้ เช่น ยอดมะม่วงหิมพานต์ ยอดใบมันปู ผักคะน้า บรอกโคลี และผักขม ต่อมาจึงปรับการทำกิจกรรมเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพของคนในครอบครัว จนกลายเป็นจุดเริ่มต้นให้กิจกรรมทางการเกษตรของนายอภิรมย์ ผาวันดี แตกต่างจากเกษตรกรในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ภายใต้แนวคิด “**กล้าที่จะเปลี่ยน กล้าที่จะลอง และเรียนรู้จากการปฏิบัติ**” โดยเน้นพืชผักดังกล่าวและสมุนไพรเป็นหลัก ซึ่งสามารถปลูกง่ายและขึ้นเองตามธรรมชาติ ดังนั้น การทำการเกษตรของครอบครัวจึงเป็น “**การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่พึ่งพาตนเอง ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก หากเหลือจะนำไปขาย**” แล้วแบ่งปันองค์ความรู้ ประสบการณ์ และพันธุ์ต้นกล้าให้กับผู้ที่สนใจประกอบอาชีพด้านการเกษตรแบบครบวงจร จึงส่งผลให้ปัจจุบันสามารถสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวรวมเฉลี่ยปีละ ๓๒๓,๐๐๐ บาท ทั้งนี้ หากในอนาคตทุกภาคส่วนของประเทศมีผู้นำชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง “**พออยู่ พอกิน พอใช้**” หรือพึ่งพาตนเองได้นั้น ชุมชนต่าง ๆ จะมีกระบวนการนำหลักศาสตร์พระราชาไปปรับใช้ในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมกับภูมิสังคม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบไป

นางสาวปราณี สังอ่อนดี เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน ได้ให้ข้อมูลว่า

นางสาวปราณี สังอ่อนดี เกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านเกษตรผสมผสาน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านบริหารธุรกิจ (เกียรตินิยมอันดับ ๒) มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ปัจจุบันอายุ ๓๘ ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๔ หมู่ ๕ ตำบลบ้านซ่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เดิมประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร เป็นระยะเวลา ๕ ปี ก่อนจะแต่งงานกับนายสมโชค เป้าทอง โดยต้องอาศัยอยู่ในคอนโดราคาสูง พื้นที่แคบ ไม่มีเวลาดูแลบุตร ส่งบุตรไปให้บิดามารดาเลี้ยงที่ต่างจังหวัด ชีวิตขาดความสุข เมื่อปี ๒๕๕๓ จึงตัดสินใจลาออกจากงานประจำ แล้วกลับมาประกอบอาชีพด้านการเกษตรในพื้นที่ของ

บิดามารดา บนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด ๖ ไร่ ได้พบว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า จึงเร่งศึกษาข้อมูลจากทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ภายใต้แนวคิด "**ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก หากเหลือแล้วนำไปขาย**" เพื่อให้ตนเองและครอบครัวอยู่รอด ผนวกกับในช่วงแรกของการทำกิจกรรมเกษตรเกิดอาการท้อและเหนื่อยล้าเป็นอย่างมาก เพราะตนเองและสามีต่างไม่เคยทำการเกษตรมาก่อน แต่ก็ยังคงดำเนินการทำกิจกรรมเกษตรต่อไป เนื่องจากคำนึงถึงความมั่นคงทางอาหารให้กับ**สมาชิกในครอบครัวได้มีสุขภาวะที่ดี มีอาหารเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ** ผนวกกับนางสาวปราณี สังอ่อนดี มีความสุขเมื่อเห็นพืชผักมีการเจริญเติบโต ให้ผลผลิตที่รวดเร็ว เช่น คะน้า กวางตุ้ง และผักบุ้ง จนสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ได้รับไปจัดจำหน่ายในตลาดนัดบ้านหัวกระสังหมดภายในระยะเวลาเพียง ๒ ชั่วโมงเท่านั้น จึงเริ่มรู้สึกสนุกสนานไปกับการทำกิจกรรมเกษตรของครอบครัว และเร่งปลูกพืชผักให้หลากหลายชนิดมากขึ้น เช่น มะเขือเปราะ มะเขือยาว น้ำเต้า บวบ ถั่วฝักยาว ฟักทอง พริก มะละกอ สะระแหน่ กะหล่ำปลีขาว มะเขือเทศ มะนาว แก้วมังกร และกระท้อน

ต่อมาศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้เข้ามาเยี่ยมเยียน พร้อมให้ความรู้และสาธิตการทำปุ๋ยอินทรีย์กับกลุ่มเพื่อนบ้านใกล้เคียง จึงมีโอกาสได้เข้าร่วมศึกษาเรียนรู้และนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในพื้นที่ทำกิจกรรมเกษตรของตนเอง เช่น การผลิตน้ำหมักชีวภาพและสารสกัดจากพืชควบคุมแมลงศัตรูพืช โดยไม่จำเป็นต้องซื้อปุ๋ยเคมีและสารเคมีมาฉีดพ่น จึงส่งผลให้พืชผักในพื้นที่ปลอดภัยจากสารพิษร้อยละ ๑๐๐ จากนั้น นางสาวปราณี สังอ่อนดี ได้ศึกษากระบวนการทำปศุสัตว์ผ่านอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม แล้วนำมาปรับใช้โดยเริ่มจากการเลี้ยงเป็ดจำนวน ๕๐ ตัว การเลี้ยงโค จำนวน ๙ ตัว และการเลี้ยงปลาดุกจำนวน ๑ บ่อ เพื่อบริโภคและขายมูลเป็นสำคัญ ส่วนไข่เป็ดที่เหลือจะนำไปจำหน่ายเฉลี่ยวันละกว่า ๒๐ ฟอง แล้วจึงแบ่งพื้นที่ในการทำกิจกรรมเกษตรไว้ ๑ ส่วน เพื่อปลูกพืชอาหารสัตว์ให้เพียงพอกับการเลี้ยงโค จึงส่งผลให้ปัจจุบันสามารถสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวรวมเฉลี่ยปีละกว่า ๑๕๐,๐๐๐ บาท นอกจากนี้ เมื่อปี ๒๕๕๙ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ได้ตั้งให้บ้านของนางสาวปราณี สังอ่อนดี เป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแบบเกษตรผสมผสาน เพื่อเป็นต้นแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ของอำเภอพนมสารคาม ในขณะเดียวกันเมื่อปี ๒๕๖๐ เกษตรอำเภอพนมสารคามได้ตั้งให้บ้านของนางสาวปราณี สังอ่อนดี เป็นต้นแบบเกษตรกรปราดเปรื่อง (Young Smart Farmer) ของอำเภอพนมสารคาม และสถานีพัฒนาที่ดินฉะเชิงเทราตั้งให้บ้านดังกล่าวเป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินของตำบลบ้านซ่องอีกด้วย

ดังนั้น การทำเกษตรของครอบครัวจึงเป็น "**การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่พึ่งพาตนเอง สนุกกับการทำเกษตร มีรายได้จากผลผลิตในพื้นที่ แม้ไม่มากแต่ชีวิตมีความสุข ครอบครัวมีพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกัน สภาพแวดล้อมดี อากาศบริสุทธิ์**" อีกทั้งยังมีเวลาให้การช่วยเหลือสังคม โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างเครือข่ายการผลิตและการบริโภคที่เกื้อกูลกันในระดับชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันได้อย่างยั่งยืนสืบไป

ศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา (เวลา ๑๒.๓๐ - ๑๔.๐๐ นาฬิกา)

นายอนุวัชร โพธินาม ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะ ได้ให้ข้อมูลกับคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา เยี่ยมชมพื้นที่เกษตรดินจืดกลายเป็นดินทราย และพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและศึกษาหาความรู้ทางการเกษตรและการปรับปรุงดินทราย โดยสรุปดังนี้

สืบเนื่องจากในคราวที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินมาเปิดศาลพระบวรราชานุสาวรีย์ของ

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๒ มีราษฎร ๗ ราย ได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินบริเวณหมู่ ๒ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๒๖๔ ไร่ เพื่อสร้างพระตำหนัก ด้วยเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เสด็จไปที่ไหนก็พยายามที่จะพัฒนาทำให้ที่ดินเจริญขึ้น เนื่องจากพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีสภาพเสื่อมโทรม ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื้อดินเป็นทราย มีการชะล้างพังทลายของดินสูง ดินรองรับน้ำได้เพียง ๓๐ มิลลิเมตร มีการปลูกพืชชนิดเดียว คือ มันสำปะหลัง ติดต่อกันเป็นเวลานาน โดยไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้รับมีคุณภาพต่ำ แต่ด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล จึงสร้างเป็นสถานที่ศึกษาเกี่ยวกับการเกษตรให้แก่ราษฎรในจังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อมาราษฎรได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินเพิ่มอีกจำนวน ๔๙๗ ไร่ ผนวกกับที่ดินบริเวณสวนรุกขชาติและสวนพฤกษศาสตร์ และได้ทรงซื้อที่ดินที่อยู่ติดกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ เพิ่มเติม เพื่อจัดทำโครงการพัฒนาส่วนพระองค์เขาหินซ้อน บนเนื้อที่ ๖๕๕ ไร่ รวมเนื้อที่ทั้งหมดของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จำนวน ๑,๘๙๕ ไร่ พร้อมทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชื่อว่า "ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" นับเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งแรกในจำนวน ๖ ศูนย์ทั่วประเทศ

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จึงเป็นทั้งตัวอย่างและต้นแบบสำหรับเกษตรกร และผู้สนใจที่สามารถแวะเวียนมาศึกษา เพื่อปรับใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน จึงจำแนกพื้นที่แปลงสาธิตที่สำคัญ อาทิ

งานพัฒนาชุมชน

- ส่งเสริมอาชีพหลัก อาชีพรองให้ราษฎรสามารถพึ่งพาตนเองได้ เพื่อให้ราษฎรได้รับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและพัฒนารูปแบบของงานผลิตภัณฑ์ เช่น การตีมีด - ตีขวาน การทอเสื่อ การทอผ้า และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก
- ส่งเสริมให้ราษฎรรู้จักการปฏิบัติงานในระบบกลุ่ม โดยมีการปฏิบัติงานในรูปของกรรมการกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ฯลฯ
- ฝึกอบรมแนะนำให้ราษฎรและองค์กรรู้จักคิด มีการวางแผนปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

งานประมง

- การผลิตพันธุ์สัตว์น้ำจืดชนิดต่าง ๆ เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่เกษตรกร รวมทั้งปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำสาธารณะ เพื่อเพิ่มปริมาณอาหารโปรตีนและสร้างรายได้แก่เกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ เช่น ปลานิล ปลาไน และปลายี่สก เป็นปลาในวรรณคดีไทย (กาพย์เห่เรือเจ้าฟ้ากุ้ง)
- การสาธิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อส่งเสริมและให้บริการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแก่เกษตรกร เช่น การเลี้ยงกบคอนโดและในกระชัง การเพาะเลี้ยงกบแอฟริกันบูลฟร็อกผสมกบนา (เพื่อให้ได้เนื้อและไข่มาก และมีคุณภาพของเนื้อใกล้เคียงกับกบนา) และการเพาะเลี้ยงไรแดง สำหรับอนุบาลลูกสัตว์น้ำวัยอ่อน ตลอดจนให้คำแนะนำการเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามหลักการและวิธีการเลี้ยง เช่น การแปลงเพศปลานิลหรือการทำหมันปลา (การให้ยาฮอร์โมน เพื่อทำให้ปลาไม่วางไข่ ซึ่งนิยมทำมากกับปลานิล เนื่องจากปลานิลเป็นปลาที่ออกไข่แล้ว จะอมไข่ไว้ในปาก ทำให้ไม่กินอาหาร ผอม จึงจำเป็นต้องทำหมันปลานิล เพื่อให้ปลาเจริญเติบโตเร็ว น้ำหนักมาก ได้ราคาดี) ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงต่อการลงทุนดำเนินกิจการเพาะพันธุ์
- ศึกษาวิจัยด้านการเพาะสัตว์น้ำ และบริหารจัดการทรัพยากรแหล่งน้ำ เพื่อนำไปสู่การทำประมงอย่างยั่งยืน

งานส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร

- การรวบรวมพันธุ์ไม้ผล ผลิตต้นพันธุ์ไม้ผลไม้ยืนต้น ผลิตกล้าไม้สำรอง ผลิตพันธุ์ผักและสมุนไพร ดูแลรักษาแปลงแม่พันธุ์ ดูแลแปลงเรียนรู้ เพื่อเป็นแหล่งผลิตไม้ผลพันธุ์ดี เพื่อแจกจ่ายหรือเปลี่ยนพันธุ์ให้แก่เกษตรกรนำไปปลูกในพื้นที่ เช่น พันธุ์มะขามเปรี้ยว พันธุ์มะม่วง พันธุ์เพกา พันธุ์สะเดา พันธุ์ราชพฤกษ์ พันธุ์เตยเปียก พันธุ์อินทผลัม และพันธุ์ผักพื้นบ้าน ๔ ภูมิภาคอีกด้วย

- การฝึกอบรมวิชาชีพทางการเกษตร ถ่ายทอดความรู้วิชาการและเทคนิคแผนใหม่เกี่ยวกับไม้ผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติแก่เกษตรกร ได้แก่ การปลูก การดูแลรักษา การขยายพันธุ์ไม้ผล

- การทดสอบ สาธิตการปลูกพืชแบบไร้ดิน (ไฮโดรโพนิกส์)

งานสวนพฤกษศาสตร์

- การจัดสร้าง ดูแลสวนพฤกษศาสตร์และสวนสมุนไพร บนพื้นที่ ๔๐๐ ไร่ เพื่อผลิตกล้าไม้ป่า กล้าไม้โตเร็ว กล้าพืชสมุนไพร จำนวนกว่า ๔๐๙ ชนิด สำหรับแจกจ่ายเกษตรกร หน่วยงานและผู้สนใจทั่วไป เช่น ว่านสาวหลง ถือเป็นพืชที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

- การวิจัยพรรณไม้ พรรณไม้ป่า และพืชสมุนไพรในภาคตะวันออกที่หายยากและใกล้สูญพันธุ์

- การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร เช่น แชมพูดอกอัญชัน แชมพูว่านหางจระเข้ ครีมนวดผมดอกอัญชัน ครีมนวดผมมะกรูด สบู่เหลวขมิ้นชัน สบู่ว่านสาวหลง สบู่เปราะหอม ยาหม่องเสลดพังพอน ยาหม่องน้ำ น้ำมันไพล ยากันยุงตะไคร้หอม โลชันบำรุงผิว และแชมพูอาบน้ำสุนัข ซึ่งปัจจุบันยังมีบริการอบสมุนไพรเพิ่มอีกด้วย

งานปศุสัตว์

- การสาธิตและส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร เป็ด ไก่ โค กระบือ โดยจัดส่งนักวิชาการเยี่ยมเยียนเกษตรกร ให้คำแนะนำด้านการเลี้ยงสัตว์ การสุขาภิบาล การป้องกันโรค และการผลิตอาหารสัตว์

- การฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อเผยแพร่แนะนำการเพิ่มผลผลิตปศุสัตว์ พร้อมทั้งให้บริการพัฒนาสุขภาพสัตว์เลี้ยง การทำวัคซีนป้องกันโรคและถ่ายพยาธิ และให้บริการผสมเทียม

- การจัดทำธนาคารโค กระบือ เพื่อให้เกษตรกรยืมพ่อพันธุ์หรือแม่พันธุ์ไปเลี้ยง เมื่อได้ลูกจึงให้คืนพ่อพันธุ์หรือแม่พันธุ์แก่ธนาคาร

- การสาธิตการเลี้ยงนกกระจอกเทศ นกอีมู และกวางฟอลโล เพื่อเป็นแหล่งศึกษา เรียนรู้แก่ผู้ที่สนใจ

งานพัฒนาที่ดิน

- การสาธิตและส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ และการเกษตรผสมผสานแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อให้เกษตรกรเกิดความพออยู่พอกินและพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อความยั่งยืนทางการเกษตร

- การสาธิต ส่งเสริม และขยายพันธุ์หญ้าแฝกสำหรับแจกจ่ายแก่เกษตรกรและผู้สนใจ จัดทำเอกสารคำแนะนำการปลูกขยายพันธุ์หญ้าแฝก การปลูกหญ้าแฝกเพื่อดึงน้ำสร้างดินในพื้นที่แห้งแล้งดินเลว ส่งเสริมและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ จัดทำแปลงเรียนรู้ สาธิตและส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ที่มีน้ำไหลบ่ากัดเซาะหน้าดินและในพื้นที่ลาดเท การปลูกหญ้าแฝกบริเวณขอบบ่อป้องกันดินพังทลาย และการปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาความชื้นในดินแปลงเพาะปลูกพืชไร่

- การศึกษาทดลอง วิจัยด้านการพัฒนาที่ดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน และการเพิ่มผลผลิตพืชและศักยภาพในการผลิตพืชของดินที่มีปัญหา

- การสร้างพันธุ์ลูกผสมสองชั้นในพืชผักรับประทานผล ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดำเนินการวิจัยศึกษาปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อสร้างพันธุ์พืชที่มีคุณภาพดีเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมสำหรับเผยแพร่สู่เกษตรกร ได้แก่ ข้าวโพดหวานพันธุ์ฉัตรทอง ข้าวโพดข้าวเหนียวพันธุ์ฉัตรเงิน ถั่วฝักยาวพันธุ์พนมสารคาม และถั่วฝักยาวพุ่มพันธุ์เขาหินซ้อน

- การสาธิตและส่งเสริมการใช้อินทรียวัตถุปรับปรุงบำรุงดินและเพิ่มผลผลิตพืช ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยอินทรีย์น้ำชีวภาพ

- การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการบริหารจัดการทรัพยากรดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดินโดยการฝึกอบรม สาธิตและบริการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และผู้สนใจทั่วไป

งานส่งเสริมสหกรณ์

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการบริหารงานโรงสีข้าวพระราชทาน ให้บริการสีข้าวแก่เกษตรกรทั่วไปโดยคิดค่าบริการในราคาถูก โรงสีข้าวมอเตอร์ไฟฟ้าเป็นต้นกำลัง รวมทั้งสิ้น ๑๘ ตัว มีขนาดตั้งแต่ ๐.๔ - ๑๕ กิโลวัตต์ รวมเป็น ๔๓.๕๓ กิโลวัตต์ มีตู้ควบคุมการทำงานของมอเตอร์โดยเฉพาะ สามารถหยุดหรือเดินเครื่องได้เป็นช่วง ๆ หากส่วนใดเกิดขัดข้อง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ พร้อมจัดให้มีการฝึกอบรม ส่งเสริม แนะนำและช่วยเหลือด้านการสหกรณ์ ตลอดจนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อุดมการณ์หลักการสหกรณ์แก่เกษตรกรและบุคคลทั่วไป

ศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก เมื่อวันอังคารที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๓๐ - ๑๖.๓๐ นาฬิกา

โดยนายบำรุง ศรีใย ประธานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก และคณะ ได้ให้ข้อมูลว่า

นายบำรุง ศรีใย ประธานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก ปัจจุบันอายุ ๗๑ ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑ ตำบลทุ่งพระยา อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อดีตเคยบวชเรียนอยู่ที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นระยะเวลา ๕ พรรษา และรับราชการครู แล้วตัดสินใจลาออกจากงานราชการ หันมาประกอบอาชีพกับครอบครัว โดยระยะแรกไม่มีแม้กระทั่งที่อยู่อาศัยและพื้นที่ดินทำกิน

แต่นายบำรุง ศรีใย กลับไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเหล่านั้น พยายามหาหนทางที่จะทำให้ครอบครัวของตนเองอยู่ได้อย่างมีความสุข โดยมีแนวคิดในการสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ๕ ประการ คือ

๑. การสร้างฐานะต้องค่อยเป็นค่อยไป (อย่าเร่งรีบ)

๒. หาข้าวปลากินก่อน หาเงินทอง

๓. ทำมาหากินก่อน ทำมาค้าขาย

๔. การยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕. การท่องคาถาปราบกิเลส ก่อนจะซื้อของกินของใช้ ให้พิจารณาว่า "จำเป็นหรือไม่"

จากนั้น นายบำรุง ศรีใย จึงได้ขออาศัยที่ดินของวัด สร้างบ้านอยู่กับครอบครัว และพื้นที่อีกเล็กน้อยสำหรับทำกินเรื่อยมา จนปัจจุบันมีพื้นที่จำนวน ๔๐๐ ไร่ แต่สิ่งเหล่านี้กลับไม่ได้เป็นเครื่องหมายยืนยันว่าประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรกร เพราะสิ่งที่ทำให้นายบำรุง ศรีใย ภูมิใจไม่ใช่การมีที่ดินหรือทรัพย์สมบัติมากมาย แต่สิ่งที่ทำให้คุณลุงนั้นภูมิใจในการทำเกษตร คือ **การได้กลับมาช่วยเหลือและพัฒนาบ้านเกิดตนเอง** ที่บ้านอ่างตะแบก ตำบลทุ่งพระยา อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา แห่งนี้ โดยการถ่ายทอดความรู้การทำเกษตรอย่างถูกต้อง ถูกวิธี ลดต้นทุนให้กับเกษตรกรในพื้นที่และชุมชนใกล้เคียง สามารถกลับมาลืมตาอ้าปากได้อีกครั้ง ดังนั้น ประชาชนในหมู่บ้านจึงได้ยกให้นายบำรุง ศรีใย เป็นผู้นำชุมชน และผู้นำชุมชนจะต้องทำแผนชุมชนเป็น ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของศักยภาพของคนในชุมชน ทุกแผนงานต้องตอบโจทย์ที่ว่า "แก้ปัญหาความยากจน เพื่อชุมชนเข้มแข็ง" ปัจจุบันในหมู่บ้านอ่างตะแบกจึงมีโครงการต่าง ๆ ที่ตอบศักยภาพของคนในชุมชน เช่น จัดตั้งกลองยาวชุมชน โรงสีข้าวชุมชน ตามแนวพระราชดำริ โรงทำปุ๋ยอัดเม็ด โรงทำอิฐบล็อก และบ่อเลี้ยงปลาขนาดใหญ่ของชุมชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนบ้านอ่างตะแบกให้มีประสิทธิภาพได้อย่างยั่งยืนสืบมา

เนื่องจากที่ผ่านมาการทำการเกษตรโดยเฉพาะการทำนาและการทำไร่ มีปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนเรื่องปุ๋ยเคมี ซึ่งเมื่อได้ผลผลิตการเกษตรมาจัดจำหน่าย แล้วหักออกจากต้นทุนการผลิต จะเหลือกำไรต่อหน่วยเพียงเล็กน้อย หรือบางครั้งก็ขาดทุน อีกทั้งการใช้ปุ๋ยเคมีในแปลงปลูกเพียงอย่างเดียว จะทำให้ดินที่เคยอุดมสมบูรณ์กลับเสื่อมสภาพลงอย่างรวดเร็วตามกาลเวลา ประกอบกับในขณะนั้นแนวทางการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้รับการกล่าวขานมากขึ้นเป็นลำดับ นายบำรุง ศรีใย จึงหันมาศึกษาแนวทางการทำการเกษตรตามแนวทางดังกล่าวอย่างจริงจัง พบว่าการนำปลามาผ่านกระบวนการหมักให้ย่อยสลาย แล้วนำไปใส่ในแปลงปลูกพืชทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนได้ถึงร้อยละ ๗๐ อีกทั้งยังช่วยรักษาสภาพดินที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ได้ดังเดิมอีกครั้ง

ต่อมาเมื่อปี ๒๕๔๙ หมู่บ้านอ่างตะแบกได้รับพิจารณาคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง **"อยู่เย็น เป็นสุข"** จึงเข้ารับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นหมู่บ้านแรกของจังหวัดฉะเชิงเทรา จากจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดกว่า ๙๐๐ หมู่บ้าน และเมื่อปี ๒๕๕๐ นางประดับ ศรีใย (ภรรยา) ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านอ่างตะแบก อีกทั้งในปีเดียวกันทางอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้มอบให้ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน เป็นศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ภายใต้แนวคิดว่า **"สมบัติเรามีมากแล้ว เพราะได้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ฉะนั้น ชีวิตที่ยังเหลืออยู่ จะทำงานด้วยใจบริสุทธิ์ โดยไม่หวังผลตอบแทน"** จึงส่งผลให้ในปี ๒๕๕๓ นางประดับ ศรีใย (ภรรยา) ผู้ใหญ่บ้านอ่างตะแบก หมู่ที่ ๑ ตำบลทุ่งพระยา อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้รับการคัดเลือกให้รับรางวัลผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยม (แหนบทองคำ) ประจำปี ๒๕๕๓ อีกด้วย

ทั้งนี้ **การทำปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์จากปลา** ไม่จำกัดชนิด ขนาด และสภาพ แต่เน้นที่ราคาต่ำ มาผ่านกระบวนการหมักร่วมกับกากน้ำตาลในถังหมักระยะเวลาหนึ่งแล้ว นำไปใช้ประโยชน์เป็นปุ๋ยในแปลงปลูกพืช ทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

๑. นำเศษหัวปลา พุงปลาและปลาที่ไม่ใช้แล้ว จำนวน ๕๐ กิโลกรัม มาใส่ในถังหมัก (ถังพลาสติกสีฟ้ามีฝาปิดขนาด ๑๒๐ ลิตร)

๒. นำกากน้ำตาลใส่ทับลงไป จำนวน ๔๐ ลิตร พร้อมใส่ผง พด.๒ จำนวน ๕ ซอง คนให้เข้ากัน ปิดฝาหมักทิ้งไว้เป็นเวลา ๑๕ วัน

๓. เมื่อครบเวลาตามกำหนดแล้ว เติมน้ำใส่ลงไปให้เต็มถัง จำนวน ๔๐ ลิตร คนให้เข้ากันแล้วหมักทิ้งไว้อีกเป็นเวลา ๗๕ วัน (วิธีนี้ทำให้ไม่มีกลิ่นมาก) เป็นอันเสร็จสิ้นขั้นตอนการหมัก

วิธีการนำมาใช้งาน

- ใช้สำหรับพื้นที่ปลูกข้าวและปลูกพืชไร่ : ให้นำปุ๋ยหมักมาผสมน้ำในอัตรา ๑ ถัง ความจุ ๑๒๐ ลิตรต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร แล้วนำไปราดลงในพื้นที่นาข้าวหรือพื้นที่พืชไร่ ๑ ไร่/๑ ถัง (๑,๐๐๐ ลิตร)
- ใช้สำหรับพื้นที่ปลูกพืชผักและปลูกพืชสวน : ให้นำปุ๋ยหมักมาผสมน้ำในอัตรา ๑ ลิตรต่อน้ำ ๑๐ ลิตร แล้วนำไปราดลงในพื้นที่ปลูกพืช แล้วทิ้งไว้ ๕ วัน จึงดำเนินการปลูกพืชได้
- ปุ๋ยหมักชีวภาพนี้ สามารถนำไปปรับปรุงดินได้ทุกพื้นที่

ในขณะเดียวกัน หากจะให้เกิดประโยชน์สูงสุดควรปลูกพืชหมุนเวียนสลับกัน เช่น ปลูกมันสำปะหลังหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวโพด และไถกลบตอซังข้าวโพดพร้อมปุ๋ยน้ำหมักปลา งานที่ภาคภูมิใจ การใช้ปุ๋ยน้ำหมักปลาดังกล่าวนี้กับพื้นที่การเกษตรของตนเองเป็นประจำ โดยไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมีเลยแม้แต่น้อยในพื้นที่การเกษตรทั้งหมดประมาณ ๒๐๐ - ๓๐๐ ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพืชจำพวกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันสำปะหลัง (ผลิตปุ๋ยน้ำหมักปลาใช้เองทุกปีติดต่อกันเป็นเวลานานโดยใช้ปลามาหมักปีละประมาณ ๒๐ ตัน) ทำให้เกิดการลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมาก ต้นทุนการผลิตจึงต่ำ ผลผลิตที่ขายได้จึงมีกำไรมาก ถึงแม้ว่าราคาผลผลิตจะตกต่ำก็ตาม สามารถต่อรองทางการตลาดกับพ่อค้าได้ ทำให้มีเงินเก็บเป็นกำไรสุทธิจำนวนมากในทุกปี ความภาคภูมิใจที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การได้เผยแพร่องค์ความรู้นี้ให้กับผู้ที่สนใจทั้งในพื้นที่ และต่างจังหวัด ซึ่งขณะนี้ มีการเผยแพร่องค์ความรู้การทำการเกษตรในพื้นที่จำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ "โมเดล ๑ ไร่ ๑ แสน" ไว้บริโภคในครัวเรือน และจำหน่ายเพื่อนำรายได้มาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็น

การปลูกพืชผัก/ไม้ผลแบบประหยัด เป็นการนำปุ๋ยหมักชีวภาพมาผสมกับดิน ตามอัตราส่วนที่กำหนด แล้วใส่ภาชนะหรือวัสดุที่ไม่ใช้งาน เช่น ล้อยางรถยนต์ กะละมัง กระถาง ซึ่งเหมาะสำหรับผู้ที่มีพื้นที่ เวลา และทุนน้อย เช่น (๑) การปลูกมะนาวและปลูกมะละกอในล้อยางรถยนต์ (๒) การปลูกพริก มะเขือ และต้นแคในล้อยางรถยนต์ และ (๓) การปลูกผักหนามป่าและผักกูดในวงบ่อซีเมนต์

การเลี้ยงปศุสัตว์พื้นบ้าน ควรมีการวางแผนเลี้ยงปศุสัตว์พื้นบ้าน เพื่อบริโภคเป็นสำคัญ แต่หากมีพื้นที่ เวลา และทุนมาก จึงจะสามารถดำเนินการขยายจำนวน แต่ขอให้อยู่บนพื้นฐานแห่งความพอเพียง ไม่โลภ และไม่เดือดร้อนผู้อื่น เช่น การเลี้ยงเป็ดไข่ การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงไก่ดำภูพาน การเลี้ยงสุกรป่า และการเลี้ยงแพะพันธุ์เนื้อ

การทำประมงพื้นบ้านในวงบ่อซีเมนต์ ควรมีการวางแผนทำประมงพื้นบ้าน เพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือน เหลือแล้วจึงนำไปจัดจำหน่าย อย่าคิดทำเป็นธุรกิจ ถ้ายังไม่มีพื้นที่ เวลา และทุนน้อย เช่น การเลี้ยงปลาดุก การเลี้ยงปลาสวาย การเลี้ยงปลาไหล การเลี้ยงปลาหมอชุมพร การเลี้ยงปลาสลิด และการเลี้ยงกบ (สามารถเลี้ยงกบธรรมดาให้เป็นกบนา ภายในระยะเวลา ๙๐ วัน)

การปลูกข้าวนอกนาในวงบ่อซีเมนต์ คือ การจำกัดพื้นที่ในการปลูกข้าว (จำนวน ๔๐ วง ผลิตข้าวเลี้ยงคนได้ ๑ คน/ปี โดยปลูกได้ ๓ รอบ/ปี) จึงสามารถช่วยลดกระบวนการและขั้นตอนการดูแลรักษาธาตุอาหาร หรือการใส่ปุ๋ยได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้การดูแลคุณภาพน้ำและลดปัญหาการเกิดโรคแมลงศัตรูพืชที่มารบกวนได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้รับเป็นข้าวที่คุณภาพสูงอีกด้วย

จากนั้น ประธานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก และคณะ ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรแบบผสมผสานที่ยั่งยืน ด้วยการจัดกิจกรรมการผลิตพืช การเลี้ยงสัตว์ และการประมง ให้เกื้อกูลกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด จนเกิดความสมดุลกับสภาพแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญา “ความพอมี พอกิน พอใช้” เพื่อการสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ได้แก่

๑.๑ การสร้างฐานะต้องค่อยเป็นค่อยไป (อย่าเร่งรีบ)

๑.๒ หาข้าวปลากินก่อน หาเงินทอง

๑.๓ ทำมาหากินก่อน ทำมาค้าขาย

๑.๔ การยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๕ การท่องคาถาปราบกิเลส ก่อนจะซื้อของกินของใช้ให้พิจารณาว่า “จำเป็นหรือไม่”

ในประเด็นดังกล่าว ล้วนเป็นการปฏิบัติที่เริ่มต้นจากครอบครัว แล้วจึงถ่ายทอดประสบการณ์ให้ชุมชนในพื้นที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลอยู่เสมอ จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการประกอบอาชีพ ก่อเกิดความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน จนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง จึงจะส่งให้การดำเนินการดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและมั่นคงสืบไป

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริบ้านอ่างตะแบก มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ตามแผนการดำเนินชีวิตตามปรัชญา "ความพอมี พอกิน พอใช้" โดยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าร่วมเรียนรู้ ศึกษาดูงาน สอบถามข้อสงสัยได้ตลอดเวลา และจัดพื้นที่ทำการเกษตรเป็นแหล่งเรียนรู้ ๑ ไร่ ๑ แสน เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตร และมีกระบวนการใช้น้ำในพื้นที่เกษตรแบบผสมผสานได้อย่างคุ้มค่า เนื่องจากศูนย์ฯ มีกระบวนการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาต่อยอด ให้เกิดองค์ความรู้ และเทคนิคในการประกอบอาชีพการเกษตรที่รอบด้าน จนพื้นที่ดังกล่าวได้รับความสนใจจากกลุ่มเกษตรกรจำนวนมากตลอดมา นอกจากนี้ศูนย์ฯ มีการเผยแพร่ผลงานทางสถานีโทรทัศน์หลายช่องทาง จนปัจจุบันศูนย์ฯ จึงเป็นที่ยอมรับของชุมชนและใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นต้นแบบในการทำการเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเรื่อยมา โดยมีขั้นตอนและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ไว้ ดังนี้

๒.๑ การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย

๒.๒ การสร้างฐานการเรียนรู้

๒.๓ การวางแผนที่ดี ทั้งเนื้อหาและลำดับขั้นตอนการนำเสนอ

๒.๔ การบรรยายให้ความรู้

๒.๕ การตรวจสอบพื้นที่ และการฝึกปฏิบัติ

๒.๖ การสร้างสัมพันธไมตรี มีน้ำใจ มีความเมตตาและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลและมีความเห็นใจของผู้เข้ารับการอบรม

๒.๗ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่อาจแตกต่างกันออกไป

๒.๘ การถ่ายทอดความรู้ด้วยความจริงใจ

๒.๙ การปฏิบัติตนกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยความเสมอภาค

๒.๑๐ การวัดและประเมินผล

ด้านการขยายผล ศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก มีความชัดเจนในด้านการให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสานสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพมีรายได้เลี้ยงตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้ โดยดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ตลอดจนรู้จักนำวัสดุเหลือใช้มาผลิตหมุนเวียนเพื่อใช้ประโยชน์แบบครบวงจร โดยมีการบรรยายให้ความรู้ตั้งแต่ในระดับนักเรียน นักศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ ประชาชนทั่วไป และผู้นำชุมชนที่สำคัญ เช่น

- เป็นวิทยากรให้ปลัดอำเภอ รุ่นที่ ๒๑๓ ในเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง
- เป็นวิทยากรให้กับผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ทั่วประเทศ จังหวัดละ ๑ คน ได้เข้ามาศึกษาดูงานหมู่บ้าน/ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
- เป็นวิทยากรให้กับตัวแทนชาวต่างชาติ ๑๙ ประเทศ ได้เข้ามาศึกษาดูงาน หมู่บ้าน/ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
- เป็นวิทยากรบรรยายการฝึกอบรมจิตอาสา "หลักสูตรหลักประจำ การเกษตรไร่นาสวนผสมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" ณ กองพันฝึกส่วนหลัง เขตพระราชฐานในพระองค์ "วิภาวดี"

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพ "คน" คือ การสร้างกระบวนการคิดที่ทันสมัย สอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ และหลักคุณธรรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในการวางแผนการดำเนินชีวิต แก้ไขปัญหาที่ตรงจุด พึ่งพาตนเองได้ และพร้อมแบ่งปันสู่สังคม การปลูกฝังสร้างความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น โดยสามารถจำแนกกระบวนการเรียนการสอนออกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๓.๑ การเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเสริมสร้างพลังปัญญามิติใหม่ของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นศาสตร์พระราชาและศาสตร์สากล ผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน หรือ

แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ผ่านกรอบความคิด ไปเสริมสร้างร่วมกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน

๓.๒ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น (หลักสูตรรายวิชาเลือก) เพื่อเพิ่มประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณภาพการดำรงชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ และอาจปรับกิจกรรมการเรียนการสอนเนื้อหาสาระ โดยบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม เช่น การจัดทำหลักสูตรรายวิชาเลือก (เป็นรายวิชาการปลูกมะนาว และรายวิชาการทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากปลา)

๓.๓ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถหาความรู้หรือเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามอัธยาศัย เพื่อมุ่งสร้างและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ให้มีการศึกษาที่เกื้อหนุนในระดับบุคคล ชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง โดยกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง ซึ่งมุ่งหวังให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในลักษณะของการศึกษานอกระบบ ที่ไม่เน้นการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียนเพียงเท่านั้น

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์-พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

การเรียนรู้ที่ดีต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยเน้นสร้างให้เด็กมีการรับฟัง การสัมผัส การรู้จักการวิเคราะห์ พร้อมทั้งสอนวิธีการแก้ปัญหาเป็นโดยเฉพาะหลักไม่ติดตำรา การใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ดังนั้น การสร้างความรู้เพื่อการพัฒนาจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน เช่น การสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจ โดยน้อมนำพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ในพระราชพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ความตอนหนึ่งว่า “พอมี พอกิน พอใช้” สำคัญที่สุดคือ ต้องมีความมุ่งมั่น อดทน ต้องเอามาใช้ปฏิบัติอย่างจริงจังถึงจะเข้าใจ เป็นสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงเป็นแบบอย่างและทรงพระราชทานคำสอนที่มีคุณค่าไว้ให้กับพวกเราเสมอ แม้ช่วงแรกดังกล่าวจะประสบกับอุปสรรคก็ตาม

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก พบว่า สถานที่ในการจัดการเรียนรู้ฯ มีความเป็นอยู่ที่ดี ผ่านการยอมรับจากชุมชนและสังคม จึงทำให้มีผู้มาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่วนใหญ่ที่มาศึกษาดูงานจะมาเป็นคณะ ทำให้ศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก พบกับปัญหาอุปสรรคในด้านอาคารสถานที่ไม่เพียงพอต่อการรับคณะผู้มาศึกษาดูงาน ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดหางบประมาณใช้ในการสร้างโดมอเนกประสงค์

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

แนวทางในการปฏิบัติตน

(๑) สร้างครอบครัวตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ทุกคนในครอบครัวควรตระหนักคิดก่อนซื้อทุกอย่างว่า “จำเป็นไหม” เพื่อปราบกิเลส

(๒) ปลูกพืชให้เหมาะกับสภาพภูมิประเทศและความต้องการของตลาด เช่น พื้นที่ดอนควรปลูกมันสำปะหลัง และพื้นที่ลุ่มควรปลูกข้าว

(๓) ปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อลดและป้องกันการเกิดโรค และแมลงศัตรูพืชระบาด เช่น ปลูกข้าวโพดสลับกับมันสำปะหลัง

(๔) ปลูกพืชให้หลากหลายชนิด เพื่อลดความเสี่ยงจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัญหาจากการระบาดของโรคแมลงศัตรูพืช หรือราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ

แนวทางในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

(๑) เป็นผู้นำในการผลิตน้ำหมักชีวภาพ และคิดค้นส่วนผสมใหม่ ๆ มาทดลองใช้ในแปลงเกษตร จากนั้นขยายผลสู่พืชผัก และพืชฤดูร้อน

(๒) ทำแปลงทดสอบการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ในแปลงมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นการทดลองร่วมกับสถานีวิจัยเขาหินซ้อน และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

(๓) แปลงเกษตรผสมผสานเรียนรู้ ๑ ไร่ ๑ แสน ของกรมส่งเสริมการเกษตร

(๔) เป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ การเพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตร การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างแพร่หลาย

นอกจากนี้ ยังพัฒนาและดำเนินการนำเทคโนโลยีมาพัฒนางานอย่างเหมาะสม ได้แก่

(๑) การทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพจากปลา ได้ศึกษาหาความรู้ในเรื่องน้ำหมักจากสถานีพัฒนาที่ดิน และทดลองทำน้ำหมักชีวภาพด้วยตนเอง ใช้การเกื้อกูลกันจากการผลิตสิ่งหนึ่งสู่อีกสิ่งหนึ่ง เพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิต

(๒) การใช้แนวทางการผลิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แปลงเรียนรู้ ๑ ไร่ ๑ แสน ไว้บริโภคในครัวเรือน และจำหน่ายเพื่อนำรายได้มาเป็นค่าใช้จ่าย

(๓) ทำแปลงทดสอบการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ในแปลงมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นการทดลองร่วมกับสถานีวิจัยเขาหินซ้อน และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

(๔) ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตร การใช้น้ำอย่างคุ้มค่า

(๕) เทคนิคการเลี้ยงปลาไหลในบ่อซีเมนต์ โดยใช้หนังสัตว์เป็นอาหาร ในการลดต้นทุน

(๖) เทคนิคการให้อาหารไก่พันธุ์ไข่ ให้ออกไข่ดก

(๗) การปลูกผักหนามป่าในวงบ่อซีเมนต์

(๘) การเลี้ยงเป็ดไข่ ให้ออกไข่ดก ในโรงเรือนขนาดเล็ก

(๙) การทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากปลา เป็นการคิด ทดลอง พัฒนาจนได้สูตรที่เหมาะสม เป็นแบบอย่างของชุมชนและสังคม

จากความเอื้ออาทรต่อกันนำไปสู่สังคม และชุมชน ประกอบกับเป็นผู้ที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต และหลักทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เป็นหลักในการคิดและมีอุดมการณ์ "ทำความดีเพื่อในหลวง" ต้องการให้ประชาชนที่เดือดร้อน มีฐานะยากจน สามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงเปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ผู้นำ และหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาศึกษาดูงาน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยคำพูดที่เข้าใจง่าย จนสามารถนำไปขยายผลให้บุคคลที่สนใจได้ทั้งภายในและต่างประเทศอย่างยั่งยืน

การประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เมื่อวันพุธที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา ณ อาคาร กปร. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้ประชุมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมถึงนำข้อมูลที่ได้รับมาประกอบการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยมีนางกานต์เปรมปรีด์ ชิตานนท์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี และนายประจวบ ลีรักษาเกียรติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กล่าวต้อนรับ รวมทั้งมีนักวิชาการและเกษตรกรที่มีประสบการณ์ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อาทิ นาวาเอก โยธิน อารีเอื้อ รองเสนาธิการป้องกันชายแดนจันทบุรี และตราด นายวีระ ศรีคงรักษ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร นายดำรง เสนาะสรรพ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม นายฉลวย จันทแสง เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตผักและผลไม้ปลอดภัย และนายกลิ่น สระทองเนียม ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินรายการในการประชุม สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี

โดยนายประจวบ ลีรักษาเกียรติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ให้ข้อมูลว่า

ในอดีตพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการประมงและการเกษตร แต่จากการบุกรุกทำลายแผ้วถางพื้นที่ป่าไม้โดยเฉพาะป่าชายเลนบริเวณชายฝั่งทะเล ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง อีกทั้งมีการจับสัตว์น้ำมากเกินกำลังผลิตของธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์มีจำนวนลดน้อยลง ตลอดจนน้ำเค็มได้รุกล้ำเข้าไปในพื้นที่การเกษตร จึงเปลี่ยนแผ่นดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ไปสู่พื้นที่ที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกนับจากนั้น แต่ด้วยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงห่วงใยราษฎรที่ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดังกล่าว จึงมีพระราชดำริแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี (นายบุญนาค สายสว่าง) ในโรกาสเสด็จพระราชดำเนินเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๔ ว่า "ให้พิจารณาพื้นที่ที่เหมาะสม จัดทำโครงการพัฒนาอาชีพการประมงและการเกษตรในเขตพื้นที่ดินชายฝั่งทะเลของจังหวัดจันทบุรี" และมีพระราชดำริเพิ่มเติมเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๒๔ "ให้พิจารณาจัดหาพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมหรือพื้นที่สาธารณประโยชน์ เพื่อจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเช่นเดียวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้เป็นศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาในเขตพื้นที่ชายทะเล" เพื่อศึกษาพัฒนาพื้นที่ในเขตชายทะเล พร้อมแนะนำให้ประชาชนได้มีความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมบนพื้นที่ดำเนินการประมาณ ๘๔,๔๙๓ ไร่ จากพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งถึงที่ราบเชิงเขา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาดินเค็ม ฟื้นฟูป่าไม้ และเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการประมงและการเกษตร ถ่ายทอดวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยดำเนินงานในรูปแบบบูรณาการ ที่ประสานความร่วมมือจากหลากหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง และสำนักนายกรัฐมนตรี ด้วยการพัฒนา "**จากยอดเขาสู่ท้องทะเล**" ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันนำไปสู่การพัฒนาอาชีพที่รักษาสมดุลของระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินงานไว้ ดังนี้

๑. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานศึกษา ทดลอง วิจัย หาแนวทางและวิธีการพัฒนาที่เหมาะสมตามภูมิสังคม และสาธิตต้นแบบความสำเร็จในลักษณะพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

๒. เพื่อเป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว ที่บูรณาการดำเนินงานอย่างเป็นองค์รวมครบวงจร ทั้งด้านการเกษตร อาชีพ และสวัสดิการสังคม

๓. เพื่อขยายผลองค์ความรู้สู่ประชาชนในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และประชาชนกลุ่มเป้าหมายอื่น โดยการพัฒนาส่งเสริมและขยายฐานการผลิต ด้านการเกษตรและอาชีพ เพื่อการพออยู่พอกิน และพึ่งตนเองได้ของประชาชน

๔. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้และพัฒนา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างกระบวนความคิดศาสตร์การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

๕. เพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟู สร้างจิตสำนึก และพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งบริเวณพื้นที่อ่าว-คุ้งกระเบน และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน

๖. เพื่อพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของคนให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง พัฒนาสังคมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ และสร้างจิตสำนึกเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ

จากนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้มุ่งเน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ และป่าไม้) โดยดำเนินการฟื้นฟูป่าไม้ด้วยการจัดตั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้งกระเบน การปลูกป่าทดแทนตามแนวพระราชดำริ การจัดสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าบก (เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือ ปลูกป่าในใจคน) และสร้างฝายชะลอน้ำ เพื่อสร้างความชุ่มชื้นบริเวณแนวเขา ทำให้พื้นที่ป่ากว่า ๑๑,๓๗๐ ไร่ จากผืนป่าที่แห้งแล้งได้แปรเปลี่ยนเป็นภูเขาเขียวขจี ส่งผลให้ระบบนิเวศมีความสมดุลมากขึ้น ในขณะเดียวกันด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่รอยต่อป่าชายเลนและเชิงเขาศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรที่หลากหลายตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและลักษณะภูมิสังคม โดยส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

- ด้านงานวิชาการเกษตร : ศึกษาและทดสอบระบบการปลูกพืชที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ ซึ่งลักษณะดินเป็นตะกอนทรายทะเล มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ประสบปัญหาไอน้ำเค็มในช่วงฤดูมรสุม และมักขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง
- ด้านงานส่งเสริมการเกษตร : ฝึกอบรม และถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่เกษตรกรรอบศูนย์ฯ และพื้นที่ขยายผล จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ และจุดเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๒๒ ศูนย์ฯ
- ด้านงานพัฒนาที่ดิน : ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดในนาข้าว การผลิตและการใช้น้ำหมักชีวภาพ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง และส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรดินและน้ำ
- ด้านงานปศุสัตว์ : สาธิตการปลูกพืชอาหารเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ปีกต้นทุนต่ำ การเลี้ยงกวางรูซา การทำอาหารจากต้นกล้วย และขยายผลองค์ความรู้ด้านการปศุสัตว์ให้แก่เกษตรกร และนักเรียนรอบศูนย์ฯ

นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ และส่งเสริมการเกษตรปลอดสารพิษเพื่อลดการใช้สารเคมี ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช การเพาะเห็ดเศรษฐกิจ การเลี้ยงและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้งชันโรง การเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ อีกทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เพื่อการบริโภคและจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร อาทิ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์หอยนางรมเป็นข้าวเกรียบและน้ำพริกเผาหอยนางรม และกลุ่มผลิตน้ำมังคุด เพื่อแก้ไขปัญหาหอยนางรมและมังคุดล้นตลาด ราคาตกต่ำ ในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน

ป่าชายเลนมีประโยชน์ต่อระบบนิเวศของพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทย แต่ปัจจุบันป่าชายเลนของประเทศไทยกำลังถูกบุกรุก และถูกทำลายลงไปโดยผู้แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน จึงควรหาทางป้องกัน อนุรักษ์และขยายพันธุ์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะต้นโกงกางเป็นไม้ชายเลนที่แปลกและขยายพันธุ์ค่อนข้างยาก เพราะต้องอาศัยระบบน้ำขึ้นน้ำลงในการเติบโต ด้วย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จึงขอให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คือ กรมป่าไม้ กรมประมง กรมชลประทาน และกรมอุทกศาสตร์ร่วมกันหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการทดลองขยายพันธุ์โกงกางและปลูกสร้างป่าชายเลนเพิ่มขึ้นต่อไป ผนวกกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริตระหนักถึงคุณค่าของป่าชายเลนอ่าวคุ้งกระเบน ได้ดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนควบคู่กับการพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศจากพื้นที่ป่าชายเลนที่เหลืออยู่ ๖๑๐ ไร่ สามารถฟื้นฟูเพิ่มมากขึ้นถึง ๑,๓๐๐ ไร่ (เป็นการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติม จำนวน ๖๙๐ ไร่ : บริเวณหลังแปลงนากุ้ง จำนวน ๓๑๒ ไร่ และหาดเลนงอกใหม่ จำนวน ๓๗๘ ไร่) ทำให้พบความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืช สัตว์ป่า นก แมลง และเพิ่มความสมดุลสู่ท้องทะเลบริเวณรอบพื้นที่อ่าวคุ้งกระเบน

ในขณะเดียวกันศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้จัดสรรพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรมรอบอ่าวคุ้งกระเบน เพื่อพัฒนาการเลี้ยงกุ้งทะเลที่มีมาตรฐานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไปพร้อมกับการปลูกและฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน ต่อมาได้พัฒนาสู่การเลี้ยงกุ้งทะเลด้วยระบบชลประทานน้ำเค็มควบคู่กับการบำบัดน้ำด้วยวิธีชีวภาพด้วยการเติมอากาศ และเลี้ยงหอยนางรมในคลองบำบัดน้ำและระบายน้ำผ่านป่าชายเลนรอบอ่าวคุ้งกระเบน ตลอดจนรวบรวมดินเลนนากุ้งเพื่อผลิตปุ๋ยหมักดินเลนนากุ้ง (อธรรมปราบอธรรม) พร้อมทั้งทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อฟื้นฟูและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง อีกทั้งยังสามารถสร้างผลผลิตกุ้งทะเลประมาณ ๑,๔๘๙.๙๗ ตันต่อปี มีมูลค่าประมาณ ๑๙๗.๙๗ ล้านบาท ล้วนเป็นผลจากการพัฒนาอาชีพการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควบคู่กับฟื้นฟูและรักษาสิ่งแวดล้อมบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน ทั้งการสร้างปะการังเทียม จัดทำธนาคารปูไข่ การสร้างบ้านปลาจากซั้งเชือก เพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและหลบภัยของสัตว์น้ำ ส่งผลสำเร็จสู่ระบบนิเวศที่สมบูรณ์โดยรอบ มาตลอดระยะเวลากว่า ๓ ทศวรรษของการดำเนินงานพัฒนา "**จากยอดเขาสู่ท้องทะเล**" พิสูจน์ได้แล้วว่า**ทรัพยากรธรรมชาติอ่าวคุ้งกระเบนที่เคยเสื่อมโทรม ได้ฟื้นกลับมามีความสมบูรณ์เป็นป่าชายเลนที่สมบูรณ์ที่สุดในจังหวัดจันทบุรีอีกครั้ง** เนื่องจากมีปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวประมงมีรายได้เพิ่มขึ้น มีอาหารและอาชีพจากการทำประมงได้ทั้งบริเวณชายฝั่งและในทะเลตลอดทั้งปีอีกด้วย ระบบนิเวศชายฝั่งอยู่ในภาวะสมดุล โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางศูนย์ดำเนินการอนุรักษ์หญ้าทะเล ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของพะยูนกว่า ๖๑๒ ไร่ (ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น ๑,๒๔๕ ไร่) จนทำให้พะยูนซึ่งเป็นสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ได้หวนคืนถิ่นอีกครั้ง นับเป็นรางวัลความสำเร็จจากการอนุรักษ์และพัฒนาตามแนวพระราชดำริที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ**สามารถพลิกฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์มาสู่พื้นที่ป่า และพื้นที่ชายฝั่งทะเล** เกษตรกรในพื้นที่และหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ ยังสามารถดำรงชีวิต ประกอบสัมมาชีพ ทำสวนผลไม้ ทำประมง และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้จากพื้นที่ที่มีปัญหาดินเค็ม ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ได้แปรเปลี่ยนเป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์ สัตว์ป่าและสัตว์ทะเลได้หวนกลับคืนถิ่นที่เคยอาศัยอีกครั้ง เป็น "**พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต**" เกิดจากการพัฒนาชายฝั่งทะเลอย่างต่อเนื่องจน**แปรเปลี่ยนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพัฒนา**ที่ยั่งยืน ต้อนรับผู้มาเยือนที่เดินทางมาศึกษาดูงานและอบรมพัฒนาอาชีพแต่ละปีไม่น้อยกว่า ๘ แสนคน และนับวันจะเพิ่มมากขึ้น ด้วยพื้นที่แห่งนี้เป็นต้นแบบการพัฒนาที่มีการบูรณาการของผู้ปฏิบัติงาน และทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูล ก่อเกิดประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน

จากนั้น ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ศาสตร์พระราชาที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริดำเนินการอยู่ คือ การศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ โดยตระหนักและสำนึกอยู่เสมอว่า การปฏิบัติหน้าที่ไม่ว่าตำแหน่งใด ๆ ก็ตาม จะต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรม คือ ความดี ความถูกต้อง หรือธรรมาภิบาลและประโยชน์สุขของประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุด ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จึงมุ่งดำเนินงานเพื่อสนองพระราชดำริในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมส่งเสริมและพัฒนาการประกอบอาชีพด้านการประมงและการเกษตร ตลอดจนปรับกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพัฒนา เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ สาธิต ฝึกอบรมให้แก่ประชาชนในทุกระดับเพื่อ "ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" ด้วยการบูรณาการการดำเนินงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนองพระราชดำริผ่านคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ หรือคณะทำงานต่าง ๆ เช่น คณะทำงานอำนวยการ คณะทำงานด้านวิชาการและคณะทำงานด้านขยายผล โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นหน่วยงานที่สร้างความรู้ ความเข้าใจในแนวพระราชดำริและติดตามผลการดำเนินงาน โดยมีการประชุมหารือของหน่วยงานร่วมทุกเดือน เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อไป

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สาธิต และพัฒนาด้านประมง การเกษตร ป่าไม้ และอื่น ๆ ในรูปแบบ "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" เพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานได้รับความรู้ และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ อีกทั้งยังได้รับความสุขความเพลิดเพลินจากกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติมอีกด้วย ตลอดจนได้รับทราบแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบ "การท่องเที่ยวเชิงพัฒนา" ได้ จึงมีวิธีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาให้กับผู้มาศึกษาดูงาน โดยเริ่มต้นด้วยการรับฟังการบรรยายเกี่ยวกับความเป็นมา ผลการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ และลงไปศึกษาดูงานในพื้นที่สาธิต ซึ่งเนื้อหาการบรรยายประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

เข้าใจ คือ การบรรยายความเป็นมาของศูนย์ฯ สภาพปัญหา แนวพระราชดำริ

(๑) นำเสนอสภาพปัญหาก่อนตั้งโครงการ คือ ส่วนแรกที่ศูนย์ฯ ต้องการให้มาศึกษาดูงานทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาและภูมิประเทศของพื้นที่ วิถีชีวิตดั้งเดิม

การประกอบอาชีพ และความเดือดร้อนของราษฎรในขณะนั้น ที่นำมาสู่แนวพระราชดำริในการจัดทำโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับราษฎร

(๒) นำเสนอพระราชดำริที่พระราชทานไว้ในการจัดตั้งศูนย์ฯ หรือพระราชดำริที่พระราชทานไว้ในโอกาสต่าง ๆ ที่ศูนย์ฯ นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานเพื่อสนองพระราชดำริ เช่น พระราชดำริด้านพัฒนาป่าไม้ พัฒนาดิน พัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาการเกษตร พัฒนาปศุสัตว์ และพัฒนาประมง พระราชดำรินี้ ผู้ศึกษาดูงานจะต้องทำความเข้าใจ เพราะเป็นหลักสำคัญที่โครงการจะใช้เป็นฐานในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับพระราชดำริ สภาพปัญหาในพื้นที่ภูมิสังคม และเกิดประโยชน์ต่อราษฎรในพื้นที่ด้วยการ "พัฒนาจากยอดเขาสู่ท้องทะเล"

(๓) รูปแบบการพัฒนา หรือการบริหารจัดการของศูนย์ฯ จะน้อมนำแนวพระราชดำริ หลักการทรงงานมาใช้ในภาคปฏิบัติ เช่น การจัดการทรัพยากรชายฝั่งแบบบูรณาการร่วมกัน เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ โดยจะพัฒนาตั้งแต่บนพื้นที่สูง คือ การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ส่วนพื้นรอยต่อป่าชายเลน และที่ราบเชิงเขา จะส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร ถัดมาเป็นพื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรมที่ไม่สามารถฟื้นฟูได้แล้ว ได้จัดสรรให้ราษฎรเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่วนพื้นที่ป่าชายเลนที่สมบูรณ์ได้อนุรักษ์และปลูกเพิ่มเติม เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ส่วนในพื้นที่อ่าวคุ้งกระเบนได้มีการอนุรักษ์หญ้าทะเล เพื่อใช้เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ ส่วนพื้นที่นอกอ่าวคุ้งกระเบนหรือน่านน้ำใกล้เคียง ได้มีการจัดสร้างที่อยู่อาศัยให้แก่สัตว์น้ำ เช่น สร้างบ้านปลา และส่งเสริมการอนุรักษ์ปะการังเพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและหลบภัยของสัตว์น้ำ ให้มีโอกาสเจริญเติบโตต่อไป ดังนั้น การบรรยายดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ผู้มาศึกษาดูงานได้ทราบถึงรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์การทำงานแบบบูรณาการร่วมกันของเจ้าหน้าที่ทุกกรมกอง พร้อมน้อมนำแนวพระราชดำริและหลักการทรงงานมาสู่การปฏิบัติจริง จนเกิดเป็นผลสำเร็จนำมาซึ่งประโยชน์สุขของประชาชน ชุมชนใกล้เคียง และประเทศชาติได้

(๔) นำเสนอผลสำเร็จและประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ ในส่วนนี้ศูนย์ฯ จะนำเสนอผลสำเร็จโดยการเปรียบเทียบภาพการดำเนินงานทั้งก่อนและหลังให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ศึกษาดูงานว่า การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินั้นสามารถทำได้จริงแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เช่น ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเกษตรกร ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การเพิ่มทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง และการท่องเที่ยวเชิงพัฒนา

เข้าถึง คือ การลงพื้นที่และฝึกปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการ ปัญหาและอุปสรรค และประโยชน์ที่ได้รับทั้งต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ โดยก่อนทำกิจกรรมวิทยากรจะกล่าวถึงแนวพระราชดำริหรือสอดแทรกหลักการทรงงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของศูนย์ฯ เช่น ปลูกป่า สร้างฝายต้นน้ำลำธาร เพาะชำกล้าไม้ ปลูกป่าชายเลน ปลูกหญ้าทะเล เขี่ยไข่ปูม้า ซั้งเชือกทำปุ้ยหมัก และศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (บ้านเกษตรกรตัวอย่าง)

พัฒนา คือ การนำหลักการและองค์ความรู้จากการศึกษาดูงานไปปฏิบัติ เช่น คณะศึกษาดูงาน หรือชุมชนที่อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลที่มีลักษณะภูมิสังคมใกล้เคียงอ่าวคุ้งกระเบน เมื่อมาศึกษาดูงานในพื้นที่จริงของศูนย์ฯ จะสามารถนำความรู้ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนไปปรับใช้ในชุมชนได้ เช่น จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดตราด ได้จัดทำสะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ที่มีต้นแบบจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

๓.๑ จัดทำหลักสูตร "ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" เพื่อปลูกฝังแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปในทุกระดับตามความเหมาะสม โดยคัดเลือกคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรจากบุคคลที่สนองงานพระราชดำริโดยตรง

สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้อย่างถูกต้อง และคัดเลือกตัวแทนภาคประชาชนที่มีผลงาน หรือประสบผลสำเร็จในการน้อมนำศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ใช้ร่วมกับการจัดทำหลักสูตรให้มีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย

๓.๒ สถาบันการศึกษา ควรบรรจุหลักสูตร "ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" ในวิชาเรียนเพื่อให้นักเรียน และนิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้ศาสตร์พระราชาอย่างเป็นระบบ โดยควรเน้น ๔ เรื่องสำคัญ คือ การพัฒนาดิน พัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาป่าไม้ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากนี้ ศาสตร์พระราชาเรื่อง ดิน น้ำ ป่าไม้ สามารถนำไปสอดแทรกในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ค่อนข้างดี คือ การจัดกิจกรรมที่ให้เด็กและเยาวชน เรียนรู้หลักคิด หลักพัฒนาของพระองค์ ผ่านกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติหรือแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามความสามารถและความถนัด

๓.๓ ประชาชนทั่วไปควรใช้สื่อต่าง ๆ เช่น โซเชียลมีเดีย สื่อโฆษณา โรงภาพยนตร์ และโทรทัศน์ โดยจัดทำเป็นสารคดีสั้น ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอใหม่ให้เข้าถึงเด็กและเยาวชน และสอดแทรกบริบทของสังคม ซึ่งองค์ประกอบที่ควรมีในสารคดีสั้น คือ ภาพการทรงงานในพื้นที่ทุรกันดาร ปัญหาที่เกิดขึ้น แนวพระราชดำริ และเปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบันให้เห็นชัดเจนว่าศาสตร์พระราชาได้สร้างประโยชน์สุขอย่างไร

๓.๔ ศึกษาดูงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในแนวพระราชดำริ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์-พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

๔.๑ เริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษา ที่จะต้องมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของศาสตร์พระราชาอย่างแท้จริง และช่วยกันปลูกฝังอย่างจริงจัง

๔.๒ การสร้างแรงบันดาลใจ ควรมีการถ่ายทอดบอกเล่าเรื่องราวพระราชประวัติการทรงงานที่น่าประทับใจที่แสดงให้เห็นถึงความรักความห่วงใยของพระบาทสมเด็จ-พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่มีต่อพสกนิกรไทย

๔.๓ การสร้างความรู้ ควรจัดโครงการระดับประเทศ ให้มีการประกวดแข่งขันความรู้เกี่ยวกับศาสตร์-พระราชาในกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เด็กและเยาวชนตามความสามารถในแต่ละด้าน โดยมีรางวัลเป็นแรงจูงใจ ถ้าทำได้สำเร็จย่อมทำให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ต้องการไปศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพิ่มเติม จึงจะเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

๔.๔ การเอาจริงเอาจัง เครือข่ายที่เกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต้องพัฒนาบุคลากรและวิธีการขยายผลความรู้ด้านศาสตร์พระราชาให้เข้าถึงเด็กและเยาวชน โดยเน้นการมาอยู่ค่าย และทำกิจกรรมตามรอยแนวความคิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้สัมผัสของจริงผ่านการทำกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม

๔.๕ พัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่พร้อมให้บริการแก่เกษตรกร นักท่องเที่ยว และผู้สนใจ ได้เข้ามาศึกษารูปแบบการพัฒนาตามแนวพระราชดำริในสภาพพื้นที่ต่าง ๆ

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

๕.๑ ด้านน้ำจืดเพื่อการอุปโภคบริโภคและเพื่อการเกษตร

๕.๑.๑ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ขาดแคลนน้ำจืดเพื่อการอุปโภคบริโภค และเพื่อใช้ในการเกษตรตลอดจนน้ำที่มีอยู่จะมีความเค็มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูแล้ง ระหว่างเดือนมีนาคม - พฤษภาคม เนื่องจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นน้ำต้นทุน

๕.๑.๒ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ประสบปัญหาน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค และเพื่อใช้ในการเกษตรมีคุณภาพไม่เหมาะสม เนื่องจากน้ำจืดดังกล่าวจะเป็นน้ำเปรี้ยวหรือมีความเป็นกรดสูงมาก มี pH ประมาณ ๓.๐๐ ซึ่งไม่เหมาะสมต่อการอุปโภคบริโภค และเพื่อใช้ในการเกษตร

๕.๒ ด้านบุคลากร

๕.๒.๑ ทัศนคติและความเข้าใจของผู้บริหารระหว่างหน่วยงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้การดำเนินงานสนองพระราชดำริเกิดความคลาดเคลื่อนและไม่ชัดเจน เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ยังคงมุ่งดำเนินงานตามนโยบายของกรม กอง ที่ตนเองสังกัดเป็นหลัก ผนวกกับปัจจุบันผู้บริหารยังคงมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย

๕.๒.๒ ขาดบุคลากร ข้าราชการอยู่ปฏิบัติงานประจำ ส่งผลให้การดำเนินงานสนองพระราชดำริขาดการวางแผนที่ต่อเนื่อง

๕.๒.๓ ขาดอัตรา และเลขที่ประจำตำแหน่งปฏิบัติงานที่ศูนย์ฯ ทำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ไม่มีบุคลากรอยู่ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

๕.๒.๔ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากผลการดำเนินงานในพื้นที่ไม่สามารถนำไปประกอบการพิจารณาปรับเลื่อนวิทยฐานะได้

๕.๓ ด้านงบประมาณ

- ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากต้นสังกัด ส่งผลให้การปฏิบัติงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ เกิดความล่าช้าและขาดการพัฒนาเชิงรุกที่ทันท่วงที เนื่องจากต้องรองบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

๖.๑ ลงพื้นที่พบปะชุมชนในพื้นที่ที่มีปัญหาด้านการประกอบอาชีพ หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อตรวจสอบปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

๖.๒ นำผู้นำชุมชน หรือเกษตรกรศึกษาดูงานการพัฒนาของศูนย์ฯ หรือศูนย์เรียนรู้ที่ดำเนินการโดยเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ

๖.๓ จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพตามความต้องการของเกษตรกร (ระเบิดจากข้างใน) และสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ (ภูมิสังคม) เพื่อขยายผลองค์ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรสู่เกษตรกร

๖.๔ ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสานและทฤษฎีใหม่ พร้อมทั้งการรวมกลุ่มของเกษตรกรและจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบ

นายวีระ ศรีคงรักษ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร ได้ให้ข้อมูลว่า

นายวีระ ศรีคงรักษ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปัจจุบันอายุ ๖๙ ปี อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๐/๓ หมู่ ๘ ตำบลรำพัน อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี อดีตประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ผสมผสานในพื้นที่ ๖ ไร่ ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลองกอง และพริกไทย และรับจ้างทั่วไป แต่กลับประสบกับปัญหาผลผลิตมีจำนวนน้อย ขาดคุณภาพ เนื่องจากเกิดสภาวะการขาดน้ำของพืช จึงส่งผลให้ครอบครัวเกิดปัญหาการขาดทุนและหนี้สินตามมา ต่อมาในปี ๒๕๓๘ จึงตัดสินใจเข้าร่วมการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ด้านการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างจริงจัง เช่น การผลิตข้าวพันธุ์ดีครบวงจร การผลิตผักและไม้ผลอนามัย และการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ จากนั้นเมื่อปี ๒๕๔๗ นายวีระ ศรีคงรักษ์ จึงตัดสินใจนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในการประกอบอาชีพของตนเองใหม่อีกครั้ง บนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด ๑๒ ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒ ส่วน คือ (๑) ที่อยู่อาศัย และ (๒) ทำการเกษตร เช่น ผลิตเห็ด

ครบวงจร ตั้งแต่โรงผลิตก้อนเห็ด โรงเตานึ่ง โรงอนุบาลก้อนเชื้อ และโรงเรือนเปิดดอก ดำเนินการผลิตเห็ดชนิดต่าง ๆ เช่น เห็ดนางฟ้า เห็ดขอน เห็ดนางรมฮังการี เห็ดหลินจือ และเห็ดโคนญี่ปุ่น (๓) ปลูกไม้ผล (๔) ปลูกยางพาราและ (๕) เลี้ยงไก่ แล้วเข้าร่วมโครงการเพาะเห็ดเศรษฐกิจกับทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จนสามารถเพาะเห็ดนางฟ้าได้ จำนวน ๓,๐๐๐ ก้อน เพื่อนำมาประกอบเป็นอาหารในครัวเรือน และจำหน่ายเป็นอาชีพเสริมจากการทำสวนไม้ผล ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต่อมาชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงเกิดความสนใจ จึงรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มผลิตเห็ดเศรษฐกิจ โดยมีนายวีระ ศรีคงรักษ์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม (ปัจจุบันมีสมาชิก ๑๘ ราย) และตั้งบ้านของนายวีระ ศรีคงรักษ์ เป็นศูนย์เรียนรู้การเพาะเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร เพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน และจัดจำหน่ายดอกเห็ดและก้อนเชื้อเห็ดอีกด้วย ซึ่งผลผลิตที่ได้จะมีแม่ค้าจากพัทยา และบริเวณรอบหมู่บ้านมารับซื้อ โดยการผลิตก้อนเห็ดจะใช้วัสดุ คือ ขี้เลื่อย ๑๐๐ กิโลกรัม รำละเอียด ๓.๖ กิโลกรัม กากถั่วเหลือง ๐.๕ กิโลกรัม กากข้าวโพด ๑ กิโลกรัม ดีเกลือ ๐.๑ กิโลกรัม และปูนขาว ๑ กิโลกรัม แล้วนำวัสดุทั้งหมดมาคลุกเคล้าให้เข้ากัน โดยพรมน้ำให้มีความชื้นพอเหมาะ วิธีการตรวจความชื้นว่าพอเหมาะหรือไม่ ให้ใช้มือกำวัสดุเพาะที่ผสมกันดีแล้ว ๑ กำมือ บีบให้แน่นจะไม่มีน้ำไหลออกมา ก่อนจะบรรจุใส่ถุงพลาสติกที่ใช้เพาะเห็ดให้แน่น ซึ่งควรบรรจุให้หมดภายในวันเดียว ถุงก้อนเชื้อจะมีน้ำหนักประมาณ ๘๐๐ กรัม เมื่ออัดก้อนเชื้อแน่นดีแล้วใส่คอขวดพลาสติกจุกด้วยสำลีและปิดฝาจุกพลาสติก แล้วนำก้อนเชื้อที่ได้ไปนึ่งฆ่าเชื้อทันที เป็นเวลา ๓ - ๔ ชั่วโมง นับตั้งแต่อุณหภูมิน้ำเดือด และนำก้อนเห็ดที่นึ่งได้ที่แล้วออกจากถังนึ่ง ทิ้งไว้ให้เย็น แล้วทำการเขี่ยเชื้อเห็ดที่ทำการเลี้ยงไว้ในเมล็ดข้าวฟ่าง ประมาณ ๑๐ - ๒๐ เมล็ด/ก้อน และนำก้อนเชื้อเห็ดที่ถ่ายเรียบร้อยแล้ว บ่มในโรงบ่มก้อนเชื้อต่อไป

จากนั้นเมื่อใส่เชื้อเห็ดลงในถุงก้อนเชื้อแล้ว จะนำไปบ่มเชื้อในโรงเรือนที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีอุณหภูมิประมาณ ๒๙ - ๓๒ องศาเซลเซียส เพื่อให้เส้นใยเจริญในก้อนเชื้อ และต้องหมั่นตรวจดูแมลง เช่น มด แมลงสาบ ปลวก หรือไรต่าง ๆ หากพบให้รีบนำก้อนเชื้อออกไปกำจัดทันทีหรืออาจพ่นด้วยสารกำจัดสมุนไพร เช่น ตะไคร้หอม รอบโรงบ่ม โดยเห็ดนางฟ้า เห็ดนางรมฮังการี เห็ดขอน และเห็ดหลินจือ จะใช้เวลาในการบ่มก้อนเชื้อประมาณ ๒๕ วัน ส่วนเห็ดโคน-ญี่ปุ่น จะใช้เวลาในการบ่มก้อนเชื้อประมาณ ๔๕ วัน จากนั้นเมื่อเส้นใยเจริญเติบโตเต็มก้อนแล้ว จะนำก้อนเห็ดเข้าโรงเปิดดอกที่มีอุณหภูมิประมาณ ๑๘ - ๒๕ องศาเซลเซียส รดน้ำวันละ ๒ ครั้ง เห็ดจะทยอยออกดอก สามารถเก็บผลผลิตดอกเห็ดจำหน่ายต่อไป

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้การเพาะเห็ดเศรษฐกิจครบวงจรของนายวีระ ศรีคงรักษ์ เป็นศูนย์เรียนรู้ในด้านการเพาะเห็ดอย่างครบวงจร เป็นผู้ถ่ายทอดและให้ความรู้ในเรื่องการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ เริ่มจากการผลิตก้อนเห็ด การบ่มก้อนเชื้อ การเปิดดอกและการเก็บเกี่ยว ตลอดจนการจำหน่ายผลผลิต เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง **"ทำการเกษตรและเพาะเห็ดเศรษฐกิจแบบพออยู่ พอกิน ไม่จ้างแรงงาน ใช้แรงงานครอบครัวเท่าที่มีอยู่ ไม่ใช้สารเคมี"** จึงส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของนายวีระ ศรีคงรักษ์ เป็นที่ต้องการของตลาดและมีกลุ่มผู้บริโภคสนใจเข้ามาติดต่อขอรับซื้อเป็นประจำ โดยมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิกภายในกลุ่มและผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชม ประกอบกับการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ทำให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ไม่เดือดร้อนและยังเป็นที่ปรึกษาให้กับสมาชิกภายในกลุ่มและผู้ที่สนใจในเรื่องการประกอบอาชีพการเพาะเห็ดเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี

จากนั้น นายวีระ ศรีคงรักษ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ควรปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง เพื่อให้สมาชิกเห็นและเข้าใจถึงการถ่ายทอดประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จจนสมาชิกภายในกลุ่มและผู้ที่สนใจในเรื่องการประกอบอาชีพการเพาะเห็ดเศรษฐกิจสามารถนำไปปรับปฏิบัติตามได้ในอนาคต

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ควรมีกระบวนการแนะนำวิธีการปฏิบัติเบื้องต้นให้กับผู้เข้ามาศึกษาดูงาน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เข้าใจง่ายก่อนจะทดลองลงมือปฏิบัติจริง

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติอย่างไร

ควรมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ เกิดความเข้าใจและนำองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตจริงได้ โดยเริ่มจากเรื่องที่ง่ายหรือสามารถนำไปปรับใช้ได้ภายในสถาบันครอบครัว

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรมีการจัดอบรมหรือสรรหาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจพิเศษในแขนงต่าง ๆ อาทิ การปลูกข้าว การปลูกพืชสวน พืชไร่ การเลี้ยงสัตว์ การประมง ฯลฯ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวิชาการ รวมทั้งจัดหาพื้นที่ปฏิบัติจริงให้เด็กและเยาวชนได้ลงมือปฏิบัติตามความชอบ ความถนัดของผู้เรียนเอง เพื่อเน้นสร้างแรงบันดาลใจจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ พร้อมอธิบายความสำคัญของการผลิตอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตของประชากรในประเทศ เพราะหากในอนาคตขาดแคลนคนประกอบอาชีพด้านการเกษตรจะเกิดวิกฤตทางด้านอาหาร

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

- ไม่มี

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

ควรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเอง ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ เช่น แปลงปลูกข้าว หญ้าเลี้ยงสัตว์ บ่อเก็บน้ำ ทำประมง และปลูกไม้ผลสำหรับบริโภคตามฤดูกาล ยึดหลักบริหารจัดการชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่หวังความร่ำรวย มีความสุขในครอบครัว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และหยิบยื่นโอกาสให้ผู้อื่นอยู่เสมอ

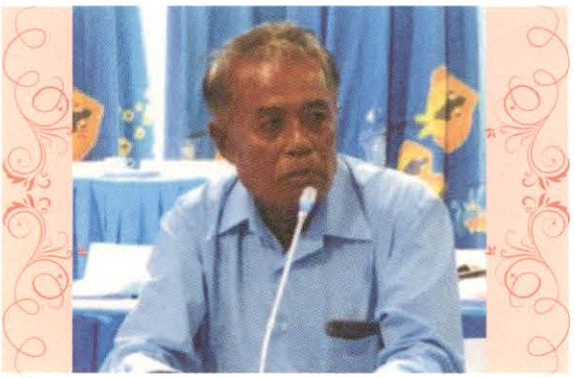

นายดำรง เสนาะสรรพ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม ได้ให้ข้อมูลว่า

นายดำรง เสนาะสรรพ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปัจจุบันอายุ ๗๐ ปี อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ ๔๗/๑ หมู่ ๗ ตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี อดีตเคยรับจ้างทำการเกษตร ทำไร่ และทำสวน เฉลี่ยวันละ ๓๐ บาท ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง ต่อมาเมื่อปี ๒๕๓๐ ได้รับโอกาสในการจัดสรรพื้นที่จากการสำรวจพื้นที่ถือครองของราษฎรในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อรับรองสิทธิทำกิน (สทก.) ทั้งหมด ๑๐ ไร่ เพื่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน และเป็นการเลี้ยงกุ้งระบบเปิด แต่ขณะนั้นยังคงมีการใช้สารเคมีในการเลี้ยงมาโดยตลอด ส่งผลทำให้เกิดปัญหาสุขภาพและหนี้สินจำนวนมาก จนกระทั่งเมื่อปี ๒๕๔๘ ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการฟื้นฟูอาชีพการเลี้ยงสัตว์น้ำจากศูนย์ศึกษาการพัฒนา

อ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีนักวิชาการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ คอยให้คำแนะนำการเลี้ยงกุ้งระบบกึ่งปิด โดยไม่ใช้สารเคมีและใช้จุลินทรีย์ในการเตรียมบ่อหรือตลอดระยะเวลาของการเลี้ยง จึงทำให้การเลี้ยงกุ้งประสบผลสำเร็จ มีเงินเหลือเก็บ และชำระหนี้สินทั้งหมดได้ จากนั้นบ้านของนายดำรง เสนาะสรรพ์ จึงได้รับการจัดตั้งให้เป็นศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม เพื่อใช้เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจมาเข้าร่วมศึกษาดูงาน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สมุนไพรกับจุลินทรีย์ในการเลี้ยงกุ้ง เพื่อย่อยสลายของเสียและปรับสภาพพื้นบ่อในการแก้ปัญหา ผ่านการควบคุมคุณภาพน้ำและปริมาณอาหารที่ให้ เพราะจะมีผลต่อการหมักหมมของเสียที่ก้นบ่อ ส่วนพื้นที่ว่างจะดำเนินการปลูกพืชผักสวนครัวและผลไม้จำนวนมาก เช่น มังคุด และมะพร้าว ซึ่งสามารถปลูกง่ายและขึ้นเองตามธรรมชาติ ดังนั้น การทำการเกษตรของครอบครัวจึงเป็น "**การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่พึ่งพาตนเอง ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก หากเหลือจะนำไปขาย เปรียบเสมือนตู้เย็นส่วนตัวขนาดใหญ่ที่ไม่ต้องใช้ไฟฟ้า**" แล้วแบ่งปันองค์ความรู้ ประสบการณ์ให้กับผู้ที่สนใจประกอบอาชีพการเกษตรด้านการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม จึงส่งผลให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบไป

จากนั้น นายดำรง เสนาะสรรพ์ เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไรที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ ความเข้าใจและมีการนำไปใช้

มีการส่งเสริมให้กลุ่มหรือผู้สนใจได้มีโอกาสเรียนรู้และลงพื้นที่ปฏิบัติจริงตามศาสตร์พระราชา เพื่อให้บุคลากรร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำความรู้ที่ได้รับไปแนะนำให้บุคลากรในพื้นที่ได้นำไปปรับใช้ในชีวิตต่อไป

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

มีกระบวนการส่งเสริมแนวทางการประกอบอาชีพด้านการเกษตรแบบครบวงจร โดยใช้ศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชลประทานน้ำเค็มเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดศาสตร์พระราชา พร้อมทั้งให้คำแนะนำผ่านแปลงสาธิตที่ประสบผลสำเร็จ จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงต่อไปได้

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติอย่างไร

- ควรสร้างแรงบันดาลใจในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่เด็กและเยาวชน โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีการเดินทางไปศึกษาดูงานกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ
- ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
- ควรมีการให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นระบบ

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรมีการปลูกฝังเรื่องศาสตร์พระราชาให้กับเด็กและเยาวชน ตั้งแต่สถาบันครอบครัว และสถานศึกษา ดังนั้นผู้ปกครองและครูผู้สอนควรมีทักษะ ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักศาสตร์พระราชาที่ดี เพื่อให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์และแรงบันดาลใจให้กับเด็กและเยาวชนนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

- ไม่มี

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

ควรมีการจัดฝึกอบรม เปิดศึกษาดูงานในพื้นที่ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้สนใจในเขตชุมชนรอบพื้นที่ได้ลองปฏิบัติ และสามารถถ่ายทอดความรู้เป็นประสบการณ์ให้แก่ผู้สนใจ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตและขยายผลไปสู่ชุมชนต่อไปได้

นายฉลวย จันทแสง เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตผักและผลไม้ปลอดภัย ได้ให้ข้อมูลว่า

นายฉลวย จันทแสง เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตผักและผลไม้ปลอดภัย ประเภทการเกษตรผสมผสาน จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปัจจุบันอายุ ๖๖ ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑๘/๒ หมู่ที่ ๗ ตำบลรำพัน อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เดิมประกอบอาชีพทำนาข้าวและทำการเกษตรผลไม้ ที่ใช้ปุ๋ยและสารเคมีมาโดยตลอด ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง เกิดปัญหาสุขภาพและหนี้สิน จากนั้นเมื่อปี ๒๕๔๔ นายฉลวย จันทแสง จึงลองปรับเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรแบบปลอดสารพิษ โดยเลือกใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารสกัดชีวภาพด้วยตนเอง แต่กลับพบว่าทุนการผลิตช่วงปีแรกที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารสกัดชีวภาพ ยังมีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่อง และต้นทุนการผลิตกลับยังสูงขึ้นเมื่อเทียบเท่ากับขณะที่เลือกใช้ปุ๋ยเคมี ต่อมาได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรม และได้รับการสนับสนุนด้านความรู้ทางการเกษตรและปัจจัยการผลิตจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เช่น การปลูกผักและผลไม้ปลอดสารพิษ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ดำเนินงานในพื้นที่ของตนเองอยู่เสมอ บนพื้นที่ที่ถือครองทั้งหมด ๑๖ ไร่ โดยแบ่งพื้นที่สำหรับดำเนินการเกษตรออกเป็น ๖ ส่วน คือ (๑) ที่พักอาศัย (๒) โรงเรือน (๓) สระน้ำ (๔) ปลูกผักและไม้ผล เช่น ทุเรียน มังคุด ลองกอง มะนาว มะกรูด กาแฟ พริก ข่า ตะไคร้ (๕) ปลูกพริกไทย และ (๖) ปลูกไม้เศรษฐกิจ เช่น ยางนา ตะเคียนทอง เคี่ยม สะเดา และมะฮอกกานี เพื่อทำกิจกรรมการเกษตรเป็นรูปแบบไม้ผลผสมผสาน โดยในพื้นที่มีการปลูกไม้ผลหลายชนิด และได้มีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพสูตรต่าง ๆ ไว้ใช้ในแปลงเพื่อลดการใช้สารเคมี เพื่อให้ปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค นายฉลวย จันทแสง จึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของกลุ่มผลิตผักและผลไม้ปลอดภัย และตั้งให้บ้านของนายฉลวย จันทแสง เป็นศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตผักและผลไม้ปลอดภัยนับจากนั้นเป็นต้นมา

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ด้านผลิตผักและผลไม้ปลอดภัยของนายฉลวย จันทแสง เป็นศูนย์เรียนรู้ขนาดกลาง ที่ใช้เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้มากมายให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน เนื่องจากนายฉลวย จันทแสง เป็นเกษตรกรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ใช้ภูมิปัญญาคิดค้นน้ำสกัดชีวภาพจากสมุนไพรต้นมหาปราบ เพื่อรักษาโรครากเน่าโคนเน่าทุเรียน จนประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในเรื่องการปลูกทุเรียนที่มีชื่อเสียง โดยเลือกใช้สารสกัดชีวภาพ เข้าประกวดงานวันเกษตรของดีจังหวัดจันทบุรี จนได้รับรางวัลชนะเลิศทุเรียนหมอนทองคุณภาพดีของจังหวัดและรางวัลเกษตรกรดีเด่น “สาขาเกษตรกรทำสวน” จังหวัดจันทบุรี นอกจากนี้นายฉลวย จันทแสง ยังเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ดีมีอัธยาศัยที่ดีต่อผู้ที่เข้ามาศึกษาและชมศูนย์เรียนรู้ดังกล่าว โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง “**ทำการเกษตรแบบพออยู่พอกิน ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ไม่ใช้สารเคมี ถ่ายทอดความรู้ด้วยการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเป็นกันเอง**” จึงส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ของนายฉลวย จันทแสง เป็นที่ต้องการของตลาดและมีกลุ่มผู้บริโภคสนใจเข้ามาติดต่อขอรับซื้ออย่างต่อเนื่อง จึงสามารถสร้างรายได้รวมเฉลี่ยปีละ ๓๐๐,๐๐๐ - ๔๐๐,๐๐๐ บาท

จากนั้น นายฉลวย จันทแสง เกษตรกรศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านการผลิตผักและผลไม้ปลอดภัย ได้ตอบประเด็นคำถามของคณะกรรมาธิการและคณะทำงาน สรุปได้ ดังนี้

๑. ศาสตร์พระราชาที่ดำเนินการอยู่ มีปรัชญา จุดมุ่งหมาย วิธีการ กระบวนการดำเนินการอย่างไร ที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจ และมีการนำไปใช้

ควรเน้นในเรื่องการพึ่งตนเอง ลดการใช้สารเคมี เพื่อลดรายจ่ายหรือลดต้นทุนในการประกอบอาชีพ ให้เห็นผลชัดเจน เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานทราบว่า "สามารถทำได้โดยเริ่มจากตนเอง แล้วจึงจะนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน"

๒. มีวิธีการและกระบวนการอย่างไรเพื่อให้ผู้มาศึกษาดูงานเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา และสามารถนำไปขยายผลได้

ควรแนะนำให้ผู้สนใจตรวจสอบต้นทุนชีวิตของตนเองว่ามีอะไรบ้าง มีพื้นที่เท่าไร และควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เช่น หากมีพื้นที่น้อยควรปลูกพืชหลายระดับ หลายชนิด ในลักษณะเกษตรผสมผสานขนาดเล็ก โดยการปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก เพื่อลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็นของครอบครัว

๓. มีแนวทางและข้อคิดเห็นในการนำศาสตร์พระราชาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติอย่างไร

สถานศึกษาควรนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ไว้ในกระบวนการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย หรือผ่านการเดินทางไปศึกษาสถานที่จริงของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้เยาวชนรู้สึกสนุก ชื่นชอบ แล้วปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันมากขึ้น

๔. มีข้อคิดเห็นและวิธีการที่จะนำศาสตร์พระราชาเข้าไปสู่วิถีชีวิตอย่างยั่งยืนของเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับอย่างไร

ควรเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว เช่น การเดินทางไปศึกษาสถานที่จริงของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้เยาวชนทราบและเรียนรู้ถึงพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และนำเอาศาสตร์พระราชาไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นให้เยาวชนทุกระดับเกิดแรงบันดาลใจได้อย่างยั่งยืน

๕. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ปัญหา พื้นที่ที่ใช้สำหรับรับรองไม่เพียงพอกับความต้องการของกลุ่มผู้เดินทางมาศึกษาดูงาน เช่น ลานจอดรถ และห้องน้ำ

๖. มีการนำแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ไปประยุกต์หรือขยายผลสู่ชุมชนรอบพื้นที่อย่างไร

ควรมีการขยายผลการปลูกพืชแบบผสมผสานสู่ชุมชนโดยรอบพื้นที่ แต่ที่ผ่านมามีเพียง ๒ - ๓ รายเท่านั้น เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่นิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยวกันเป็นจำนวนมาก

ศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี (เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ นาฬิกา)

นายประจวบ ลีรักษาเกียรติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะ ได้ให้ข้อมูลกับคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา เยี่ยมชมพื้นที่เกษตรดินเค็ม และพื้นที่ชายฝั่งทะเล ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเยี่ยมชมและศึกษาหาความรู้ทางการเกษตรเกี่ยวกับการปรับปรุงดินเค็ม และพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยสรุป ดังนี้

ในอดีตที่ผ่านมาพื้นที่บริเวณอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี ติดชายฝั่งภาคตะวันออกที่อุดมด้วยทรัพยากรอันมีค่า แต่กลับต้องมีสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงจากการทำประมงผิดวิธี เช่น การจับสัตว์น้ำเกินกำลังการผลิตของธรรมชาติ ประกอบกับพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณชายฝั่งถูกบุกรุกทำลาย ส่งผลให้น้ำทะเลรุกล้ำพื้นที่ราบลุ่มภาคการเกษตร จนเกิดปัญหาดินเค็มและผลผลิตได้รับความเสียหาย จึงนำไปสู่การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้บริเวณภูเขา เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินใหม่ ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ จึงมีพระราชดำริให้พิจารณาพื้นที่ที่เหมาะสมกับการจัดทำโครงการพัฒนาอาชีพการประมงและการเกษตรในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลของจังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๔ ให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้น โดยทำหน้าที่ศึกษาวิจัย และพัฒนาอาชีพการประมงและการเกษตรในเขตพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ภายใต้แนวคิด "**การพัฒนาจากยอดเขาสู่ท้องทะเล**" พร้อมบูรณาการความรู้ทางวิชาการควบคู่ไปกับภูมิปัญญาคนในท้องถิ่น โดยมุ่งหวังให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม เพื่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยเริ่มต้นจากการฟื้นฟูและบำรุงรักษาทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้บริเวณพื้นที่ศูนย์ฯ มีการปลูกป่าทดแทน การสร้างฝายชะลอน้ำ เพื่อคืนความชุ่มชื้นแก่บริเวณแนวฝาย รวมไปถึงการส่งเสริมปลูกหญ้าแฝก เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน ทำให้ปัจจุบันอ่าวคุ้งกระเบนมีพื้นที่ป่าไม้ที่สมบูรณ์มากถึง ๑๑,๓๗๐ ไร่ ปรับเปลี่ยนภูเขาแห้งแล้งให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง และในขณะนี้พื้นที่รอยต่อบริเวณเชิงเขากับป่าชายเลนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรให้มีความหลากหลาย ทั้งการปลูกพืชเศรษฐกิจ การเพาะเห็ดเศรษฐกิจ การเลี้ยงและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้งและชันโรง การเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่าย ส่วนพื้นที่ตลอดชายฝั่งได้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ สร้างสมดุลของระบบนิเวศจากพื้นที่ป่าชายเลนเดิมที่เหลืออยู่ ๖๑๐ ไร่ จนสามารถฟื้นฟูขยายพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

ถึง ๑,๓๐๐ ไร่ และยังมีการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในระบบชลประทานน้ำเค็มที่ได้มาตรฐานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติในท้องทะเลยังมุ่งเน้นให้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรประมงให้กลับคืนสู่ความสมบูรณ์ โดยมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ สร้างบ้านปลา จัดตั้งธนาคารปูไข่ ส่งเสริมการอนุรักษ์ปะการังและหญ้าทะเลในพื้นที่กว่า ๑,๒๔๕ ไร่ และมีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ พะยูน สัตว์น้ำใกล้สูญพันธุ์กลับหวนคืนถิ่น และมีปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถทำประมงได้ทั้งบริเวณชายฝั่งและในทะเลตลอดทั้งปี จากการมุ่งมั่นพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ “จากยอดเขาสู่ท้องทะเล” ตลอดระยะเวลากว่า ๓๔ ปี ทำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้เป็น “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” ศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร แหล่งศึกษาดูงาน และฝึกอบรมไปจนถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงพัฒนา สร้างความรู้และความเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยวกว่าปีละ ๘ แสนคน เนื่องจากอ่าวคุ้งกระเบนเคยเป็นพื้นที่เสื่อมโทรม ได้พลิกฟื้นกลับมาสมบูรณ์อีกครั้ง มีปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ระบบนิเวศชายฝั่งอยู่ในภาวะสมดุล เกษตรกรมีพื้นที่มีอาชีพ และรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้อย่างยั่งยืน

สภาพป่าไม้ในอดีต

สภาพป่าไม้ในปัจจุบัน

ปัจจุบันการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีลักษณะ “สหวิทยาการ” โดยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เพื่อสร้างรายได้และใช้ทรัพยากรท้องถิ่นหลายกิจกรรม ครอบคลุมถึงการรักษาสภาพป่าโดยการส่งเสริมการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เป็นสำคัญ เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ การเลี้ยงปลา และหอย เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และประสบการณ์แก่เกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงกุ้ง เพื่อที่จะยกระดับฐานะความเป็นอยู่อาชีพของราษฎรบริเวณรอบอ่าวคุ้งกระเบน และพื้นที่ใกล้เคียงโดยมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการประมง และการเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตของประเทศ และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาด้านการประมง ตลอดจนพัฒนากิจกรรมทางด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความสมดุลตามธรรมชาติ ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จึงเป็นทั้งตัวอย่างและต้นแบบสำหรับเกษตรกร และผู้สนใจที่สามารถแวะเวียนมาศึกษาการจัดการทรัพยากรชายฝั่งตามแนวพระราชดำริ เพื่อปรับใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน จึงจำแนกพื้นที่แปลงสาธิตที่สำคัญได้ ดังนี้

ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

มีการเพาะชำกล้าไม้ป่าชายเลน ไม้ยืนต้น และไม้ประดับ พร้อมบำรุงดูแลแปลงอนุรักษ์พันธุกรรมพืชไม้ป่าชายเลน ป่าชายหาด และสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น ต้นโกงกาง แสมขาว ลำพูทะเล แสมทะเล โปรงแดง โปรงขาว ฝาด ตีนเป็ด แคทะเล หงอนไก่ทะเล ตาตุ่มทะเล รักทะเล ผักบุ้งทะเล สำมะง่า เบญจมาศน้ำเค็ม หญ้าทะเล ลำพู ลำแพน เตยทะเล และต้นดอกลำเจียก เพื่อขยายผลการปลูกและบำรุงต้นไม้ป่าชายเลน และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ด้วยการปลูกหวายเสริมป่า ๑๒๐ ไร่ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ โดยการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นจำนวนกว่า ๖๐ แห่ง และส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกตลอดจนสนับสนุนสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน

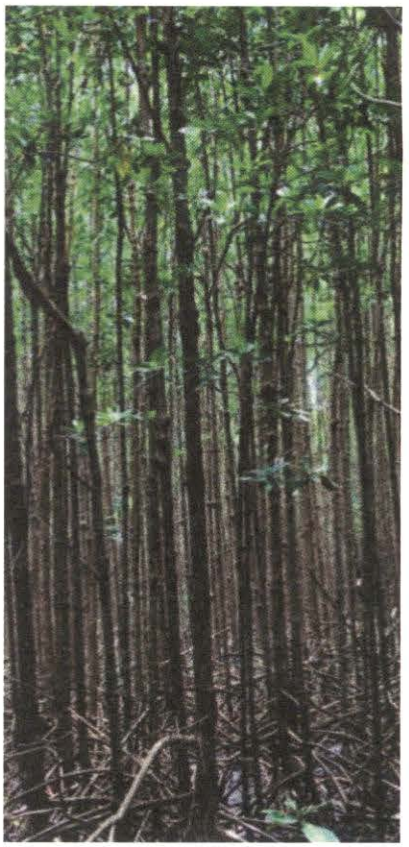

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

เป็นการจัดทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพราษฎรในเขตพื้นที่บริเวณรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ด้วยการพัฒนาการดำเนินงานสู่การท่องเที่ยว โดยมุ่งเผยแพร่ความรู้และความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับศักยภาพเชิงวัฒนธรรม วิถีชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเพิ่มขีดความสามารถของพื้นที่ได้อย่างบูรณาการ เช่น กิจกรรมพายเรือคายัค กิจกรรมปลูกป่าชายเลน และเพิ่มจุดชมวิว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็น "การท่องเที่ยวเชิงพัฒนา" ซึ่งนักท่องเที่ยว หรือผู้ศึกษาดูงานจะได้รับความรู้ในแขนงต่าง ๆ ที่สามารถนำไปปฏิบัติหรือประกอบอาชีพได้ พร้อมทั้งได้รับความเพลิดเพลินในระหว่างท่องเที่ยวอีกด้วย โดยมีผู้สนใจเข้ามาใช้บริการเฉลี่ยปีละไม่น้อยกว่า ๘๐๐,๐๐๐ คน และมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในทุกปี จนทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ราษฎรและชุมชนในพื้นที่โครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบไป

ด้านส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

- โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งทะเลรอบอ่าวคุ้งกระเบน เป็นต้นแบบของความสำเร็จ “ด้านการเลี้ยงกุ้งทะเลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม” ได้มาตรฐาน GAP และ COC โดยมีการรวมกลุ่มเกษตรกร “สหกรณ์ประมงคุ้งกระเบน จำกัด” และ “กลุ่มเกษตรกรเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลด้วยระบบชลประทานน้ำเค็ม” มีพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำรอบอ่าวคุ้งกระเบนประมาณ ๑,๐๙๙ ไร่ โดยมีผลผลิตสัตว์น้ำในพื้นที่เฉลี่ยปีละประมาณ ๑,๔๘๙.๙๗ ตัน หรือคิดเป็นมูลค่าประมาณ ๑๙๗.๙๗ ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีการรณรงค์ให้เกษตรกรในพื้นที่ร่วมกันปลูกป่าชายเลนหลังแปลงนากุ้ง เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์อยู่เสมอ

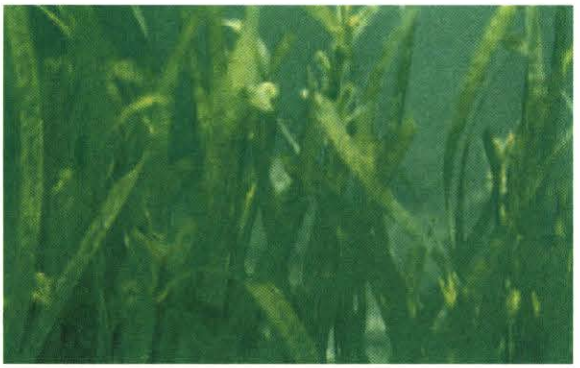

- การส่งเสริมการเลี้ยงหอยนางรม เพื่อใช้ประโยชน์ในการบำบัดน้ำทิ้งจากการเลี้ยงกุ้งทะเลด้วยวิธีธรรมชาติ โดยสามารถลดปริมาณแพลงก์ตอนและคาร์บอนไดออกไซด์ในน้ำได้ถึง ๔๕๕.๙๓ กิโลกรัม CO_2 ต่อปี ผ่านการนำไปใช้ในกระบวนการสร้างเปลือกของหอยนางรม

- การผลิตปุ๋ยหมักจากดินเลนนากุ้ง เป็นการนำตะกอนเลนที่เกิดจากการเลี้ยงกุ้งทะเล มาทำปุ๋ยหมักดินเลนนากุ้ง โดยนำดินเลนจากนากุ้งมาหมักกับฟางข้าว หรือเปลือกผลไม้ เพื่อเปลี่ยนของเสียจากการเลี้ยงกุ้งทะเลให้เกิดประโยชน์ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังช่วยลดปริมาณของเสียและนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านการเกษตร เช่น การปลูกผักสวนครัว ไม้ดอกไม้ประดับ จึงสามารถผลิตปุ๋ยหมักดินเลนนากุ้งได้ถึงปีละประมาณ ๓๐,๐๐๐ กิโลกรัม

การส่งเสริมธนาคารปูม้า

ด้วยจัดทำธนาคารปูม้าเพื่อเพิ่มพูนทรัพยากรปูม้าภายในอ่าวคุ้งกระเบน และพื้นที่ใกล้เคียง โดยการร่วมมือกับชาวประมงในพื้นที่ รวบรวมแม่ปูม้าที่มีไข่นอกกระดองเฉลี่ยปีละ ๔๘,๐๐๐ ตัว เพื่อให้แม่ปูม้าที่มีไข่แก่นอกกระดองได้มีโอกาสเขี่ยไข่ตามธรรมชาติก่อนแม่ปูม้าจะถูกนำไปใช้ประโยชน์ อันจะส่งผลให้ทรัพยากรปูม้าทั้งในและนอกอ่าวคุ้งกระเบนมีปริมาณเพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้ปัจจุบันชาวประมงสามารถจับปูม้าภายในอ่าวคุ้งกระเบนได้ผลผลิตเฉลี่ยวันละ ๑๒ - ๑๔ กิโลกรัม หรือคิดเป็นมูลค่า ๑,๘๐๐ - ๒,๑๐๐ บาทต่อวัน ส่วนการทำประมงปูม้าด้านนอกอ่าวคุ้งกระเบน จะได้รับผลผลิตเฉลี่ยวันละ ๘๐ - ๑๒๐ กิโลกรัม หรือคิดเป็นมูลค่า ๑๒,๐๐๐ - ๑๘,๐๐๐ บาทต่อวัน

การเพิ่มปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง

- เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำชายฝั่งเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ สามารถจัดจำหน่าย แจกจ่าย และปล่อยลงสู่อ่าวคุ้งกระเบนและแหล่งน้ำธรรมชาติได้ถึงปีละไม่ต่ำกว่า ๒๕ ล้านตัว เช่น ปลานวลจันทร์ทะเล ปลากะรังดอกแดง หรือปลาเก๋าดอกแดง กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย ปลากะพงขาว ปลาอีกง ปลากะรัง ปลาช่อนทะเล ปลาหมอทะเล ปลาค้างคาว ฉลามเสือดาว เต่าตะนุ ปูทะเล หอยนางรม และหอยหวาน เพื่อเพิ่มทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งให้มีความสมบูรณ์ที่ยั่งยืนสืบไป

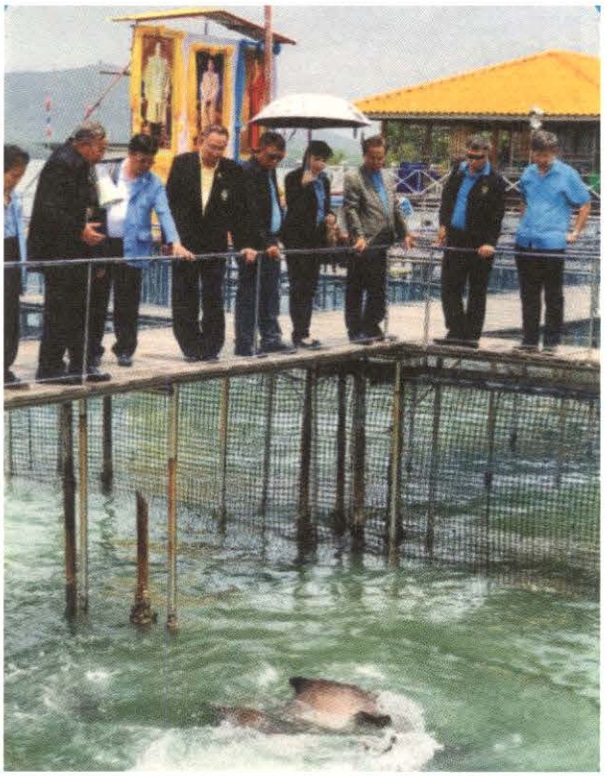

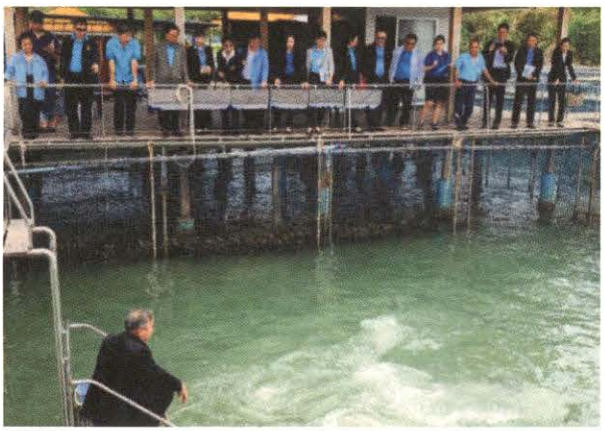

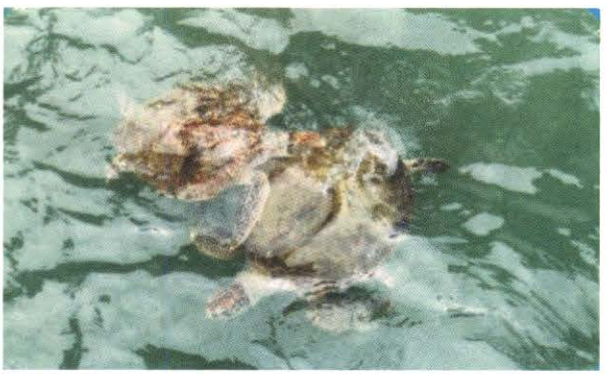

การจัดสร้างปะการังเทียมและซั้งเชือก (บ้านปลา)

• เป็นการสร้างปะการังเทียมและซั้งเชือก เพื่อให้สัตว์น้ำที่เจริญเติบโตในอ่าวคุ้งกระเบน ได้ใช้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย หลบภัย และแพร่ขยายพันธุ์ จนก่อเกิดประโยชน์แก่ชาวประมงพื้นบ้าน อีกทั้งยังช่วยบูรณาการความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

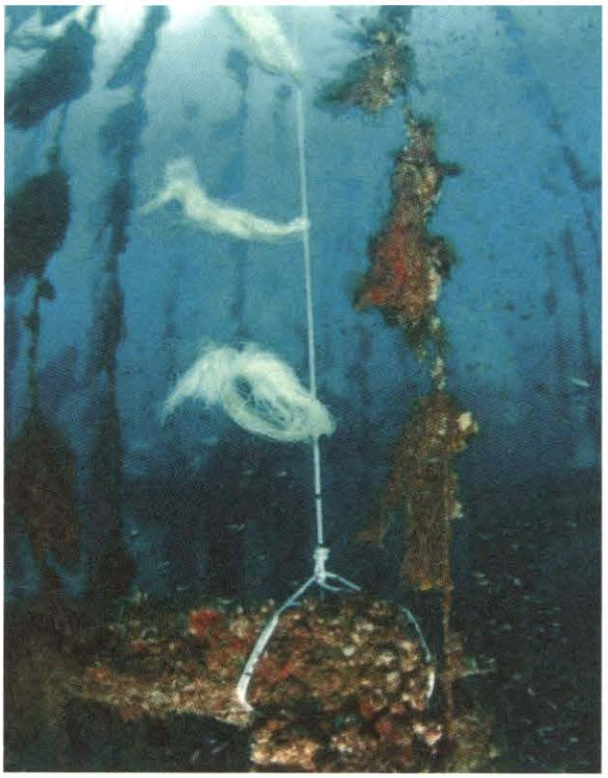

ภาพ : โดย ๑) คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๒) ภาพประกอบการเรียนการสอน (PowerPoint)
ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
และศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก
๓) ภาพประกอบการเดินทางไปศึกษาดูงานจากสื่อออนไลน์ (Internet)

ภาคผนวก ข.
โครงการเดินทางไปศึกษาดูงาน (๔ ภูมิภาค)

โครงการเดินทางไปศึกษาดูงาน
กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (๔ ภูมิภาค)
ของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

หลักการและเหตุผล

ด้วยคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ตระหนักและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศชาติไว้เป็นจำนวนมาก โดยสมควรที่จะน้อมนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้พระราชทานไว้มาศึกษารวบรวมเพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญอันจะนำไปเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้ตั้งคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และพิจารณาศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เพื่อน้อมนำองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จ-พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานไว้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ศาสตร์พระราชายังคงอยู่ในวิถีชีวิตและจิตใจของคนไทย

ดังนั้น เพื่อให้คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา ได้เห็นภาพรวมเกี่ยวกับศาสตร์-พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากยิ่งขึ้น คณะกรรมาธิการ จึงมีมติเห็นสมควรเดินทางไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (๔ ภูมิภาค)

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้ศึกษาดูงานเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานไว้

๒. เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

วัน เวลา และสถานที่

ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันอังคารที่ ๑๕ - วันพุธที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

๑) เดินทางไปศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคเหนือ ดังนี้

- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด
- ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กองพลทหารราบที่ ๗ อำเภอแม่ริม
- ศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม อำเภอแม่แตง
- ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กองบิน ๔๑ กองทัพอากาศ อำเภอเมือง

๒) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ภาคเหนือ

ครั้งที่ ๒ ระหว่างวันอังคารที่ ๑๒ - วันพุธที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๑ ณ จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย

๑) เดินทางไปศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคใต้ ดังนี้

- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
- ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเสาธง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา
- ศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

๒) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริและศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ภาคใต้

ครั้งที่ ๓ ระหว่างวันอังคารที่ ๑๗ - วันพุธที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดสกลนคร และจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย

๑) เดินทางไปศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
- เครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้ สหกรณ์การเกษตรโนนหัวช้าง อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร
- สวนสลัดจันทร์ดาว อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
- ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

๒) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริและศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ครั้งที่ ๔ ระหว่างวันอังคารที่ ๒๑ - วันพุธที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ ณ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย

๑) เดินทางไปศึกษาดูงานในพื้นที่ภาคตะวันออก ดังนี้

- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านอ่างตะแบก อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

๒) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์การเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ภาคตะวันออก

งบประมาณดำเนินการ

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์-พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ได้เกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นภาพรวมเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากยิ่งขึ้น

๒. คณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน สามารถนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานของคณะทำงาน และใช้ประโยชน์สำหรับการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาต่อไป

ภาคผนวก ค.
สรุปแนวคิดกระบวนการสืบสานศาสตร์พระราชา (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙) และพระบรมราโชบายด้านการศึกษา (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐) ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ

สรุปแนวคิดกระบวนการสืบสานศาสตร์พระราชา (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙) และพระบรมราโชบายด้านการศึกษา (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐) ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ

แนวคิดทั่วไป

การสืบสานศาสตร์พระราชา ในการจัดการศึกษา

มิติที่ ๑ องค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ ที่จะต้องนำไปกำหนดเป็นสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาให้ผู้เรียนเรียนรู้ในแต่ละระดับ ตั้งแต่อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ของศาสตร์พระราชา

มิติที่ ๒ องค์ความรู้ด้านเทคนิคกระบวนการพัฒนาตามวิธีทรงงาน เป็นมิติที่ต้องนำวิธีทรงงานของพระราชามาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนใน ๒๓ วิธีทรงงานของพระราชา เพื่อสร้างเป็นบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยการทำงานที่ดีให้ติดตัวผู้เรียน ให้เป็นการเรียนรู้ผ่านเทคนิคกระบวนการในมิติที่ ๓ จากเนื้อหาต่าง ๆ ในมิติที่ ๒ ไปสู่เป้าหมายและหลักการพื้นฐานในมิติที่ ๑ ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจ กระบวนการปฏิบัติ และกระบวนการสร้างเจตคติค่านิยม และสอดคล้องกับหลักคิด เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา (King's Model) หรือหลอมรวมเป็นกระบวนการอื่น ๆ ก็ได้

มิติที่ ๓ ศาสตร์พระราชา ด้านเป้าหมายการเรียนรู้และการทำงาน สอดคล้องกับแนวทางของ UNESCO ที่กำหนดหลักการพื้นฐานของการปรับปรุงการเรียนรู้ของคนในศตวรรษที่ ๒๑ ว่าด้วย The four pillars of learning ซึ่งประกอบด้วย Learning to know, Learning to do, Learning to live together และ Learning to be ดังนั้น องค์ความรู้ด้านเป้าหมายของการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในหลักสูตรระดับต่าง ๆ เมื่อนำไปกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายของหลักสูตร ก็จะเป็นวัตถุประสงค์ด้านต่าง ๆ ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย (Cognitive Domain Psychomotor Domain & Affective Domain) นั่นเอง

การสืบสานขยายผลศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการจัดหลักสูตรการศึกษา

นำเนื้อหาความรู้ในศาสตร์พระราชามาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับหลักสูตรการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ไปถึงการศึกษานอกระบบ รวมเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร จัดลงไปในหลักสูตรได้อย่างไรบ้าง ทั้งรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม หรือรายวิชาเฉพาะในแต่ละระดับ หรือสาขาการศึกษา อาจจะจัดให้ทั้งการเรียนการสอนในรายวิชาปกติ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเรียนรู้ด้วยโครงงาน หรือการศึกษาอิสระ (Independent Study) หรือโครงงาน หรือวิทยานิพนธ์จบการศึกษา หลักสูตรเหล่านี้ กระทรวงศึกษาธิการต้องมีความยืดหยุ่นให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้เองตามบริบท ตอบสนองเป้าหมายและปรัชญาของสถานศึกษา และความเหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละด้านสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

ถ้าส่วนใดมีความสัมพันธ์กันชัดเจนทั้งเนื้อหา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกระบวนการเรียนรู้วิธีทรงงานของพระราชาให้จัดลงในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชา แต่ละสถานศึกษา แต่ละระดับกำหนด

ถ้าสาระองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาสัมพันธ์กับหลักสูตรบ้างเล็กน้อยก็อาจจะเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือวิธีอื่น ๆ และ

ถ้าหากองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรก็สามารถจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือจัดสาขาการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

การนำศาสตร์พระราชา ด้านวิธีทรงงานสู่กระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ

เป็นการนำศาสตร์พระราชา มิติที่ ๓ ด้านวิธีทรงงาน มาจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรทุกระดับ ซึ่งโครงการทรงงานของพระราชาจะเน้นที่ เข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา ดังนั้นการเรียนรู้ด้วยวิธีปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ แบบ Active Learning ด้วยกระบวนการพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบผ่านโครงงานเผชิญปัญหา ปัญหาที่ท้าทาย สร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนรู้จากการแสวงหาข้อมูลคัดเลือกข้อมูลนำข้อมูลไปคิดวิเคราะห์วิจารณ์สรุปองค์ความรู้ นำความรู้ไปปฏิบัติ ประเมินเพื่อกำกับตนเองทุกขั้นตอนว่า ถูกต้องดีงาม เพียงพอหรือยัง และปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ จนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่แท้จริง ประเมินตนเองออกมาเป็นการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) กลายเป็นบุคลิกภาพ เป็นตัวตนของแต่ละคน ทำให้การจัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ผู้เรียนเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายมาตรฐานตัวชี้วัด สมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตร เป็นพลโลกที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ เรียนรู้ได้เอง พัฒนาได้เองอย่างต่อเนื่อง เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนตลอดชีวิต

ภาพรวมของการสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการพัฒนาประเทศและการปฏิรูปการศึกษา ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งเป็นผลของการเรียนรู้ ทั้ง ๓ ด้าน ๓ มิติ มุ่งสู่ผลให้คนในชาติเกิดการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ในชีวิต ประเทศไทยจะก้าวสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามนโยบายประเทศไทย ๔.๐

การจัดการเรียนรู้เพื่อสืบสานศาสตร์พระราชา แต่ละระดับการศึกษา

๑. ระดับปฐมวัย

๑.๑ การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสาระที่เรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน การจัดสหกรณ์ การจัดขยะรีไซเคิล การทำบันทึกรายรับ - รายจ่าย ป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำ

บูรณาการสาระของเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยการเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ในตารางกิจกรรมประจำวัน สถานศึกษาจัดบริบทและกิจกรรมประจำวันให้เห็นตัวอย่างและคุ้นเคยกับการนำศาสตร์พระราชาในแต่ละด้านมาปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต เช่น การจัดสหกรณ์ครบวงจร การอนุรักษ์น้ำ สิ่งแวดล้อม ป่าไม้

๑.๒ การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา

สถานศึกษาปรับหลักสูตรและประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม วัฒนธรรม และความเป็นไทย การดูแลรักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และการมีวินัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๑.๓ การจัดกระบวนการเรียนรู้

ส่งเสริมประสบการณ์ผ่านกระบวนการคิดและกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนและการลงมือปฏิบัติผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ เรียนรู้ตามกระบวนการวิธีทรงงานตามศาสตร์พระราชา เข้าถึง เข้าใจและพัฒนาด้วยการลงมือปฏิบัติจริง (Enactive) ตามศาสตร์พระราชา ด้านต่าง ๆ ตามหลักสูตรที่เลือกจัดประสบการณ์

๒. ระดับประถมศึกษา

๒.๑ การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสาระที่เรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน การจัดสหกรณ์ การจัดขยะรีไซเคิล การทำบันทึกรายรับ - รายจ่าย ป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำบูรณาการสาระของเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยการเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ในกิจกรรมประจำวันให้เห็นตัวอย่างและคุ้นเคยกับการนำศาสตร์พระราชา ในแต่ละด้านมาปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต เช่น การจัดสหกรณ์ครบวงจร การอนุรักษ์น้ำ สิ่งแวดล้อม ป่าไม้

นำพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและให้เป็นจุดเน้นที่สำคัญในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนนอกจากการเรียนรู้และการประเมินผลตามหน่วยการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เพิ่มเติม จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาอื่น ๆ โดยชมรม และชุมนุมต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมรณรงค์หรือสืบสานศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๒.๒ การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา

- เพิ่มเนื้อหาลงในหลักสูตรในหน่วยการเรียนปกติของชั้นเรียนในรายวิชา
- จัดกิจกรรมโครงงานศึกษาค้นคว้าศาสตร์พระราชาด้านต่าง ๆ ตามความสนใจ
- เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสางานสาธารณะแก้ปัญหาในชุมชน ท้องถิ่น
- จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชมรม ชุมนุม ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามวิธีทรงงานของพระราชา

๒.๓ การจัดกระบวนการเรียนรู้

ใช้กระบวนการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา หรือ GPAS/GPAS 5 Steps ผู้เรียนสร้างความรู้ระดับความคิดรวบยอด หลักการ ผ่านโครงงานเรียนรู้ร่วมกัน

๓. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

๓.๑ การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้ศาสตร์พระราชาในสาระที่เรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การจัดสหกรณ์ การจัดขยะรีไซเคิล การรักษาสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าไม้ การทำบันทึกรับ-รายจ่าย ป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำบูรณาการสาระของศาสตร์พระราชา ในหน่วยการเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาทุกระดับชั้น นักเรียนรวมกลุ่มเลือกทำโครงงานที่เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาตามความถนัด ความสนใจของตนตลอดระยะเวลาในการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งแต่ละปีอาจเปลี่ยนเนื้อหาวิธีการในหัวเรื่องให้หลากหลายจนครอบคลุมสาระในศาสตร์พระราชา เติมเต็มเนื้อหาหลักสูตรที่ยังไม่ได้สอนในระดับชั้นเรียนให้ครอบคลุมสาระตามศาสตร์พระราชา นำพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชา บรรจุไว้ในเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและให้เป็นจุดเน้นที่สำคัญในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนนอกจากการเรียนรู้และการประเมินผลตามหน่วยการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เพิ่มเติม

จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาอื่น ๆ โดยชมรมชุมนุมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมรณรงค์หรือสืบสานศาสตร์พระราชา อย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๓.๒ การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา

ถ้าส่วนใดมีความสัมพันธ์กันชัดเจนทั้งเนื้อหาวัตถุประสงค์เป้าหมาย และกระบวนการเรียนรู้วิธีทรงงานของพระราชาให้จัดลงในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชาแต่ละสถานศึกษา แต่ละระดับกำหนด

ถ้าสาระองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาสัมพันธ์กับหลักสูตรบ้างเล็กน้อยก็อาจจะเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือวิธีอื่น ๆ และ

ถ้าหากองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชาไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรก็สามารถจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือจัดสาขาการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

๓.๓ การจัดกระบวนการเรียนรู้

ใช้กระบวนการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา หรือ GPAS/GPAS 5 Steps ผู้เรียนสร้างความรู้ระดับความคิดรวบยอด หลักการผ่านโครงงานเรียนรู้ร่วมกัน ตามความสนใจ ความถนัด ใช้ความรู้เพื่อสร้างความรู้เพิ่มเติม

๔. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๔.๑ การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้ศาสตร์พระราชาในสาระที่เรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การจัดสหกรณ์ การจัดขยะรีไซเคิล การรักษาสิ่งแวดล้อม ดินน้ำ ป่าไม้ การทำบันทึกรายรับ - รายจ่าย ป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำ บูรณาการสาระของศาสตร์พระราชา ในหน่วยการเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาทุกระดับชั้น นักเรียนรวมกลุ่มเลือกทำโครงงานที่เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาตามความถนัด ความสนใจของตนตลอดระยะเวลาในการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งแต่ละปีอาจเปลี่ยนเนื้อหาวิธีการในหัวเรื่องให้หลากหลายจนครอบคลุมสาระในศาสตร์พระราชา เติมเต็มเนื้อหาหลักสูตรที่ยังไม่ได้สอนในระดับชั้นเรียน

ให้ครอบคลุมสาระตามศาสตร์พระราชา นำพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชาบรรจุไว้ในเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและให้เป็นจุดเน้นที่สำคัญในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนนอกจากการเรียนรู้และการประเมินผลตามหน่วยการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เพิ่มเติม

จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาอื่น ๆ โดยชมรม ชุมนุมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมรณรงค์หรือสืบสานศาสตร์พระราชา อย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๔.๒ การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา

ถ้าส่วนใดมีความสัมพันธ์กันชัดเจนทั้งเนื้อหา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกระบวนการเรียนรู้วิธีทรงงานของพระราชาให้จัดลงในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชา แต่ละสถานศึกษา แต่ละระดับกำหนด

ถ้าสาระองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชา สัมพันธ์กับหลักสูตรบ้างเล็กน้อย ก็อาจจะเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือวิธีอื่น ๆ

ถ้าหากองค์ความรู้ในศาสตร์พระราชา ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรก็สามารถจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือจัดสาขาการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

๔.๓ การจัดกระบวนการเรียนรู้

ใช้กระบวนการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา หรือ GPAS/GPAS 5 Steps ผู้เรียนสร้างความรู้ระดับความคิดรวบยอด หลักการผ่านโครงงานเรียนรู้ร่วมกัน ดัดแปลงประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง

๔. ระดับอาชีวศึกษา

๔.๑ การจัดเนื้อหาการเรียนรู้ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

๔.๒ การจัดบริบทและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชา

จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เห็นแบบอย่างของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ใช้ศาสตร์พระราชาในสาระที่เรียนรู้ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การจัดสหกรณ์ การจัดขยะรีไซเคิล การรักษาสิ่งแวดล้อม ดินน้ำ ป่าไม้ การทำบันทึกรายรับ - รายจ่าย ป้ายเชิญชวนร่วมกิจกรรมพอเพียง ผู้บริหาร ครูทั่วไป และครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและชักจูงผู้เรียนให้เห็นผลดีของการกระทำ บูรณาการสาระของศาสตร์พระราชา ในหน่วยการเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาทุกระดับชั้น นักเรียนรวมกลุ่มเลือกทำโครงงานที่เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาตามความถนัด ความสนใจของตนตลอดระยะเวลาในการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งแต่ละปีอาจเปลี่ยนเนื้อหาวิธีการในหัวเรื่องให้หลากหลายจนครอบคลุมสาระในศาสตร์พระราชา เติมเต็มเนื้อหาหลักสูตรที่ยังไม่ได้สอนในระดับชั้นเรียนให้ครอบคลุมสาระตามศาสตร์พระราชา นำพฤติกรรมเรื่องการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชาบรรจุไว้ในเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและให้เป็นจุดเน้นที่สำคัญในการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนนอกจากการเรียนรู้และการประเมินผลตามหน่วยการเรียนในรายวิชาสาระการเรียนรู้ที่เพิ่มเติม

จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาอื่น ๆ โดยชมรมชุมนุมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมรณรงค์หรือสืบสานศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียน

๔.๓ การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา

- บูรณาการในการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชา หมวดวิชาทักษะชีวิต
- บูรณาการในหมวดทักษะวิชาที่เรียนสัมพันธ์กับศาสตร์พระราชา กลุ่มทักษะวิชาชีพพื้นฐาน กลุ่มทักษะวิชาชีพเฉพาะ กลุ่มทักษะวิชาเลือก
- บูรณาการหรือจัดรายวิชาเพิ่มเติมในวิชาที่เลือกเสรี ตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และปรัชญาของสถาบันการศึกษา และความต้องการของผู้เรียน หรือท้องถิ่น
- จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในกลุ่มสนใจชมรม ชุมนุม หรือองค์กรวิชาชีพของนักเรียน และบริบทพื้นที่ของสถาบันการศึกษา และตามความต้องการของผู้เรียน
- จัดในโครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถาบันการศึกษา ตามความต้องการ ความสนใจของนักเรียน นักศึกษา ที่ต้องการฝึกทักษะวิชาชีพ เพื่อสภาวิชาชีพของตน ซึ่งอาจปฏิบัติในสถานประกอบการส่วนบุคคลได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดหมายและปรัชญาของสถาบันการศึกษา

๔.๔ การจัดกระบวนการเรียนรู้

ใช้กระบวนการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา หรือ GPAS/GPAS 5 Steps ผู้เรียนสร้างความรู้ระดับความคิดรวบยอด หลักการ และการนำหลักการสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง ขยายความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ในงานอาชีพ ในสังคม ผ่านโครงงานเรียนรู้รายบุคคล

๖. ระดับอุดมศึกษา

๖.๑ ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้สืบสานศาสตร์พระราชาระดับอุดมศึกษา (นิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ชั้นปีที่ ๑)

๖.๑.๑ ด้านการจัดหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

เน้นให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นหน่วยงานพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สามารถเลือกสาระที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชาให้สัมพันธ์สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ปรัชญาและวัตถุประสงค์ เป้าหมายตามบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น ทั้งนี้ควรมีจุดเน้นที่การพัฒนาศักยภาพคนให้เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีที่สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม และมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองบนฐานภูมิปัญญาไทย ภายใต้กรอบศีลธรรมจรรยาอันดีงามเพื่อนำพาประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีสาระเนื้อหาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ในชั้นปีที่ ๑ ควรบังคับเรียนหรือให้มีวิชาเลือกเรียนสาระรายวิชาที่ตรงตามศาสตร์พระราชาที่สอดคล้องกับสาขาวิชาหรือคณะวิชาที่เลือกเรียน

๖.๑.๒ การจัดหลักสูตรหมวดวิชาเฉพาะ

ควรมีการพัฒนาหลักสูตรตามศาสตร์พระราชาที่สอดคล้องกับสาขาวิชาหรือคณะวิชาที่เลือกเรียนให้มีสาระเนื้อหาบังคับเรียนหรือวิชาเลือกในสาขาวิชาเฉพาะ โดยเฉพาะศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ สำหรับนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ชั้นปีที่ ๑ ได้ลงทะเบียนเรียนตั้งแต่เริ่มเรียนปีแรก ทั้งนี้อาจเป็นรายวิชาเฉพาะสาขาวิชาที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันในศาสตร์พระราชาหลายรายวิชาตลอดหลักสูตรในระดับปริญญาตรี

๖.๑.๓ การจัดหลักสูตรหมวดวิชาเลือกเสรี

ควรจัดให้มีวิชาเลือกเสรีที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชาที่นิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ชั้นปีที่ ๑ ทุกสาขาวิชาหรือคณะวิชา สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสนใจของแต่ละรายบุคคล เพื่อส่งเสริมความชอบและความถนัด

๖.๑.๔ การจัดบริบทในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาเพื่อการรับรู้ศาสตร์พระราชา

จัดบริบทสร้างวิถีการดำเนินชีวิตในสถานศึกษาให้เป็นแบบอย่างพฤติกรรมของผู้นำในการสืบสานศาสตร์พระราชา ตามจุดเน้นคณะวิชา/สาขาที่นิสิตนักศึกษาเลือกเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา คณาจารย์และนักศึกษาดำเนินกิจกรรมเป็นกิจวัตรประจำวันในมหาวิทยาลัย ตามแนวทางศาสตร์พระราชา เป็นศูนย์วิจัยการเรียนรู้และปฏิบัติการสืบสานศาสตร์พระราชาที่เหมาะสมกับบริบทของคณะวิชา/สาขา ตลอดจนภูมิสังคมของมหาวิทยาลัย เพื่อกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้แบบเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ตลอดระยะเวลาของการศึกษาเพื่อเลือกวิชาเรียนได้ตรงตามความถนัด ความสนใจ ฝึกการรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น การอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกอนาคต (Soft Skill) ควบคู่กับทักษะในเชิงวิชาการและงานอาชีพ (Hard Skill) ฝึกสร้างนิสัยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จัดแหล่งเรียนรู้ จำลองตัวอย่างการปฏิบัติตามศาสตร์พระราชาในสถานศึกษาให้ผู้เรียนได้สังเกตหรือทดลองปฏิบัติในโอกาสหรือวาระต่าง ๆ ในรอบปีการศึกษา เช่น แหล่งเรียนรู้สหกรณ์ เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการน้ำ การปลูกหญ้าแฝก

จัดกิจกรรมค่ายพัฒนาผู้เรียน พัฒนาสังคม โครงงาน โครงการต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชาที่ต้องการเรียนรู้และการฝึกนิสัย เช่น โครงการค่ายอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ ฝึกการออมด้วยสหกรณ์ ฝึกการรักษาป่าไม้ ดิน ด้วยการปลูกต้นไม้ พืชผัก หรือค่ายอาสาพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ

๖.๒ การจัดกระบวนการเรียนรู้

จัดให้มีการบูรณาการการเรียนรู้ในหลักสูตรทุกรายวิชาเน้นศาสตร์พระราชาว่าด้วยการประพฤติการครองตนและศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันโดยนำกระบวนการทรงงานตามศาสตร์พระราชา ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ทำข้อมูลให้มีความหมาย (Processing: P) การนำไปใช้ปฏิบัติเพิ่มพูนความเข้าใจ รวมทั้งสื่อสารนำเสนอ (Applying: A1: Applying and Constructing Knowledge, A2: Applying and Communication) และการควบคุมกำกับความคิด (Self-Regulating) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ไปใช้เพื่อเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ วิจัย จากการลงมือทำ สร้างความรู้ ระดับหลักการ ทฤษฎี และการนำหลักการ ทฤษฎี ในสาขาวิชาที่เรียนมาประยุกต์สู่การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิตจริง ให้สอดคล้องกับศาสตร์พระราชาตามบริบทและภูมิสังคม สร้างอุปนิสัยในการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องอยู่เสมอ ผสมผสานกันระหว่างทักษะการใช้ชีวิต การทำงานร่วมกันในสังคม (Soft Skill) และทักษะทางวิชาการ วิชาชีพ (Hard Skill) เพื่อนำสู่ความเป็นพลเมืองดีมีความสามารถสูงสร้างสรรค์และขยายความรู้ในศาสตร์พระราชาด้านต่าง ๆ ตามสาขาวิชาที่เรียนและมีความสนใจ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจสร้างงาน สร้างอาชีพ พัฒนาตนเอง ท้องถิ่น และสังคม ผ่านโครงงานเรียนรู้รายบุคคลหรือกลุ่มตามความสนใจและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใช้ปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทรงงานตามศาสตร์พระราชาจนเป็นนิสัยและนำไปสร้างปัญญาให้กับผู้อื่น ชี้นำสังคมสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goal: SDG) ได้อย่างภาคภูมิ

๗. การเรียนรู้ตลอดชีวิต

๗.๑ หลักสูตรการเรียนรู้ในมิติของการศึกษานอกระบบและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ควรให้มีรายวิชาเรียนที่มีสาระรายวิชาตรงตามศาสตร์พระราชาเพิ่มเติมจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบแต่ละระดับส่งเสริมการศึกษาทางเลือกโดยสร้างโอกาสทางการศึกษาและจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยที่มีการออกกลางคันหรือต้องการต่อยอดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา โดยเฉพาะศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ เช่น ศาสตร์เกี่ยวกับวิธีทรงงาน ๒๓ วิธี ศาสตร์ที่เป็นองค์ความรู้จากการทรงงาน ๘ ด้าน รวมทั้งพระบรมราโชบายด้านการศึกษา ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน ๔ ด้าน คือ ๑. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง ๒. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง - มีคุณธรรม ๓. มีงานทำ - มีอาชีพ และ ๔. เป็นพลเมืองดี

วัตถุประสงค์สำคัญของการจัดหลักสูตรตามศาสตร์พระราชาเพิ่มเติมจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบแต่ละระดับ เน้นให้มีความรอบรู้ภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี และมีความรู้และทักษะด้านวิชาการ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและพัฒนางานอาชีพเพื่อมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างสร้างสรรค์ และให้มีการประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามศาสตร์พระราชาว่าด้วยการประพฤติการครองตนและศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการจบหลักสูตรด้วย

ในมิติของการพัฒนาคนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน เน้นสาระการเรียนรู้ที่ใช้ในชีวิตจริงในการดำรงชีวิตในแต่ละช่วงวัย และการพัฒนาอาชีพ ครอบครัว สังคม ท้องถิ่น การสร้างรายได้และการอยู่ร่วมกัน เรียนรู้ในวิทยาการต่อยอดศาสตร์พระราชาให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานทันต่อความก้าวหน้าในการเปลี่ยนแปลงของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยให้ความสำคัญกับศาสตร์พระราชาทั้ง ๗ ด้าน ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และพระราโชบายด้าน

การศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ นำศาสตร์เกี่ยวกับวิธีทรงงาน ๒๓ วิธีมาใช้เรียนรู้ เพื่อเตรียมคนให้พร้อมก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่งเสริมเรื่องทักษะชีวิต และความเป็นพลเมืองดี พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีอาชีพ มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมตามศาสตร์พระราชาว่าด้วยการประพฤติการครองตนและศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน

๗.๒ การจัดกระบวนการเรียนรู้

ให้มีการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาเพิ่มเติมจากหลักสูตรการศึกษานอกระบบแต่ละระดับ ส่งเสริมการศึกษาทางเลือกโดยสร้างโอกาสทางการศึกษาและจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ให้คนทุกกลุ่มทุกวัยที่มีการออกกลางคันหรือต้องการต่อยอดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา ให้เข้าถึงการเรียนรู้ได้ครบทุกคนด้วยแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย เชื่อมโยงข้อมูลความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้คนสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ สามารถจะไปเรียนรู้ในสถานที่จริงได้หากมีความสนใจและต้องการ ทำให้คนไทยมีแนวโน้มได้รับการศึกษามากขึ้น โดยการเทียบระดับและเทียบโอนความรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติงานอาชีพของบุคคลที่เกี่ยวโยงกับศาสตร์พระราชาทั้ง ๗ ด้าน ตามบริบทและภูมิสังคมของแต่ละแห่ง เพื่อยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น และการพัฒนาศักยภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามวิธีทรงงานของพระราชา ใช้กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ทำข้อมูลให้มีความหมาย (Processing: P) การนำไปใช้ปฏิบัติเพิ่มพูนความเข้าใจ รวมทั้งสื่อสารนำเสนอ (Applying: A1: Applying and Constructing Knowledge, A2: Applying and Communication) และการควบคุมกำกับความคิด (Self-Regulating) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ไปใช้เพื่อเรียนรู้แบบสร้างความรู้จากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและงานอาชีพในครอบครัวหรือท้องถิ่นของตน

ภาคผนวก ง. สรุปรายงานการเสวนา เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน”

คำกล่าวรายงาน

ของ

นายตวง อันทะไชย

สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

และประธานคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ในการเสวนา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"

จัดโดย คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

วันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๓๐ นาฬิกา

ณ ห้องประชุมรัฐสภา อาคารรัฐสภา ๑ ชั้น ๒

เรียน นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง

กระผมในนามคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ขอกราบขอบพระคุณ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง เป็นอย่างยิ่งที่กรุณาให้เกียรติเป็นผู้กล่าวต้อนรับ กล่าวเปิดการเสวนา และกล่าวปาฐกถา ในการเสวนา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" ในวันนี้

ตามที่ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในรายการ "ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืน" เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐ เนื่องในโอกาสมหามงคลสมัยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๕ พรรษา มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า "ครั้งที่พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งพระรัชทายาท ทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ และโดยเสด็จไปทรงงานในพื้นที่ต่าง ๆ กว่า ๔๔ ปี เมื่อเสด็จขึ้นทรงราชย์ในฐานะพระประมุขของชาติ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทแห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระเมตตา ทรงปกแผ่พระบารมีเพื่อให้ชาวไทยอยู่ดีมีสุขอย่างถ้วนหน้า ...." และกล่าวต่ออีกว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน คือ พสกนิกรของพระองค์ทุกหมู่เหล่า ซึ่งได้รับการยกย่องจากองค์การสหประชาชาติว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณูปการต่อมวลมนุษยชาติในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าทูลละอองพระบาทถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ เมื่อ ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ **"หัวใจของการพัฒนาคน คือ การศึกษา** ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่งมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ทรงดำรงพระอิสริยยศสยามมกุฎราชกุมาร โครงการในพระราชดำริหลายโครงการ ทรงมุ่งพัฒนา ด้านการศึกษา ...."

ทั้งนี้ "รัฐบาลได้น้อมนำศาสตร์พระราชาด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของทั้งสองพระองค์ มาเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติและการบริหารราชการแผ่นดิน..." สมควรที่กระทรวงศึกษาธิการและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะได้นำศาสตร์พระราชาไปสู่การจัดการศึกษาของชาติให้ปรากฏผลเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ตระหนักและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศชาติไว้เป็นจำนวนมาก โดยสมควรที่จะน้อมนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้พระราชทานไว้มาศึกษารวบรวมเพื่อจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญอันจะนำไปเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้ตั้งคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ และพิจารณาศึกษาแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ เพื่อน้อมนำองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ที่ได้พระราชทานไว้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ศาสตร์พระราชาของทั้ง ๒ พระองค์ ยังคงอยู่ในวิถีชีวิตและจิตใจของคนไทยสืบไป และเพื่อดำเนินการตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ในการสืบสานศาสตร์พระราชาและการพัฒนาคนในประเทศ "**เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสาและมีงานทำ**"

ดังนั้น เพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงมีมติให้มีการจัดการเสวนา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" โดยเรียนเชิญ ผู้แทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการเสวนา ผู้แทนคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ผู้แทนศึกษาธิการจังหวัด วิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ของประเทศ ผู้แทนจากกระทรวงต่าง ๆ อันได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แทนคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ผู้แทนองค์กรครู คณาจารย์ นักเรียน และนักศึกษา ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ และนักวิจัย และมีวัตถุประสงค์ในการจัดเสวนาดังนี้

๑. เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

๒. เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวิพากษ์และเติมเต็มในการระดมความคิดเห็น ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

๓. เพื่อนำข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่ได้จากการเสวนาเสนอต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหารทางการศึกษาและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับนำไปเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

๔. เพื่อศึกษาและเข้าชมนิทรรศการศาสตร์พระราชาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว กระผมขอเรียนเชิญนายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง กล่าวต้อนรับ กล่าวเปิดการเสวนา และกล่าวปาฐกถา อันจะเป็นประโยชน์แก่การเสวนาในครั้งนี้ต่อไป

คำกล่าวต้อนรับ และกล่าวเปิดการเสวนา
ของ
นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย
รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง
ในการเสวนา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"
จัดโดย คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
วันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๔.๓๐ นาฬิกา
ณ ห้องประชุมรัฐสภา อาคารรัฐสภา ๑ ชั้น ๒

เรียน **นายตวง อันทะไชย ประธานคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ**
คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา และสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
ผู้แทนคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา
วิทยากร
ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ
ผู้บริหารสถานศึกษา ปราชญ์ชาวบ้าน ครู คณาจารย์ นักเรียน นักศึกษา
สื่อมวลชน และผู้เข้าร่วมการเสวนาทุกท่าน

ในฐานะรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ขอต้อนรับผู้เข้าร่วมการเสวนาทุกท่าน ที่อยู่ ณ ห้องประชุมรัฐสภานี้

กระผมรู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญเป็นประธานในพิธีเปิดการเสวนา เรื่อง **"ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"** จัดโดยคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสต้อนรับผู้แทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายการบริหาร ฝ่ายการศึกษา และฝ่ายเกษตรกร ผู้นำองค์ความรู้ไปสู่ภาคปฏิบัติในการดำเนินชีวิตจริงได้อย่างยั่งยืน

สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ตระหนักถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นสิ่งล้ำค่าที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานไว้ให้กับประชาชนชาวไทยทั่วประเทศ เพื่อให้ทุกคนนำศาสตร์พระราชาไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียน

และนักศึกษาทุกคนได้มีโอกาสศึกษา ลงมือปฏิบัติ เผยแพร่ และนำข้อมูลที่ได้รับไปเชื่อมโยงกับวิชาชีพ หรือสร้างความเข้าใจศาสตร์พระราชาอย่างลึกซึ้ง จนสามารถนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมา สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้จัดกิจกรรมมอบหนังสือ "**ศาสตร์ของพระราชา : ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมกฎหมายสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร**" ซึ่งเป็นการรวบรวม เรียบเรียง และถ่ายทอดองค์ความรู้ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ โดยแบ่งออกเป็น ๑๓ ด้าน ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรดิน การเกษตร การส่งเสริมอาชีพ สาธารณสุข สวัสดิการสังคม การศึกษา คมนาคม การสื่อสาร สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้านนวัตกรรม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และโรงเรียนในสังกัดอาชีวศึกษาทั่วประเทศ นำไปเผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาข้อมูล สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ อันจะนำไปสู่การปฏิบัติตามรอยพระบาทและพระบรมราโชบายอย่างยั่งยืน

ดังนั้น การดำเนินการจัดเสวนา "**ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน**" ในครั้งนี้ จึงนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบถึงผลการดำเนินงานของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา ในการน้อมนำองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาท-สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ที่ได้พระราชทานไว้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ศาสตร์พระราชาของทั้ง ๒ พระองค์ ยังคงอยู่ในวิถีชีวิตและจิตใจของคนไทยสืบไป ตลอดจนเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมขอเปิดการเสวนา เรื่อง "**ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน**" ณ บัดนี้ ...

ร่วมปาฐกถาพิเศษ
เรื่อง "แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา
สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"
โดย นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง
และนายตวง อันทะไชย ประธานคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
วันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๐.๓๐ นาฬิกา
ณ ห้องประชุมรัฐสภา อาคารรัฐสภา ๑ ชั้น ๒

สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผู้แทนจากคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สื่อมวลชน และผู้เข้าร่วมเสวนาทุกท่าน

ผมมีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญให้มาบรรยายพิเศษเรื่อง "**แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน**"

ถ้ากล่าวถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่พระองค์ทรงมีต่อประเทศชาติและปวงชนชาวไทยตลอดระยะเวลา ๗๐ ปี ที่ทรงครองราชย์ พระองค์ท่านทรงมีพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ต่อปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าซึ่งเป็นที่ประจักษ์อย่างชัดแจ้ง และเพื่อดำเนินการตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ในการสืบสานศาสตร์พระราชา และพัฒนาคนในประเทศ "**เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา และมีงานทำ**" โดยผมจะกล่าวในลำดับต่อไป

สำหรับโครงการกองทุนการศึกษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ มีกระแสพระราชดำรัสกับประธานองคมนตรี และคณะองคมนตรี ให้ร่วมกันสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติจึงได้มีโอกาสร่วมรับสนองพระราชดำรัสมาดำเนินการในสถานศึกษา พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ พระราชทานทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลน มีความประพฤติดี ได้มีโอกาสเล่าเรียนจนประกอบอาชีพได้ สร้างความพร้อมด้านกายภาพให้แก่โรงเรียน พัฒนาความรู้แก่ครู ให้สวัสดิการครู สร้างจิตสำนึกให้ครูรักศิษย์ ศิษย์รักครู พระราชทานชื่อโครงการว่า "โครงการกองทุนการศึกษา"

โครงการกองทุนการศึกษา เริ่มดำเนินการสนองพระราชดำรัสเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๕ "เพื่อสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง" โดยเริ่มโครงการให้ความช่วยเหลือสถานศึกษาในถิ่นทุรกันดาร ทั้งสายสามัญศึกษาและสายอาชีวศึกษา พัฒนากายภาพโรงเรียน พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน พัฒนาความรู้ความสามารถแก่ครู ให้สวัสดิการครู ดังนี้

๑. **นักเรียน** ช่วยเหลือนักเรียนที่มีความพร้อมที่จะเรียน พระราชทานทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลน มีความประพฤติดี ได้มีโอกาสเล่าเรียนจนประกอบอาชีพได้ จัดสร้างหอพักให้แก่นักเรียนในถิ่นทุรกันดาร ส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านโภชนาการ ตลอดจนความพร้อมด้านสื่อการเรียนการสอน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยาศาสตร์

๒. **ครู** พัฒนาครูและดูแลช่วยเหลือครู ให้ครูมีฐานะทางสังคมที่ดีพอสมควร โดยสนับสนุนซ่อมแซมสร้างบ้านพักครู ให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาที่เรียนครู มีภูมิลำเนาในท้องถิ่น และสมัครใจที่จะเป็นครูในโรงเรียนนั้น สร้างจิตสำนึกให้ครูรักศิษย์ ศิษย์รักครู สอนนักเรียนให้มีน้ำใจกับเพื่อน คนเรียนเก่งช่วยสอนเพื่อนที่เรียนอ่อน จัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี

๓. **โรงเรียน** ส่งเสริมให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม โดยการขับเคลื่อนไปพร้อมกับโรงเรียน สอดแทรกปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในการเรียนการสอน พร้อมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ ได้ถอดบทเรียนจากโรงเรียนบางมูลนากวิทยาคม จังหวัดพิจิตร รวมทั้งพัฒนาด้านกายภาพโรงเรียนด้วย

๔. **วิทยาลัยอาชีวศึกษา** ปรับปรุงบรรยากาศด้านการเรียนการสอน การมีงานทำ พัฒนานักศึกษาให้มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี มีจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมอย่างต่อเนื่อง

ความคาดหวังเบื้องต้นที่มีต่อโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษา

๑. การสร้างคนดีให้แก่บ้านเมืองผ่านโครงการหลัก คือ โรงเรียนคุณธรรม และโครงการเสริม คือ การจัดการเรียนรู้โดยอาศัยความรู้เรื่องสมอง Brain Based Learning (BBL) บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อยให้แก่โรงเรียนระดับประถม โดยคาดหวังให้ดำเนินการอย่างเป็นระบบทั่วทั้งโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ ภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๒. ส่งเสริมการใช้ปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารเชิงบวก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทำอย่างไรให้ครูมีความรัก ความเมตตานักเรียน และนักเรียนรักและศรัทธาครู ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการคิดบวก การทำงาน และการเรียนรู้อย่างมีความสุข

๓. การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพให้สวย สะอาด ร่มรื่น เป็นระบบ ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้สวยงาม มีห้องสมุดที่มีหนังสือและสื่อสารสนเทศพร้อมให้บริการได้ตรงต่อความต้องการและเอื้อต่อการเรียนรู้

๔. มีระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น แผนพัฒนาคุณภาพระยะ ๓ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี และข้อมูลนักเรียน ตามหลักการแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๕. นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสอดแทรกในหลักสูตรสถานศึกษา ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ปลูกฝังความคิด เจตคติ โดยฝึกปฏิบัติทั่วทั้งโรงเรียน และสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ปัจจุบันมีโรงเรียนในโครงการกองทุนการศึกษารวมทั้งสิ้น ๑๔๓ แห่ง และวิทยาลัยในโครงการกองทุนการศึกษา ๑๒ แห่ง กระจายอยู่ในถิ่นทุรกันดาร และในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น ๓๕ แห่ง

มูลนิธิพระดาบส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานกระแสพระราชดำริให้ก่อตั้งโครงการพระดาบสขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นต้นมา โดยมีพระราชประสงค์เพื่อที่จะช่วยเหลือสนับสนุนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา หากแต่มีความยินดี สนใจใฝ่ศึกษา ขวนขวายหาความรู้ แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือมีพื้นฐานความรู้ไม่เพียงพอที่จะเข้าเรียนวิชาชีพได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้นำบุคคลเหล่านี้มาอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูให้มีวิชาชีพติดตัว เพื่อไปประกอบสัมมาอาชีพได้ ปัจจุบัน**สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร** รัชกาลที่ ๑๐ ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการกิตติมศักดิ์ และ**สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** ทรงดำรงตำแหน่งรองประธานกรรมการกิตติมศักดิ์ ประกอบด้วยหน่วยบริหารอีก ๓ หน่วยงาน คือ

โรงเรียนพระดาบส เปิดรับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา อายุตั้งแต่ ๑๘-๓๕ ปี ทั้งชายและหญิง ไม่จำกัดพื้นฐานความรู้ เข้ามาเรียนแบบอยู่ประจำ โดยเปิดสอนวิชาชีพระดับ "ประกาศนียบัตรพระดาบส" หลักสูตร ๑ ปี ใน ๘ สาขาวิชา ประกอบด้วย ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างซ่อมบำรุง การเกษตรพอเพียง ช่างไม้เครื่องเรือน ช่างเชื่อม และเคหบริบาล โดยพระราชทานที่พัก อาหาร เครื่องแต่งกาย และไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ปัจจุบันมีผู้สำเร็จการอบรมจากโรงเรียนพระดาบสแล้ว ๔๑ รุ่น จำนวน ๑,๙๕๕ คน (ปัจจุบันรุ่นที่ ๔๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๑๑๙ คน หญิง ๑๘ คน และชาย ๑๐๑ คน)

โครงการลูกพระดาบส จังหวัดสมุทรปราการ เป็นโครงการในพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ตั้งอยู่ที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ บนที่ดินราชพัสดุ และที่ดินพระราชทาน มีเนื้อที่ ๔๗๕ ไร่ เป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร และพลังงานทดแทน ดำเนินงานด้านเกษตรกรรมผสมผสานโดยยึดถือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายในโครงการฯ มีกิจกรรมด้านการประมง อาทิ การเลี้ยงกุ้งขาว เพาะพันธุ์สัตว์น้ำ เลี้ยงปลาสลิดและแปรรูป เลี้ยงปลานิลในกระชัง กิจกรรมด้านการปลูกผัก ผลไม้ อาทิ ผักไฮโดรพอนิกส์ ผักบนดิน เพาะเห็ด ปลูกแก้วมังกร มะนาว มะม่วง ขนุน กล้วย ฝรั่ง มะพร้าว มะเดื่อฝรั่ง นอกจากนี้ยังปลูกไม้ทนสภาพดินเค็ม ปลูกกล้วยไม้และสมุนไพร รวมทั้งเลี้ยงโคเนื้อ ไก่ชน และไก่ไข่ โครงการลูกพระดาบสเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ของศิษย์พระดาบส หลักสูตรเกษตรพอเพียง และช่างไม้เครื่องเรือน พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐ มีผู้สำเร็จการอบรมจากโครงการลูกพระดาบสแล้ว ๒ รุ่น จำนวน ๒๒ คน (ปัจจุบันรุ่นที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๑๘ คน)

โครงการที่สำคัญอีกโครงการหนึ่ง คือ **โรงเรียนพระดาบสจังหวัดชายแดนภาคใต้** ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งได้ดำเนินการสนองพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เปิดสอนวิชาชีพระดับ "ประกาศนียบัตรพระดาบส" หลักสูตร ๑ ปี ใน ๔ สาขาวิชา ประกอบด้วย ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ช่างซ่อมและบำรุงรักษารถยนต์ ช่างซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตร และช่างไฟฟ้า ปัจจุบันมีผู้สำเร็จการอบรมจากโรงเรียนพระดาบสจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ๘ รุ่น จำนวน ๔๗๗ คน (ปัจจุบันรุ่นที่ ๙ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๕๗ คน)

ท้ายที่สุดนี้ ผมขอขอบคุณทุกท่านที่ให้เกียรติร่วมรับฟังการบรรยายของผมในวันนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านคงจะได้รับความรู้ และแนวทางในการจัดทำหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ดังที่ตั้งใจไว้ทุกประการ ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ท่านเคารพนับถือ เดชะพระบารมีแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ได้โปรดดลบันดาลพระราชทานพรให้ทุกท่านประสพแต่ความสุข สิริสวัสดิ์ พิพัฒนมงคล สมบูรณ์พูนผลในสิ่งที่พึงปรารถนาทุกประการ

ปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง โครงการกองทุนการศึกษา ตัวอย่างการนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน
โดย นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง
วันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ ห้องประชุมรัฐสภา อาคารรัฐสภา ๑ ชั้น ๒

ขอถือโอกาสนี้ที่จะนำเรียนโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ โครงการหนึ่งที่กระผมและสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการเข้าไปถวายงานและสนับสนุนงานของโครงการดังกล่าว ซึ่งคิดว่าเวทีในวันนี้จะกล่าวถึงโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ซึ่งมีจำนวนมากเหลือเกิน ถ้าเราจะสรุปถึงศาสตร์ที่พระองค์ท่านได้มีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานให้กับพี่น้องประชาชนชาวไทยตลอดช่วงรัชสมัยของพระองค์ท่านที่ได้ทรงทุ่มเทการทรงงานเพื่อเป็นแนวทางให้กับพี่น้องประชาชน อาจจะกล่าวได้ว่า มีโครงการในพระราชดำริของพระองค์ท่านนับพันโครงการ โครงการทั้งหมดมาจากเป้าหมายสำคัญ ๓ ประการ คือ ประการที่หนึ่ง พระองค์ท่านต้องการให้เกิดการพัฒนาขึ้นในทุก ๆ ด้าน เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของพี่น้องประชาชน กล่าวได้ว่าศาสตร์ประการแรกของพระองค์ท่านก็คือศาสตร์ของการพัฒนา ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของพี่น้องประชาชน ศาสตร์ประการที่สอง คือ ศาสตร์ของการดำรงตน ประพฤติตนให้เป็นคนดีของสังคม เพราะว่าถ้าสังคมมีคนเป็นคนดีของสังคม ก็จะเป็นสังคมที่มีความสุข มีความสงบเรียบร้อย ศาสตร์ประการที่สาม คือ ศาสตร์ของการอยู่ร่วมกันของประชาชนภายใต้ความหลากหลายของพหุวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย หลักของสามศาสตร์ดังกล่าวนั้นนำไปสู่โครงการพระราชดำริต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วว่ามีนับพันโครงการ

โครงการพระราชดำริต่าง ๆ นั้น ผมเชื่อว่าพวกเราในห้องประชุมนี้และพี่น้องประชาชนทั้งหลายอาจจะยังไม่ทราบว่าเป็นโครงการของพระองค์ท่าน ก็คือโครงการกองทุนการศึกษา โครงการนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของพระองค์ท่าน ในสิ่งที่พระองค์ท่านได้ตระหนักถึงปัญหาสภาพความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเยาวชนของชาติที่อยู่ในเมืองกับที่อยู่ในชนบท โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ตามชายขอบต่าง ๆ ของประเทศ พระองค์ท่านจึงมีพระราชดำริให้จัดทำโครงการกองทุนการศึกษานี้ขึ้น เพื่อแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาของชาติ แต่ที่พระองค์ท่านได้พระราชทานนั้นไม่ได้สร้างเพียงความเท่าเทียมในการศึกษาเท่านั้น แต่ยังสร้างโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียน ต้องการให้โครงการนี้เป็นโครงการที่จะสร้างให้เด็กเป็นเด็กที่เติบโตมาเป็นคนที่มีคุณภาพด้วย กล่าวคือ เก่งอย่างเดียวไม่พอ ต้องเป็นคนดีด้วย คนดีในแนวความคิดของพระองค์ท่านคือต้องเป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม นี่คือสิ่งที่พระองค์ท่านพระราชทานไว้ภายใต้โครงการนี้ สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนโครงการนี้ โดยการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นคณะหนึ่งที่มีชื่อว่า คณะกรรมการประสานงานโครงการกองทุนการศึกษา มีตัวกระผมเองเป็นประธานกรรมการ หลังจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการแล้ว ได้กำหนดแนวทางการทำงานเป็น ๓ แนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก คือ การสนับสนุนโครงการกองทุนการศึกษาในจำนวนทั้งสิ้น ๑๕๐ โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนในพื้นที่ทุรกันดารต่าง ๆ ที่อยู่ชายขอบ พวกเราตระหนักดีว่าเราต้องไปช่วยเหลือโรงเรียนที่อยู่ชายขอบแทบทั้งสิ้น ซึ่งโรงเรียนต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นโรงเรียนที่หน่วยงานต่าง ๆ ยังไม่สามารถเข้าไปดูแลได้ทั่วถึง แต่พระองค์ท่านทรงรับโรงเรียนต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ บางโรงเรียนต้องเข้าไปด้วยการเดินเท้า แนวทางแรกเราช่วยสนับสนุนโครงการนี้ด้วยการดำเนินการปรับปรุงด้านกายภาพ ด้วยการเข้าไปสนับสนุนในการปรับภูมิทัศน์ในโรงเรียน

เพื่อให้คุณครูทั้งหลายได้มีชีวิตที่ดีขึ้น แม้ว่าจะไม่สามารถเปรียบเทียบได้กับคุณครูทั้งหลายที่อยู่ในตัวเมืองหรือกรุงเทพฯ แต่พระองค์ท่านก็มีพระราชประสงค์ที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของบรรดาคุณครูทั้งหลายดีขึ้นเท่าที่สามารถจะทำได้ อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับคุณครูทั้งหลายที่ต้องเข้าไปสอนในถิ่นทุรกันดาร แนวทางที่สอง คือ โครงการเสริมสร้างการเรียนการสอนทางไกล เดิมทีเป็นโครงการที่ผ่านระบบดาวเทียม ซึ่งมีสถานีแม่ข่ายอยู่ที่พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นั่นคือสถานที่ตั้งที่พระองค์ท่านทรงใช้พระราชวังของพระองค์เป็นแม่ข่ายในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ไปยังโรงเรียน ๑๕๐ โรงเรียนในโครงการดังกล่าว บัดนี้ เมื่อเทคโนโลยีด้านสื่อสารได้พัฒนามากขึ้น โครงการของสภานิติบัญญัติแห่งชาติจึงเปลี่ยนชื่อเป็นโครงการส่งเสริมการสอนทางไกลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้นักเรียนเข้าไปดูการเรียนการสอนย้อนหลังได้ เพื่อที่จะปรับให้เข้ากับตารางสอนตารางเรียนของแต่ละโรงเรียน ซึ่งแต่ก่อนนั้นเป็นปัญหามากสำหรับโรงเรียนต่าง ๆ แต่เมื่อระบบเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้น จึงทำให้เด็กนักเรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนที่ส่งผ่านระบบเทคโนโลยีดังกล่าวได้สอดคล้องกับตารางเรียน แนวทางที่สามที่เราทำขึ้นก็คือ โครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนด้วยกระบวนการลูกเสือ ภายใต้ความคิดที่ว่าการจะทำให้เด็กไม่รู้การศึกษามีความเท่าเทียมนั้น จะมีแค่เพียงการพัฒนาความรู้นั้นไม่เพียงพอ จะทำอย่างไรให้คุณภาพเด็กไทยเกิดขึ้นในสภาพที่เป็นคนดีไปพร้อมกันด้วย ซึ่งจะเป็นพลเมืองที่เป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต ก็คือโครงการสร้างผู้นำเยาวชนด้วยกระบวนการลูกเสือ โดยการจัดทำค่ายลูกเสือที่มีลักษณะเฉพาะตัว มีกิจกรรมความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย และการส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อจะเป็นโตขึ้นเป็นคนเก่งและคนดีไปพร้อม ๆ กัน เราได้จัดสร้างและไปเปิดค่ายลูกเสือต่าง ๆ เหล่านี้ในทุกปีงบประมาณในหลาย ๆ โรงเรียน

ที่นำมาเล่านี้ก็อยากจะนำมาเล่าให้ทุกท่านทราบว่า นี่เป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งในหลายพันโครงการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานไว้ เป็นโครงการที่ทำให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีโอกาสให้เข้าไปถวายงานโครงการนี้ ซึ่งมีองคมนตรีหลายท่านได้เป็นประธานโครงการ จึงอยากให้พวกเราในห้องนี้ได้รับทราบด้วย เพื่อให้พวกเราได้ตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณในการที่จะสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง เป็นตัวอย่างที่จะทำให้ทุกท่านเห็นว่าพวกเราจะต้องน้อมนำเอาโครงการต่าง ๆ ในพระราชดำริสร้างคนในประเทศให้เป็นเยาวชนที่มีความรู้และคุณธรรม จริยธรรม หรือหมายถึงว่าเป็นคนดีไปพร้อม ๆ กัน หากเราทำให้โครงการในพระราชดำริ เช่น โครงการกองทุนการศึกษาได้เห็นผลจริง เราก็จะเห็นผลผลิตเป็นคุณลักษณะในตัวนักเรียนที่เป็นคนดี คนเก่ง ในประเทศของเราต่อไป

ผมขอจบปาฐกถาเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีโอกาสได้ตอบสนองไว้เพียงเท่านี้

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน
ของ
นายสมพล พันธ์มณี สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
อดีตเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการพระราชดำริ
วันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๓๐ นาฬิกา
ณ ห้องประชุมรัฐสภา ชั้น ๒ อาคารรัฐสภา ๑

นมัสการพระคุณเจ้า ท่านประธานคณะกรรมการการศึกษาและการกีฬา ท่านอาจารย์ตวง อันทะไชย สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะกรรมาธิการการศึกษาทุกท่านที่ได้ให้เกียรติเชิญผมเข้ามาร่วมการเสวนา และเพื่อที่จะให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องของข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

ผมขอกราบเรียนว่า ตอนแรกผมจะมาให้ความคิดเห็นอะไรได้ เพราะว่าตนเองไม่ได้อยู่ในวงการการศึกษา และไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการจัดการศึกษา แต่จะนำเอาประสบการณ์ที่ทำงานซึ่งคงไม่เกี่ยวกับเรื่องของการนำเอาองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาไปใช้ในเรื่องการจัดหลักสูตร ผมได้ฟังและพยายามศึกษามาก่อนเล็กน้อย จากบทสรุปที่ได้รับ ยังไม่ได้เห็นต้นฉบับจริงที่จะทำมา แต่เมื่อเห็นแล้วก็รู้สึกประทับใจ ที่จริงแล้วข้อเสนอในการจัดทำหลักสูตรนี้เป็นข้อเสนอที่น่าชื่นชมยิ่ง เป็นเพราะในหลายสิ่งหลายอย่างเป็นเรื่องที่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระองค์ท่านมีพระราชประสงค์ที่จะนำสิ่งที่พระองค์ท่านทรงปฏิบัติไปสู่ประชาชนให้เกิดกับประชาชน และตรงนี้ยังไม่มีใครทำมาก่อน นับเป็นครั้งแรกที่พยายามนำเอาศาสตร์พระราชาสู่การใช้ประโยชน์เพื่อไปถึงประชาชนอย่างแท้จริง ถ้ามองให้ดีเรื่องของการสืบสานต่อยอดเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะว่าการสืบสานต่อยอดก็คือการส่งสารไปสู่คนรุ่นใหม่ก็คือการต่อยอดคือความยั่งยืน เพราะว่าหากเราปล่อยไปนานเข้า หากเรื่องนี้ไม่นำไปปฏิบัติ ไม่ได้ทำ ไม่ได้ส่งต่อ ก็อาจจะเลือนหายไป ทั้ง ๆ ที่พระองค์ท่านได้ทำเรื่องนี้มาตลอดพระชนม์ชีพ ๗๐ ปี แห่งการครองราชสมบัติ พระองค์ท่านทำเรื่องนี้อย่างกับเป็นครูของแผ่นดินเลยทีเดียว ทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวม เราจะเห็นได้ว่าวิธีการสอนของพระองค์ท่านก็ไม่เหมือนกับในปัจจุบันที่เราเรียน เพราะว่าพระองค์ท่านได้ทรงปฏิบัติให้เห็นเอง สิ่งที่พระองค์ท่านทรงปฏิบัตินั้นทำให้นักเรียนสนใจที่จะมาเรียนรู้ มาทำด้วยซ้ำไป ลองพิจารณาดูสิครับ สิ่งที่พระองค์ท่านทรงนั้นคือกิจกรรมที่พระองค์ท่านทรงปฏิบัติ อีกประการหนึ่งก็คือคำแนะนำที่พระองค์ท่านมี นั่นก็คือพระราชดำริที่ได้รับจากทรงงานในด้านต่าง ๆ จากการศึกษา เราจะเห็นได้ว่าที่คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬาได้นำมานั้นเป็นสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ทรงปฏิบัติทั้งสิ้น

คำว่าศาสตร์พระราชามาจากไหนก็มาจากสิ่งที่พระองค์ท่านทรงงาน คือสิ่งที่พระองค์ท่านทำ คำที่พระองค์ท่านทรงแนะเป็นหลักของการทรงงานที่มีอยู่ ๒๓ ข้อ อาจจะมีเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยเป็น ๒๕ ข้อ ให้ลองกลับไปตรวจสอบดู อย่างไรก็ตาม ใน ๒๓ ข้อนั้นเป็นหลักที่คณะกรรมาธิการได้นำมาบรรจุไว้ตรงนี้แล้ว แบ่งเป็นด้านการพัฒนา เข้าถึงและเข้าใจ ความจริงแล้วอีกอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องและคล้ายกันมากก็คือ คำว่า รู้ รัก สามัคคี รู้ต้องรู้จริง ต้องมีเรื่องนี้ก่อนแล้วจึงจะเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็เข้าถึง เราก็ต้องรักในเรื่องเหล่านั้นและสิ่งที่ต้องทำ แล้วจะนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทำให้มีจิตใจที่จะทำ แท้จริงแล้วก็คือเรื่องของความสามัคคี คือเราจะพูดว่าเป็นการทำงานร่วมกัน ร่วมมือกันพัฒนา

การพัฒนานั้นจะทำคนเดียวไม่ได้นะครับ ต้องมีการทำงานร่วมกันจากหลายฝ่ายจึงจะเป็นผลสำเร็จ ในเรื่องของศาสตร์พระราชาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระองค์ท่านได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาอย่างมาก พระองค์ท่านทรงมีข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมจากการลงไปในพื้นที่ทุกแห่งตลอดพระชนม์ชีพเท่าที่เราเห็นพระองค์ท่านเสด็จทุกภาคในช่วงของเวลาตลอดทั้งปี ในแต่ละปีพระองค์ท่านก็จะไปทรงงาน โดยวิธีการเยี่ยมเยียนชาวบ้าน ความรู้ข้อมูลต่าง ๆ พระองค์ท่านได้มาจากชาวบ้านทั้งสิ้น เราจะเห็นได้ว่าพระองค์ท่านทรงศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบและรอบด้าน โดยเฉพาะสิ่งสำคัญผมได้ฟังจากการนำข้อมูลมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรนี้ สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือเรื่องของภูมิสังคม ภูมิสังคมนี้เราจะเห็นได้ว่าทรงศึกษาอย่างละเอียดและเป็นข้อมูลอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การตัดสินใจว่าจะทำอะไร เราทราบกันแล้วว่าวิธีคิดของพระองค์ท่านนั้นมีหลายท่านได้พูดถึง เวลาพระองค์ท่านจะคิดออกแบบอะไรก็ตามจะคิดในองค์รวมก่อน แล้วพระองค์ท่านจะค่อย ๆ มองหา เริ่มจากการหาข้อมูลจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งไปจนถึงการปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป เมื่อเป็นอย่างนี้ เวลาที่ทำงานจริง ๆ พระองค์ท่านจะลงไปทำแบบที่เป็นผู้รู้จริงนะครับ พระองค์ท่านเคยรับสั่งไว้ว่าอย่าติดตำราเพราะว่าการปฏิบัติไม่ใช่ว่าต้องใช้ตำราตลอดเวลา หรือว่าเทคนิคทางวิชาการมากเกินไป ต้องมารวบรวมและรอมชอมเพื่อที่จะให้เป็นไปตามสภาพภูมิศาสตร์ ฉะนั้นตรงนี้เป็นเรื่องการรู้จักการใช้ข้อมูลต่าง ๆ ในการจัดทำหลักสูตรต้องเน้นเรื่องนี้ว่า เมื่อจะไปทำหลักสูตร อะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งหนึ่งที่พระองค์ท่านเสด็จไปทรงงาน ไปหาข้อมูลในพื้นที่ พระองค์ท่านใช้วิธีไปหาชาวบ้านให้ประชาชนในพื้นที่เป็นอาจารย์สอน สอนให้พระองค์ท่านได้ทราบถึงปัญหาว่าเป็นอย่างไรในชุมชนส่วนที่เป็นความรู้ทางวิชาการท่านนำไปใช้เสริมเติมแต่งเป็นเรื่องที่จะเรียกว่าเป็นเรื่องของชาวบ้านที่ทรงเรียนรู้จากตรงนั้น ต้องใช้สภาพภูมิสังคมมาเป็นตัววัด เรื่องนี้เวลาออกไปทรงงานพระองค์ท่านก็จะเห็นว่ามันก็จะไม่ตรงกับตำราทีเดียว แต่ว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

นับเป็นเรื่องสำคัญที่คิดว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการที่ได้เข้าไปปฏิบัติงาน ไปถวายงาน ได้เห็นหลายเรื่อง แม้กระทั่งบางเรื่องเรียนรู้จากพระองค์ท่านเลย ซึ่งจะเรียกว่าเราเองก็เป็นนักเรียน เวลาพระองค์ท่านสอน สอนสิ่งหนึ่งมีอยู่หลายเรื่องนะครับ แต่มีสามเรื่องที่สำคัญ ก็คือ เรื่องที่ ๑ ได้รู้จักธรรมชาติ ธรรมชาติคืออะไร และพูดกันในศาสตร์พระราชาที่ได้เขียนไว้แล้วว่ามีอยู่ ๘ อย่างใช่ไหมครับ เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ จากนั้นเรื่องที่ ๒ เป็นเรื่องของการใช้ชีวิต เป็นเรื่องที่เราพูด ๆ กันอยู่ตลอดเวลา เรื่องการใช้เศรษฐกิจพอเพียง การประพฤติครองตน อันนี้สำคัญมาก การที่จะทำงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องไปช่วยประชาชน อย่างน้อยสองสิ่งนี้ต้องมี เรื่องที่ ๓ ท่านทรงสอนให้มีจิตใจที่จะทำงานเพื่อผู้อื่น หลักที่สำคัญที่พูดกันในการนำเสนอก็มีเรื่องของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ต้องบูรณาการการทำงานเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เป็น ๓ เรื่อง ที่นำมาใช้ในการตัดสินใจในการทำงานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ที่สำคัญกว่านั้นวิธีการสอนซึ่งจะมาเกี่ยวข้องกับพวกเราที่มาทำหลักสูตร วิธีการสอนของพระองค์ท่านแยบยลมาก พระองค์ท่านรับสั่งให้ทำ ๓ ข้อ ข้อที่ ๑ พระองค์ท่านจะให้มองทุกอย่างที่ฉันทำ ฉันทำอะไรครับ เมื่อพระองค์ท่านสอนการปฏิบัติ ให้ดูกิจกรรมที่ทรงทำ คำที่ทรงแนะ พระองค์ท่านบอกว่าให้ฉันบอกว่า ให้มองทุกอย่างที่ฉันทำ ให้มองเพื่ออะไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ให้เห็นความรู้ เห็นต้นเหตุปลายเหตุเป็นอย่างไร เป็นวิธีแรกที่พระองค์ท่านสอน ข้อที่ ๒ พระองค์ท่านบอกว่าให้จดทุกอย่างที่ฉันพูด อันนี้ทำไมต้องทำอย่างนั้น เพื่อจะได้เป็นหลักฐาน เหมือนเราไปเรียนหนังสือเราก็ไปเรียน เราต้องจดเลกเชอร์ไว้ จะเป็นหลักฐานในอนาคตต่อไป ข้อที่ ๓ ให้สรุปสิ่งที่ฉันคิด ทรงให้จดบันทึกเพื่อกันลืมในอดีต จดแล้วให้มองอนาคต สามสิ่งนี้เป็นวิธีการสอน เป็นเรื่องที่แยบยลมาก “ให้มองที่ฉันทำ ให้จำที่ฉันพูด ให้สรุปเรื่องที่ฉันคิด” ตรงนี้ผู้ที่ต้องไปถวายงาน หรือไปตามเสด็จต้องบันทึก ต้องเอามาเป็นกิจกรรม เป็นพระราชกรณียกิจว่ามีพระราชกระแสว่าอะไรบ้าง แนวทางตามแนวพระราชดำริของพระองค์ท่านที่มีต่อพื้นที่ต่อกิจกรรมอย่างนั้นจะดำเนินการไปในทิศทางใด เป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างไร เรื่องนี้เป็นจุดที่ผมคิดว่าสำคัญยิ่ง สุดท้ายต้องสรุปเรื่องนี้ให้ชัดเจนถือเป็นคัมภีร์ ผมคิดว่าคัมภีร์ตรงนี้เป็นตำราเกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรเป็นอย่างมาก **อีกเรื่องหนึ่งที่ให้ทำอย่างนี้ก็เพราะว่าบางครั้งมีการกล่าวอ้าง แอบอ้างว่าอย่างนี้บ้างอย่างโน้นบ้าง ซึ่งจะผิดเพี้ยนไม่ได้ ฉะนั้นต้องทำเป็นคัมภีร์ไว้** ที่นำเสนอมานี้เป็นเรื่องคร่าว ๆ ที่ผมได้พบจากการทำงาน

แต่ว่าในเรื่องนี้ผมเห็นว่าสิ่งที่ทำไว้แล้วนี้ ผมไม่ทราบว่าจะมีที่ติตรงไหนเพราะกระบวนการจัดทำเป็นหลักวิชาเป็นอย่างดี ซึ่งผมได้เรียนแล้วว่าไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ แต่ผมพอทราบว่าจะต่อยอดเรื่องนี้อย่างไรไม่ให้หายไป แต่ว่ามีสิ่งที่ผมกังวลอยู่ ๒ เรื่อง

เรื่องแรกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษา ผมคิดว่าครูอาจารย์ผู้ที่จะต้องเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปยังนักเรียนรุ่นต่อ ๆ ไป มีความรู้ความเข้าใจมากน้อยเพียงใด เพราะว่าตรงนี้เราจะพูดถึงคนเก่งคนดีอย่างเดียวไม่ได้ ในทัศนะของพระองค์คนเก่งคนดีจะเป็นเรื่องที่สำคัญ ความหมายของพระองค์ท่านตรงนั้นคืออะไร เราอาจจะเคยได้ยินได้ฟังว่าคนเก่งคนดีจะมีเรื่องที่เกี่ยวข้องก็คือมันมีเรื่องความรอบรู้ ความมีคุณธรรม อยากให้พวกเราที่จะทำเรื่องนี้ต้องคิดไว้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษา เพราะว่าสิ่งที่จะขับเคลื่อนการศึกษาไปในทุกชั้นทุกระดับที่เราเขียนไว้ในเอกสารนั้น **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ พระองค์ท่านได้ตรัสในรับสั่งไว้ในลักษณะที่เป็นเงื่อนไขไว้เลยว่า ต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ มีคุณธรรม คือ เป็นเงื่อนไขสำคัญ** เพราะว่าสิ่งนี้จะนำไปสู่ความพอเพียงในการพัฒนาด้านการศึกษา ตรงนี้เป็นเรื่องที่ต้องเชื่อมไปถึงว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่**ผู้จัดหลักสูตรต้องคิดถึงเรื่องนี้ นั่นคือต้องมีความรู้ มีคุณธรรมเสียก่อน จึงประมาณได้ว่าเป็นคนที่มีความพอประมาณ มีหลักเหตุผลคือเป็นภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง** ที่จะต้องไปทำงานเป็นผู้ถ่ายทอด เมื่อมองเรื่องบุคลากรทางการศึกษา ผมเชื่อว่า การที่มาพัฒนาหลักสูตรจัดการเรียนรู้ในทุกระดับชั้นนั้นจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การนำศาสตร์พระราชาในเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผมได้เห็นท่านประธานกรรมาธิการการศึกษา ท่านตวง ได้พูดถึงเรื่องนี้ตลอดเวลา เพราะเป็นเรื่องที่สำคัญต่อบุคลากรทางการศึกษาเป็นอย่างยิ่งทางการศึกษาเราคงจะต้องสรุปว่า ความรู้ดี คือ ความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวังในเรื่องที่รับผิดชอบเรื่องคุณธรรม คือ เรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต อันนี้คือทุกเรื่องที่เราได้กล่าวถึงในการศึกษาครั้งนี้ ที่จริงแล้วอยู่ในหลักการทรงงาน ๒๓ ข้อ ที่เราได้เขียนไว้ในเอกสารนั้น เป็น**เรื่องแรกที่เราจะต้องเป็นห่วงอย่างยิ่ง คือเรื่องบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องรอบรู้ มีคุณธรรม**

เรื่องที่ ๒ ผมเห็นว่าเรื่องที่สำคัญมากอีกอย่างหนึ่งคือเรื่องของคัมภีร์ตำรา เมื่อสักครู่ที่ผมพูดถึงเรื่องนี้ต้องเป็นต้นฉบับเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องยอมรับได้ว่าแนวพระราชกระแสแนวพระราชดำริต่างๆองค์ความรู้ที่พระองค์ท่านทรงทำไว้ที่เราพูดถึงเป็นโครงการ ๔,๐๐๐ กว่าโครงการนี้สิ่งที่เราพูดกันถึงเรื่องของหลักสากล ที่สากลยอมรับ ท่านจะเห็นใน SDGs Sustainable Development Goals ของสหประชาชาติ ที่พูดถึงเรื่องของความยากจน พูดถึงเป้าหมาย ๑๗ ประการมีเป้าหมายความยากจน ปัญหาความหิวโหย ซึ่งเรื่องเหล่านี้เรื่องความเป็นอยู่ที่ดี เรื่องความเท่าเทียมทางการศึกษาเป็นเรื่องที่พระองค์ท่านได้ทำมาแล้วทั้งสิ้น ผมยกตัวอย่างกล่าวไปเพียง ๓ - ๔ เรื่องเท่านั้นเอง ถ้าเราศึกษาเราจะเห็นว่างานที่พระองค์ท่านทำที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีอยู่ ๖ ศูนย์ทั่วประเทศ ตรงนั้นจะเห็นได้เลยว่าตามที่คณะกรรมาธิการได้ไปดูงาน ไปศึกษาการพัฒนาในที่ต่าง ๆ นั้น พระองค์ท่านทำเพื่ออะไร ท่านทำเพื่อศึกษาทดลอง วิจัยในสิ่งที่พระองค์ท่านจะลงไปทำ สิ่งที่จะทำนั้นพระองค์ท่านพยายามที่จะหารูปแบบ หาทางที่แก้ปัญหา และการแก้ปัญหานี้จะเป็นรูปแบบที่ปฏิบัติได้ง่าย พูดถึงเรื่อง Simplicity เวลานำไปถ่ายทอดสู่ชาวบ้านจะต้องทำไปโดยไม่ติดหลักวิชาการมากมายจนไม่รู้เรื่อง ไม่ต้องลงทุนมาก และต้องประหยัด กิจกรรมเหล่านี้จะเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตในระยะแรกศูนย์ศึกษาเริ่มต้นจากการแก้ปัญหาเรื่องปากเรื่องท้องก่อนต้องศึกษาดูว่าการผลิตอาหารศึกษาว่าผลิตอาหารได้อย่างไร ต้องมีข้อมูล มีหลักที่จะทำให้ตนเองพึ่งตนเองได้ หลักการทรงงานอยู่ในหลักการทำงานของส่วนต่าง ๆ นี้ อยู่ในศูนย์ศึกษาทั้งสิ้น ทฤษฎีใหม่นี้เป็นศาสตร์เป็นตำรา ทรงคิดขึ้นมาเองเลย มีการวางผังคำนวณ ต้องมี ๓๐ : ๓๐ น้ำเหลือเท่าไร ต้องมีปริมาณเท่าไรเช่นนั้น **สิ่งที่ผมพูดถึงว่าต้องเป็นตำรานี้สำคัญมาก คือ องค์ความรู้เหล่านี้ต้องมีคนที่รู้จริง จะต้องไม่เสริมเติมแต่ง จะต้องไม่ผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับ เพราะว่าอะไร เพราะว่าเป็นสิ่งที่พระองค์ท่านพระราชทานไว้ ตำราต้องถูกต้องจะนำไปสู่ผู้นำสารที่ผมพูดถึงว่าครูอาจารย์ต้องมีคุณธรรมไปสู่ผู้รับสาร** คือ

ที่เราระบุไว้ในหลักสูตรมีเรื่องตั้งแต่ระดับเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ตรงไหนจะเหมาะสมอย่างไร อันนี้เป็นเรื่องที่จะต้องคิดทำ ตำราบางอย่างยังไม่มี หลักใหญ่ที่เพิ่มขึ้น คือ พระองค์ท่านทำเป็นเรื่องของการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ วิชาการเป็นเรื่องที่เสริมเติมแต่งเติมเต็มหลักจริง ๆ ที่ทำลงไปสู่การปฏิบัติ ผมชอบที่อาจารย์ตวงท่านพูดถึงทุกเรื่องเป็นการปฏิบัติเป็น Active Learning จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างไรนั้นสำคัญมาก ถ่ายทอดอย่างไรไม่เพี้ยน ตำรานั้นอยู่ที่ไหน ผมอยากจะเห็นเหมือนกันซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ หลักสำคัญที่สุดผมคิดว่าเรื่องที่จะต้องเข้าใจให้มากที่สุดก็คือเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของความสมดุล ความยั่งยืนเป็นวิธีที่จะบริหารจัดการองค์ประกอบของระบบเศรษฐกิจให้สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาส่วนอื่น เกษตรต้องอยู่ได้ อุตสาหกรรมต้องอยู่ได้ ไม่ใช่นำอุตสาหกรรมมาชดเชยเกษตร ทุกอย่างต้องมาอย่างเท่าเทียม ต้องทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างไปด้วยกันให้ได้ ในวันนี้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้ประยุกต์ได้กับทุกเรื่องจริง ๆ

ผมอยากจะฝากข้อกังวล ๒ ข้อนี้ไว้ คือเรื่องของครูอาจารย์และเรื่องของตำรา ที่คณะกรรมาธิการชุดนี้คงจะได้นำไปทำเรื่องนี้อย่างจริงจัง จะทำให้โครงการทางการศึกษาเรื่องนี้สามารถสืบสานศาสตร์พระราชาให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนต่อไป เพราะว่าเป็นพระราชประสงค์ของพระองค์ท่านที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ท่านได้ทำเรื่องนี้ไว้

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่ผมอยากจะฝากไว้ ขอบพระคุณมากครับ

ความคิดเห็นการจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

ของ

นายศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์

ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

นมัสการพระคุณเจ้า สวัสดีท่านสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ท่านกรรมาธิการด้านการศึกษาและการกีฬา นักการศึกษา และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่าน

โจทย์สำคัญครั้งนี้ คือ เราจะทำอย่างไรที่จะนำศาสตร์พระราชาไปให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้อย่างสอดคล้องกับหลักสูตรและวุฒิภาวะของผู้เรียนทุกระดับ ทุกช่วงวัย ให้ไปสู่การปฏิบัติจริงและการดำเนินชีวิตได้ตลอดไป จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมาจัดทำในเรื่องของการจัดหลักสูตร ส่วนในเรื่องของความเป็นมา ท่านได้รับฟังท่านประธานคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา ท่าน ดร.ตวง อันทะไชย ได้กล่าวไปในเบื้องต้นแล้วว่าคณะทำงานได้ศึกษาในเรื่องของศาสตร์พระราชาทั้ง ๗ ศาสตร์ รวมถึงได้ไปดูงานจากแหล่งเรียนรู้และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พระราชานำมาสรุปเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับความรู้จากโครงการพระราชดำริ องค์ความรู้ด้านเทคนิควิธีการเรียนรู้ตามวิธีทรงงานของพระองค์ และองค์ความรู้ที่เป็นเป้าหมายการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา ซึ่งศาสตร์พระราชาได้สรุปเป้าหมายออกมาเป็น ๓ ศาสตร์ คือ ศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งความประพฤติและการครองตน และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน ทั้งสามศาสตร์นี้จะไปสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของ UNESCO ที่ว่าด้วย The four pillars of Learning ซึ่งเป็นการเน้นให้จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนรู้จริง สามารถแสวงหาความรู้ไปต่อยอดความรู้ได้เอง เป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ เป็นการเรียนรู้ระดับหลักการ เพื่อให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งด้านการเรียน ครอบครัว การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นการเรียนรู้เพื่อให้รู้จักศักยภาพของตนเองว่ามีความสามารถ ความถนัด มีความสนใจเรื่องใด สามารถที่จะพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพให้สอดคล้องกับอาชีพที่ตนทำงานได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าองค์ความรู้จากศาสตร์พระราชากับแนวทางของ UNESCO เป็นแนวทางเดียวกัน นำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และเมื่อกลับไปที่แนวทางของ UNESCO จะเป็นรูปแบบของ Active Learning เป็นการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนต้องคิดเอง ประเมินเอง สร้างความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมเอง และนำไปสู่การปฏิบัติได้เอง หลอมรวมเป็นเกลียวเชือกไปพร้อมกันไม่แยกส่วน นำไปสู่ความรู้ขั้นสูงในระดับความคิดรวบยอด และความรู้ระดับหลักการ ซึ่งความรู้ในระดับหลักการจึงสามารถนำไปดำเนินการดำรงชีวิต ไปประกอบอาชีพได้ในทุกมิติ ทุกรูปแบบ เป็นความรู้ที่ไม่ตายตัว และตรงนี้นี่เองที่เราจะต้องไปให้ถึงในรูปแบบของ Active Learning เมื่อมาวิเคราะห์หลักสูตรในส่วนที่กระทรวงศึกษาธิการมีอยู่แล้ว คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน ที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดไว้ครอบคลุมสมรรถนะที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ด้วย แต่ปรากฏว่าเท่าที่วิเคราะห์แล้วปัญหาใหญ่ คือ การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่บรรลุผล และแก้ปัญหาไม่ตรงจุด ถ้าประเทศไทยสามารถแก้ปัญหาตรงนี้ได้ก็จะเป็นประเทศที่ทำให้ผู้เรียน เยาวชน ประชาชน เข้าถึงนวัตกรรม ตามนโยบายของรัฐบาล เพราะถ้าประชาชนของเรามีคุณลักษณะเช่นนี้ได้ ประเทศของเราก็จะเป็นประเทศที่เป็นสังคมฐานความรู้ นำประเทศเราไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้

ด้วยเหตุนี้เองเราจึงได้นำองค์ความรู้ด้านเนื้อหาความรู้จากโครงการพระราชดำริทั้ง ๗ ศาสตร์ มาวิเคราะห์กับหลักสูตรในการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา เพื่อให้เห็นว่าเราจะจัดกระบวนการเรียนรู้ และเนื้อหาหลักสูตรในรายวิชาพื้นฐานได้อย่างไรบ้าง รายวิชาเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง ส่วนในด้านการจัดการเรียนรู้ให้จัดการเรียนรู้ในหน่วยเฉพาะเรื่องตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยบูรณาการที่สัมพันธ์กับศาสตร์พระราชาในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือโครงงานตามความสนใจ ในด้านเป้าหมายนั้นก็จะสอดคล้องกับเป้าหมายด้านศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งความประพฤติและการครองตน และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันทั้งหมด

การดำเนินการครั้งนี้คณะทำงานพบว่าแนวทางการพัฒนาตามศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ นอกจากสอดคล้องกับแนวทางของ UNESCO ยังสร้างคนให้มีคุณลักษณะที่ตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ SDGs หรือที่เรียกว่า Sustainable Development Goals ทั้ง ๑๗ ด้าน ได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น การออกแบบศาสตร์พระราชาเพื่อช่วยเหลือให้โรงเรียนไปจัดหลักสูตรจากสิ่งที่มีอยู่แล้วโดยนำไปเสริมเติมเต็ม และมีแนวทางให้ครูเดินตามแผนการจัดหลักสูตรนี้ไปเลย เพื่อที่จะดึงให้การใช้หลักสูตรเดิมที่เป็นหลักสูตรอิงมาตรฐานอยู่แล้ว มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นมาด้วย ซึ่งจะทำให้การใช้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายไปด้วย เป็นการจัดทำแผนประสบการณ์ทักษะเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดทุกตัว รวมทั้งบรรลุเป้าหมายการดำเนินการตามศาสตร์พระราชาและแนวทางการดำเนินการของ UNESCO และ SDGs

ดังนั้น แนวทางที่ทางคณะทำงานได้ทำไปแล้วระดับหนึ่งซึ่งทำไปค่อนข้างมาก แต่ก็ยังเติมไม่เต็ม วันนี้จึงได้เชิญผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ผู้ที่มีความเข้าใจได้เข้ามาร่วมกันให้ข้อเสนอแนะ เพื่อที่จะได้เติมเต็ม นำไปสู่การหาข้อสรุปร่วมกัน

นำเสนอประสบการณ์ของเกษตรกรและปราชญ์ชาวบ้านที่นำศาสตร์พระราชา ไปปฏิบัติจริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน

เวลา ๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา

พระครูสถิตธรรมาภิรักษ์ เจ้าอาวาสวัดป่าไม้แดง พระเจ้าพรหมมหาราช ประธานโครงการธรรมตามแนวพระราชดำริ (ป่าแลกน้ำ)

- ดำเนินการในอำเภอไชยปราการ ตามแนวคิดสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ยึดหลักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำ สร้างอ่าง ฝาย ปลูกหญ้าแฝก ปลูกป่าทดแทน แก้ปัญหาขาดแคลนน้ำ แก้ภัยแล้งอย่างยั่งยืน งบประมาณที่ได้รับล้วนมาจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา บุคคลทั่วไป ใช้หลักพระพุทธศาสนาปลูกฝังให้ประชาชนได้รับรู้ ช่วยกันฟื้นฟูป่า แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ปรับเป็นสถานศึกษา ดูงาน แหล่งท่องเที่ยว เพื่อศึกษาธรรมชาติของท้องถิ่น
- สิ่งแวดล้อม มีบรรยากาศงดงาม
- จัดสร้างระบบประปาภูเขาเพื่อแจกจ่ายน้ำให้ประชาชนในอำเภอไชยปราการ

นายคำนึง นวลมณีย์ ประธานศูนย์การเรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ อดีตนักการภารโรง โรงเรียนบ้านหว้าหลัง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

- ได้เรียนรู้จากการลงมือจากประสบการณ์จริง
- ขณะที่เป็นนักการภารโรงนั้นได้จำบทอาขยาน "วิชาเหมือนสินค้า" นำมาเป็นแนวทางการทำงาน
- ผู้อำนวยการโรงเรียนต้องคุยกับภารโรงและครูที่ทำได้ให้ได้งานจึงจะเดิน นักการภารโรงรู้เรื่องโครงการทุกเรื่อง ทำแทนครูเพราะครูบ่น งานปกติก็ยุ่งแล้ว ยังจะเอางานอะไรมาให้ทำอีก
- ทำงานต้องยึดตำราด้วย เอาตำราของเขามาคิดรวมกับตำราของเรา อะไรที่ไม่ดีก็ตัดออกและรู้จักประยุกต์ใช้
- ริเริ่มปลูกสวนไผ่ ๑ แปลง เพื่อให้เป็นแหล่งผลิตอากาศที่บริสุทธิ์ และตั้งชื่อว่า สวนป่าเวฬุวัน ในสวนจะเป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งการเรียนรู้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนั้นทำน้ำจากต้นไผ่เป็นคนแรก
- มีการรวบรวมพันธุ์พืชต่างประเทศที่มีราคาแพงมาปลูกเอง และเพาะพันธุ์เพื่อขาย
- ได้รับความรู้เรื่องศาสตร์พระราชาขณะที่กำลังศึกษาในระดับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มาใช้ในการทำสวน
- ศาสตร์พระราชาอยู่ที่เราคิด เริ่มทำ และให้คนรุ่นหลังสืบสานต่อ

นายถาวร สรรสมบัติ ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคำปลาหลาย ในฐานะอดีตผู้ใหญ่บ้านคำปลาหลาย

- อดีตผู้ใหญ่บ้าน เป็นมาตั้งแต่อายุ ๓๐ ปี จนเกษียณ ทำเกษตรปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำมา ๒๓ ปี ยิ่งทำยิ่งจน จึงหันมาปลูกพืชแบบผสมผสาน เน้นให้ชุมชนปลูกป่า ปลูกป่า ๓ อย่างได้ประโยชน์ ๔ อย่าง ปลูกป่าด้วยใจเราเน้น ๓ ห่วง เกิดการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ๕ อย่าง คือ
  - อย่างที่ ๑ มีภูมิคุ้มกันอาหารการกิน ไม่อดอยาก พืชที่ปลูกเป็นอาหารได้ตั้งแต่พืชยืนต้น ไม้ผล เกิดอาหาร หาไข่มดแดง
  - อย่างที่ ๒ มีภูมิคุ้มกันการใช้จ่ายเงินทองในครัวเรือน ไม่ต้องซื้อหา มีเหลือขายได้ เก็บออม
  - อย่างที่ ๓ มีภูมิคุ้มกันเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความปลอดภัย ชุมชนดูแลเกื้อกูลกัน

- อย่างที่ ๔ มีภูมิคุ้มกันเรื่องสิ่งแวดล้อม อากาศดี ร่มรื่น ช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ที่มีอยู่ ปลูกเสริมปลูกป่าในครัวเรือน หลังละ ๑๐ ต้นทุกปี ทุกหนทุกแห่งเป็นป่า
- อย่างที่ ๕ ภูมิคุ้มกันเรื่องรักษาประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ปลูกป่าในใจคน
- บันไดสู่ความสำเร็จ วางแผน ขยัน หมั่นหาความรู้ ชูคุณธรรม ผู้นำมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ไม่มั่วสุมอบายมุข คุมรายจ่าย มีการออม พร้อมร่วมใจ

นางสาวประทุม สุริยา ประธานศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม (เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประจำ พ.ศ. ๒๕๕๒)

ต้องการตอบคำถามที่ว่า เรียนรู้ศาสตร์พระราชาได้อย่างไร

- เรียนรู้โดยเพียรพยายามทำ เป็นครูสอนเคมีแต่หันมาทำเกษตรไร่นาสวนผสม แรก ๆ เป็นหนี้เงินกู้เหมือนเกษตรกรทั่วไป แต่พอหันมาทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ มีมาตรฐานรองรับ ทำอยู่ ๖ ปี มีการจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย ทำบัญชีควบคู่กับการทำเกษตรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้นมา กลายเป็นเกษตรชีวนิเวศน์ ชีวะบำบัด กลายเป็นเศรษฐี ๕ อย่าง คือ
  ๑. ในสวนมีอาหารทุกอย่าง เศรษฐีอาหาร
  ๒. เศรษฐีสุขภาพ สุขภาพดีไม่มีโรคภัย ไม่ใช้สารเคมี
  ๓. เศรษฐีเพื่อนฝูง มีมิตรในอาชีพมาก ยิ่งเปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ยิ่งมีมิตรมากขึ้น
  ๔. เศรษฐีความรู้ ยิ่งทำยิ่งมีความรู้ในเรื่องเกษตรอินทรีย์ที่ทำ
  ๕. เศรษฐีเงินออม มีเงินเก็บออมจากการทำงาน จากสิบเป็น ร้อย เป็นพัน เป็นหมื่น แสน เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่มีความพอเพียง
- คนแต่ละช่วงวัยควรได้เรียนรู้ศาสตร์พระราชาตั้งแต่เด็กเล็ก ปฐมวัย เยาวชนมาเข้าค่ายเรียนรู้หลักสูตร ๓ คืน ๔ วัน บุคคลทั่วไปเน้นเรื่องการแก้ปัญหาอาหารอย่างยั่งยืน

นายปราณีต จรบุตตะ เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม อยู่ร่วมกับศูนย์เรียนรู้สวนครูประทุม แต่เน้นนวัตกรรม

- ทำอย่างไรจะลดต้นทุนได้ตั้งแต่ในครัวเรือน จึงเน้นไปที่ซื้อหาของเก่ามาดัดแปลง ใช้ทำโครงงาน ลดต้นทุน ลดแรงงาน ทำเตาเผาขยะพลาสติก ในเวลา ๔ ชั่วโมง ขยะพลาสติก ๑๐ กิโลกรัม เผาเป็นน้ำมันดีเซล น้ำมันเบนซิน เป็นแก๊สหุงต้ม เป็นพลังงานทดแทน

นายธวัชชัย กุณวงษ์ ผู้แทนศูนย์เรียนรู้เครือข่ายอินแปงการแปรรูปน้ำผลไม้

- **ตั้งโจทย์ ๓ ข้อ**

๑. เดิมเขาอยู่อย่างไร

- เดิมไม่มีโรงเรียน เรียนรู้อย่างไร
- ไม่มีตลาด หากินอย่างไร
- ทะเลาะกัน จัดการอย่างไร

๒. ปัจจุบันอยู่อย่างไร

๓. อนาคตอยู่อย่างไร

- งานที่ทำระเบิดจากข้างใน สอดคล้องกับภูมิสังคม ใช้วิธีทดลองค้นหาโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง น้ำหมากเม่า น้ำมะแงว น้ำลูกหวาย และพืชท้องถิ่นต่าง ๆ ที่อยู่รอบเขาภูพาน เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ เรียนรู้ร่วมกัน มีการทำงานเป็นเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติรอบเทือกเขาภูพาน

ที่ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น และใช้ภูมิสังคมเพื่อเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน สร้างความรู้ ต่อยอดความรู้ เช่น การหาวิธีการเพาะต้นหวายที่มีหลากหลายพันธุ์รอบเทือกเขาภูพาน จากเดิมที่เพาะใช้เวลา ๒ ปีจึงงอก มาเป็นใช้เวลาเพียง ๒ อาทิตย์ก็เพาะให้งอกได้

นายพงษ์พันธ์ นันทขว้าง ประธานศูนย์เรียนรู้การทำการเกษตรแบบธรรมชาติ (ตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง)

- ทำการเกษตรแบบธรรมชาติปลอดสารพิษ (ตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง)
- การอบรมไม่ใช้การถ่ายทอดหรือบอกต่อ แต่เป็นการอบรมให้เข้าใจวิธีการ สรุปเป็นสาระสำคัญ ๓๑ ภาพ (เฟรม) รู้จริง เข้าใจจริง
- ดูจากของจริงจากฟาร์ม
- ทำให้ดู สาธิต ทดลอง (วิจัย)
- พาไปดูคนที่ปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จ
- ฝึกทักษะ Learning by doing
- สร้างศูนย์ของคุณ (ทำเองจนสอนผู้อื่นได้)
- กล่าวว่า สำคัญอยู่ที่จิตสำนึกของคน ของเกษตรกร การทำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงจะสำเร็จ ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เป็นสถานเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น หรือคนที่สนใจได้มาทดลองทำ ทดสอบความคิด และทำวิจัย ส่งเสริมความเข้าใจ รวมทั้งสาธิตการปฏิบัติ เน้นไปที่คนยากจน ยากไร้ ด้อยโอกาส และคนที่ประสบภาวะวิกฤต

การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างรายงาน การพิจารณาศึกษา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"

เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๔.๓๐ นาฬิกา

นายคำนึง นวลมณีย์ ประธานศูนย์การเรียนรู้นวัตกรรมใหม่บ้านเขาจันทร์ อดีตนักการภารโรง โรงเรียนบ้านหว้าหลัง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

- ศาสตร์พระราชาไม่ใช่การสั่งการด้วยการสื่อสาร อย่าทำตามกระแส ให้เริ่มจากแก้ปัญหาด้วยวิธีการง่าย ๆ เป็นระบบ มีข้อมูลรอบด้าน เน้นมีส่วนร่วม
- การสืบสานศาสตร์พระราชา ต้องสร้างให้เห็นคุณค่า ก่อให้เกิดศรัทธา ลงมือสืบสาน ปฏิบัติให้อยู่ในวิถีชีวิต เรียนให้รู้ ดูให้จำ ทำให้เป็น เชื่อว่าทุกคนมีคุณค่ามีความหมาย
- สำคัญอยู่ที่ความเชื่อมั่น เรียนรู้ สังเคราะห์ ผนวกความคิดอยู่เสมอ เชื่อมั่นว่าทุกคนทำได้ เรียนรู้ได้ ร่วมมือด้วยกันได้ เชื่อว่าทุกคนมีคุณค่า เชื่อว่าทำได้จะทำได้เต็มแผ่นดิน

นางสาวประทุม สุริยา ประธานศูนย์เครือข่ายปรัชญาชาวบ้านแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่สวนครูประทุม (เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประจำ พ.ศ. ๒๕๕๒)

หลักสูตร การเรียนรู้ต้องเน้นปฏิบัติให้มาก ๆ

- ปฐมวัย ปลูกฝังให้มีจิตสำนึกซึมซับ
- ประถมศึกษา ฝึกหัด
- มัธยมศึกษา ปฏิบัติ จัดทำโครงงาน
- อุดมศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เรียนรู้ให้แตกฉาน เชื่อมโยง ถ่ายโอนจากศาสตร์พระราชาไปสู่เนื้อหาอื่น ๆ

นายวีระพล นารี ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (กศน.)

- ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์ของประเทศ โดยทั่วโลกยอมรับ เพราะมีหลักคิดเป็นวิทยาศาสตร์ การศึกษาต่อเนื่องมีหลายหลักสูตรหลายระดับ ถ้ามีการจัดศาสตร์พระราชาต่อเนื่องชัดเจนในวิชาต่าง ๆ จะฟื้นฟูประเทศได้เลย
- ปัญญาที่เกิดขึ้นในศาสตร์พระราชา จะมีผลส่งให้ระบบทุนนิยมสั่นคลอนได้ ประชาชนที่ทำศาสตร์พระราชาจะเข้าใจชีวิตและเศรษฐกิจได้เลย ให้เน้นหลักสูตรภาคประชาชนเรียนรู้ตลอดชีวิต ประเมินที่ผลผลิต-ผลกระทบ (Output - Outcome)
- ศาสตร์พระราชาเป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ กศน. (โดยเฉพาะภาคประชาชนโดยตรง) ควรขยายความหรือทำความเข้าใจให้ชัดเจน ไม่ควรฉาบฉวย ทั้งเรื่อง "เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา"
- ควรมีการจัดงบประมาณอบรมจัดทำเป็นหลักสูตร ๑๒๐ วัน รุ่นละ ๓๐ คน ประเมินติดตามให้ถึง Outcome
- การศึกษาต่อเนื่อง จะต้องมีการพัฒนาด้านอาชีพ (รายได้ของตัวเอง) โดยเฉพาะเรื่องบัญชีครัวเรือน
- การศึกษาภาคประชาชน ควรเน้นเรื่อง Outcome เป็นอย่างมาก

นายสมพงษ์ ไตรยวงศ์ ผู้แทนศึกษานิเทศก์ จังหวัดชลบุรี

- การขับเคลื่อนเรื่องศาสตร์พระราชา ควรเสนอให้เป็นวาระแห่งชาติ ควรมีสาระที่เกี่ยวข้องกับการเงินในการสร้างหลักสูตรทุกระดับ

นายพนม จันทร์ดิษฐ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองไผ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๓

- นโยบายการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาในระดับกระทรวง ควรมีความต่อเนื่องและมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง ที่ผ่านมามักจะเน้นคุณธรรมมากกว่าเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง
- การขับเคลื่อนเรื่องศาสตร์พระราชา ควรเสนอให้เป็นวาระแห่งชาติ
- ควรมีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้สามารถเป็นพี่เลี้ยงในพื้นที่ เป็นฐานขยายความรู้ โดยมีการติดตามเป็นระยะ ๆ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ-เชียงใหม่

- จัดให้มีการเรียนเรื่องศาสตร์พระราชา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากมีโรงเรียนสาธิตฯ ในสังกัดระดับปริญญาตรี และควรจัดให้มีการเรียนอย่างน้อย ๑ รายวิชา ในระดับบัณฑิตวิทยาลัย ปริญญาโท และปริญญาเอก
- กลไกการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชา ต้องมีศูนย์การเรียนรู้ ต้องให้สถานศึกษามีปราชญ์ชาวบ้านสนับสนุนและแหล่งเรียนรู้ให้มาก
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน (จัดทำหลักสูตรศาสตร์พระราชาระดับปริญญาเอก)
- การจัดการเรียนการสอนศาสตร์พระราชา ควรจัดให้มีทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับปริญญาเอก
- ศาสตร์พระราชา มีพื้นฐานของ ๓ ศาสตร์ คือ ๑. พื้นฐานพระพุทธศาสนา ถ้าวิเคราะห์แล้วเห็นว่ามาจากหลักการของพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ ๔, อิทธิบาท ๔ ๒. พื้นฐานความเป็นสากล ๓. เป็นศาสตร์ไทย ซึ่งแบ่งออกเป็นศาสตร์ส่วนกลางและศาสตร์ท้องถิ่น เมื่อทั้ง ๓ ศาสตร์มารวมกัน ศาสตร์พระราชาจึงเป็นศาสตร์ที่ทันสมัยอยู่เสมอ เมื่อศึกษาเรียนรู้แล้วจะเห็นคุณค่า เมื่อเห็นคุณค่าจะเกิดความศรัทธา เมื่อเกิดความศรัทธาจะเกิดการสืบสาน

นางสุธิษา ชูหะเรืองเดช ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

- ผู้เสนอมองว่า ศาสตร์พระราชาเป็นเรื่องของเนื้อหา ส่วนกระบวนการจัดการเรียนการสอนควรเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมทั้งผู้เรียนและผู้สอนให้มากขึ้น
- กลไกการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา ควรพิจารณาไปที่สถาบันต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย/ศูนย์การเรียนรู้/บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ถ้าสามารถรวมกันได้จะทำให้การขับเคลื่อนศาสตร์พระราชาไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

นายมนัส ทองทิพย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนร่อนพิบูลย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๓

- ศาสตร์พระราชา จะต้องดำเนินการด้วยการสร้างความเข้าใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา ออกแบบแนวคิดให้ชัดเจน พร้อมทั้งมีการกำกับ ติดตามผลเป็นระยะ ๆ

นายบัณฑิต ปันเต ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต ๓

- การจัดกิจกรรมควรเป็นบูรณาการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นที่กระบวนการเป็นหลัก
- สถานศึกษาพอเพียง ที่ทำอยู่ได้ผลแต่ขาดความต่อเนื่อง ควรมีการติดตามและประเมินผล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐกรณ์ คิดการ คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มองเห็นว่า ตัวเนื้อหาของศาสตร์พระราชาควรเป็นรูปธรรม โดยมองไปที่สมรรถนะในแต่ละช่วงวัย ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนตลอดชีวิต สมรรถนะที่เกิดในการปฏิบัติตนเป็นอะไร สมรรถนะที่เกิดในการปฏิบัติงานเป็นอะไร
- จะประเมินผลอย่างไร

นายเจริญศักดิ์ ดีแสง ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาลำปาง

- ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาลำปาง เห็นว่าเดิมมีการปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน ควรเป็นปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ ครูจะต้องไม่สอนในสิ่งที่ตนเองรู้ แต่ควรจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนปฏิบัติแล้วเกิดความรู้เอง
- การมองหลักสูตร ควรมองไปที่หลักการและนำหลักสูตรไปใช้
- การเรียนรู้ศาสตร์พระราชา ควรมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้) ควรมีการประกาศเชิดชูเกียรติด้วย

นางเสน่ห์ คีรี ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต ๔ กลุ่มพัฒนาการศึกษาจังหวัดลพบุรี

- จังหวัดลพบุรี มีโรงเรียน/นักเรียน กองทุนการศึกษา และผู้สูงวัย ต้องการเห็นการขับเคลื่อนฯ อย่างจริงจังในโรงเรียนอื่น ๆ เหมือนโรงเรียนกองทุนการศึกษา

นายเสรี เรืองฤทธิ์ราวี ผู้อำนวยการเขตการศึกษา ศรีสะเกษ เขต ๔

- ในศาสตร์พระราชา มี Content ในแต่ละอย่างไม่เหมือนกัน ต้องหาหน่วยงานหลักมาดำเนินการในเรื่องศาสตร์พระราชา ซึ่งต้องหาหน่วยงานที่มีความแม่นยำรอบรู้ในเรื่อง Content

พลตรี สุชาติ แดงประไพ ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและความมั่นคง

- เนื้อหาสาระของศาสตร์พระราชา ปราชญ์ด้านต่าง ๆ ต้องเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานด้านนโยบาย/ศาสนา/ชุมชน
- การมองชุมชนให้ยึดใน ๓ ลักษณะคือ ชุมชนชนบท เน้นเกษตร/ชุมชนกึ่งเมือง/ชุมชนในเมือง
- การสร้างกฎระเบียบใหม่ แนวคิดใหม่สะเทือนรากเหง้าวัฒนธรรม
- หลักการพึ่งตนเองได้ สวนทางกับทุนนิยม
- หลักสูตรแต่ละระดับต้องชัดเจน
- ต้องมีฐานข้อมูล เพื่อการสืบค้นเรียนรู้เกี่ยวกับ
  ๑. ปราชญ์ด้านต่าง ๆ
  ๒. องค์ความรู้จากหน่วยงานรัฐ/เอกชนที่ทำงานด้านศาสตร์พระราชา และเศรษฐกิจพอเพียง
- ควรเรียนรู้จากชุมชนตามภูมิสังคม ชุมชนชนบท กึ่งเมือง และในเมือง ซึ่งมีวิถีชีวิตต่างกัน
- เรียนรู้จากการเลียนแบบผู้ประสบผลสำเร็จ
- กระบวนการเรียนรู้ ยึดมั่นการมีส่วนร่วม เคารพศรัทธาต่ออาชีพ และผู้นำต้องเป็น Role Model

ภาคผนวก จ. โครงการเสวนา
เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน”

โครงการเสวนา
เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"

หลักการและเหตุผล

ด้วยคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ตระหนักและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศชาติไว้เป็นจำนวนมาก โดยสมควรที่จะน้อมนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้พระราชทานไว้มาศึกษารวบรวมเพื่อจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญอันจะนำไปเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้ตั้งคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ และพิจารณาศึกษาแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ เพื่อน้อมนำองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานไว้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ศาสตร์ของพระราชายังคงอยู่ในวิถีชีวิตและจิตใจของคนไทยสืบไป และเพื่อดำเนินการตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ในการสืบสานศาสตร์พระราชาและการพัฒนาคนในประเทศ "**เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา และมีงานทำ**" ดังนั้น คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงมีมติเห็นควรให้คณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนเดินทางไปศึกษาดูงาน "กระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" (๔ ภูมิภาค) เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาจัดทำ (ร่าง) รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์นั้น บัดนี้ ที่ประชุมคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้พิจารณาและให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนเรียบร้อยแล้ว

ต่อประเด็นดังกล่าว **คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ** จึงเห็นควรให้มีการจัดเสวนาเรื่อง "**ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน**" เพื่อเป็นเวทีให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความเห็น พร้อมทั้งให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนให้เป็นระบบและเกิดความยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

๒. เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวิพากษ์และเติมเต็มในการระดมความคิดเห็น ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

๓. เพื่อนำข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่ได้จากการเสวนาเสนอต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหารทางการศึกษาและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับนำไปเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

๔. เพื่อศึกษาและเข้าชมนิทรรศการศาสตร์พระราชาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบโครงการเสวนา

๑. การอภิปรายโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและเปิดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

๒. รวบรวมข้อคิดเห็นที่ได้รับจากแนวทางการพัฒนาและยกระดับหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนเป็นข้อสรุปเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อประมวลผลเป็นรายงานการพิจารณาศึกษาเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผู้เข้าร่วมเสวนา

ผู้เข้าร่วมเสวนา จำนวน ๓๕๐ คน ประกอบด้วย

๑. ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๒. รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง
๓. รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่สอง
๔. ประธานคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา หรือผู้แทน
๕. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๖. คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๗. ศึกษาธิการจังหวัด
๘. คณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๙. ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๑๐. ที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการ และเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๑๑. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และผู้เกี่ยวข้อง
๑๒. ปลัดกระทรวงมหาดไทย และผู้เกี่ยวข้อง
๑๓. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผู้เกี่ยวข้อง
๑๔. ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผู้เกี่ยวข้อง
๑๕. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เกี่ยวข้อง

๑๖. เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง
๑๗. เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง
๑๘. เลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และผู้เกี่ยวข้อง
๑๙. เลขาธิการสภาการศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง
๒๐. เลขาธิการคุรุสภา และผู้เกี่ยวข้อง
๒๑. เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง
๒๒. เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และผู้เกี่ยวข้อง
๒๓. เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และผู้เกี่ยวข้อง
๒๔. ประธานที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน
๒๕. ประธานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล หรือผู้แทน
๒๖. ประธานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ หรือผู้แทน
๒๗. นายกสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน
๒๘. นายกสภาสถาบันวิทยาลัยชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง
๒๙. ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และผู้เกี่ยวข้อง
๓๐. ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่ง และผู้เกี่ยวข้อง
๓๑. ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษา ๒๐ แห่ง และผู้เกี่ยวข้อง
๓๒. ผู้แทนศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๔ ภูมิภาค และผู้เกี่ยวข้อง
๓๓. ผู้แทนศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายศูนย์ศึกษาการพัฒนาของหน่วยราชการหรือชุมชน
๓๔. คณบดีคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์
๓๕. ผู้แทนสมาคมโรงเรียนเอกชน
๓๖. ผู้แทนสมาคมผู้บริหารสถานศึกษา
๓๗. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หรือผู้แทน
๓๘. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา หรือผู้แทน
๓๙. ผู้ทรงคุณวุฒิ
๔๐. ผู้แทนสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล
๔๑. ผู้แทนครู/นักเรียน
๔๒. สื่อมวลชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผู้เข้าร่วมการเสวนาและผู้เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน
๒. ทราบแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

วัน เวลา และสถานที่ดำเนินงาน

วันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๓๐ นาฬิกา
ณ ห้องประชุมรัฐสภา อาคารรัฐสภา ๑ ชั้น ๒

งบประมาณดำเนินการ

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

กำหนดการเสวนา
เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"
จัดโดย
คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
วันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ - ๑๕.๓๐ นาฬิกา
ณ ห้องประชุมรัฐสภา อาคารรัฐสภา ๑ ชั้น ๒

.....

เวลา ๐๘.๓๐ - ๐๙.๐๐ นาฬิกา — ลงทะเบียน

เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ นาฬิกา — **พิธีเปิด**

- **กล่าวรายงาน "ความเป็นมาเกี่ยวกับการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"** **โดย** นายตวง อันทะไชย
  ประธานคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
  สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- **กล่าวต้อนรับ กล่าวเปิดการเสวนา และกล่าวปาฐกถา "แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"** **โดย** นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย
  รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง

เวลา ๑๐.๓๐ - ๑๕.๐๐ นาฬิกา

- **นำเสนอผลการศึกษาการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน**
- **นำเสนอประสบการณ์ของเกษตรกรและปราชญ์ชาวบ้านที่นำศาสตร์พระราชาไปปฏิบัติจริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน**
- **ร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน" ของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดำเนินรายการโดย**
  ๑. นายบูรพาทิศ พลอยสุวรรณ์
  ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการ และคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน
  ในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
  ๒. นายศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์
  ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการ และคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน
  ในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

เวลา ๑๕.๐๐ - ๑๕.๓๐ นาฬิกา

» **สรุปผลการจัดเสวนา และกล่าวปิดการเสวนา**

โดย นายตวง อันทะไชย
ประธานคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

» **ผู้ดำเนินรายการ**

โดย นางนันทนา ชวศิริกุลฑล นักวิชาการประจำคณะกรรมาธิการ
และคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา
สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

.....

หมายเหตุ : กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

* ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
โทรศัพท์ ๐๒-๘๓๑-๙๒๑๗-๘
โทรสาร ๐๒-๘๓๑-๙๒๑๘

ภาคผนวก ฉ. ประมวลภาพการจัดเสวนา เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน”

คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
จัดเสวนาเรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"
วันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑
ณ ห้องประชุมรัฐสภา อาคารรัฐสภา ๑ ชั้น ๒

นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่หนึ่ง ได้ให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิดการเสวนา และกล่าวปาฐกถาถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

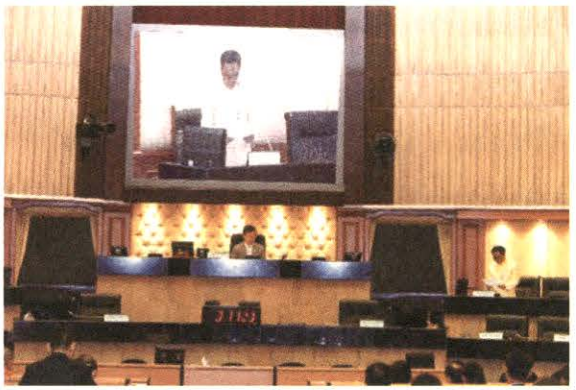

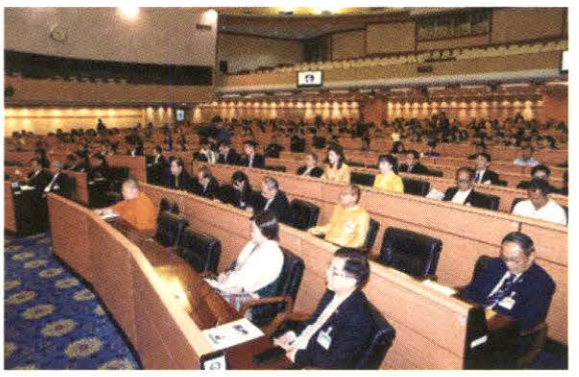

นายตวง อันทะไชย ประธานคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้กล่าวรายงานถึงความเป็นมาเกี่ยวกับการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน และกล่าวปาฐกถาถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

นายบูรพาทิศ พลอยสุวรรณ์ และนายศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์ ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมาธิการ และคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ในคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้กล่าวถึงผลการศึกษาการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนของคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน และเปิดโอกาสให้ปราชญ์ชาวบ้านนำเสนอประสบการณ์ที่นำศาสตร์พระราชาไปปฏิบัติจริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน

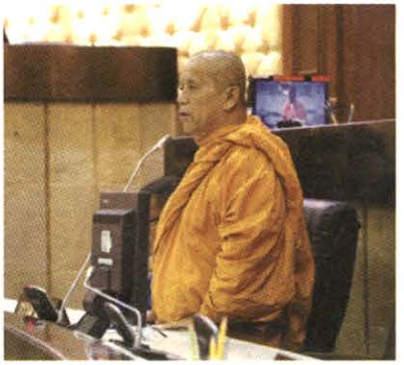

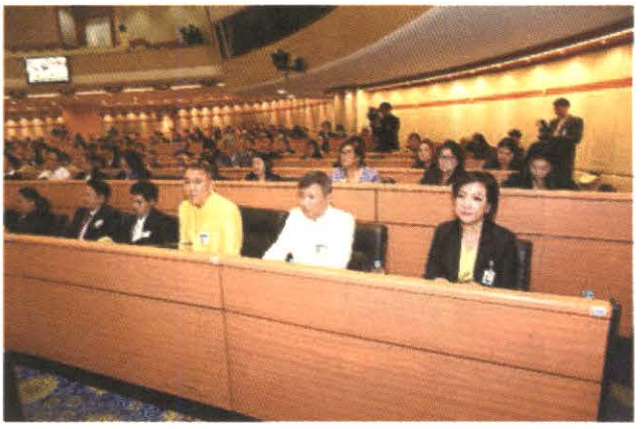

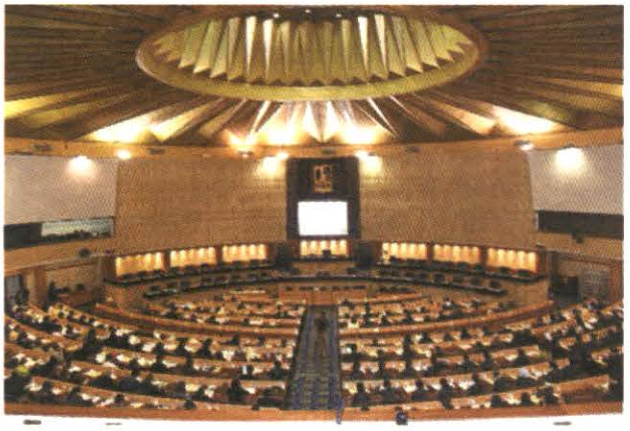

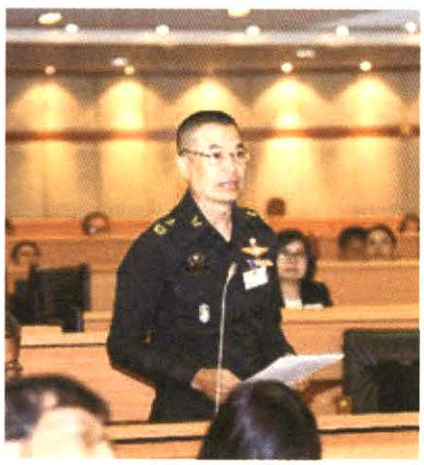

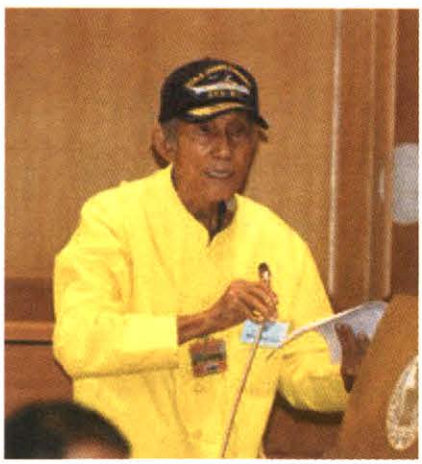

ผู้เข้าร่วมการเสวนา ประกอบด้วย ผู้แทนคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ผู้แทนศึกษาธิการจังหวัด วิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ของประเทศ ผู้แทนจากกระทรวงต่าง ๆ อันได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แทนคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ผู้แทนองค์กรครู คณาจารย์ นักเรียนและนักศึกษา ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ และนักวิจัย ได้ร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง "ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน"

ภาคผนวก ช. คำสั่งคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คำสั่งคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
ที่ ๓๐ / ๒๕๖๑
เรื่อง ยกเลิกคำสั่งเดิมและแต่งตั้งคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

ตามที่คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีคำสั่งที่ ๕๙/๒๕๖๐ ลงวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ด้วยตระหนักและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศชาติไว้เป็นจำนวนมาก โดยสมควรที่จะน้อมนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้พระราชทานไว้มาศึกษารวบรวมเพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญอันจะนำไปเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา และต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งหลายครั้ง ได้แก่ คำสั่งที่ ๖๑/๒๕๖๐ ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๐ คำสั่งที่ ๑/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑ คำสั่งที่ ๘/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๑ คำสั่งที่ ๑๔/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑ และคำสั่งที่ ๒๓/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑ นั้น

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวมีความเหมาะสม สอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ดังนั้น คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงเห็นสมควรมีการปรับปรุงคำสั่งเพื่อให้มีความเป็นปัจจุบัน โดยการยกเลิกคำสั่งเดิมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้นและมีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยให้มีองค์ประกอบ ดังนี้

<u>ที่ปรึกษาคณะทำงาน</u>

๑. พลเอก จีระศักดิ์ ชมประสพ	ประธานที่ปรึกษา
๒. พลอากาศเอก จิรวัฒน์ มูลศาสตร์	ที่ปรึกษาคณะทำงาน

<u>คณะทำงาน</u>

๑. นายตวง อันทะไชย	ประธานคณะทำงาน
๒. นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ	รองประธานคณะทำงาน
๓. รองศาสตราจารย์กิตติชัย ไตรรัตนศิริชัย	คณะทำงาน
๔. พลอากาศเอก ชูชาติ บุญชัย	คณะทำงาน
๕. นายบูรพาทิศ พลอยสุวรรณ์	คณะทำงาน
๖. นายศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์	คณะทำงาน
๗. นายกลิ่น สระทองเนียม	คณะทำงาน

๘. นางกฤษฎาภรณ์ รุจิธำรงกุล คณะทำงาน
๙. นายชาญวิทย์ ทรัพย์รัตนโชติ คณะทำงาน
๑๐. นางสาวเย็นฤดี วงศ์พุฒ คณะทำงาน
๑๑. นางสโรชินี ศิริวัฒนา คณะทำงาน
๑๒. นางนันทนา ขวศิริกุลทล คณะทำงาน
๑๓. นายณัด บุญชัย คณะทำงาน
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นครินทร์ พริบไหว คณะทำงาน
๑๕. นายพิสิฐ นาครำไพ คณะทำงาน
๑๖. นายกิตติพัฒน์ สุวรรณชิน คณะทำงาน
๑๗. นายดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง คณะทำงาน
๑๘. นางสาวศศิธร คงทอง คณะทำงาน
๑๘. นางสาวนงนุช แซ่โค้ว คณะทำงาน
๒๐. นายสุพร เกื้อพิทักษ์ คณะทำงาน
๒๑. นางสาวกฤษณี คงสวัสดิ์ คณะทำงาน
๒๒. นางสาวกนกพร พันธ์ดงยาง คณะทำงาน
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนันท์ ศลโกสุม คณะทำงาน

ให้คณะทำงานมีหน้าที่ ดังนี้

๑. พิจารณาศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

๒. พิจารณาศึกษาแนวทางการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เพื่อน้อมนำองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ที่ได้พระราชทานไว้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. หน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมาธิการมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

(นายตวง อันทะไชย)
ประธานคณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

บันทึก

บันทึก

จัดพิมพ์โดย...
สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)
สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด
1256/9 ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทร. 0-2243-8000 (อัตโนมัติ 15 สาย), 0-2241-8999
แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : 0-2241-4131, 0-2243-7666
website :
www.iadth.com